T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (ASKERİ TARİHİ) ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

TÜCCARZADE İBRAHİM HİLMİ ve ORDU ve DONANMA MECMUASI (1912/1914)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf SOSA

ANKARA-2020

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (ASKERİ TARİHİ) ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

TÜCCARZADE İBRAHİM HİLMİ ve ORDU ve DONANMA MECMUASI (1912/1914)

Yüksek Lisans Tezi

YUSUF SOSA

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Tülay ERCOŞKUN

Ankara-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
(TARİH ANABİLİM DALI)
(YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI)

TÜCCARZADE İBRAHİM HİLMİ ve ORDU ve DONANMA MECMUASI (1912/1914

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Tülay ERCOŞKUN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı	**İmzası**
1- Prof.Dr. Necdet HAYTA	
2- Prof.Dr. Bekir KOÇ	
3- Doç.Dr. Tülay ERCOŞKUN	

Tez Savunması Tarihi

24.08.2020

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç.Dr. Tülay ERCOŞKUN danışmanlığında hazırladığım "Tüccarzade İbrahim Hilmi ve Ordu ve Donanma Mecmuası (1912/1914) (Ankara.2020) " adlı yüksek lisans ☐ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 24.09.2020
Adı-Soyadı ve İmza

Yusuf SOSA

İÇİNDEKİLER

Sayfa no

KISALTMALAR 4

ÖN SÖZ 5

GİRİŞ 7

1. BÖLÜM:

ORDU ve DONANMA MECMUASI (1912/1914) ve TÜCCARZÂDE İBRAHİM HİLMİ ÇIĞIRAÇAN 13

2. BÖLÜM:

2.1. EĞİTİM VE TERBİYEYLE İLGİLİ KONULAR 27

3. BÖLÜM

3.1. EDEBİ VE BİYOGRAFİK NİTELİKTE YAZILAR 65

4. BÖLÜM

4.1. TERCÜME YAZARLARI 75

5. BÖLÜM

5.1. SON DÖNEMDE OSMANLI DEVLETİ'NİN YAPTIĞI HARP ve MÜCADELELER HAKKINDA 86

6. BÖLÜM

6.1. ASKERİ ALANDAKİ TEKNOLOJİK GELİŞMELER, ISLAHATLAR VE DEĞİŞİKLİKLER HAKKINDA 97

7. BÖLÜM

7.1. DÖNEM OLARAK OSMANLI DEVLETİ İLE DİĞER DEVLETLERİN ORDULARI VE ASKERİYESİ HAKKINDA 107

SONUÇ_____119
KAYNAKÇA_____121

EKLER_____129

1. EK: MECMUADA YER ALAN BİBLİYOGRAFYA_____129
2. EK: MECMUANIN FİHRİSTİ_____141
3. EK: MECMUANIN KAPAĞI_____146
4. EK: MECMUADA MAKALELERİN GİRİŞİNDE BULUNAN BAZI RESİM VE GÖRSELLER_____147
5. EK: KÜTÜPHANE-İ HİLMİ KİTAP FİŞİ_____148
6. EK: MECMUANIN EDİTÖRÜ TÜCCARZADE İBRAHİM HİLMİ_____149

ÖZET_____150

ABSTRACT_____151

KISALTMALAR

y.y. Yüzyıl

a.g.e. Adı Geçen Eser

a.g.m. Adı Geçen Makale

s. Sayfa

C. Cilt

TTK: Türk Tarih Kurumu

DTCF: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

ÖNSÖZ

Milletler, tarih içinde sürekli kendilerine yeni yurtlar ve daha geniş topraklar, bir üstünlük arayış içinde olmuştur. Bazen yapılan bir savaş, bir buluş ya da bir gelişme tarihin seyrini değiştirmiş, insanlar daha özgür ve rahat yaşamak için yeni icatlar ortaya koymaya başlamıştır. Özellikle yazının icadıyla beraber haberleşme ve iletişim alanlarında meydana gelen gelişmeler, zamanla okuma yazma merakıyla ortaya çıkan tarihi ve medeni anlayış, yeni icatları ortaya çıkarmış, insanlar yaptıklarını kayda almaya başlamış ve toplumların ansiklopedik ve arşivsel bilgileri zamanla birikmeye başlamıştır. Yazının icadından sonra insanlık tarihine en büyük hizmetlerden biri de matbaanın icadı olmuştur. Bu sayede yapılan her şey basılmaya ve kayıt altına alınmaya başlanmış, meslek haline gelen bu icat sayesinde insanlar geçmişten haberdar olup, yapacakları ve atacakları adımları ona göre ayarlamaya başlamıştır.

Gelişen teknoloji ve insanlığın daha özgürce ifadelerini dile getirmeye başlamasıyla kuvvetli ve etkili bir ağ olan basın ve yayın âlemi gelişmiş, meslek ya da vazifesi ne olursa olsun her sınıftan insanın fikirlerini rahatça savunduğu bir iletişim ağı haline gelmiştir. Türk toplumu da tüm bu gelişmeleri takip etmiş, topraklarında bunların uygulanmasına önem vermiş ve basın ve yayın organları Osmanlı Devleti döneminde önemli noktaya ulaşmıştır. Askeri ve siyasi grupların başını çektiği basın ve yayın ağında, Osmanlı subaylarının genellikle gazete ve mecmualarda yazmaya başladıkları, buralarda kendi ifadelerini daha rahat dile getirdikleri, toplumun hemen hemen her alanıyla ilgili görüşler ortaya koydukları ve alanlarında oldukça uzman, kalemlerinin kuvvetli olduğu görülmüştür. Osmanlı Devleti'nde Tanzimatla beraber gelişen bu durum II. Meşrutiyet döneminde etkisini daha göstermeye başlamış, kaleme alınan gazete ve mecmuaların Osmanlı ordusunun mesleki gelişiminin batılı devletlerin ordu durumları, askeri gelişmeler ve ülkelerarası birçok siyasi ve askeri durumu görmek de mümkün olmuştur.

Yapmış olduğumuz bu çalışma çerçevesinde, Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu askeri matbuatta yer alan ve çoğunluğu subaylar tarafından kaleme alınan, dönemsel olarak Osmanlı ordusunun mesleki eğitimi başta olmak üzere birçok konuda bilgiler veren, editörlüğünü dönemin matbaacılarından İbrahim Hilmi ÇIĞIRAÇAN'ın yaptığı Ordu ve Donanma Mecmuası ele alınarak, mecmuanın tanıtımı, içeriğinde geçen makalelerin sadeleştirilerek ve Osmanlıcadan çevrilerek dilimize aktarılması, içinde geçen makalelerin konularına göre tasnif edilmesi çalışmaları üzerinde durulmuştur.

Yaptığım bu çalışma süresince, benden destek ve birikimlerini esirgemeyen Prof.Dr. Necdet HAYTA, Prof.Dr. Bekir KOÇ ve tez danışmanım Doç.Dr. Tülay ERCOŞKUN başta olmak üzere, sevgili ailem ve makalelerin yorumlanması noktasında desteklerini esirgemeyen yakın arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Yusuf SOSA

GİRİŞ

İletişim, insanlığın doğasında olan ve çevresiyle duygularını paylaşmasındaki en önemli araçtır. İnsan, her zaman etrafında olan biteni merak ederek öğrenmek için çabalamış ve öğrendiğini paylaşmak gereği duymuştur.[1] İnsanın, kendi başına göremediği olaylardan, başkaları aracılığıyla da olsa haberdar olması, olup bitenin farkına varabilmesi, ona kendi yaşamını kontrol edebilme, kendini güvende hissetme duygusu kazandırmaktadır. İnsanlar yaşantılarını sürdürmek, kendilerini koruyabilmek, birbirleriyle bağlar kurabilmek, dostlarını ve düşmanlarını ayırt edebilmek için hep habere gereksinim duymaktadır.[2]

Tarihe yönelmeden bugünü anlamak, bugünü tanımlamak, tamamlanmış bir yap-boz'un birçok parçasının kaybı anlamını taşır. Ortaya çıkan tablonun gerçeği tasvir etmekten uzak kaldığını kabul etmek gerekir. İşte bu yüzdendir ki, bugünü anlamak ve tanımlamak için dün de bilinmelidir.[3]

Gazeteler, tarih araştırmaları için oldukça önemli bir kaynak oluşturur. Bu kaynak grubu dağınık, fakat bir o kadar da zengin bir malzeme içermektedir.[4] Eski çağlarda, ilk gazetelerin ataları sayılan elle yazılan fırınlanmış tabletlere, toplumu ilgilendiren olayların yazılarak olayları halka duyurma adına şehrin çeşitli yerlerine bu tabletlerin asıldığı bilgisine ulaşmaktayız. Bundan 3400 yıl önce Nil boylarında bulunan bir tablet dünyanın ilk gazetesi adını aldı. Bu ilk tuğla gazeteden kırk sayı bulunmuştur. Bunlarda birçok havadis yazılıdır. Bir tanesinde "*Mısır Kraliçesi Tija için yapılmış olan havuz bitmiştir.", "Kral aslan avında muvaffakiyetler kazandı."* gibi havadisler verilmektedir.[5]

Olaylar meydana geldikleri dönemler içerisinde gazetelere yansımakta ve kamuoyunun nabzını tutmaktadır. Gazeteler toplumdaki bütün gelişmeleri, idarenin aldığı kararları kendi açılarından da olsa yansıttığı gibi, olaylar ve yönetim karşısında kamuoyunun tepkilerini ve görüşlerini de aksettirirler. Bu yüzden basın, klasik bir tanımla kamuoyunun sözcüsüdür diye nitelendirilebilir.[6]

Gazetenin ilk ortaya çıkışı çok eski zamanlara dayanır. İsrail tarihçisi Flavius Josephe, Babilonyalılarda kamu ile ilgili olayları günü gününe yazan ve bunları fırınlanmış çamur tabletler halinde duvar gazetesi olarak şehrin çeşitli köşelerine asan görevlilerden söz etmektedir. Louvre Müzesi'nde bulunan bazı Mısır papirüslerinden daha o dönemlerde gazetenin var olduğu anlaşılmaktadır. Hatta Firavun Amarsis'in bazı gazetelerin taşlamalarına dayanamayıp kahrından öldüğü bu papirüslerde açıkça bildirilmektedir.[7]

M.Ö. 1750'de ise, III. Thoutmes'in bakanlarından birinin, bir gazetede çıkan yazıyı tekzip ettiği bilinmektedir. İşte tüm bu türden tarihi kalıtlardan, gazetenin geçmişinin M.Ö. 1750'li yıllara kadar

---

[1] Mehmet Ali Karaman, *II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Askeri Matbuatı ve Siyasi Hayattaki Rolü*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Şubat 2014, s.1.

[2] Uğur Akbulut, "Osmanlı Basın Tarihine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine *(1831-1876)", Erzurum Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Fakültesi Dergisi*, Sayı 5, 2013, s.32.

[3] Orhan Koloğlu, *Osmanlı Dönemi Basının İçeriği*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2010, s.5.

[4] Necdet Hayta, *Tarih Araştırmalarına Kaynak Olarak Tasvir-i Efkar Gazetesi (1862/1869)*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara, 1990, s.1.

[5] Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın*, Güven Matbaası, Ankara 1969, s. 11.

[6] Necdet Hayta, a.g.e., s.1.

[7] Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, *Türk Basın Tarihi Gazetecilik*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul 2010, s.7.

gittiği anlaşılmaktadır. Eski Yunan sitelerinde de tarihi olayların yazıldığı "Ori"ler, günlük olayların yazıldığı "Efimerit"ler ilkel gazete niteliğindedirler.[8]

Osmanlı Devleti'nde değişim, modernleşme denilince genellikle Tanzimat Dönemi anlaşılmasına rağmen Osmanlı Devleti'nin klasik çağında bile Osmanlı toplumunun dilinde, kültüründe, dinsel inanç ve örgütlenmesinde, mali, askeri-idari yapısında büyük değişimler olmuştur.[9] Tanzimat'la başlayan çağdaşlaşma dönemimizde siyasetten ekonomiye, genel kültürden bilime bütün konular, evvelce hiç rastlanmamış şekilde basın ve yayın aracılığıyla toplumumuza aktarılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla, günümüzü de etkileyen yeni bir yapıya geçişimizin evrelerini ve konuların hangi çerçevede yansıtıldığını saptayabilmek için bunların tam bir incelemeye tabi tutulmaları, geleceğimizin belirlenmesi için gereklidir.[10]

Türkçe"deki "basın" sözcüğünün karşılığı olan İngilizce"deki "the press", Fransızca"daki "la presse", Almancadaki "die Presse" ve İtalyancadaki "la stampa" kelimelerinin tamamı ancak gazete, dergi ve kitap için söz konusu olabilecek "basmak" fiilinden gelmektedir.[11] Alman Johann Gutenberg, 1440 yılında kurduğu ilk matbaa ile dünyada modern basının temelini atmıştır. İlk kitap, 1444 yılında basılmış ve bunu diğer dini ağırlıklı kitaplar takip etmiştir. 1631 yılında ilk gazete sayılan 'La Gazette' haftalık olarak yayın hayatına girmiştir.[12]

Türkiye'de ilk gazeteyi Fransızlar çıkartmışlardır. Bu tecrübe aşamalarının ilki İstanbul'da Fransız devrimini izleyen yıllarda Fransız Büyükelçiliği'nde kurulan matbaada Fransız elçisi Vermainac tarafından devrimin amaçlarını ve kurulan yeni cumhuriyet düzeni ile ülkede meydana gelen yenilikleri Türkiye'de yaşayan Fransızlara ve diğer yabancılara anlatmak ve tüm dünyanın desteğini sağlamak amacı ile on beş günde bir ve 6-8 sayfa olarak "Bulletin des Nouvelles" isimli Fransızca gazete yayımlanmıştır (1795). Böylece Türkiye"de ilk gazete yabancı dil ile de olsa yayımlanmıştır.[13]

Osmanlı Devleti'nde basın ve yayın tarihine bakıldığında; Avrupa'dan çok sonra basın yayın tarihi başladığı görülmektedir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e basın ve yayın faaliyetlerinin değerlendirilmesi ve incelenmesi dönemin sosyal ve siyasal ortamının anlaşılması açısından önemlidir. Basın faaliyetleri, toplumu oluşturan bireylerin kendi aralarındaki ve siyasi iktidarla olan iletişimleri bakımından önemli bir araç olmuştur. Basın çoğu zaman bulunduğu dönemin özgün koşullarından etkilenmiş ya da mevcut tarihsel süreci etkileyebilme gücüne sahip olmuştur. Kimi dönem ve olaylarda toplumun önünde duran basın, bir haber alma aracı olmanın ötesinde bir bilgilendirme vasıtası olarak

---

[8] A.g.e., s.7.
[9] İlber Ortaylı*, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İletişim Yayınları, 21. Baskı, İstanbul, 2005, s,14.
[10] Orhan Koloğlu, a.g.e., s.5.
[11]Oktay Demirtaş, *Başlangıçtan Günümüze Türk Basınında Alternatiflik Arayışları ve Alternatif Medya Olgusu,* Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul 2016. s. 12.
[12] Faruk Çayır, "Türk Basını ve Sansür", *Hukuk Gündemi Dergisi*, s.36.
[13] Oktay Demirtaş, a.g.e., s.39.

da görev yapmıştır.[14] Geleneksel Osmanlı basın tarih yazımına göre basınının ortaya çıkışı ve gelişimi devletin Tanzimat programı ile bir çerçeveye oturtulan reform çabalarının beklenebilir bir sonucudur.[15]

İlk Türkçe-Arapça gazete Kahire'de yayına girmiştir. Mehmet Ali Paşa, valiliğinin ilk yıllarında bir "Curnal Divanı" kurdurmuştu. İsmi Fransızlardan esinlendiğini göstermektedir. Yönettiği bütün Afrika bölgelerinden buraya muntazaman haberler gelirdi. Yunan ayaklanması üzerine, Babıâli'nin emriyle Girit adası ve Mora yarımadasına asker çıkarıp ayaklanmayı bastırmış, buraların da valisi ilan edilmişti. Türkçeden başka dil bilmeyen Mehmet Ali Paşa'nın olayları izlemek için önemli Avrupa gazetelerine abone olduğu ve bunları tercüme ettirerek uluslar arası politikayı tam izlediği bilinmektedir. [16] 1827'de bir Fransız da Mısır'da gazete çıkarmaya talip olmuştu; buna izin verilmemesinde Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa komutasındaki Osmanlı donanmasının, dost diye gelen Avrupa donanması tarafından yakılmasının sebep olduğu bellidir. Onun yerine Mehmet Ali Paşa, Bulak Matbaasının imkânlarından ve Curnal Divanı haberleşmesinden yararlanarak, kendi resmi Vilayet Gazetesi olarak "Vakayi-i Mısriye'yi "(VM) yayınlatmaya başladı. Önsözünde amaç şöyle açıklanır:

> *"Dizgi yöntemiyle basılan satırlar insanlığın tabiatıyla medenileşme ve toplanma ve uyuşma ve anlaşmazlıklarından doğan davranış ve birbirlerine ihtiyaç duyma gereksinmesiyle vaki olan birlikte dostça yaşama ve davranışlarının niteliklerini ve oluş yerlerini belirleyip yazarak yeniden yeniye yaşanılan durum hakkında bilgi sahibi olmalarını sağladığından ve bu bozukluğa ve ibrete sebep olduğundan ve her oluşumu sağlam bilmeye ve insanı uyarmaya yarayan bir nitelik taşıdığı aydınlık getiren akıl sahiplerinin kalplerinin aynasıdır."*

Yunan isyanının uluslararası basında yer alması ve basında görülen haberlerin Osmanlı Devleti aleyhine bir güç olarak kullanılması ve o yıllarda İzmir'de yayımlanan bir gazetenin bu aleyhteki propagandaya karşı tesirli yazıları yazması ve bunun olumlu etkilerini gören Osmanlı bürokratları ve II. Mahmud, Osmanlı Devleti'nde bir gazetenin çıkarılması gerektiği görüşünde kanaat getirmişlerdir. Böylece 1831 yılında Osmanlı Devleti'nde ilk resmi gazete olan "Takvim-i Vakayi" yayımlanmıştır.[17] 1 Kasım 1831'de uzun zamandır hazırlığı yapılan Osmanlı Devleti'nin resmi gazetesi Takvimi Vakayi (TV) yayına başladı. 5 Kasım 1831'de de Fransızcası olan Le Moniteur Ottoman'ın Blak Bey yönetimindeki ilk sayısı çıktı.[18]

Bu gazeteden on yıl sonra Osmanlı Devleti'nin ikinci gazetesi olan "Ceride-i Havadis Gazetesi" 1840 yılında yayın hayatına başlamıştır. Yarı resmi "Ceride-i Havadis" yayına başlarken İstanbul ve

---

[14] Olcay Özkaya Duman, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Ulusaldan Yerele Basın ve Yayıncılık Faaliyetlerinin Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme", Mustafa Kemal Üniversitesi, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma Uygulama Merkezi Dergisi*, Ankara 2013, s.1031.

[15]Gül Karagöz Kızılca, "Osmanlı/Türk Basın Tarihi Yazımı Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme", Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi*, İLEF Dergisi*, Sayı 1, Mart 2016, s.77.

[16] Orhan Koloğlu, a.g.e*.,* s.6-7.

[17]Kenan Demir, "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve Gazeteler", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı 5, Nisan 2014, s.57.

[18] Orhan Koloğlu, a.g.e*.,* s.8.

İzmir'de Türkçe dışı gazetelerin artması Osmanlı yönetimini kendi istediği bilgileri yansıtmada Takvim-i Vakayi'nin yerini alabilecek gazete arayışına yönelttiği anlaşılıyor.[19] 1860 yılında devletten bağımsız olarak kurulan ilk gazeteler "Tercüman-ı Ahval Gazetesi" ve 1862 senesinde "Tasvir-i Efkâr Gazetesi" yayımlanmıştır. [20] Haftada iki gün yayın hayatına başlayan Tasvir-i Efkâr'ın ilk nüshasındaki mukaddimesinin altında Şinasi'nin adı görülür.[21] Bunların dışında çeşitli gazetelerin de ortaya çıktığı ve bağımsız bir kamuoyu oluşturmada etkili oldukları görülmüştür. "Muhbir" ve "Hürriyet" gazeteleri, ilk muhalif gazeteler olarak adlandırabilir. Daha sonra yayımlanan İbret gazetesi ise bir düşünce gazetesi hüviyetinde olup Osmanlı'da yayımlanan gazetelerin bir fikir dergiciliği formatına bürünmesinin ilk örneğidir. Ayrıca son olarak şu söylenebilinir ki, Osmanlı basınında ilk dönemde çıkan gazetelerde devletten bağımsız güçlü bir kamuoyu oluşamamış daha sonra (1860–1873) devletten bağımsız bir kamuoyu oluşmuştur.[22]

Osmanlı'da gazete ve dergiler, siyasî ve iktisadî olaylar hususunda halkı aydınlatmak ve kamuoyuna istikamet vermek amacıyla değil, hükümetin yaptığı faaliyetleri halka bildirmek amacıyla ortaya çıkmışlardır.[23] Osmanlı'da yayımlanan ilk dergi 26 Mart 1849'da yayımlanan "Vaka-yi Tıbbiye" adlı dergidir. Dergi, 2-4 sayfa halinde çıkmış ve yayımlanan yazılar imzasızdır. Dergide mürver ağacı kabuğunun sağlık açısından nasıl kullanılacağını açıklayan bir çeviri, Süleymaniye akıl hastalıkları kurumu ile ilgili istatistikî bilgiler ve uygulanan tedavi yöntemleri, havanın insan vücudu üzerindeki tesirleri gibi yazılar yer almıştır. 600 abonesi olan dergi, üç sene yayımlandıktan sonra kapanmıştır.[24] Dönemin diğer önemli mecmualarına bakıldığında askeri yayınların ön planda olduğu görülmektedir.

Münif Paşa'nın kurduğu Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye Derneği'nin yayım organı olarak yayımlanan "Mecmua-ı Fünun", 1862 senesinde çıkmıştır. Mecmua-ı Fünun'da yayımlanan makaleler Batı düşüncesini öğretmek amacıyla kaleme alınmış olup bunlar Avrupa'da önemli bir kısım dergi ve kitaplardan belirli bir programa dayanmadan ve Osmanlı'nın içerisinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartların ihtiyaçlarının göz önüne alınmadan yapılan tercümelerden oluşmuştur.[25] Harbiye Nezareti tarafından 1864'de çıkarılan "Ceride-i Askeriye" ilk askeri dergi olmuştur. Dergide bilimsel yazılara yer verilmiş, haberler ve askeri bilgiler genellikle kroki, çizelge, resim ve haritalarla da zenginleştirerek verilmiştir.[26]

İran tebaasından kitapçı Mehmet Efendi'nin ruhsat talebi üzerine Mehmet Efendi'ye günlük ve haftalık olarak gazete çıkartılması için ruhsat verilmiş ve 31 Temmuz 1908'de "Ordu Mecmuası" basın

[19] A.g.e., s.18.
[20] Kenan Demir, a.g.m., s.57.
[21] Necdet Hayta, a.g.e., s.16.
[22] Kenan Demir, a.g.m., s.84.
[23]Kenan Demir, "Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı 9, Nisan 2016, s.76.
[24] A.g.m., s.77-78.
[25] Kenan Demir, a.g.e., s.78.
[26] A.g.e., s.78.

hayatına başlamıştır. Mecmuada "*Ûlum ve Fünûn-u askeriyeden bahis haftalık Risâledir*" ibaresi mevcuttur. Edirne'de perşembe günleri çıkan mecmuanın bütün muharrirleri askerdir.[27]

Erkân-ı Harbiye Kaymakamı Osman Senai Bey'in 23 Temmuz 1908 tarihli dilekçesi ile yayın imtiyazı talep edilmiş, 21 Ağustos 4 Eylül 1908 tarihinde ilk sayısı çıkaran "Asker Mecmûası"'nın birinci sayısının kapağında genel bilgiler verilerek "ordu ve donanmanın terakkiyâtına hâdim olmak üzere ayda iki defa neşr edilir" bilgisi bulunmaktadır. [28] İlk sayısı Mart 1910 senesinde yayımlanan "Donanma Mecmûası"'nın idarehanesi, İstanbul Babıali Caddesi'nde Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyetidir. Birinci sayısına dönemin padişahı Sultan V. Mehmed Reşad Han'ın denizci kıyafeti ile çekilmiş bir resmini koyan mecmua, Donanma Dergisi adı ile halen yayın hayatını sürdürmektedir.[29]

"Risâle-i Mevkûte-i Harbiye", üç ayda bir basılmış askeri mecmuadır. İlk nüshasını Mayıs 1911 tarihinde yayımlanan mecmua, Kütübhane-i Askeri sahibi Tüccarzade İbrahim Hilmi tarafından çıkartılmıştır. Birinci sayısı Milli Kütüphane'de mevcut olup pdf ortamında da görülebilir.[30] 23 Temmuz 1912 tarihinde ilk sayısı çıkan "Başçavuş"'un sahibi Mağmum, mesul müdürü Mehmet Sezai Bey'dir. Haftalık olarak yayımlanmıştır. *"Mekâtibi askeriye talebesine ve sunûf-ı muhtelife küçük zâbitana mahsus, musavver haftalık Osmanlı risâlesidir"* ibaresi baş tarafta yer almıştır.

Son örnek olarak; "Harp Mecmuası", 1915 yılından itibaren yayın hayatına başlamış ve askeri muhtelif konulardan ve harplerden bahsetmiştir.[31]

Osmanlı Devleti de Tanzimatla beraber basın ve yayın alanlarında oldukça gelişme göstermiş, birçok farklı meslek grubu tarafından görüşler, eleştiriler, değerlendirmeler kaleme alınmaya başlanmış ve bu durum II. Meşrutiyet döneminde daha ileri seviyelere gelmiş, askeri sınıfların da birçok mecmuada yazılar, fikirler öne sürdüğü görülmüş, askeri konular ağırlıkta olmak üzere toplumu ilgilendiren birçok konuda bazen sadece o alan yönelik gazete ve mecmualar çıkmaya başlamıştır. Bu mecmualardan birisi de çoğunluğunu Osmanlı subaylarının oluşturduğu, bazen de yabancı şahısların mecmuaya yazarlık yaptığı, Osmanlı ordusunun temel eğitim ve terbiye felsefesi üzerine yazıların ağırlıkta olduğu, editörlüğünü Tüccarzade İbrahim Hilmi ÇIĞIRAÇAN'ın yaptığı "Ordu ve Donanma Mecmuası"'dır.

Bu mecmuada; kaleme alınan makale ve yazılarda Osmanlı ordusunun eğitim, gelişim ve eksiklikleri üzerinde durularak, dönem itibarıyla devletlerarası ilişkiler, yapılan birçok mücadele ve bazı kumandanların hayat hikâyelerine değinildiği görülmüştür. Osmanlı matbuat tarihi açısından hem dönemin siyasi ve askeri durumunun iyi anlaşılması hem de mesleki açıdan bir ders niteliğinde faydalı bir mecmua ortaya konulduğu, kara, deniz ve hava kuvvetlerine mensup zabitanın mecmuada kendilerine yönelik birçok konuda faydalı bilgilere ulaşacağı, daha çok askeri şahıslara yönelik herkesin fikirlerini askeri mantık ve düstur çerçevesinde dile getirdiği görülmektedir.

---

[27] Mehmet Ali Karaman, a.g.e., s.97.
[28] A.g.e., s.111.
[29] A.g.e., s.145.
[30] A.g.e., s.211.
[31] Hamit Pehlivanlı, *Son Dönem Tarih Araştırmalarında Askeri Gazete ve Süreli Yayınların Yeri*, Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Kırıkkale, s.255.

1. BÖLÜM:

ORDU ve DONANMA MECMUASI (1912/1914) ve TÜCCARZÂDE İBRAHİM HİLMİ ÇIĞIRAÇAN

1.1. ORDU VE DONANMA MECMUASI (1912/1914)

Osmanlı Devleti'nde basın ve yayın dönemi devlet eliyle ya da şahsi faaliyetlerle devam etmiş olup genelde dergi ve gazete şeklinde günlük haftalık ya da aylık şeklinde çıkarılmıştır. II. Meşrutiyet dönemi basın ve yayın faaliyetlerine bakıldığında daha çok askeri yayınların karşımıza çıktığı ve bu durumun sebebinin de dönem olarak yoğun bir siyasi ve askeri dönem olduğu, ülkeyi ilgilendiren birçok iç ve dış askeri faaliyetin cereyan ettiği, sürekli bir savaş halinin mevcut olması olarak değerlendirilebilir. Basın ve yayın faaliyetlerinin çoğunun subay ya da dönem olarak bürokraside yer alan ve kalemi güçlü olan kişiler tarafından idare edildiği ve yazıların çoğunun bu şahıslar tarafından yazıldığı görülmektedir. Askeri yayınlara bakıldığında ise, II. Meşrutiyet döneminde çoğu subay kişiler tarafından kaleme alınmış, aylık çıkarılan ve içinde askeri konular ağırlık olmak üzere dönemsel olarak birçok sosyal, kültürel, siyasi ve uluslar arası ilişkilerin derinlemesine ele alındığı ve editörlüğünü Tüccarzade İbrahim Hilmi Bey'in yaptığı "Ordu ve Donanma Mecmuası" çıkar karşımıza.

Bir sonraki bölümde hayatına değineceğimiz ve kurduğu matbaa ye yayınevleriyle birçok eserin basılmasına, tanıtılmasına ve birçok şahsın tanınmasına ve okunmasına öncülük eden, modern Türk matbaacılık tarihinin kurucusu ve ilk modern Türk matbaacısı olarak değerlendirilen İbrahim Hilmi Bey (ÇIĞIRAÇAN),[32] aylık olarak çıkardığı bu mecmuayla hem çağı ilgilendiren çoğu konunun okunmasını sağlamış hem de basın ve yayıncılık anlayışında Osmanlı matbuat tarihine büyük katkılar yapmıştır.

Ele aldığımız bu çalışma; hem Osmanlı basın ve yayın anlayışını, matbuatını öğrenme ve anlama hem de o dönemde yaşanmış bir çok olayın gerçekleriyle ve birinci ağızdan öğrenme imkânı elde ederek, 1912'lerde aylık olarak çıkarılmış bu mecmuanın içeriğinin incelenmesi, ele alınan makalelerin sadeleştirilerek aktarılması, mecmuanın her şeyiyle tanıtılması noktasında önem arz etmektedir. Ordu ve Donanma Mecmuası ile ilgili daha önce kapsamlı ve içeriğinin ele alınması konusunda çalışma yapılmadığı ve bu konuda mecmuanın tanıtılması ve günümüze aktarılması açısından çalışmamızın önemli olacağı düşünülmektedir.

İlk defa 2014 yılında Mehmet Ali Karaman'ın doktora tezi olan 'II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Askeri Matbuatı ve Siyasi Hayattaki Rolü' adlı çalışmasında, Ordu ve Donanma Mecmuası ile ilgili kısa tanıtıcı bilgiler verip içinde geçen makalelerin ciltler halinde fihristini çıkardığını gördük. Ele aldığımız bu çalışmada; mecmuanın içinde yer alan makalelerin Osmanlıcadan günümüze sadeleştirilerek herkesin anlayacağı bir dilde sadeleştirme, mecmuanın dil, üslup, içerik, yazar kadrosu, ele alınan konuların değerlendirilmesi ve fiziki yönden tanıtılması, mecmuada yer alan makalelerin konularına

[32] Nurettin Albayrak, *"ÇIĞIRAÇAN İBRAHİM HİLMİ"*, İslam Ansiklopedisi, TDV, C.8, s,299-301.

göre tekrardan tasnif edilmesi gibi konularda çalışmalar yapılarak mecmua ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Mecmuanın ilk 10 sayısını Milli Kütüphane'de, çeşitli sayı ve bölümlerini Hakkı Tarık Us'ta pdf ortamında görmek mümkündür. Ancak Hakkı Tarık Us koleksiyonunun pdf nüshalarında eksikler olmakla beraber 27-28 ve 29. pozların 80. pozdan sonra gelmesi gerektiği sayfa numaralarına bakınca anlaşılmaktadır. Bu ve buna benzer pdf dizin hatalarını görmek mümkün olduğundan sayfa numaraları dikkate alındığında araştırmacılar yanlışa düşmeyecektir. Gazetenin ilk sayısını (Mart 1912) takiben yedi sayısının ardından yaklaşık iki yıllık bir ara verdiği ve 8 numaralı sayıyı 1330 (1914) yılında yayımladığını görmekteyiz.[33]

Daha ziyade askerin eğitimi ve terbiyesi üzerine yazılar yayımlayan[34], yazar kadrosunun büyük çoğunluğunu subayların oluşturduğu, Osmanlı ordusunun yeniden yapılanması, talim ve terbiyesi üzerine yazıların yanında çeşitli muharebelerin değerlendirilmesi ile yabancı ordulara ait bilgi ve talimnamelere yer veren Ordu ve Donanma Mecmuası, Mart 1328 (Mart 1912) yılında dönemin yayıncılarından ve mecmuanın editörlüğünü yapan Tüccarzade İbrahim Hilmi [35] tarafından yayınlanmaya başlanmıştır. Öncesinde 27 Temmuz 1908 tarihinde müsaade talebinde bulunulmuş ve açılışı için gereken çalışmalar başlatılmıştır. Dâhiliye Nezâreti Mektûbî Kaleminden yazılan yazıda "*Ordu ve Donanma namıyla askeri bir gazete çıkarmak için izin talebinde bulunan Kütübhane-i İslam ve Askerî Sâhibi İbrahim Hilmi Efendi hakkında Matbûat Nizâmnâmesine tevfikan muamele yapılacağı*"[36] yazılmaktadır. Haziran 1330 yılına kadar yayını devam etmiştir.

İbrahim Hilmi Bey[37], dönem itibarıyla sahip olduğu yayınevi ve matbaası sayesinde birçok yazar ve sanatçının eserlerini basmış, derlemiş ve bunların halka ulaşması noktasında büyük hizmetlerde bulunmuştur. Birçok askeri zabitan ve yabancı şahıs tarafından kaleme alınan ve dönem itibarıyla bize askeri, kültürel, siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda birçok önemli bilgiler aktaran makalelerin bir araya getirilmesi, bir mecmua halinde aylık olarak yayınlanması konusunda Ordu ve Donanma Mecmuası, İbrahim Hilmi Bey'in çağa ışık tutan ve takip edilmesi önem arz eden bir mecmuadır.

Mecmua, aylık basılarak, yaşanmış olaylar ve Osmanlı Devleti için önem arz eden siyasi, askeri ve soysa-kültürel konuların kritiği ve özellikle ordu açısından birçok kişi tarafından yazılan makalelerin değerlendirilmesi niteliğindedir. Mecmua, genel olarak değerlendirildiğinde; sadece Osmanlı Devleti ve onun tarihi süreciyle ilgili değil, dönem itibarıyla hem Osmanlı ordusu karşısında bir savaş gücü olarak mevcut ordular, devletler ve diğer devletlerarasındaki siyasi ve askeri konuların da ele alındığı ve kritiğinin yapıldığı bir yayındır.

Ordu ve Donanma Mecmuası, dönemsel açıdan Osmanlı Devleti'nin son 200 yıl içinde başından geçen mücadeleleri, bu mücadelelerin genel değerlendirilmesini, diğer devletlerle olan askeri, siyasi

[33] Mehmet Ali Karaman, a.g.e.,, s.229-230.
[34] A.g.e., s.312.
[35] Mehmet Doğrul, 2011, s,10.
[36] Mehmet Ali Karaman, a.g.e., s.229.
[37] Reşad Ekrem Koçu, *"Çığıraçan İbrahim Hilmi"*, İstanbul Ansiklopedisi, C. 7, İstanbul, 1965, ss,3891-3893.

ilişkileri, Türk ve dünya tarihinde kahramanlık göstermiş kumandanların hayat hikâyeleri ve birbirleriyle olan mücadelelerini, Osmanlı ordusu içinde her askeri sınıfın eğitim ve terbiye edilmesine yönelik kaleme alınan makalelerin hem irdelenmesi hem de bunlardan ders çıkartılarak hataların tekrar edilmemesini ve ordunun yapısını düzeltmek, orduyu ıslah etmek için atılan adımların belirlenmesini amaçladığını ifade edebiliriz.

Ayrıca birçoğu dönemin askeri personeli tarafından yazılan ve her defasında ordunun ıslah edilmesi gerektiği konusunda yazılan yazıların, dönem açısından askeri ve siyasi alanlarda meydana gelen olaylar ve değişikliklerinden muhatapların bilgilendirilmesi ve onlara yol göstermesi açısından, büyük bir amaca hizmet ettiği aşikârdır. Ordunun ıslah edilmesi ve düzene sokulması açısından her ciltte yer alan **"Tabiye Mesaili"** ve **"Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi"** gibi makaleler, bu amaç doğrultusunda sıkça vurgulanan belli konulardır.

Ordu ve Donanma Mecmuası, kaleme alınan makaleler ile ele alınan konular açısından askeri kesime yönelik olarak yazıldığı, askerlik ve ordu kavramı gibi konularda hem dönemsel hem de önceki dönemlerdeki askeri faaliyetler ele alınarak ders niteliğinde konuların işlendiği anlaşılmaktadır. Makalelerin neredeyse hepsinin dönemin zabitan, kaymakam ve diğer askeri personelleri tarafından kaleme alınması ve yazılanların zabitan, kumandan ve neferler açısından ders niteliğinde olması, mecmuanın askeri kitle tarafından takip edilecek bir yayın olduğunu göstermektedir. Topçu, piyade, süvari ve bahriye gibi askeri sınıfların gelişimi ve ıslahı açısından birçok makale kaleme alınmış ve bu sınıfların görevleriyle dikkat edilecek konular üzerinde durularak, bu sınıflara tabi nefer ve zabitana önemli hususlarda tarihi örneklerle bilgiler aktarılmıştır.

Mecmuada yer alan makalelerin dil ve üslubuna baktığımızda; dönem açısından hedef kitle olan askeri sınıfın rahatlıkla anlayabileceği ve yorumlayabileceği bir dil kullanılmıştır. Makaleler, kendi içerisinde kronolojik bir sıra ve akıcı bir dille kaleme alınmış fakat çoğu makalede sadece o konunun muhatabını ilgilendiren ayrıntılı bir şekilde yazılmıştır. Mecmuanın fiyatı ile ilgili hem mecmua içeriği hem de literatür taramalarında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Mecmuada yer alan ciltler, kendi içerisinde belli konularda ayrı başlıklar altında derlenmiş ve bütün mecmuada en az 6 en çok 10 adet makale bulunan ciltler bulunmaktadır. Her cildin başında, o cildin sayısını, basıldığı tarihi ve makale fihristini belirten bir giriş kısmı bulunmaktadır. Giriş kısmının alt tarafında cetvelle ölçüm yapıldığı ve o sayfanın yaklaşık 16 cm kadar bir en genişliğine sahip olduğu, makale içerisindeki diğer sayfalarda da yer alan cetvel ölçümlerinde yaklaşık 32 cm kadar bir genişliğin olduğu ve her sayfanın enine ikiye ayrılarak yazıldığı, 1 yaprakta toplam 4 sayfanın olduğu görülmektedir. Sayfa numaraları sağ üste bulunmakta olup, her sayfanın üst ortasında o makalenin adının yazıldığı görülmektedir.

Her cildin son makalesinden sonra bazen cildin yazımında faydalanılan bazen de ayrı bir başlık altında bir bibliyografya kısmının mevcut olup, askeri konular ağırlıkta olmak üzere birçok eser belirtilerek okuyucunun hizmetine sunulmuştur. **"Gece Yürüyüş ve Muharebeleri", "Bölüğün Muharebe Talimi, Makineli Tüfenkler"** gibi sadece askeri personeli ilgilendiren askeri konuların

yanında **"Şıpsevdi", "Sevda Peşinde", "Yakup ve Rozya Aşk mı Zafer mi?",** gibi herkes tarafından okunabilir romanların da bibliyografyada yer aldığı görülmektedir.

Ordu ve Donanma Mecmuasının yazar kadrosuna bakıldığında, çoğu yüzbaşı ve binbaşı rütbesinde zabit olduğu görülmektedir. Bunun yanında dönemin bazı kaymakam ve miralaylar ile Japon ve Alman düşünürlerin makalelerini de mecmuada görüyoruz. Bütün ciltler göz önüne alındığında en çok Binbaşı Ali İhsan Bey'in makalelerinin var olduğu ve yazarın genellikle askerliğin uzmanlık alanlarında ders niteliğinde, askerin daha iyi yetişmesi ve ordunun daha iyi seviyeye çıkarılması maksadıyla yazılar yazıldığı görülmektedir.

Genç rütbelerde bu kadar kapsamlı ve ileri görüşlü bir perspektifle yazılar yazan zabitanın dönem itibarıyla kendilerini ne kadar iyi yetiştirdikleri ve aldıkları eğitimin son derece iyi olduğu, bu yazarların mecmuada geçen çoğu makaleyi tercüme ederek aktardığı ve yabancı dil konusunda uzman oldukları anlaşılmaktadır. 3. ciltte yer alan ve İtalyancadan Süleyman Naki Bey tarafından tercüme edilen "**Çanakkale'de Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden**" makalesi ile Yusuf Azime Bey tarafından tercüme edilen "**Osmanlı Neferinin Bir Tasvir-i Mümeyyizi"** makalesi bunların en güzel örneklerindendir. Bunun yanında Japon Kaymakam Yuda ve Alman Fon Rayhanav tarafından Rus-Japon Harbi ve Balkan Harbi ile ilgili yazılan yazıların mecmuanın belli bir grubun etkisinin altında olmadığı, yararlı görülen her yazarın makale ya da görüşüne yer verildiği anlaşılmaktadır.

Mecmuada askerliğin temel prensipleri, askeri sınıfların vazifeleri ve modernleşmesi için ele alınması gerekli değerlendirmeler, konuların çoğunu oluşturmaktadır. Neferlerin askerliğe alınmasından, yapacakları görevler, sorumlulukları, safha safha eğitimleri, küçük rütbeli zabitanın yetişmesi ve sorumluluklarını yerine getirmesi açısından yapması gerekenler, kumandanlık vazifesi ve askerliği ön plana çıkarmadaki kabiliyet ve sorumlulukları diğer ağırlık olarak ele alınan konular olmuştur. 1. ciltte yer alan "**Küçük Karakol Hideması**", "**Asker Terbiyesi**", 2. ciltte yer alan "**Nefer Endaht Vezaifini Ne Suretle İfa Eder?**", "**Piyade Bölüğünün Talim ve Terbiyesi",** 3. ciltte yer alan "**Tabur Talimi**", "**Zamanımız Harplerinde Süvarinin Ehemmiyeti**", 4. ciltte yer alan "**Kumanda Usulleri**", 6. ciltte yer alan "**Arazide Teftişlere Misal"**, "**Süvarinin Keşif Hideması**" gibi makaleler, belirtilen konulara örneklerdir.

Bunların yanında biyografik tarzda yazılmış, hem o döneme ait muharebe ve savaş taktiklerinin anlatan hem dönemin ünlü kumandanların kahramanlıkları, kıyaslamaları ve hayatlarıyla ilgili önemli bilgiler aktaran önemli makaleler de ele alınmıştır. 2. ciltte yer alan "**Osmanlı Akıncıları, Kasım Bey Akını**", 5. ciltte yer alan "**Birinci Napolyon'un Akval ve Emsa**li", 10. ciltte yer alan "**Meşhur Kumandanlar Anibal**" gibi makaleler bu konu hakkında yazılmış örneklerdir.

Yukarıda belirtilen konular dışında, hem o dönemin var olan silah ve savaş teknolojisini hem de ordu içinde teknolojik alanlarda yapılması gerekenler üzerinde değerlendirme ve bilgiler aktarmak maksadıyla makaleler yazılmıştır. Ele alınan bu makalelerin, dönem itibarıyla ordumuz içerisinde özellikle hava ve deniz kuvvetlerinde görev yapan personel için birer tecrübe ve bugün bu kuvvetlere mensup askeri personel için de birer kaynak niteliğinde olduğu söylenebilir. 1. ciltte yer alan

"**Zamanımızda Makineli Tüfenkler**", "**Tayyarelerin Ehemmiyeti**", "**Rusya'nın Karadeniz Filosu"**, 2. ciltte yer alan "**Çanakkale'deki Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden**", 3. ciltte yer alan "**Balon ve Tayyarelere Endahat**", 9. ciltte yer alan "**Balkan Harbinde Alman Tayyarecileri**", "**Düvel-i Ecnebiye Terkibat-ı Bahriyesi**", 10. ciltte yer alan "**Sefain-i Harbiye İnşaatının Tarihçesi**" makaleleri anlatılan bu konulara yönelik ele alınmış önemli makalelerdir.

Her cildin sonunda o dönemde hem Osmanlı ordusu hem Osmanlı Devleti'nin siyasi ve askeri yönden sürekli karşı karşıya geldiği devletlerin hem de o dönemde askeri ve siyasi yönden kuvvetli, askeri teknoloji alanında yenilikler yapan devletlerin yaptığı askeri ıslahatlar ve çalışmaların ele alındığı makalelerin de, dönemi iyi anlama, devletlerarası mücadeleyi yakından görme ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumu daha iyi yorumlama adına büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Ordu ve Donanma Mecmuasında yer alan makaleler, belli konular üzerine yoğunlaştığı için hem konuları kendi içerisinde aynı başlık altında toplamak hem de okuyucunun çalışmayı incelerken daha iyi anlaşılmasını kolaylaştırmak için makaleler konularına göre tasnif edilerek aktarılmıştır. Osmanlı Devleti ve dönemin diğer önemli devletleriyle ilgili, askeri teknoloji ve ıslahatlar, yabancı yazarlar tarafından kaleme alınan yazılar, yapılan mücadeleler ve edebi tarzda yazılan yazılar, daha iyi anlaşılsın ve kendi içerisinde bir bütünlük oluştursun diye konu tasnifine dikkat edilmiştir. Ayrıca bazen aynı konu hakkında aynı başlıktan farklı makalelerin de olduğu görülmüş, bunların da aynı konu başlığı altına alınarak daha iyi şekilde anlaşılması amaçlanmıştır. Bunun dışında aynı konu başlığında farklı ciltlerde olan makalelerin de (**Aksa-yı şark Harbi, Napolyon'un Akvam ve Emsali, tabiye Mesaili**) aynı konu başlığı altına alınmıştır.

1.2. TÜCCARZADE İBRAHİM HİLMİ ÇIĞIRAÇAN

İbrahim Hilmi ÇIĞIRAÇAN, 1879'da Tataristan'ın Kazan şehrinde doğmuştur. Aslen Kazanlı olup Romanya muhacirlerindendir.[38] 1883 yılında İstanbul'a gelip Sarıgüzel'e yerleşen fakir bir ailenin çocuğudur.[39] Babasının adının Ali, annesinin adının da Fatma Zehra olduğu bilinmektedir.[40]

1883 yılında ailesiyle İstanbul'un Sarıgüzel semtine yerleşmiş ve burada mahalle mektebinde öğrenim hayatına başlamıştır.[41] Çocukluk hayatı burada ekonomik sıkıntılar içinde geçmiştir. 1908 yılında yayınladığı *Hayat-ı Askeriyye ve Ebediyye Sahifeleri* adlı kitabında yaşadığı sıkıntıları göz önüne sermektedir.

İbrahim Hilmi bu eserinde, para kazanamadığı için akrabalarının yanından kovulduğundan ve

38 Taha Toros, "İlk Editörümüz Hilmi Çığıraçan", *Kitap Belleten, Aylık Bibliyografya Serisi*, Yeni Seri, Sayı 2, 1963, s,7.
39 Taha Toros, a.g.e., s,7.
40 Reşad Ekrem Koçu, *"Çığıraçan İbrahim Hilmi",* İslam Ansiklopedisi, C. 7, İstanbul, 1965, s,3891.
41 Başak Ocak, *Bir Bab-ı Ali Yayıncısının Portresi Tüccarzade İbrahim Hilmi ÇIĞIRAÇAN,* Müteferrika Yayınları, Şubat 2003, İstanbul, s,33.

Edirne Kapı'nın dışında annesinin bir yakının yanına sığınabilmek için yaptığı gece yolculuğundan acıklı bir şekilde söz etmektedir.[42]

Bu sıralarda annesinin de vefat ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca İbrahim Hilmi, son derece kötü olan bu hayat şartlarının yanında bir ara sığındığı Ayasofya Camii'nde dilencilik bile yapmıştır. *Bir Leyle-i Sefalet* başlığı altındaki satırları, bize onun, hayatın acımazlığını daha küçük yaşlarda öğrendiğini göstermektedir. Onun bu yolculuk sonrası vardığı sonuç, insanların kendilerine yalvarılmadıkça acıma duygusu taşımadıklarını, fakirin maddi, manevi gereksinimlerini düşünmediklerini ve insanların mutlaka bir iş bularak alın teri ile yaşamaları gerektiğini kavramak olmuştur.

İş hayatına küçük yaşlarda başlayan İbrahim Hilmi, ilk iş olarak bir demir dökümhanesinde çıraklık yapmıştır. Daha sonra Galata'da bir Musevi ailesinin yanında terzi çıraklığı yapmıştır. Ancak diğer işinde olduğu gibi bu işin de kendisine uygun olmadığını düşünüp işten ayrılacak ve sürekli okumakla meşgul olacaktır. Henüz bir terzi çırağı iken boş zamanlarını ve gecelerini zorlukla temin edebildiği kitapları okuyarak geçirmiştir.[43] Boş zamanlarında uğrayıp meşgul olduğu Ebuzziya Tevfik'in matbaasından bu ihtiyacını gidermek için kitaplar elde etmeye çalışmaktadır. Bu konudaki merakını Ebuzziya Tevfik'e açarak yardım istemesi, matbaanın külliyatından *25* adetlik bir seriye ulaşmasını sağlamıştır.

İbrahim Hilmi, bu çalışma dönemini şöyle anlatır:

> "*...Terzilikle iştigal eder ve aldığım cüz-i yevmiye kifaf-ı nefsime bile kifayet etmediği halde yine boğazımdan kısarak kitap iştirasına (satın almaya) ceht eylerdim. Bir aralık o derece fakir ve sefalete giriftar oldum ki artık kitaba para yetiştiremedim. Meyus ve mahzundum. Bir gün tesadüfen çalıştığım Galata'da bir ticarethanenin civarında bulunan Matbaa-yı Ebuzziya'ya uğradım. Ebuzziya Tevfik Bey'i etkiledim. Mütalaaya pek heveskâr olduğumu fakat maişetimden artırıp kitap alamadığım, bu suretle en sevgili eğlencemden mahrum kaldığımı saf bir lisanla kendisine anlattım. Ebuzziya merhum ifademi kemal-i hayret ve merakla dinledi ve hemen matbaasının sermürettibini çağırarak bana tekmil, Kitaphane-i Ebuzziya ile bazı kıymettar nevsallerden bir yığın kitap hediye etti*".[44]

Bu külliyatın içinde yer alan Benjamin Franklin'e ait eser, onun yayıncılık hayatına atılmasını sağlayan en önemli etken olacaktır.[45] Hayatında en çok etkilendiği bir diğer eser de Münif Paşa'nın *Mecmua-ı Fünunu*'nda okuduğu Edison'un biyografisidir.

İbrahim Hilmi, yayıncılık hayatına, 1895 yılında İkdam gazetesinde dizgici olarak atılmıştır. Kendisi, İkdam'ın oldukça büyük olarak tarif ettiği ilk makinesini Ostayorgi adlı biri ile kurduklarını

---

42 Başak Ocak, a.g.m., s,3.
43 İbrahim Erşahin, *Tüccarzade İbrahim Hilmi Çığıraçan-Hayatı ve Eğitim ve Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anakara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2004, s,11.
44 İbrahim Erşahin, a.g.t., s,11.
45 Başak Ocak, 2003, s,35.

ifade etmektedir.[46] Bu gazetenin sahibi olan Ahmet Cevdet ve gazetede romanı tefrika edilen Hüseyin Rahmi ile tanışması bu döneme rastlamaktadır. Fakat aldığı paranın temel ihtiyaçlarını bile karşılayamaması, gazeteden ayrılarak bir avukatın yanında dava takibi işleriyle uğraşmaya başlamasına neden olmuştur.

İbrahim Hilmi, bazı gazete ve mecmualarda yazılar yazmaya başlamış, İkdam'dan ayrıldıktan sonra da Ticaret-i Aliye mektebine girmiştir. Bu arada öğleden sonraları, yanında çalıştığı avukatın mahkemelerindeki işini yürüterek geçimini sağlamıştır. Avukatın yarım günlük çalışma ile yetinmemesi üzerine ticaret okulunu üçüncü sınıfta bırakmak zorunda kalmıştır.[47]

Nihayet hayalini kurduğu kitapçılık mesleğine, biriktirdiği beş Osmanlı altını ile 21 Ocak 1896'da Babıâli'de, Kitaphane-i İslam adında açtığı kitapçı dükkânı açarak başlamıştır.[48] Ermeni ve İranlı kitapçıların Babıâli'yi adeta tekeline aldıkları bu dönemde ilk Türk kitapçılarından biri olarak mesleğini, ölüm tarihi olan 1963 yılına dek karşılaştığı bütün zorluklara rağmen sabır ve sevgiyle sürdürmesini başarmıştır.

II. Meşrutiyet'le beraber yayın yelpazesi genişleyen İbrahim Hilmi, gazetecilik ve dergicilikte de kısa süren bir deneyim yaşamıştır. 1908'de yayınlamaya başladığı Millet isimli resimli günlük gazeteyi 83 sayı çıkarabilmiştir. Askeri alana dair oldukça yüksek kalitede baskı ve içeriğiyle dikkat çeken "Ordu ve Donanma" adlı dergi 11 sayı çıkmıştır. Ayrıca Hüseyin Rahmi GÜRPINAR ve Ahmet Rasim işbirliği ile çıkardığı "Boşboğaz ile Güllabi" adlı mizah dergisini 36 sayı çıkararak yayın hayatına son vermiştir.[49]

Tanıştığı günden ölümüne dek dost kaldığı ve hemen hemen tüm kitaplarını yayınladığı iki samimi arkadaşı vardır: Ahmet Refik ALTINAY ve Hüseyin Rahmi GÜRPINAR. Onun Hüseyin Rahmi ile tanışması editörlüğe atılmadan öncedir. İbrahim Hilmi, İkdam gazetesine abone memurluğu yaparken aynı dönemde Hüseyin Rahmi'nin hikâye ve romanlarının da gazetede olması, bu iki insanın gazete aracılığıyla tanışmasına neden olmuştur. Hilmi Bey, Hüseyin Rahmi'nin editörlüğünü üstlenmiştir. Aralarındaki yazar-editörlük ilişkisi de giderek dostluğa dönüşmüş ve bu dostluk ölünceye dek sürmüştür.[50]

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR'ın İbrahim Hilmi'ye yazdığı 20, 23, 28 Mayıs ve 6 Haziran 1938 tarihli dört mektup, bize Hilmi Bey'in günlük hayatı ile ilgili de bilgiler vermektedir. Anlaşıldığı üzere Hilmi Bey, gereğinden fazla yemek yemekte ve olur olmaz ilaç kullanmaktadır. Kışın üşümekten ve yazın terlemekten korktuğundan yürümemekte, daima bir araca binmektedir.[51] Ayrıca Hüseyin Rahmi'nin mektuplarından Hilmi Bey'e sonsuz saygı ve sevgi duyduğu anlaşılmakla beraber, Hüseyin

---

[46] İbrahim Hilmi, *Zavallı Millet,* Dersaadet, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, 1328, s,35.
[47] *"İbrahim Hilmi Çığıraçan'ın 50 Senelik Hayatı"* Akşam Gazetesi, 23 Ocak 1946.
[48] Başak Ocak, 2003, s,90.
[49] Başak Ocak, "Ahmet Refik Altınay'ın Büyük Tarih-i Umumi'sinin Yayın Öyküsü ve İbrahim Hilmi Çığıraçan'ın Tarih Anlayışı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. III, S. 9-10, İzmir 2000, s,187.
[50] Refik Ahmet Sevengil, *Hüseyin Rahmi GÜRPINAR Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları, Mektupları,* Hilmi Kitapevi, İstanbul, 1944, s,18.
[51] Hüsamettin Bozok, *Hüseyin rahmi Gürpınar'dan İbrahim Hilmi'ye Mektuplar,* Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1963, s,12-13.

Rahmi'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar nedeniyle aralarında kırgınlık yaşandığı da ortaya çıkmaktadır. Hilmi Bey'in "Cihan Pehlivanı Kara Yusuf" olarak nitelendirdiği[52] Hüseyin Rahmi'nin 1944 yılında ölümü, kendisini çok sarsmıştır. Hilmi Bey, Hüseyin Rahmi'nin mezarının hazırlanması, cenaze işlerinin ayarlanması ve bazı ailevi işlerinin yoluna koyulması gibi işleri de kendisine görev edinmiştir.[53]

Hilmi Bey, editörlüğün yanında siyasetle de ilgilenmiş ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin İstanbul-Yeşilköy Halkevleri Başkanlığı'nı üstlenmiştir. Bu kimliğiyle Halkevlerinde okumak üzere, Atatürk'ün ölüm yıldönümünü anmaya, Lozan Barışı'na ve Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ne dair konuşma metinlerini, Arap harfleriyle bizzat kaleme almıştır.[54] Bu konuşma metinlerinde Cumhuriyete ve Atatürk'e bağlılığını dile getiren Hilmi Bey, aynı zamanda 1916 yılında yazdığı Avrupalılaşmak Felaketlerimizin Esbabı adlı kitabında Türk toplumunun bir kurtarıcı beklediğine işaret etmekte ve seneler sonra toplumun, bir kurtarıcıya kavuştuğu inancını taşımaktadır.

Hilmi Bey, Atatürk ve cumhuriyet rejimine gönülden inanmış biri olarak Cumhuriyet Halk Partisi'ne girmiş; ancak yine Halkevlerinde okumak üzere hazırladığı ve Türkiye'de İntihap Usulleri ve Parti Mücadeleleri adıyla 1946 yılında yayınladığı konferans metninde onun, çok partili siyasi hayatı desteklediği ve tüm dünyanın demokrasiye yüzünü döndüğü bir çağda Türkiye'nin de seçimini demokrasiden yana kullanmak zorunda olduğunu savunduğu görülmektedir.[55]

İbrahim Hilmi, yayıncılık hayatının 50. yılına 1946 yılı itibarıyla girmiş ve 21 Ocak 1946 tarihinde bu olay, Türk Editörler Derneği tarafından görkemi bir yemekle kutlanmıştır. Törene dönemin gazete sahipleri, yazarlar ve mesleği temsil eden pek çok isim katılmıştır. Törende İbrahim Hilmi'nin yayıncılık hayatı, yaşadığı sıkıntı ve zorluklar anlatılmış, ilim dünyasına yaptığı katkılardan bahsedilmiştir.[56] Nurullah ATAÇ'a göre bu kutlama bir jübile olarak değerlendirilmektedir.[57]

Yayın bayatı boyunca pek çok başarılara imza atan İbrahim Hilmi, yayıncılıkla ilgili bazı öz eleştirilerde de bulunmuştur. Eleştirileri bir dönem için (II. Meşrutiyet) geçerli olmakla beraber, bu tür yayıncılığı "alçaklık" diye nitelendirmiştir. Bunu şu sözlerle ifade etmektedir:

"*...itiraf etmeliyim ki bizdeki kitapçılığı fena yola sevk eden yine bizzat kitapçılardır. Hürriyetten sonra son senelerin yüzümüzü kızartacak derecede sefilane ve caniyanedir. Karilerin elinden beş-on parasını çekmek için en harim ailelerimize giren, en namuslu kız ve çocuklarımızın ellerine geçen o çirkin, o fasidu'l-ahlak eserlere teessüf havan olmamak ve bunu İslam kitapçılığı namı altında neşre vesatat etmek memlekete en büyük denaeti irtikab eylemektir.*"[58]

---

[52] Salah Birsel, "İncelik ve Temizlik Bahçeleri", *Cumhuriyet Dergisi*, sayı 240, 1990, s,24.
[53] *"Hüseyin Rahmi'nin Yarım Asırlık Dostu Kitapçı Hilmi Anlatıyor",* Son Telgraf Gazetesi, 11 Mart 1944
[54] Abdullah TANRIKULU'nun arşivinden alınmıştır.
[55] İbrahim Hilmi Çığıraçan, *Türkiye'de İnkılâp Usulleri ve Parti Mücadeleleri*, Şirket-i Mürettebiye Basımevi, İstanbul, 1946, s,24.
[56] "*İlk Türk Kitapçısı"*, Vakit Gazetesi, 22 Ocak1946.
[57] *"Bir Jübile Elli Yaşına Basan Kitabevi",* Ulus Gazetesi, 22 Ocak 1946
[58]İbrahim Hilmi, *Maarifimiz ve Servet-i İlmiyemiz Felaketlerimizin Esbabı,* Dersaadet: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, 1329, s,69-70.

Hayatının birkaç yılını hastalıklar içinde geçirmesi yüzünden kütüphanesine pek uğrayamaz olmuş; işleri, kitapevinde 1960'lardan itibaren çalışmaya başlayan Abdullah TANRIKULU aracılığıyla uzaktan idare etmeye çalışmıştır. Türk kültür hayatına büyük emeği geçen bu değerli insan, ekonomik sıkıntılar içinde geçirdiği hayatını büyük bir ustalıkla iyi bir konuma getirmiş; hayatının her anlamında Türk kültür hayatını geliştirici çalışmalar yapmıştır.

1960 yılında, ömrünün sonuna yaklaşmakta olan bu yaşlı editör için üzüntü verici bir yıl olmuştur.[59] Çünkü 1960 ihtilalından sonra, Abdullah TANRIKULU ile haklarında bir dava açılmıştır. Bunun nedeni de, Hilmi Bey'in 1935 yılında sosyalizm üzerine yayınladığı bir kitabın, 1938 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile satışının yasaklanmasına karşın, satışına sunulmasıdır. Daha sonra yapılan soruşturmalarda ise beraat etmişlerdir.[60]

Türk kültür hayatına büyük emeği geçen bu değerli insan, ekonomik sıkıntılar içinde 12 Haziran 1963 tarihinde sabah yedide hayata gözlerini yummuştur. Cenazesi 13 Haziran'da Yeşilköy Camii'nden alınarak Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.[61]

İbrahim Hilmi, uzun bir süre (1896-1963) Babıâli yayıncılığı yapmış, ancak pek çok kez dile getirdiği gibi bu meslekten ekonomik olarak fayda sağlayamamış, hayatını idame ettirebileceği mütevazı bir gelir elde etmiştir. İnsanların kitaba olan ilgisizliğinin yanında yayıncılar arasındaki rekabetinde bunda etkili olduğunu söylemiş ve bu yayıncıların yetersizliklerini şu sözlerle dile getirmiştir:

"...Bizdeki kitapçılık hayatını tetkik ediniz. Muamelesi en çarpık, ilmî faziletten az, aç ve çıplak insanlardan mürekkeb fasulye piyazı ve ciğer kebabıyla kefaf-ı nefse mahkûm zavallılardır."

İbrahim Hilmi, biriktirdiği beş Osmanlı altını ve iki hayırsever kişinin yardımıyla 1896 yılında Babıâli'de Kitabhane-i İslam adıyla küçük bir kitapçı dükkânı açmıştır. Kitapçılığın ilk devrelerinde birçok soruşturmaya ve zorluğa maruz kalmış ıskonto ile kitap alıp satamaz olmuş ve geçim sıkıntısı çekmiştir. Bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

" *Kitapçılığın ilk birkaç senesini pek büyük mahrumiyet ve meşakkat ile idare ettim. Bazen haftalarca kursağıma sıcak yemek girmediği olmuştur. Ticarete duhulümün evail-i eyyamı o kadar mihen ve meşakk ile o derece fakr-ü ızdırabla mâlâmaldir ki burada aynen tasvirinde izhar-ı acz eylerim."* [62]

Bu nedenle ilk yıllarında dükkânının bir köşesine kahve ocağı koyup İkdam Gazetesi yazarı Ahmet Cevdet'ten edindiği Fransızca, İngilizce, Arapça gazeteleri okutarak gelir sağlama yoluna girmiştir. Ancak bu gazeteler Abdülhamit aleyhine yazılarla dolu olduğundan her geçen gün okuyucuları artan dükkân sonunda göze batmış; iş saraya yansımış ve sonuçta dükkân basılmıştır. Hilmi Bey ise bu arada abone kaydetmek amacıyla Teselya'da bulunmaktadır.[63]

---

[59] İhsan Ilgar, *Şükrü Eğilmez'in Hatıraları, Milli Mücadelede Bursa*, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1980, s,114.
[60] *"Takvimden Bir Yaprak: İbrahim Hilmi Bey",* Milliyet Gazetesi, 29 Eylül 1960.
[61] Cumhuriyet Gazetesi, 13 Haziran 1963.
[62] İbrahim Hilmi Çığıraçan*, Fihrist-i Kitaphane-i umumi Esami Kütüp*, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1327, s,4.
[63] *"İlk Türk Kitapçısı"*, Vakit, 22 Ocak 1946.

Cumhuriyet döneminde yayınevini Kitaphane-i Hilmi ve Hilmi Kitapevi adlarıyla devam ettiren İbrahim Hilmi, 1000'den fazla eser yayınlamıştır.[64] Yayınladığı kitaplar arasında, kendisinin yazdığı ya da derlediği pek çok eser vardır. Bu kitaplarında, Osmanlı Devleti ve milletinin içinde bulunduğu sorunları saptamaya ve bu sorunların sona erdirilmesi konusunda çözüm önerileri üretmeye çalışmıştır.[65]

Kitaphanede birkaç eleman çalışmaktadır. Bunlardan biri, 1931 yılından beri Hilmi Bey ile çalışan Hüseyin Rahmi'nin hem manevi hem de dayısının kızı olan Safter GÜRPINAR'dır. Bir diğeri de kitabevinin son zamanlarına kadar çalışan emektar Nizamettin Efendi'dir. Abdullah TANRIKULU ise 1960 yılından itibaren çalışmaya başlamış ve Hilmi Bey'in ölümüne dek yanından ayrılmamıştır. Ayrıca bir tane "daktilocu hanım" olarak ifade edilen bir çalışanın da olduğu bilinmektedir.[66]

Hilmi Bey, Harf Devrimi, okul kitapları yayıncılığının devlet tarafından ele alınması ve klasiklerin Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmaya başlanması gibi nedenlerle biriken borçları karşısında yayıncılık hayatını, hem Yeşilköy'deki bir arsasını satarak hem de Ankara caddesinde bulunan kitaphanesini ipotek ederek sürdürebilmiştir.[67]

İbrahim Hilmi, Ahmet Refik ALTINAY, Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, Refik Halit KARAY, Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU, Halit Ziya UŞAKLIGİL, Ahmet Cevat EMRE gibi yazarların eserlerini seri hâlinde yayınlamıştır. Mehmet Emin YURDAKUL'un "*Türkçe Şiirler"i* ve diğer eserleriyle Prens Sabahattin'in *"Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?"* eserini de yayınlayan İbrahim Hilmi, 93 Harbi, Balkan ve Trablusgarp yenilgileri üzerine askerî kitaplar serisi altında 200 kitap yayınlamıştır. Mustafa Kemal ATATÜRK'ün *"Zabit ve Kumandan ile Hasbihâl"* adlı eseri de bu serinin bir kitabıdır.[68]

Kendisi, bir süre sonra kitabevinin adını "Kitaphâne-i İslam ve Askerî"'ye dönüştürerek on beş yıl kadar sürdürecek olan askerî kitap yayıncılığına girişir. Kitabhane-i İslam adı tesadüfen konulmuş bir isim değildi. Bu ismi koymanın amacı, İslam dünyasında Türkçe, Arapça ve Farsça gibi dillerde eserler yayınlayarak fikrî ve ilmî bir uyanış sağlamaktı. Ailesinden ve özellikle annesinden aldığı anlaşılan dinî kültürü ve hassasiyeti de onu bu konuda bu aşamaya getiren diğer bir etkendir.

İbrahim Hilmi, kendi yazdığı eserleri ise, Kitabhane-i İntibâh serisi adıyla yayınlamıştır. Bu seri Balkan Savaşı'nda Çatalca savunması sırasında hazırlanmaya başlanmıştır. İbrahim Hilmi, serinin yayınlanma amacını Balkan Savaşı sonrasında halkta beliren üzüntüyü kaldırmak; ahlaki, idari, askerî, siyasi, sosyal ve ekonomik kargaşaların nedenlerini bulmak; istibdat döneminin kötü idaresini sergileyerek halkı uyanışa davet etmek şeklinde özetlemiştir.[69]

Hilmi Bey, Kitabhane-i İntibah serisini oluşturma sebebini şöyle açıklar:

---

[64] Mehmet Doğrul, *TÜCCARZADE İBRAHİM HİLMİ'DE MODERNLEŞME*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, 2011, s,10.
[65] Başak Ocak, *Osmanlı Devleti'nin Çöküş Nedenleri, Tüccarzâde İbrahim Hilmi ÇIĞIRAÇAN'ın Kaleminden*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2010, s,91.
66 Başak Ocak, 2003, s,48.
[67] İbrahim Hilmi'nin İrfan Konur GÜRGEN'e yazdığı 28.12.1959 tarihli mektubundan. (TANRIKULU Özel Arşivi)
[68] Mehmet Doğrul, 2011, s,10.
[69] A.g.e.,, s,11.

"*Balkan Harbinin en elim bir safhasında yani düşman Çatalca istikametine dayandığı zaman galeyan-ı hamiyetle Kitabhane-i İntibah adı altında bir külliyat vücuda getirmiş, 20 adede yakın kitap tabb eylemiştim. Bu külliyatla 4-5 tanesini bizzat yazmış, iki asırdan beri bu memleketi sarsan esbabı izmihlali, idari, içtimai, ahlaki, siyasi nefsihat-ı an'anatıyla göstermiş, pek çok rağbet kazanmış, birçok vatandaşlarımın mazhar-ı teveccüh ve iltifatı olmuştum*"[70]

İbrahim Hilmi'nin yayıncılık hayatı boyunca iftihar ettiği bir olayda kitaphanesinin 25. kuruluş yıldönümünde kendisine verilen "Tabi-i Gayur" (gayretli yayma/editör) ödülüdür. Bıkıp usanmadan çalışması, pek çok zorluğa göğüs germesi ve çeşitli engellemelere rağmen bu mesleği ısrarla ve şerefle temsil etmesinin bir karşılığı olacak gördüğü bu ödülü hak ettiğini defalarca dile getirmiştir.[71]

[70]İbrahim Hilmi, *Fihrist-i Umumi*, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1339, s,8.
[71] İbrahim Hilmi, 1339, s,9.

TÜCCARZÂDE İBRAHİM HİLMİ ÇIĞIRAÇAN'IN ESERLERİ

1. HİLMİ İbrahim, **Zavallı Millet,** Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1328.
2. HİLMİ İbrahim, **Milletin Hataları, Felaketlerimizin Esbabı,** Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1329.
3. HİLMİ İbrahim, **Milletin Kusurları,** Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1328.
4. HİLMİ İbrahim, **Maarifimiz ve Servet-i İlmiyemiz, Felaketlerimizin Esbabı,** Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1329.
5. HİLMİ İbrahim, **Türkiye Uyan,** Kitabhane-i İntibah, İstanbul, 1329.
6. HİLMİ İbrahim, **Avrupalılaşmak Felaketimizin Esbabı**, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1332.
7. HİLMİ İbrahim, **Tasfiye-yi Lisana Muhtaç Mıyız? Türkçenin Sadeleştirilmesi,** Matbaa-i Hayriye, İstanbul, 1327.
8. HİLMİ İbrahim, **Osmanlıların Muzafferiyeti Teselya ve Yenişehir,** Yuvanaki Panayotidis Matbaası, İstanbul, 1314.
9. HİLMİ İbrahim, **Kıraat-ı Askerî,** Mahmutbey Matbaası, İstanbul, 1324.
10. HİLMİ İbrahim, **Yakup ve Rozya Aşk mı Zafer mi?**, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1327.
11. HİLMİ İbrahim, **Hayat-ı Askeriyye ve Edebiyye Saahiyeleri,** Matbaa-i Hayriye, İstanbul, 1924.
12. HİLMİ İbrahim, **Türkiye'de İnkılâp Usulleri ve Parti Mücadeleleri,** Şirket-i Mürettebiye Basımevi, İstanbul, 1946.
13. HİLMİ İbrahim, **Memalik-i Osmaniye Cep Atlası Devlet-i Aliyye-i Osmaniyenin Ahval-i Coğrafiyye ve İstatikiyyesi,** Mahmutbey-Soma Matbaaları, İstanbul, 1324.
14. HİLMİ İbrahim, **İbtidaiye Atlası**, Mahmutbey Matbaası, İstanbul, 1324.
15. HİLMİ İbrahim, **Umumi Cep Atlası,** Agop Matyosyan Matbaası, İstanbul, 1324.
16. HİLMİ İbrahim, **Çocuklara İlk Coğrafya,** Mahmutbey Matbaası, Hilmi'nin Mektep Külliyatı, İstanbul, 1325.
17. HİLMİ İbrahim, **Elması Kitap-Kızlara İlk Kıraat,** Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı Hilmi'nin Mektep Külliyatı, İstanbul, 1327.
18. HİLMİ İbrahim, **Altın Kitap-Çocuklara İlk Kıraat,** Hilal Matbaası, İstanbul, 1327.
19. HİLMİ İbrahim, **Altın Anahtar Altın Kitaba Medhal,** Selanik Matbaası, İstanbul, 1328.
20. HİLMİ İbrahim, **Altın Kitap Çocuklara İlk Kıraat Elifbadan Sonra Okunur,** Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1328.
21. HİLMİ İbrahim, **Çocuklara Ahlak Dersleri-Malumat-ı Ahlakiyye (Birinci Sene),** Şems Matbaası, İstanbul, 1332.
22. HİLMİ İbrahim, **Çocuklara Ahlak Dersleri-Malumat-ı Sıhhiye (İkinci Sene),** Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1330.

23. HİLMİ İbrahim, **Çocuklara Yeni Malumat-ı Nafia ve Sıhhiye İlmiye Dersleri,** Mahmutbey Matbaası, İstanbul, 1330.
24. HİLMİ İbrahim, **Türk Mektepleri Kıraatı Hem Okuyor Hem Öğreniyorum,** Matbaa-i Şems, İstanbul, 1332.
25. HİLMİ İbrahim, **Millî Güzel Kıraat- Anahtar Elifbadan Sonra Okunur,** Evkaf-ı İslamiye Matbaası, İstanbul, 1339.
26. HİLMİ İbrahim, **Cumhuriyet Çocuklarına Resimli İlk Alfabe**, Marifet Matbaası, İstanbul, 1330-1331.
27. HİLMİ İbrahim, **Hayat Bilgisine Göre Resimli İlk Kıraat, 1. Sınıf,** Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1934-1935.
28. HİLMİ İbrahim, **Hayat Bilgisine Göre Resimli İlk Kıraat, 2. Sınıf,** Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1934-1935.
29. HİLMİ İbrahim, **Hayat Bilgisine Göre Resimli İlk Kıraat, 3. Sınıf,** Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1934-1935.
30. HİLMİ İbrahim, **Hayat Bilgisine Göre Resimli İlk Kıraat, 4. Sınıf,** Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1934-1935.
31. HİLMİ İbrahim, **Hayat Bilgisine Göre Resimli İlk Kıraat, 5. Sınıf,** Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1934-1935.
32. HİLMİ İbrahim, **Köy Çocuğunun İlk Okuma Kitabı, 1. Sınıf,** Marifet Türkiye Matbaası, İstanbul, 1333-1334.
33. HİLMİ İbrahim, **Köy Çocuğunun İlk Okuma Kitabı, 2. Sınıf,** Türkiye Matbaası, İstanbul, 1333-1334.
34. HİLMİ İbrahim, **Köy Çocuğunun İlk Okuma Kitabı, 3. Sınıf,** Türkiye Matbaası, İstanbul, 1333-1334.
35. HİLMİ İbrahim, **Köy Çocuğunun ilk Okuma Kitabı, Hayat Bilgisine Göre Yardımcı Kıraat,** Türkiye Matbaası, İstanbul, 1333-1334.
36. HİLMİ İbrahim, **Müslüman Çocuk Yeni İlmihal,** İstanbul, 1326.
37. HİLMİ İbrahim, **Türk Çocuğunun Din Kitabı**, Orhaniye Marifet Matbaaları, 1328-1329-1330.
38. HİLMİ İbrahim, **Fihrist-i Kitabhane-i Askerî,** Mahmutbey Matbaası, İstanbul, 1317.
39. HİLMİ İbrahim, **Fihrist-i Kitabhane-i İslam Umumi Esami-i Kütüb**, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1339.
40. HİLMİ İbrahim, **Fihrist-i Kitabhane-i Hilmi Umum Kitapların İsimleri,** Yeni Matbaa, İstanbul, 1340.
41. HİLMİ İbrahim, **Kitabhane-i Hilmi İlk Mektep Kitapları,** İstanbul, 1927.
42. HİLMİ İbrahim, **Hilmi Kitabevi 1944 Yılı Kataloğu,** Şirket-i Mürettebiye Basımevi, İstanbul, 1944.
43. HİLMİ İbrahim, **Hilmi Kitabevi 1947 Yılı Kataloğu,** Şirket-i Mürettebiye Basımevi, İstanbul, 1947.
44. HİLMİ İbrahim, **Hilmi Kitabevi 1961 Yılı Kataloğu,** Nurgök Matbaası, İstanbul, 1961.

45. HİLMİ İbrahim, **Hilmi Kitabevi Tenzilatlı**.

2. BÖLÜM:

2.1. EĞİTİM VE TERBİYEYLE İLGİLİ KONULAR

2.1.1. Küçük Zabit Meseleleri[72]

Binbaşı Esad Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; piyade taliminde kumandan maiyetinde esaslı bir şekilde talim ve terbiyelerine ehemmiyet verilmesinden bahsedilir. Kumandan durumun vaziyetine göre hareket etmesi gerekir. Piyade, çavuşlar, onbaşıların manga sistemi kapsamında talim ve terbiye edildikleri anlatılır. Kısacası genel eğitimin verilip tatbik edilmesi ve bunun uygulanmasına yönelik geniş kapsamlı vererek konu anlatılmaya çalışılıyor.

Yazar, küçük zabitlere verilecek şu üç görevi dile getirmiştir: harekât, atışlar ve hizmet-i seferiye. Bunların yanında yazar, konu kapsamında birkaç misal verir. Öncelikle talimlerde şekil ve kumandanların eğitiminden bahseder. Bu eğitim safhasında, bir şahsa emir verilerek bölük, manga gibi gruplara yapılması istenen emirlerin verilmesi ve bunun aslına, nizamına uygun olmasına dikkat çekildiği, kişinin aldığı vazifeyi yerine getirirken veya uygularken neye dikkat edeceğini anlaması gerektiği ifade edilmiştir.

Yine bu misale ilaveten; hazır olan manganın harp ve tatbikat aşamasında nasıl hareket edeceği ve askerin böyle bir durumda görevini nasıl icra edeceğine dair bilgiler verilir. Yazar, misaller aktarırken atışların ne derecede ne şekilde yapılması gerektiği, atışların talimlerin önemli bir safhasını teşkil ettiğinden bahseder.

Yazar, arazilerdeki eğitimlerle de ilgili bilgiler aktarmaktadır. Zabitin eğitimlerde arazilerde yapılacak eğitimlerle ilgili bilgiler aktır. Zabitin akşamdan verdiği emir gereği nelerin yapılacağı, arazide nasıl bir eğitimin olacağı, gidiş ve dönüş gibi meselelere sair bilgiler aktarılır.

2.1.2. İşgal Muharebesi ve İhata[73]

Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan makale; Almancadan çevrilmiş olup, işgal politikası kapsamında ordu ve kumandanların genel hal tarzları ve kuşatma hareketi açısından önemli noktalara değinilmiştir. Yazar makalenin başında yakın zamanda düşmana karşı yapılan bir manevra hareketi üzerinden işgal girişimi ve kuşatmayla ilgili örnek vererek başlamıştır. Bununla beraber; askerin kuşatma sürecinde dikkat etmesi gerekli iki konuyu; işgal muharebesi yaparak düşmanı oyalamak ve kuşatma yaparak düşmana taarruz etmek şeklinde özetlemiştir.

Muharebe sırasında vakit kazanmak için işgal muharebesi şeklinde bir girişimin duruma göre yapılabileceğine ve kuşatma esnasında yardımcı askerlerin muharebeye katılmasına kadar işgal muharebesinin devam etmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bunun yanında cephe taarruzunda en

[72] Binbaşı Esad Bey, "Küçük Zabit Meseleleri", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.
[73] Binbaşı Ali İhsan Bey, "İşgal Muharebesi ve İhata", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

önemli unsurun zaman olduğu, düşmanın cephedeki konumunun ve genel durumunun tespit edilmesi olduğu ifade edilmiştir.

Burada ayrıca kumandanın yapılacak işgal girişimi ya da kuşatma hareketlerine karşı büyük sorumluluğunun bulunduğu, sadece emirlerin verilmesi değil, asıl konunun emirler doğrultusunda faaliyetlerin yürütülmesi ve kumandanın da emirlerinin yerine geldiğini kontrol etmesi hususuna dikkat çekilmiştir. Buradaki en önemli konulardan bir tanesinin de; cephede başlangıçta bir işgal muharebesi izlenimi verilerek kuşatma için uygun fırsat ve durumun yaratılması olarak dile getirilmiştir.

Yazarın belirttiğine göre; kuşatma durumu meydana gelinceye kadar öncelikle zaman kazanmak için işgal muharebesinin yapılması, düşmanın en zayıf anının kollanmasının çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Son olarak; kuşatmanın etkisinin göz önünde bulundurularak, düşmanın kuşatma girişimine karşı birliklerini başka yerlere sevk etme ihtimaline karşı kuşatma yerine taarruz durumunun da her zaman ön planda olması gerektiği vurgulanmıştır.

2.1.3. Küçük Karakol Hidematı[74]

Binbaşı Asım Bey'in kaleme aldığı bu makalede; küçük karakol gibi birliklerde görev yapan kumandanların vazifelerinden, yetki sahaları, aldıkları görevlerden bahsedilir. Küçük karakol kumandanının, karakolun yerine getirmesi gereken faaliyetlerin hazırlığını yapmasından ve maiyetindeki insanlarla beraber hareket etmesi gerektiğinden bahsedilir. Yeri geldiğinde bölge kumandanından çadır, yemek pişirme, ateş yakma gibi hususlarda izin alır ve uygular.

Küçük karakol kumandanı emniyetin tesisini, emrindeki postaları veya küçük zabitlerin postalarını belli mevkilere tayin ederek sağladığı belirtilir.

Küçük karakol kumandanının tertip ve nizam kapsamındaki görevleri şöyle aktarılmıştır: mangaların düşman taarruzuna karşı hendek tesis etmelerini sağlaması, silah çatma ve hücuma yönelik tedbirlerin alınarak karakol güvenliği ve emrin uygulanmasını sağlamaktır. Özellikle emniyetin sağlanması kapsamında karakol kumandanının silah nöbetçisine verdiği talimatlara dikkat çekilmiştir. Bunlara bakacak olursak; düşman ve civar araziye dair talimatlar, posta numarası, civarda bulunan postaların numaraları, küçük karakol ve ileri karakol bölüğünün mevkisi, gerek küçük karakol gerekse bölüğe giden en kısa yollar, ileri sürülen birliklerin mevkileri, geçitler, köprülerin mevkisi gibi talimatlardır.

Küçük karakol kumandanı, küçük karakola tayin olduğunda, önceki vekilin neler yaptığını öğrenmeye çalıştığı, yapılacak bir şeyler varsa da bunlara nasıl bir yöntem geliştireceği belirtilmiştir. Görevine başlayan kumandanın tarafından, postalarla genel tertibatı alındığını, krokiyi çıkarttığını ve belli raporların yazıldığı ifade edilir. Raporlarda, düşmana dair bilgiler, tertibat hakkında malumatlar, düşmana doğru yollanan keşif kollarının durumu, civar postalarla olan irtibat ve kroki konusunda hükümlere yer verilmiştir.

---

[74] Binbaşı Ali Asım Bey, "Küçük Karakol Hidematı", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

Karakol kumandanının düşman taarruzuna karşı her an taarruza hazırlıklı olması ve düşmanın hareket ve kabiliyetine göre uygun tedbirler alması gerektiği ifade edilir.

Yazar, son olarak posta kumandanının görev ve sorumluluklarından bahsederek makalesini bitirir. Özellikle posta kumandanının, nöbetçilerle sürekli irtibat halinde olması gerektiğini ve nöbetçiye verilen talimatların yerine getirilmesinde etkili olduğu belirtilir.

2.1.4. Tabiye Mesaili[75]

Dönemin zabitlerinden Binbaşı Şevki Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; bir neferin orduya katılmasıyla ilgili genel hususlara değinilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak daha önce askeri heyet mecmuası yayınlanmış, askerin orduya ne şekilde katılacağı hususları belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili askerin takip edeceği usul tarzlarına örnek olarak; farklı askeri grupların yapacağı hizmetler ve yapacağı muharebelere dair anlaşılır haritalar tertip etmek, sorunların çözümlenmesi için müteakip çalışmaları takip etmek gerektiği ifade edilir.

Yazar, askerin orduya katılması ve yapacağı genel hususlar şu şekilde ifade etmiştir:

1. Harita, kâğıt, pergel, dübel, desimetre, lastik gibi araç ve edevat bulunmalıdır. Mesele ele alınınca görev ve ikmal yapılıncaya kadar ara verilmemeli ve yarım bırakılmamalıdır.

2. Harita açılıp arazi ve eşkâlleri kıyaslanmalı ve gözden geçirilmelidir. Özel isimler varsa not edilmelidir.

3. İkmal yapıldıktan sonra bir kez daha haritayı gözden geçirmeli ve eksik kalan yerler varsa tekrar değerlendirilmelidir.

4. Dost ve düşman mevzileri harita üzerinde iyi incelenmelidir.

5. Bundan sonra sorunun çözümüne başlanmalı, düşmanın manevra kabiliyeti bir değil birçok yönden değerlendirilmelidir.

6. Bundan sonra da kendi görev ve amacına yönelik tedbirler alınmalı, yapılacak harekâtların hangi şartlarda nasıl olacağı ile ilgili ayrıntılı bir şekilde karar verdikten sonra bunlara çözümler bulunmalıdır.

7. Karar verirken açık ve anlaşılır olmalı, karar veren ne yapacağını açık şekilde bilmelidir.

8. Dost ve düşman durumunu anlamada önemli mevzular olan; zaman, kuvvet, sınıf, arazi yolları iyi bilinmelidir. Bu mevzular hem harita hem de arazi üzerinde iyi tetkik edilmelidir.

2.1.5. Asker Terbiyesi[76]

Binbaşı Hafız Hakkı Bey tarafından kaleme alınan makalede; dünyanın farklı yerlerinde kahramanlıklar gösteren askerlerin terbiyesinin gayesi olarak yiğitlik ve birlik olduğu ifade edilmiştir. Yiğitliğin askerliği birlik şeması etrafında birleştirdiği vurgulanmıştır.

Dönemin Birinci Kolordu Erkan-ı Harbiye Reisi Vekili Hakkı Bey'in ***Yiğitlik ve Birlik*** adındaki eserden çıkardığı notlardan alıntılar yapılmıştır. Buna göre; acemi kışlasına gelen acemilerin farklı

[75] Binbaşı Şevki Bey,"Tabiye Mesaili", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.
[76] Binbaşı Hafız Hakkı Bey, "Asker Terbiyesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

özellikler ve yeteneklere sahip olması için zabitler ve yardımcılarının, onları iyi yetiştirmesi gerekir. Aksi takdirde bu zabit ve yardımcıları, acemilerin gözünde birer mahlûk olarak görülmeye başlanacağı ifade edilir.

Çıkardığı bu notlarda; güzel ahlakın, düşüncenin ve yiğitliğin acemi askerlerin kalbine yerleştirilmesi ve terbiye edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu konuda acele edilmeyerek, acemilere kardeş gibi yaklaşılması gerektiğini belirtir. Yine acemi askerlere kısa sürede askeri terbiye verilebilmesi için, ona bir çocuğa yaklaşırmış gibi bildiği sorular sorulmalıdır. Bunları da uygun bir dille aktarılması gerektiği ifade edilir.

Askeri terbiye açısından en önemli dersin din dersi olduğu, Allah'ını ve peygamberini bilmeyenin faydasının olmayacağı ve büyüklere itaat etmeyeceği belirtilmiştir. Din dersinin amacı emre itaat etmek, kendisini vatana feda etmek olarak belirtilir.

Yazar, bunların yanında ***Şanlı Asker*** adlı bir kitabı alıntı yaparak konuyu anlatmaya devam etmiştir. Burada asker terbiyesinin oluşması için Osmanlı padişahları ve kumandanlarının resimlerinin koğuşlara asılarak iman ve itikadı güçlendirmeye çalışıldığı belirtilmiştir. Bunun yanında manevi terbiye için de vatan muhabbeti ve sevgi unsurlarının verilmesi gerektiğinde bahsedilir. Ayrıca asker terbiye edilirken geçmişte yaşanan acılar da dile getirilir ve düşmanın konumunun hiçbir zaman göz ardı edilmemesine dikkat çekilir. Aynı zamanda manevi eğitimin yanında maddi eğitimin de verilmesi gerektiğini ifade edilir.

Yazar sonuç olarak; bütün bu terbiyenin icrası lüzumlu şekilde yapılırsa ordunun kısa sürede büyük işler yapacağını belirtmiştir.

2.1.6. Nefer Endaht Vezaifini Ne Suretle İfa Eder?[77]

Binbaşı Asım Bey tarafından kaleme alınan ***Nefer Endaht Vezaifini Ne Suretle İfa Eder?*** makalesi genel olarak 1yıllık süre zarfında acemi askerlere nişan alma, atış, tüfeği kavrama, tetik düşürme, 10-20 ve 200 metrelik atış eğitimleri gibi konulardan bahseder. Yazar, bu eğitimleri 12 madde halinde ve nişan alma hususundan, iyi atış yapacak seviyeye kadar yapılan faaliyetleri ele almıştır.

Birinci maddede; bölük komutanları tarafından acemi askerlere iyi nişan alma ve hedefe iyi odaklanma hususlarında eğitim verir.

İkinci maddede; bir sehpa üzerinde nişan alma ve tetik çekme eğitimleri verilir.

Üçüncü maddede; çavuşlar tarafında nişan eğitimi yapan askerlere nişan aynasıyla dersler verilir ve nişan alma durumları muayene edilerek askerlere düzetmeler yaptırılır. Her askerin 20 metre önünde bir nişan defteri vardır. Bu deftere kurşun kullanmadan atış eğitimi yaptırılır. Bu sayede askerlerin nişancılığı geliştirilir. Defterin her bir sayfası, bir günü ifade eder.

Dördüncü maddede; acemi askerlere kum torbası üzerinde manevra kurşunuyla, iyi nişan alma, tetiği doğru çekmek, silahı iyi kavramak gibi eğitimler yaptırılır.

---

[77] Binbaşı Asım Bey, "Nefer Endaht Vezaifini Ne Suretle İfa Eder?", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

Beşinci maddede; acemi askerlere ayakta, diz üstünde ve yatarak hedefe nişan alma eğitimi verilir. Yapılan bu eğitimler, neferin ve bölüğün eğitim defterine kaydedilir, daha sonra gelişmeleri takip edilir.

Altıncı maddede; acemi askerlere daha önce verilen bütün eğitimler tekrar ettirilir. Hem manevra hem de gerçek kurşunla atış eğitimi yaptırılır. 10 metreden yere yatarak 3 atış yaptırılır. Başarısız olanlara ikinci defa eğitim ve atış yaptırılır.

Yedinci maddede; acemi askerlerin önceden aldıkları bütün eğitimler tekrar edilir. Daha önceki eğitimlerini ilk seferde başarıyla bitirenler, arazi eğitimine götürülürler. Daha acemi olan askerler de bu eğitimleri izlemek amacıyla seyirci olarak götürülür.

Sekizinci maddede; acemiler daha önceki eğitimlerine devam ettirilerek, gerçek kurşunla 10 metreden istinatsız bir yerden atış eğitimi yaptırılır. Bunun için daha önceden eğitimlerini başarıyla bitirenler, tecrübeli olarak atış yaparlar. Buradaki atıştaki amaç, hedefteki hiçbir merminin 7'nin altında olmamasıdır.

Dokuzuncu maddede; acemi askerlere değişik nişan alma teknikleri öğretilir. Burada bir duvar, ağaç kütüğü veya toprak yığının gerisinde ne derecede nişan alması gerektiği öğretilir. Tabur komutanı da diğer acemileri teftiş ederek, onların defterlerini, geçtikleri, aldıkları eğitimleri kontrol eder.

Onuncu maddede; sadece 200 metreden yatarak nişan ve atış eğitimi yaptırılır.

On birinci maddede; 200 metreden diz üstünde nişan ve atış eğitimi yaptırılır. Burada ayrıca boy, baş ve göğüs hedeflerine nişan talimi yaptırılır.

On ikinci ve son maddede ise; alay komutanı tarafından acemilerin, şimdiye kadar gördükleri eğitimleri teftiş edilir. 200 metreden ayakta istinatsız nişan ve atış eğitimi yaptırılır.

Bütün bu eğitimlerin sonunda acemi ve tecrübeli bütün neferler birleştirilerek bölük talimlerine devam edilir.

2.1.7. Piyade Bölüğünün Talim ve Terbiyesi[78]

Dönemin Yedinci Fırka Kumandanı Mustafa Hilmi Bey tarafından kaleme alınan bu makalede, piyade bölüğünün eğitimi, eğitim şekilleri, bölük, takım ve manga kumandanlarının vazifelerinden bahsedilir.

Yazar, ordu içerisinde bölük komutanlığı makamının çok önemli bir makam olduğunu, bölük eğitimi için bölük komutanının önemini ve bölük eğitiminin sadece yanaşık düzen eğitiminden ibaret olmadığını ifade etmek için kalemi eline alarak bu makaleyi yazdığını belirtir. Yazar, bölük komutanının ilk vazifesi olarak; eski ve acemi askerleri birleştirmek, onları içtimalarda tekrardan düzenlemek ve nizama getirmek olarak ifade eder.

Bölük eğitiminin en az üç ay olması gerekir ve bölük komutanı bu üç aylık eğitim için plan ve programlar yapması gerekir. Bölük komutanı, her gün hangi eğitimin yapılmasını bilmeli ve tebliğ etmelidir. Özellikle program yapılırken asker için her şeyden daha önemli olan vaktin iyi kullanılması

[78] Mustafa Hilmi Bey, "Piyade Bölüğünün Talim ve Terbiyesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

için bölük komutanı tertip ve planlarını hazırlamalıdır. Talimler yapılırken özellikle talimnamenin 263. maddesine[79] dikkat çekilerek; "bütün komutanlar, her türlü ahvaldeki askerin bedenen kuvvetlenmesine dikkat etmelidir." ibaresi göz önünde bulundurulmalıdır denilmektedir.

Talimler, neferlerin nefsine zor gelse de muharebe sahasındaymış gibi talim ve terbiyeden taviz verilmemesine dikkat çekilmiştir. Yazar, 3 aylık eğitimin hangi aşamalardan geçeceğini ve eğitim safhalarını şöyle açıklar:

1. Yanaşık Nizam,
2. Dağınık Nizam,
3. Yayılma ve Açılma Vazifeleri,
4. Muharebe,

Bu eğitimlerin sırasıyla yapılması, neferlerin hareket kabiliyetlerini arttırmak ve sağlamlaştırmak için oldukça önemli olduğu belirtilmiştir. Yapılan hata ve eksikliklerde asla müsamaha gösterilmemesi ve her hareketin, eğitim faaliyetinin ciddiyetle yapılmasına vurgu yapılmıştır. Ayrıca verilen bütün bu eğitimler, acemi neferlere anlayacakları bir dilde ve sade olarak verilmesi belirtilmiştir. Neferlere bu tarzda verilecek bilgi ve aktarılacak tebliğler, onların heves ve gayretlerini arttıracağı ifade edilmiştir.

Yazar, yukarıda verilen dört eğitim aşamasıyla ilgili 15 maddelik[80] yapılması gereken noktalara dikkat çekmiştir. Bu 15 maddenin amacı; bölük komutanına hızlı karar alma kabiliyeti kazandırması, takım komutanına olayları daha iyi kavramasına yardımcı olmak, gürültü yapmadan hareket edilmesi ve en kısa sürede toplanmak olarak ifade edilir. Bölük komutanı, neferlere bazen araziye çıkararak onları hem düzlükte hem de tümsekli yerlerde muharebe eğitimi yaptırmalıdır.

Bölük talimlerinde bir diğer önemli husus ise; bütün eğitim faaliyetleri tüm bölükçe aynı zamanda yapılmalı, manga, takım ve bölük aşamaları dikkate alınmalı ve yapılan hatalar hemen giderilmelidir. Yoksa eğitim faaliyetlerinde başarı elde edilemez.

Yazar, muharebe esnasında yapılması gerekenleri şöyle ifade eder; *gelen emirlerin yerine getirilmesi, harp araç-gereçlerinin hazırlanması ve temini, cephane hattının beslenmesi ve iletişimin her koşulda sağlanması.*[81]

Bölük komutanının bir diğer görevi olarak; takım ve manga komutanlarının harekâtı icra edebilecek seviyede yetiştirmek olarak ifade edilir. Bölük eğitimlerinin kışla meydanı ve kışla talimhanelerinde değil, arazilerde icra edilmesi gerektiği belirtilir. Son olarak; eğitimlere geç gelen ya da uygunsuz hareketlerde bulunan neferlere yarım saat fazla eğitim yaptırılması hususuna değinilir.

---

[79] Mustafa Hilmi Bey, "Piyade Bölüğünün Talim ve Terbiyesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328, s.130.
[80] A.g.m., s,132-133.
[81] A.g.e., s,132-136.

2.1.8. Tabiye Mesaili[82]

Kaymakam Şefki Bey tarafından kaleme alınan Tabiye Mesaili makalesi, birinci ciltte ilk defa ele alınmıştı. Bu makalede anlatılanlar genel olarak piyade sınıfının, savunma, taarruz, harp prensipleri, düşmanın durumuna ve muharebe şartlarına göre hareket etme gibi konular üzerinden neferlerin, askerliğe alışmaları, askerlik işlerine, faaliyetlerine daha iyi katılmalarını ve yapacaklarını ele almıştır. Yazar, bu konuları 3 vazife olarak anlatır. Genel olarak 3 vazifede de benzer konular ele alınmıştır.

Yazar, öncelikle piyade bölüğünün karar alma ve yapacakları icraatlarda yapılması gerekenleri 5 madde halinde anlatır. Bu 5 maddede, İstanbul'da Mecidiye ve Maslak'ta piyade bölüğüne bir muharebe yapılıyormuş, düşman sınıra gelmiş gibi muharebe eğitimi yaptırılır. Bu tatbikatta özellikle her zaman emir beklemenin hata olduğu, duruma göre hareket edilmesi gerektiği konularına dikkat çekilmiştir. Burada Maslak tarafından düşman orduları geliyormuş gibi piyade bölüğüne uygun hareket tarzı aldırılır ve eğitim yaptırılır.

Yapılan bu tatbikatta, özellikle düşmana 1500 metreden avcı birliklerine müdahale etmenin öneminden bahsedilir. Yine düşman avcı birliklerinin iyi görülmesi ve kontrol edilmesi için civardaki hâkim tepelerde uygun savunma hattı kurmanın önemi vurgulanmıştır.

Düşmana karşı süvari bölüğünün arazi şartlarına göre her zaman doğrudan ateş etmesi yerine, bazen atla, kılışla da karşılık vermesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu konu anlatılırken Kâğıthane ve Bahçeköy tarafları örnek olarak verilmiştir.

Burada piyade bölüğünün önemli bir görevi olarak emniyetin sağlanması olarak belirtilir. Düşmanın ne zaman nereden hareket edeceği bilinmediğinden gerekli emniyet tedbirlerinin alınması gerektiği ifade edilir. Bunun için düşman hattına bir keşif kolu göndererek olayları takip etmenin önemini vurgulanmıştır. Bazen de piyade bölüğünün derin ve fena vadilerden, derelerden geçebileceğini, buralarda gereken tedbirlerin arazi ve düşmanının durumuna göre ayarlanması gerektiği belirtilir.

Zor arazi şartlarında anlatılan konular arasında en dikkat edilmesi gereken ve en tehlikeli durumun düşmanın filinta ve makineli tüfek atışlarına maruz kalmak olduğu ifade edilir. Yazar, piyade eğitiminde en önemli göreve sahip olan yüzbaşının da sahip olduğu sorumluluk ve görevlerinden bahseder: düşmanın keşfi, yürüyüşte arazi ve düşmanın engellemelerini bertaraf etmek, emri altındakileri düşmanın ateş ve hücumlarından korumak, düşmana üstünlük sağlamak için uygun araziler kazanmak, uygun araziler elde edilince topçularla buraları kontrol etmek.

Yazar, en son piyade bölüğünü eğitim kapsamında mavi ve kırmızı gruplara ayırarak onlara uygun mevkiler göstererek muharebe eğitimleri yaptırır.

2.1.9. Bölük Talimi Teftişi[83]

[82] Kaymakam Şevki Bey, "Tabiye Mesaili", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.
[83] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Bölük Talim Teftişi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; bölük talim ve terbiyesi için yapılan faaliyetler, faaliyetlerin mevcut nizamname ve talimnamelere göre doğru ve düzenli yapılıp yapılmadığı ve bölük talimlerinin teftiş edilmesi konularında ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

Yazar makalenin başında, her bölük için yapılan talim teftişlerinin çok önemli olduğunu, eski talimnamelerdeki mevcut teftişlerin sadece sayfalarda kaldığı, uygulanmadığını, bölüklerin talimnamelere göre uygun teftiş eğilmediği, tertip ve düzen için her bölükte teftişin gerçekleştirilmesinin öneminden bahsetmektedir.

Almanların bölük teftişlerinin sadece alay kumandanı tarafından, bizde ise hem alay hem de bölük kumandanı tarafından yapıldığı, Almanların da böyle yapması gerektiği konusunda mesajlar verilmiştir. Talimnamenin 4. maddesine göre, teftişlere asker muayenesiyle ve resmi bir geçitten sonra başlandığı ve bu şeklin Almanlar tarafından da örnek alınarak uygulandığı ifade edilmiştir. Arıca Almanların günlerce yaptıkları talimlere Türkçe adı verildiği, bu talimlerin her askeri birliğe değil sadece sultanlardan yadigâr kalan askeri birliklere yaptırıldığı ifade edilmiştir.

Talimlerde sınırlı arazi parçalarına bağlı kalınmaması, çeşitli farklı arazilerde eğitimlerin yaptırılması, yoksa aynı araziye bağlı kalmanın askerlerin talimlerine zarar vereceği vurgusu yapılmıştır. Teftişlerde sadece muharebe vazifesinin verilmesi bunun da kumandanı tarafından takip edilmesi, teftişlerde şiddetin olmamasına dikkat edilmesi, teftiş zamanında müfettişin huzuruna gelinerek verilen vazifelerin sorgulanması gibi konular hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.

İcra edilecek vazifelerde başlıca üç kuralın dikkate alındığı, bu kurallarda tabur ve bölük kumandanlarının rollerinden bahsedilir. Ayrıca müfettişler tarafından talep edilen teftişlerin icrasından sonra teftişlerin yine bir resmigeçitle sonlandığı belirtilmiştir.

Yazar, vaziyetlerin gayet açık olması ve araziyle ilgili varsayımlar yapmanın gerekliliğinden bahsederek, düşmanın hareketleri tasvir edilerek dost kıtalardan yardım isteme, taarruzun icra edileceği arazilerin her bölük için farklı olması gibi konularda ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Ayrıca teftişlerde giyilecek elbiselerin temiz ve düzgün olması gerektiği, teçhizatın önceden temizlenip parlatılması, yerine göre fırka ve kolordu kumandanlarının teftişlere gelme durumuna göre gerekli tedbir ve hazırlıkların yapılmasından bahsedilir. Teftiş günü tertip edilmiş belge ve meseleleri taşıyan alay yaveri İncirlik çiftliğinin batısındaki tepeye giderek buraya sarı flama astığı, diğer teftiş edilen bölüklerin de çevredeki tepelere giderek ellerindeki kırmızı flamaları tepelere astığı belirtilmiştir. Burada ayrıca yaver tarafından diğer bölüklere talimatlar verildiği, onlara ne yapmaları konusunda bilgiler aktardığı, bu talimatlara göre bölüklerin oldukları mevzilerde talimler yaptıkları ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.

Ayrıca bu şekilde mangadan alaya kadar bütün birlikler gerekli talimatları alıktan ve müfettişler ile fırka, kolordu kumandanının gelmesini müteakip teftişin alay kumandanının emriyle başladığı belirtilmiştir. Bunun yanında kolordu kumandanının alay kumandanını çağırarak bölüklerin ve zabitlerin düzen noktasında toplanmasını istediği, emirle boruların öttüğü, alay kumandanının alayını toplayarak

düzen almasıyla bütün teftiş edilen birliklerin aynı anda yaptığı bir resmigeçidin yapıldığı ve teftişin bu şekilde sona erdiği ifade edilmiştir.

2.1.10. Yürüyüş[84]

Binbaşı Ahmet Sedat Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; muharebe esnasında yürüyüşlerin icrası ve bu yürüyüşlerin ordunun talim ve terbiyesi açısından önemine değinilmiştir.

Yazar, konuya başlarken seferiye nizamnamesine değinerek; muharebenin aslını oluşturan ve sefer sırasında ordunun asıl vazifesi olarak yürüyüşlerin ve bu yürüyüşlerin emniyetli şekilde olmasına dikkat çekmiştir. Napolyonlardan, Fatih'e, Yavuz'a, Özdemiroğlu Osman Paşalara kadar birçok önemli kişilerin başarılarında yürüyüş hareketlerinin çok önemli olduğu, kumandanı iyi olan ve yürüyüşlerde talim ve terbiyeye önem veren bir ordunun hem hudutlarda hem memleket muharebelerinde başarılı olduğu belirtilmiştir.

Yürüyüşlerin talim ve terbiye usullerine göre yapıldığı zaman, hem zamanın iyi değerlendirileceği hem de ordunun elindeki teçhizat ve cephaneleri en uygun şekilde kullanacağı belirtilmiştir. Diğer taraftan yürüyüşlerin emniyetli ve talim terbiyeye göre yapılmaması durumunda her türlü müşkülatla karşılaşılabileceği vurgulanmıştır. Buna örnek vererek; Japon kumandanların Ruslara karşı aldıkları zaferlerin temelinde talim ve terbiye usullerine göre hareket edildiği ve yürüyüşlerin de bu kapsamda alınan zaferlerde etkili olduğu anlatılmıştır.

Bu konunun ordumuz tarafından da talim ve terbiyeye göre icra edilmesini gönülden istendiği fakat bu konuda alay ve diğer kumandanların yeterli eğitim ve teftişlerde bulunmadıkları ifade edilmiştir. Ayrıca askere gelen her neferin yürüyüş talim ve terbiyesi açısından eğitilmesi ve gereken derslerin verilmesi gerektiği, bu konuda gerekli talimname ve talimgâhların olduğu fakat bunu uygulamak yerine askerlere belli bir yerde serbestçe yürüyüş yaptırılması ve bunun da hata olduğu belirtilir.

Yürüyüş eğitimlerinin arazi üzerinde, avcılık ve askerlere belli askeri talim ve terbiye eğitimleri verilirken verilmesi gereken bir eğitim olduğu, askerliğin başından itibaren bu eğitimin önemine binaen sürekli devam ettirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu konuda askerliğe başlayan her nefere bölük kumandanlarının kılık kıyafet düzeninden başlayarak, talimhanelerde ve arazi üzerinde yürüyüş talimleri yaptırmasının ve bu işleri yaptırırken de askerleri bıktırmadan, yıldırmadan ve en basitinden başlanarak yaptırılması gerektiği aktarılmıştır.

Askerleri yürütüşlere alıştırmak için, gece ve gündüz, yağmurlu, soğuk, sisli, sıcak havalarda, dağlık, ormanlık, tenha arazilerde idmanlar ve ameliyatlar yaptırarak, onların her türlü harp meydanına hazır olmalarının sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca yürüyüşlerin sağlıklı ve emniyetli olması açısından ayak, bacak ve gövdenin idmanlarla sağlamlaştırılması gerektiği, diğer türlü istenilen

[84] Binbaşı Ahmet Sedat Bey, "Yürüyüş", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

mesafelerin yürünemeyeceği belirtilmiştir. Yürüyüşlerde hataların olabileceği, bu konuda sabırlı olunması gerektiği ve yürüyüşlerin zamanla istenilen seviyelere gelebileceği aktarılmıştır.

İster asker ister muallim olsun yürüyüşlerin bazen sıkıcı hale geldiği, bunun için yürüyüşlerin bazen oyun havasına sokularak, futbol maçı, sekme, atlama, sıçrama, esir almaca gibi faaliyetlerle yürüyüşlerin eğlenceli hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca bu kadar talim ve terbiyenin ardından hem seferberlik hem de bundan sonraki hayatlarında hala yürüyüşlerinde aksamalar olan askerlerin olabileceği, bu yüzden bu konuya sürekli devam ettirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yazar son olarak, yürüyüşlerde talim ve terbiye için yorulmak gerektiği ve memur arkadaşların hem neferleri hem de kendilerini beraber hazırlamaları gerektiği anlatılmıştır.

2.1.11. Küçük Zabit Meselelerinden[85]

Binbaşı Esat Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; alt rütbeli zabitanın görev ve sorumluluklarının, bazı köy örnekleri verilerek, keşif yapmanın önemi üzerinden anlatıldığı anlaşılıyor. Yazar, makalenin başında bir keşif kolunun vazifelerine binaen bir hazırlık talimi kapsamında bazı örnekler vererek makalesine başlamıştır. Bu tatbikat eğitimde zabitanın verdiği emir doğrultusunda Yarin ve civar bazı köylerde keşif kolu vazifesinin yapılacağı, belirtilen yer ve saatlerde üstüne iki manevra fişeği alan neferlerin belirtilen yerlerde mevzi alacağı, hazırlıkların tamamlanmasını müteakip kumandana bilgi verileceği ve tatbikat eğitiminin başlayacağı belirtilmiştir.

Burada ismi belirtilmeyen diğer köylerin, A,B,C ve H ile tepelerin de V ile belirtildiği görülmektedir. Tatbikat gereği, neferlerin başlarında onbaşıları olmak üzere manga birer manga halinde belirtilen köylere bırakılacağı ve bu mangaların birbirlerine karşı keşif hareketlerinde bulunacakları, tatbikat eğitiminde kumandanın emir ve talimatlarına göre hareket edileceği belirtilmiştir. Burada mangaların başlarındaki onbaşı ve çavuşlara, eğitim yapacak askerlere tatbikatla ilgili bilgiler verilmesi, tatbikat esnasında hatalarının ve eksikliklerinin giderilmesi konusunda yetki verildiği, bu talimatların ve vazifelerin de önceden neferlere anlatılması gerektiği ayrıntılı şekilde belirtilmiştir.

Tatbikat eğitimi için ertesi gün araziye çıkan neferlere haritalar üzerinde düşmanlarının bulunduğu yerler, keşif ve saldırı yapacakları yereler, herhangi bir durum var mı diye kontrol amaçlı gidecekleri yerler konusunda haritada ayrıntılı bir eğitimin yaptırıldığı ve hedef olarak da D köyünün düşman mevzisi olduğu, harekâtın buraya yapılacağı konusunda bilgiler aktarılmıştır. Burada Ahmet ve Hüseyin adında iki neferle kol kumandanının yapılan hazırlıklar ve hedef doğrultusunda D köyüne yaptıkları keşif hareketi ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Ayrıca bu hareketi yapan askerlerin yanında diğer askerlerin ihtiyatta kalıp destek verdiği ve B köyüne yönelerek orda düşman olup olmadığının kontrol edilmesi ve hedefteki küçük düşman karakolunun ele geçirilmesi konusunda bilgiler aktarılmıştır. Ayrıca tatbikatta bulunan neferlerin ellerinde birbirlerini tanımak ve beraber hareket etme için belli renklerde flamalar olduğu da aktarılmıştır..

[85] Binbaşı Esad Bey, "Küçük Zabit Meselelerinden", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

Yazar, son olarak tatbikat eğitimi yapan bütün neferlerin her türlü emniyetinin alınmasıyla ilgili kumandanın emriyle, çavuşlar ve onbaşılar tarafından talimhanede neferlere yeni görevler verildiği, D köyüne keşif hareketi yapan askerlerin yol boyunda ormanlık alanlarda, tepelerde güvenliklerinin alınmasına yönelik hazırlık yapıldığı ve harekâtta bütün neferlerin aldıkları görevler kapsamında uygun hareket tarzları sergilemeleri yönünde önemli bilgiler anlatılmıştır.

2.1.12. Tabur Talimi[86]

Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; tabur talimlerinin yapılış yeri, şekli ve zamanları ile tabur eğitim ve tatbikatlarının önem ve özellikleri ele alınmıştır.

Tabur talimlerinin, bölük talimlerinden sonra genellikle yaz dönemi eğitim zamanında yapıldığı, bu talimlerden sonra alay ve diğer fenni ve seferi talimlerin yapıldığı, anlam olarak da bilinen bir şeyin iyice öğrenilmesi için tekrar tekrar yapılması olduğu belirtilmiştir. Tabur talimlerinin iki safhası olduğu, birinci safhada; nişancılık, askeri nizamları öğrenme ve avcılık gibi, ikincisinde ise; harp usul ve nizamlarını öğrenmek ve bunları arazi üzerinde icra etmek olduğu ifade dilmiştir.

Tabur talimlerinin ameliyat-ı nam olarak belirtildiği, harita üzerinde tatbikat ve eğitim yapmak, muhtelif diğer sınıflarla beraber arazi üzerinde eğitimlerde bulunmak ve bilinen diğer askeri vazife ve kurallar üzerinde tekrarlarda bulunmak olduğu belirtilmiştir. Almanlarda ise bu talimlerin, tabur, alay ve liva talimleri diye ifade edildiği ve belli dönemlerde farklı isimlerle zikredildiği vurgulanmıştır.

Tabur talimlerinin 20 defa tekrar edilmesi ve pekiştirilmesi, haftanın 3 günü eğitimlerin yapılması gerektiği, birinci gün bölük eğitimlerine, ikinci gün endaht ve üçüncü gün de teknik ve beceri eğitimlerine yer verildiği belirtilmiştir. Almanların eskiden bölük kumandanları ve küçük zabitan tarafından dışarıda herkesin yerini alarak ve bölük talimlerinin tekrar edildiği iskelet tabur talimlerini yaptırdığı, bunun için de ordugâhlar gibi büyük içtima ve eğitim sahalarına ihtiyaç olduğu, Almanlar için iskelet tabur talimlerinin tabur talimlerinin iyi öğretilmesinde etkili bir uygulama olduğu aktarılmıştır.

Bizim ordumuzda ordugâhlarda tabur talimleri için yeterli vakit bulunmadığı, ordugahlara taburlar eğitim için götürülmeden önce tarlalarda ve arazilerde yeterince eğitimden geçmesi gerektiği ve iskelet tabur talimiyle uğraşmanın pek de lüzumlu olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca iyi bir muharebe eğitiminin alınması için bölüğün sayı olarak küçük kaldığı ve alayın da sayı olarak büyük olduğu belirtilerek, en iyi muharebe örenme şeklinin taburla yapılan eğitim ve tatbikatlar olduğu, bölüklerin taburlar halinde müşterek olarak daha iyi bir eğitim aldıkları ve daha iyi yetiştirildikleri anlatılmıştır.

Tabur talimlerinden önce tabur kumandanının her günü içeren bir program hazırladığı, gün gün neler yapılması gerektiğinin bu programda ayrıntılı şekilde yazıldığı ve bu talimlerde önemli bir meselenin de efrattan ziyade zabitanın yetiştirilmesi olarak değerlendirildiği ve iyi yetişmiş bir zabitanın efrada daha iyi ve sağlıklı bir eğitim vereceğine dikkat çekilmiştir. Talimnamelerde tabura daha çok

[86] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Tabur Talimi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

müşterek ve münferit muharebe esaslarının, taarruz ve düşmanın baskılarına karşı nasıl hareket edeceği konularında ayrıntılı eğitimlerin yaptırılması gerektiği ve zamanın bu doğrultuda etkin ve iyi kullanılması gerektiği aktarılmıştır.

Muharebe konusunda tabur eğitimlerinde, taburun ateş altında ileri harekatı, düşmanın piyade ve makineli tüfenklerine karşı ileri harekatı, ateş hatlarından bölüklerin muhafaza edilerek ilerlemesi, düşmanın son ateş hattına hücum ve başarılı bir hücumdan sonra icra edeceği harekat tarzı ve yapacağı ateş gibi konularda arazi üzerinde teferruatlı eğitimler verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunların yanında tabur eğitiminde kendi birliklerinin her türlü muhafazasını alabilme ve ileri sürebilme, düşmanla karşılaşıldığı zaman düşmanın belli cenahlarını çevreleyip onu sıkıştırabilme, düşmanın gücünü kırmak için çeşitli taktikler bulma ve yapabilme ve köprü, istasyon gibi önemli yerlerin muhafaza edilmesi ya da ele geçirilmesi noktalarında eğitimler verildiği ifade edilmiştir.

Anlatılan bu eğitimlerden önce tabura öncelikle açılma ve yayılma eğitimlerinin verilmesi gerektiği, sonrasında ise yukarıda ifade edilen muharebe talimlerine geçilmesinin uygun olduğu ve bu eğimleri yaparken de zamanın etkin kullanılması ve muharebe esnasında zamanın çok önemli bir unsur olduğu vurgusunun yapılması gerektiği belirilmiştir. Bunun yanında eğitimlerin son safhalarında yüzbaşıların bölüklerin başına geçmesi gerektiği, her yüzbaşının bir tabur kumandanı adayı olmasından dolayı eğitimlere katılması ve binbaşıların da eğitimlerde müdür vazifesinde bulunması gerektiği belirtilmiştir. Tabura ait 4 bölüğe de aynı eğitimi yaptırmaktan ziyade 1 bölüğe yukarıda sayılan eğitimler yaptırılması ve diğer bölüklerin de eğitim yapan bölüğe tasvir niteliğinde kullanılması gerektiği, tabur kumandanın da makineli tüfenk eğitimi için taburda bu eğitimlere katılması gerektiği ifade edilmiştir.

Eğitimlerde verilen emirlerin bazen telefon bazen de flamalarla verildiği, eğitimlerin önemli bir parçası olan keşif hareketlerinin üzerinde de özellikle durulduğu ve eğitimler sonucunda sürekli tenkitler, düzeltmeler yapıldığı ve talimnameler kapsamında eğitimlerin yerinde ve zamana uygun olarak icra edilmesinin önemine dikkat çekilmiştir.

2.1.13. Tabiye Mesaili[87]

Yüzbaşı Şefki Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; müfreze kumandanının İstanbul ve belli yerlerinde askeri birliklerin yaptıkları askeri harekât ve tatbikatları, müfreze kumandanının askeri birlikleri harekete geçirmekte vazife ve sorumlulukları ile verdiği emir ve talimatlar ele alınmıştır.

Makalenin başında İstanbul ile ilgili 1/25.000 ve 1/50.000 olmak üzere iki tane haritadan faydalanılarak, askeri tatbikatlar bu haritada belirtilen mevki ve güzergâhlar üzerinde yapılmıştır. Düşman birliklerinin Çiftalan, İmrahor ve Otayeri mevkilerinde olduğu kabul edilerek buna göre yakın bir mevkide istirahat edildiği, düşmanın herhangi bir ilerleyişinin olmadığı ve istirahat halinde olduğu ve kuvvet sayısının da bilinmediği belirtilmiştir. Fakat düşman birliklerinin kendi birlikleri kadar müfrezesi olabileceği ve Karadeniz sahilinden de yardımcı kuvvetler gelebileceği, bu konuda temkinli

[87] Yüzbaşı Şefki Bey, "Tabiye Mesaili", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

ve dikkatli olunması gerektiği, Düşmanın İstanbul'un güneyinden ordunun arkasından saldırıya geçebileceği ve hedef olarak da Arnavutköy-Yenihan üzerinden İmrahor'a doğru olabileceği ifade edilmiştir.

Müfrezelerin asıl hedefinin ise, Karabayır istikametine doğru harekete geçip düşmanın ileri harekâtını ve geriden saldırıya geçmesini engellemek olduğu ve bunun için de iki yol bulunduğu bunların da; Ali Bey Vadisi ve Küçükköy-Arnavutköy caddesi olduğu belirtilmiştir. Düşmanın hangi yönden hangi birliklerle ve ne kadar kuvvetle harekete geçtiğini öğrenmek maksadıyla süvari birliklerinin düşmanın gelmesi muhtemel yerlerde keşif hareketlerinde bulunduğu ve olası bir saldırıda etraftaki güvenilir ve savunma için önemli yerlerin belirlenmesine yönelik faaliyetlerin yürütüldüğü ifade edilmiştir.

Ayrıca müfreze kumandanın düşmanın genel durumunu belirten ve düşmanın üzerine yapılacak olan bir saldırının içeriğini ve ayrıntısını belirten bir emir çıkarıldığı, emirde istikamet yollarının Arnavutköy, Karabayır ve Ali Bey vadisi olacağı ve bu harekâta hangi birliklerin katılacağı, piyade müfreze kumandanının emriyle belirtilmiştir. Yapılacak olan harekât ve taarruza iki müfreze ayrıldığı ve her müfrezenin başına birer tane pişdar getirildiği, bunların asıl görevlerinin yürüyüş ve düşman üzerine doğru ileri harekâtta bulunmak olduğu ifade edilmiştir.

Bunun yanında yapılan bu tatbikatta keşif kollarına ve yapacakları vazifelere de değinilerek; 3 kol halinde keşif kolunun olmasının yeterli olacağı, birinci kolun Ali Bey vadisi, ikinci kolun Arnavutköy caddesi ve üçüncü kolun da Kadı Yakupoğlu ve Hasanoğlu Dere taraflarında görevlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Üç numaralı keşif kolunun düşmanla denk gelmesi muhtemel kol olduğundan kuvvet ve sayı olarak daha bir duruma getirilmesi ve başına daha üst rütbeli bir kumandan tayin edilmesi gerektiği aktarılmıştır. Bu keşif kollarının hem düşman hem de İstanbul'un genel harekât ve durumuyla ilgili bilgi toplamak ve geri birliklere bilgi yollamakla vazifeli oldukları o yüzden hepsinin başına büyük ya da küçük birer süvari kumandanı tayin edildiği belirtilmekteydi.

Üç keşif koluna da aynı emir ve talimatların verildiği fakat üçüncü keşif kolunun düşmana daha yakın ve tehlikeli bir hatta bulunmasından dolayı bu keşif koluna daha sık ve ayrıntılı emirler yollandığı ve harita üzerinde sürekli keşifler ve yürüyüşlerle düşmanın nerede olduğu ve nereden saldırabileceği konularında bilgi toplamak için keşif kollarının her an teyakkuzda olduğu ifade edilmiştir.

2.1.14. Zamanımız Harplerinde Süvarinin Ehemmiyeti[88]

Yazarı belirtilmeyen bu makalede; süvari sınıfının muharebe sahasındaki vazifeleri, süvari sınıfının muharebeye etkisi, muharebe sahasında diğer askeri sınıflarla olan irtibatı ve bu sınıfları muhafaza etmek ve hücumlardaki görevleriyle ilgili ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.

Süvarilerin muharebe meydanlarında asıl görevlerinin muharebe alanının ve dost birliklerinin ehemmiyetini almak ve muharebe esnasında, orduların sevk edilmesi durumlarında başkumandanın emri

[88] Belirtilmemiş, "Zamanımız Harplerinde Süvarinin Ehemmiyeti", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

ve sorumluluğu altında olduğu belirtilmiştir. Süvarinin muharebe ortamında asıl vazifelerinden birinin de her durumda hücuma hazır halde bulunması ve gerisinde bulunan birlikleri düşmanın ateşi ve tespitinden korumak olduğu ve diğer dost askeri birliklere güvenli bir ortam, yol güzergâhı sağlayarak onları her türlü tehlikeye karşı korumak olduğu ifade edilmiştir.

Alman General Fon Bernhardi'nin dönem itibarıyla Alman süvari birliklerini yeni düzen ve talimnameler göre eğitme çalışmaları yürüttüğü ama şimdilerde Alman süvari birliklerinin 2 asır evvel gibi eski kural ve nizamnamelere tabi kalınarak eğitildiği ve bu durumun da Alman süvari birlikleri için olumsuz bir durum teşkil ettiği belirtilmiştir. Süvarinin asıl ve en esaslı vazifelerinin düşmanın yapacağı ve yaptığı her durumu keşfetmek ve düşmanın her türlü taarruzu ve tehlikesine karşı hem birliklerini hem de muharebe ortamının ehemmiyetini almak olduğu aktarılmıştır.

Özellikle süvarilerin keşif hareketleri ve vazifelerinde düşman için büyük bir öneme sahip balon ve tayyarelerin önceden yerlerinin ve güzergâhlarının öğrenilmesi, süvarinin geceleyin yapacağı keşif hareketlerinin yapılacak harekâtlar için büyük önem arz ettiği ve bu konuda General Bernhardi'nin geceleyin balon ve tayyarelere yönelik yapılacak bir keşif hareketinin ertesi gün yapılacak olan bir taarruz veya harekette çok önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca süvari sınıfının cephe gerisinde yardımcı ve takviye bir birlik olarak yada hududun bir yerinde sadece bir mevzi üzerinde kullanılması gerektiği, süvarilerin hem atlı birlikleriyle muharebe meydanın her alanında vazife yapması ve gerektiğinde yaya olarak mücadeleye her zaman dahil edilmesi gerektiğine dikkat çekilmekteydi.

Süvari birliklerinin düşman üzerine yaptıkları akınlarda mağlup olma ya da teslim olma durumuna karşı her zaman düşman elinde bulunan telgraf ve şimendifer hatlarını kontrol ederek yeni yollar bulup ya düşmanın elinden bu imkânları kullanarak etrafa yalan yanlış haberler, havadisler yaymasını ya da bu imkânlarla kendi birliklerine haber salarak kurtulma yoluna başvurmasının önemine dikkat çekilmiştir. Süvari birlikleri düşmanın hem vurucu ve taarruz eden yanlarını sararak onları engelleme hem de düşmanın hem geri hem de ileri hatlarda bulunan cephanelerine hücumlar yaparak onların gücünü kırma vazifelerinin bulunduğu, her durumda etrafındaki diğer tüm birliklerle irtibatlarının sıkı olması gerektiği ve ileri hatlarda olup biten durumlarla ilgili hem geri birlikleri hem de başkumandanlığı sorumluları tarafından bilgilendirmesi gerektiği aktarılmıştır.

Alman talimnamelerinde süvari birlikleriyle ilgili muharebe esnasında süvarinin öncelik ve en önemli vazifesinin düşman süvari birliklerini cebren püskürtmek ve onların kullandığı silah ya da ateşe karşı aynı mücadele ve silahla karşılık vermek olduğu ifade edilmiştir. Süvari birliklerinin hem kendi topçu ve piyade birliklerine yol açıp düşman üzerine harekete geçmesini sağlayan hem de düşman topçu ve piyade birliklerini yapacağı keşif hareketleriyle hedef haline getirmek ve onları yapacağı hücumlarla geri püskürten önemli vazifelere sahip muharebe meydanının en etkin askeri birliği olduğu belirtilmiştir. Düşmanın galip ya da üstün geldiği durumlarda ise süvari birliklerinin düşmanın yan cenahlarına yapacağı hücum ve takip hareketleriyle kendi birliklerine zaman kazandırmak ve düşman esaretinden kurtulmak için belli harekât tarzları ortaya koyması gerektiği ve muharebe esnasında bu vazifesini her koşulda yapması gerektiği aktarılmıştır.

Alman talimnamelerinde ifade edildiği üzere; süvarilerin yeri geldiğinde yaya muharebesi de icra ettikleri ve bu muharebelerinde kendilerine takviye olarak topçu bataryası, mitralyözler ve piyade birliklerinin olması gerektiği belirtilmiştir. General Fon Bernhardi'nin ifade ettiği üzere; bu şekilde yapılacak olan süvari yaya muharebelerinde süvarinin başka askeri birlik ve silahlarla desteklenmesi durumunda düşmanın geçmeye mecbur noktaların zapt edilmesi ve kritik noktaların ele geçirilmesi noktasında çok önemli olduğu belirtilmiştir.

2.1.15. Küçük Zabit Meselelerinden[89]

Binbaşı Esad Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; İstanbul'un Zincirlikuyu, Kâğıthane ve maslak semtleri ve bu semtlerin etraflarındaki tepelerde, düşmanın buralarda keşif hareketlerinde bulunduğu ve herhangi bir taarruz girişimi varsayılarak, küçük zabitler ile bunların emrine verilen mangaların bu düşman hareketlerine karşı yapacakları keşif hareketleri, belirtilecek tepelerde uygun pozisyon alma ve düşmana karşı belli yerlerde kurulacak olan küçük karakollardan bahsedilmiştir.

Makalenin başında mülazım-ı evvel rütbesiyle kumandan tarafından Zincirlikuyu tarafında yapılacak olan tatbikata katılacak çavuşların çağrıldığı ve bunlara ertesi gün yapılacak hareketlerle ilgili bilgiler aktarıldığı, herkesin buna göre hazırlık yapıp harekâta katılacak mangalarına tebliğ edilmesini emrettiği belirtilmiştir. Zincirlikuyu'nun kuzeyinde düşman asker postalarının keşif yaptığı varsayılarak, ertesi gün ikindi vakti 109 rakımlı tepe üzerinde emredilen mangaların yerini alması ve diğer yardımcı birliklerin de şose yol üzerinde tüfenkleriyle hazır bulunması emredildiği belirtilmiştir.

Tatbikata dâhil olan küçük zabit, çavuş ve mangaların, kumandanın emri gereği belirtilen yer ve saatte yerlerini almasını müteakip; Hasan onbaşıyı 137 rakımlı tepeye, Ali onbaşıyı 138 rakımlı tepeye ve Hüseyin onbaşıyı da 109 rakımlı tepeye üç kol halinde sevk ettiği ve bunlardan düşman birliklerine karşı küçük karakol ve küçük karakol postaları kurulana kadar emredilen vazifeleri yerine getirerek düşmanın keşif ve taarruz hareketlerine engel olunması emredildiği belirtilmiştir. Bunun yanında keşif hareketlerinde bulunmak üzere harekete geçirilen keşif kolu kumandanı Ahmet onbaşıya da Lond çiftliğinde düşman olup olmadığı konusunda görev verilerek oraya kontrol amaçla gönderildiği ve bundan dönerken 3 kol halinde tepelere yerleştirilen birlikler hakkında malumat istendiği belirtilmekteydi.

Bunun yanında Kanlıkavak taraflarındaki tepelerin düşman tarafından tutulduğu varsayılarak, oraya da bir keşif postası gönderildiği ve oranın ele geçirilmesi maksadıyla bir manga sevk edildiği belirtilmiştir. Bundan sonra Maslak, Su Kalesi taraflarında bulunan düşman birliklerine karşı yapılan keşif hareketleri ve küçük karakol kumandanı sorumluluğunda buraları ele geçirme ve düşmanın her türlü hareketini kontrol edip kumandana malumat verme durumları anlatılmıştır. Yukarıda belirtilen 137,138 ve 109 rakımlı tepelerde bulunan mangaların, kumandanın belirttiği hedef noktaları üzerine

[89] Binbaşı Esad Bey, "Küçük Zabit Meselelerinden", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

ileri hareketleri olduğu ve bu hareketlerin yeri geldiğinde başlarındaki onbaşılar tarafından harita ve kroki üzerinden kontrol ederek mangaları yönlendirdiği ve bilgiler aktardığı belirtilmiştir.

Su kalesi tarafından düşmanın harekete geçip, küçük karakol üzerine bir taarruz girişiminde bulunacağı haber alındığı ve 109 rakımlı tepede bulunan onbaşı ve mangasının hemen buraya sevk edildiği ve düşman üzerine iki üç el ateş açıldığı, bun olaydan sonra küçük karakol kumandanının emri altındaki askerlere silah almaları ve ateşe hazır olmaları konusunda talimatlar verdiği ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Bunun yanında neferlere gece eğitimi konusunda talimler yaptırmak üzere, anlatılan ve kazandırılmak istenilen tatbikat hareketlerinin geceleyin de devam etiği, 3 kol halinde tepelere yerleşen ve amaçları düşmanın elinde bulunan tepeler ve mevkileri ele geçirmek, düşmanın keşif hareketlerini engellemek olan mangaların geceleyin de aynı harekât tarzları ve verilen emirlere göre eğitildiği anlatılmaktaydı.

Burada emir verilen keşif postaları üzerinde çok durulduğu ve bunların muharebe ya da irtibat noktalarında ne kadar önemli vazifeler üstlendikleri, ileri harekatta bulunan neferler ve küçük karakol kumandanı ile irtibatı sağlayacak konumda olduğu, bu yüzden her zaman küçük karakol kumandanından gelecek emirlere hazırlıklı olması gerektiği ve hiçbir zaman etrafındaki birliklerle irtibatının kopmaması gerektiği belirtilerek tatbikatta arazi üzerinde uygun pozisyon alma, yayılma, yanaşık nizamda ilerleme, düşmanın hareketlerine karşı uygun hareket tarzı ortaya koyma, düşmanın saldırı ya da baskınlarına karşı ne yapacaklarını görebilme ve öğrenme, irtibat noktasında nasıl bir hareket tarzı belirleyecekleri kısacası muharebe esnasında karşılaşılabilecek her türlü durum üzerinde talim ve terbiye eğitimi verildiği ve bu konuların her nefere uygulamalı olarak öğretilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Son olarak; yapılan bütün bu eğitim ve tatbikatta icra edilen harekât tarzlarının raporlar halinde sorumlu nefer ve kumandanlara aktarıldığı, bu raporlara göre hata ve eksikliklerin kroki ve haritalar da kullanılarak tekrardan anlatıldığı aktarılmıştır.

2.1.16. Süvarinin Yaya Muharebesi[90]

Binbaşı Sadık Bey tarafından kaleme alınan bu makale, Almancadan çevrilmiş olup, süvari sınıfının muharebe esnasında ve muharebeden önce yaya muharebesi kapsamındaki alacağı pozisyonlar, yapacağı faaliyetler, piyade sınıfıyla beraber yapacağı harekât tarzları, anlatılmıştır. Süvarinin yaya muharebesi ele alınırken, öncelikle piyadenin ateş muharebesine bakılması ve muharebede hangi süvari birliklerinin harekete dâhil edileceği hangilerinin yedek olarak bırakılacağına dikkat edilmesi gerektiği belirilmiştir.

Yapılacak seferlerde ortalama her birlikten kaç kişinin avcı ve atlı birliklerine dahil olmasıyla ilgili, 120 kişilik bir bölükten en az 70 kişinin süvari birliklerine katılabileceği ve bu birliklerin gerek taarruz gerekse geri dönüş hareketlerinde büyük vazifelerinin olduğu ifade edilmiştir. Düşmanın asker kuvvetine göre, her bölük ya da alaydan ne kadar askerin muharebeye katılacağı ve ne kadar askerin

[90] Binbaşı Sadık Bey, "Süvarinin Yaya Muharebesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

geride yedek olarak bırakacağına iyi karar verilmesi gerektiği, yedek bırakılan atlı birliklerin her hangi bir duruma karşı her an muharebeye girecekmiş gibi hazır bulundurulması ve muharebe sahasına yakın bir yerde bekletilmesi gerektiği anlatılmıştır.

Bir muharebeden evvel atlı birliklerden harekete dâhil olacaklar ve sabit kalacakların belirlenmesi ve arazi üzerindeki yerlerinin gösterilmesi gerektiği, yedek bırakılan atlı birliklerin de muharebe sahasına geriden getirebildiği kadar asker getirip indirmesi gerektiği belirtilmiştir. Muharebede kullanılacak yedek atlı birliklerin düşmanın ateşinden uzak ve gerekirse keşif kollarına yakın yerlerde bulunması gerektiği, yaralı ve muharebede kullanılmayacak derecede yorgun olan atların da muharebe gerisinde olması gerektiği, bunların çıkaracağı ses, gürültünün düşmanı uyandırabileceği belirtilmiştir.

Düşmana karşı süvariler muharebe sahasına vardığında artık at üzerinde mücadele etmeyeceği, süvarinin yere indiği ve karşı düşman atlılarıyla yaya mücadelesi vermek için arazi üzerinde plan, taktik ve pozisyon hareketleri yapılarak araziye inen bu süvari birliklerinin taarruz için her zaman fırsat kollaması ve yapacağı taarruz ya da diğer harekât planlarıyla ilgili faaliyetlerini önceden planlaması gerektiği ifade edilmiştir. Bu süvari birliklerinin müdafaa edileceği zaman arazi üzerinde yayılarak kendi birliklerine zaman kazandırması ve geriden gelen birliklere de öncülük etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Düşman arazisinde yaya muharebesi veren süvari birliklerinin, kendi başlarına taarruza kalkışmamaları ve sadece sorumluluk sahaları ve kendilerine verilen vazifeler doğrultusunda hareket etmeleri gerektiği, düşmanın ileri hatlarına kadar sokulup muharebenin seyrini bozacak hatalardan kaçınmaları gerektiği belirtilmiştir. Müdafaa noktasında ise, bu birliklerin ikinci bir emre kadar yerlerinden çıkmaması gerektiği, düşmanın zayıf bir anı, noktası olduğunda arazide üzerine çıkılarak ve arazide yayılarak taarruza kalkabileceği, gerektiğinde başka yerlere takviye birlik olarak sevk edilebileceği ifade edilmiştir.

Bu süvari birliklerinin, muharebe gerisinde ya da muharebe esnasında sahaya sürülmesinin, ateş hattında ya da muharebe sahasındaki gidişata ve orduların düzenli şekilde sevk, idaresine bağlı olduğu, bu durumların başarılı olması durumunda süvari birliklerinin muharebeye etkisinin çok daha fazla olacağı aktarılarak ayrıca belli bir yerde sabit bırakınla yedek atlı birliklerinin, özellikle düşmanın en çok kan kaybettiği ve muharebenin sonuna doğru sahaya dürülmesinin ve vurucu bir güç olarak kullanılmasının muharebenin seyri ve sonucu itibarıyla çok etkili olacağı belirtilmekteydi.

Bunun yanında geri ihtiyatta bırakılan atlı yedek birliklerin, gerektiğinde düşmanın en zayıf noktalarına ve hatlarına müdahale amaçlı ve gerekse baskı altında bulunan ordulara yardım amaçlı kullanılmak üzere her zaman teyakkuzda bulundurulması ve hazırlıklı olunması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu yedek atlı birliklerin yeri geldiğinde geriden hareket ettirerek düşmana karşı zaman kazanmak, kritik yerlerde hâkimiyet kurmak ya da eldeki mevzileri korunması amacıyla da hareket ettirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yazar son olarak, yaya muharebesinde bulunacak neferlerin talim ve terbiyelerinin arttırılması için öncelikle muharebede kullanılan atlara iyi binmeyi öğretmek gerektiği, muharebede zaman kazanmanın çok önemli olduğu, bahsedilen bu birliklere iyi bir nişancılık eğitimi verilmesi gerektiği, neferlere sadece muharebelerde kullanacağı ve besleneceği talim ve terbiyenin verilmesi gerektiği, bunların da her nefer için bir rehber ve ışık olduğu ifade edilmiştir.

2.1.17. Muharebenin Endahatlarından Hazırlık Endahtı[91]

Binbaşı Esad Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; muharebeye hazırlık kapsamında, yapılan tatbikatlar, verilen dersler, her sınıfın yapması gereken vazifeler ve bu konularla ilgili kurallar ele alınmıştır. Aslında bu hazırlık faaliyetlerinin zabitan ve küçük zabitanların muharebe öncesinde atış vazifelerinin tekrardan gözden geçirilmesi ve buna yönelik bir antrenman niteliğinde yapıldığı belirtilmiştir.

Bu faaliyetlere yönelik verilecek derslere, nişancı eğitiminden sonra başlandığı ve genel olarak, hazırlık atışları, manga atışları, takım atışları ve bir imtihan şeklinde yapıldığı belirtilerek bunun yanında, manga ve takım kumandanlarının eşliğinde ve kontrolünde yapınla bu eğitimlerde, bir yandan da üst kumandanlar tarafında manga ve takım kumandaların da bu talim ve terbiyeye tabi tutulduğu belirtilmiştir. Hazırlık eğitimlerinin belirlenen zabitan tarafından, manga ve takım eğitimleri bölük kumandanı tarafından, daha büyük eğitimler ve imtihanların ise alay kumandanı tarafından yürütüldüğü aktarılmıştır.

Yapılan hazırlık atış eğitimlerinin, neferlere gerçek muharebe sahasındaki durumlar verilmek maksadıyla manevra fişekleriyle eğitim yaptırıldığı ve bununda muharebe esnasında her neferin yeri geldiğinde kendi kendisine yönetebilecek ve idare edebilecek bir eğitimden geçtiği vurgulanmıştır. Yapılan eğitimlerde, kolaydan zora doğru bir çalışma yapıldığı ve atış yapılacak hedeflere, baş hedefleri konularak eğitim yaptırıldığı belirtilmiştir. Bu hazırlık eğitimlerinin, talimgâhlar ya da eğitim için belirlenen yerlerde olduğu, buraya bir mülazım-ı sani rütbesiyle bir zabit atandığı, zabitin hedeflerin inşası ver yerlerine uygun olarak yerleştirmesi, hedefleri üzerindeki işaretlerin doğru olarak çizilmesinden sorumlu olduğu ifade edilmiştir.

Ayrıca eğitimlerde kullanılmak ve oralardan hedeflere atışlar yapılmak üzere siperler yapıldığı, her siperin en çok 3 kişi tarafından kullanıldığı, hedeflerin de birer ikişer olmak şartıyla iplerle çekilerek hazırlandığı ve yapınla siperlerden buralara atışlar yaptırılarak hazırlık atışları icra edildiği, siperlerin hedeflere yakın olması durumunda atışların daha isabetli ve düzgün seviyede olacağı belirtilerek yakında bu hazırlık eğitimlerini takip ve kontrol eden kumandanın, eğitim meydanına yakın bir yerde bir karargâh kurduğu, eğitimlere yönelik emir ve isteklerini telefon veya flamalarla belirttiği, bunun yanında eğitimlerden önce bir bölükten belirlenen neferler ve görevli zabitan tarafından eğitim sahasındaki işaretlerin, flamaların ve telefon düzeneğinin kurulması gerektiği vurgulanmıştır.

---

[91] Binbaşı Esad Bey, "Muharebenin Endahatlarından Hazırlık Endahtı", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Ayrıca kumandan tarafından flamalarla verilecek emir ve tebliğler açısından her flamanın her siperden rahatlıkla görülmesi gerektiği, flamalarla verilen işaretlere göre diğer hatlarında bulunan neferin buna uygun hareket ettirilmesi gerektiği ve flama merkezinde 2 adet siyah ve 2 adet beyaz renkli hedef flaması bulunduğu, bunların mesafe tayinlerinde kullanıldığı belirtilmiştir. Bunun yanında kırmızı ve beyaz renkli bir atış flaması, beyaz renkli bir emniyet flaması, karlı havalarda kullanılan mavi renkli bir emniyet flamasının bulunduğu ve bunların duruma göre kullanıldığı aktarılmıştır.

Atış eğitimi başlamadan önce hedeflerden görünmek üzere, küçük zabitan tarafından emniyet flamasının dikildiği, atışlara başlanacağı zaman ise beyazlı siyahlı flamanın dikildiği ve atış flamasını gören neferlerin hemen mevcut siperlere girmesi gerektiği ve sonrasında atış talimlerinin başlandığı anlatılmıştır. Belirlenen hedeflere atışlar yapıldıktan sonra görevli zabitan tarafından emniyet flamasıyla işaret verildiği ve bu işaretten sonra neferlerin siperlerden çıkarak yine görevli zabitanlar eşliğinde hedef noktasına gittiği, atışların hedefler üzerindeki durumun bakılarak öğrenildiği ve buna göre eğitimlerin devam ettiği anlatılmıştır.

Bunun yanında hazırlık eğitimlerinin yapılacağı alan ve bu alanın civarında herhangi bir kazaya sebebiyet vermemek için eğitim alnı etrafının 4 kilometrelik güvenli alan haline getirildiği ve her eğitim sonrasında genel askeriye merkezine raporlar sunulduğu belirtilmiştir. Atışların sonucunun rapor edildiği ve sorumlu kumandanlar tarafından değerlendirildiği, bu eğitimlere katılmayan nefer ve zabitana ise takım ve bölük kumandanları tarafından hazırlık eğitimine alınacağı aktarılmıştır.

Yazarın aktardığına göre, hazırlık eğitimlerinin amacının askerleri ve zabitanı, atış hususunda talim ve terbiye etmek olduğu, bu eğitimle neferlerin gerek isabetli atış yapmalarını sağlamak ve gerekse muharebe esnasında arazinin iyi şekilde kullanılmasına yönelik verilen emirlerin usul ve kabiliyet doğrultusunda yerine getirilmesi olduğu belirtilerek; bununla beraber doğru nişan alma, isabetli atışlar yapma, tüfengin doğru kullanılması ve bunların süratli şekilde icra edilerek muharebeye hazırlık yapıldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte verilen eğitimlerle nefer sadece atış talimini öğrenmediği ve herhangi bir baskın veya taarruzda ne tarzda hareket etmesi ve nasıl bir hareket planı dâhilinde mevzi almasını öğrendiği vurgulanmıştır. Ayrıca makalede hazırlık talimnamesindeki önemli maddeler ele alınarak, neferlerin aldıkları eğitimlerin ne manaya geldiği ve hangi durumda ne yapmaları gerektiği ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.[92]

Verilen bu eğitimlerde neferlere, düşmanın arazide ve muharebe esnasında alabileceği her türlü atış pozisyonu üzerinden bir hazırlık eğitimi yaptırıldığı, yakın ve uzak mesafelerde yere yatmış, ayakta, bir sütre gerisinde mevzi almış, diz üzerine çökmüş hedefler üzerinden düşmanla muharebe edilirmiş gibi bir eğitim yaptırıldığı ve neferlerin her türlü taarruz veya muharebe ortamına hazır hale getirildiği belirtilmiştir. Ayrıca bununla ilgili olarak da sayısal bilgiler verilerek, düşmanın arazide üzerinde alabileceği savunma ya da taarruz pozisyonlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.[93]

---

[92] Binbaşı Esad Bey, "Muharebe Endahtlarından Muharebe Endahtı", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328, s. 334-335.
[93] A.g.e., s.336-337.

2.1.18. Kumanda Usulleri[94]

Yazarı belli olmayan bu makalede; çeşitli askeri sınıfların muharebe ve müdafaa hareketlerinde nasıl kullanılması, sevk ve idare edilmesi ve bu konularda bütün rütbeli kumandanların bu faaliyetlerde nasıl bir tar-ı hareket uygulayacakları ve ne yapmaları gerekli konularında ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.

Eskiden muharebelerin piyade sınıfı ağırlıklı olduğu, günümüzde ise piyade, süvari, topçu gibi çeşitli sınıfların da muharebelere dâhil olmasıyla hem muharebe sahasının genişlediği hem de bu sınıfların muharebeye etkilerinin çok fazla olduğu belirtilerek; çeşitli sınıftaki askeri birliklerin aynı anda muharebeye dâhil edilmesi, farklı harekât tarzlarını ortaya çıkardığı ve kumandanların da bu harekât tarzlarına göre ordu yetiştirmesi ve sevk-idare etmesi gerektiği belirtilmekteydi.

Muharebe sahasında ve ateş hattında şiddetler sesler, gürültüler ve gerginlikler yüzünden kumandanların emirlerini rahatça iletemediği ve her birliğin ortamın durumuna, hedefe göre bir harekât tarzı belirlediği ve sonuca ulaşmaya çakıştığı ifade edilmiştir. Bazen emirler gelmeyince herkes yanındaki birliğe ya da askeri guruba gerekli emirler ve talimatlar verdiği ve bazen de emir beklemeksizin duruma göre de hareket edildiği belirtilmiştir.

Topçu sınıfının da ateş başlayınca bazen kendiliğinden hareket tarzı belirleyebildiği, fakat geri hatlarında bulunan kumandanlarına uymak zorunda olmalarının daha isabetli olacağı aktarılarak; muharebe esnasında her birliğin ne yapması gerektiğini bildiği, fakat her birliğin beraber muharebe ettiği diğer birliklerin durumunu tam olarak bilemediği için, bu konularda da birliklerin beraber hareketlerini sağlamak adına emirler gelebildiği belirtilmiştir. Ayrıca muharebe alanındaki birliklere takviye ya da tardım yollanacağı zaman, kumandan tarafından yollanacak bu birliklere muharebe sahası, yardım edecekleri birlik ve vazifeleriyle ilgili ayrıntılı emirler ve bilgiler verildiği ifade edilmiştir.

Müdafaa tarzında ise emirler yazmanın, yollamanın daha kolay olduğu, bu sayede müşterek birliklerin beraber hareket etme ve kumandanların birlikleri kontrol etmesinin daha kolay halde olduğu ifade edilmiştir. Arazide keşif yapan bölük ve kollara gereksiz emirler yollanmaması, bunların arasındaki irtibatın çok iyi sağlanması ve bunları her türlü tehditten uzak tutmak gerektiği belirtilmiştir. Muharebelerde her türlü emrin öncelikle başkumandan tarafından verildiği, bu emirlerin alt kademedeki sıralı kumandanlar tarafından takip edildiği ve her emrin arazide, muharebe esnasından harfiyen yerine gelemeyebileceği, arazi, geçitler, köyler, meskûn mahaller gibi konuların emirlerin uygulanması ve yerine getirilmesi konusunda olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurabileceği belirtilmiştir. Ayrıca şahsi hata ve eksiklerin muharebe sırasında kumandanlar tarafından emir beklemeksizin iyileştirilmesi ve giderilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Ordunun miktarının ne kadar çok olması, kumandanın bunları sevk ve idare etmesi, nakliye, cephane taşıma faaliyetlerini zorlaştırdığı, alt kademedeki kumandanların bu konularda her zaman baştaki kumandana raporlar vermesi gerektiği aktarılarak; her ne kadar bütün sevk, idare ve emirlerin

[94] Belirtilmemiş, "Kumanda Usulleri", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

ordu ya da fırka kumandanları tarafından verilse de; işlerin hızlı yürütülmesi, kritik yerlerde inisiyatif alınabilmesi ve her birliğin muharebenin cereyan ettiği ortamda kendine göre bir harekat tarzı belirlemesi konusunda serbest bırakılmasının daha iyi olacağı belirtilmiştir.

General Fon Bernhardi'nin ifadesiyle; ordu kumandanının bütün askeri birlikleri elinde tutup, onlara sürekli emirler yollayıp telgraflar çekmesinin zaman kaybı olduğu ve tarihteki tecrübelere dayanılarak bu şekilde bir sonuç alınamayacağı anlatılmıştır. Başkumandanın, telefon, telgraf v telsizlerin olduğu merkezde bulunduğu ve görevinin de; bütün orduların kuvvet ve maneviyatlarından istifade etmek, onları hedefe doğru yönlendirmek ve onların her türlü kabiliyetlerinden istifade etmek olduğu ifade edilmiştir. Başkumandanın karargâhını pek değiştirmemesi gerektiği, ordunun ilerleme durumuna göre 2-3 günde bir yer değiştirmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıca başkumandanın her tarafa rahatlıkla emirler ve talimatlar yollaması için merkezde bulunduğu, kendisine sadece ihtiyat birliklerinin bağlı olduğu ve diğer birliklerin ordu ve kolordu kumandanlarının emrinde bulunduğu belirtilerek; anlatılan bütün bu konular üzerinde, yapılan bütün faaliyetler ve harekât tarzlarının başarılı olacağı ya da olamayacağı tamamıyla birliklerin başındaki kumandanların sevk ve idare, kabiliyet ve iradeleriyle alakalı olduğu ifade edilmiştir. Son olarak başkumandanın meydan muharebelerinde karargâhını orduya en rahat şekilde hâkim olacağı yere kurdurabileceği ve emirlerinin, talimatlarının rahatlıkla her taraf iletilmesi için elinin altında telefon, telgraf ve telsiz hatlarıyla otomobil ve motosiklet bulunması gerektiği vurgulanmıştır.

2.1.19. Muhasara Harbinde Süvarinin Vazifesi[95]

Yazarı belli olmayan bu makalede, süvari sınıfının, muhasara ağırlıklı olmak üzere muharebe alanında, taarruzda, takviye birlik olarak kullanılırken ve diğer askeri sınıflarla hareket usulleri ele alınmıştır. Süvari sınıfının, istihkâmcılar gibi yerinde sabit duran, istihkâm önünde onarlın önünü açan bir sınıftan ziyade, keşif hareketleri yapan, bir mevziiyi geri alan, düşmana karşı meskûn mahallerde bulunan mevkileri koruyan, balon ve tayyarelere karşı savunma yapan ve muharebe ortamında olmazsa olmaz bir sınıf olduğu belirtilmiştir.

Daha önce yapılan Meç ihatası ve Paris muhasarasında olduğu gibi, bir orduda en az 1-2 fırka süvari birliğinin olması gerektiği ve bunların da asıl görevinin balon ve tayyareler başta olmak üzere keşif hareketleri yapmak olduğu belirtilmiştir. Süvari sınıfının, rüzgâr, sis, yağmur ve diğer tüm hava koşullarını takip etmesi ve buna göre bir harekât planı düzenleyerek, gerideki birliklere bu doğrultuda bilgiler aktarması gerektiği, aksi takdirde böyle hava koşullarında yapılacak harekât ve verilecek haberlerin kötü sonuçlar doğurabileceği vurgulanmıştır.

Süvari sınıfının, muhasara ve keşif hareketlerindeki görevleriyle ilgili; düşman süvarisini istihkâmların gerisine püskürtmek, kumandan, topçunun ve keşif kollarının ehemmiyetini almak, civar memleketlerle düşmanın bağlantısını kesmek, düşmana ait telefon, telgraf ve telsiz hatlarını etkisiz hale

[95] Belirtilmemiş, "Muhasara Harbinde Süvarinin Vazifesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

getirmek, düşmanın tren yollarını, köprüleri ele geçirmesine engel olmak, düşmanın erzak ve zahire mekânlarına ulaşmasını engellemek ve ordunun, düşmanın her türlü baskı ve taarruzundan emin kılmak için sürekli raporlar göndermek şeklinde açıklanmıştır.

Ayrıca, düşmanın geçitlerde, ormanlık alanlarda, meskûn mahallerde kısa aralıklarla iyi tedbir aldığı da hesaba katılarak süvari sınıfına, mitralyöz ve atlı birliklerle takviye yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Süvarinin muhasara görevinde öncelikli konulardan birinin de kale muhasarası olduğu, nu konuda süvari sınıfının kale ile düşman arasındaki bağlantıyı koparması gerektiği ve süvarinin başka birliklerce desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Daha önceki Meç muharebesinde olduğu gibi süvarinin, geçit olan bir nehri, akarsuyu kapatması halinde kendi ordusu için iyi bir savunma ve taarruz hattı olacağı belirtilmiştir.

Ayrıca süvari ve istihbarat sınıflarının, ileri hatlarda bulunan köylerin belirlenmesi, yol üstünde bulunan telefon, tren ve telgraf hatlarının ele geçirilmesi, her türlü cephane ve asker sevkiyatının kolayca yapılmasında iki önemli sınıf olduğu ifade edilerek; bunun yanında süvari sınıfının, kendi balon ve tayyarelerine keşifle yardım etmek, düşmanın taarruz istikametini keşfetmek, düşmanın iaşe yollarını kesmek gibi önemli vazifelerinin de olduğu vurgulanmıştır.

Son olarak süvari sınıfının kendi ordusunun müdafaa ve düşman ordusunu muhasara konusundaki vazifelerine değinilerek; en uzak keşif yolarının sahra postaları yardımıyla işgal edilmesi, balon ve seyyar güvercin postalarının muhafaza edilmesi, düşmanla temas anına dikkat edilerek ortamın muhafaza edilmesi piyadelerin ileri hatlarda baskınlara karşı muhafaza edilmesi ve düşmanın ileri yürüyüşleri kontrol edilerek kendi piyadelerine doğru hareket ettirilerek netice elde edilmesine katkı sağlamak şeklinde açıklanmıştır.

2.1.20. Süvarinin Keşif Hidematı[96]

Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan ve Almancadan aynen tercüme edilen bu makalede; süvari birliklerinin keşif hizmetleri, bu hizmetlerinde hem kendi keşif hareketleri hem de düşmanın keşif hareketleriyle, dikkat edilmesi gereken hususlarla ilgili ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.

Yazar, makaleye başlarken, her ne kadar talim ve terbiye olsa da süvarinin keşif hareketlerinin muharebenin olmazsa olmazı ve keşif hareketleri olmazsa işgal, ihata, muhasara gibi konuların olmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca makalenin başında, Almanya'da binicilik sınıfında önemli gelişmeler olduğu ve bu kapsamda bir mektebin açıldığı, daha teşkilatlı bir düzene geçildiği, binicilikte her zabit ve hayvanatın iyi şekilde eğitilip bakılması gerektiği, yoksa bunlardan iyi verim alınamayacağı belirtilmiştir.

Keşif eğitimlerinin yaz ve kış devirlerinde olduğu, özellikle yaz devrinde Ağustos ayında süvari bölük ve alaylarının arazi üzerinde eğitimler yaptığı, bu konuda Almanların yaptığı eğitimlerin örnek olduğuna değinilerek; ayrıca ordumuzda Almanya'da olduğu gibi bu tür eğitimlerin çok iyi seviyede

[96] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Süvarinin Keşif Hidematı", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

yapılmadığı bu yüzden bu makalenin Almanlardan alınarak çevrildiği de belirtilmiştir. Almanya'da olduğu gibi keşif kollarının asıl amacının düşman birliklerinin geri hatlarında meydana gelecek her türlü hareketlerini kontrol etmek ve bunu bilmek olduğu, bunun için düşmanın durumuna göre sarı ve mavi flamaların kullanıldığı, topçu ve piyade sınıflarının sayı ve kuvvetçe iyi seviyede olması gerektiği belirtilmekteydi.

Bunun yanında harp zamanında iletişin açısından büyük öneme sahip raporların kapalı zarflar içinde ve en uygun zamanda yollanması gerektiği, bu raporların en üst kumandanlığa kadar uygun görevliler tarafından iletilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bu raporların telgraf ya da telefonla da bildirilebileceği, fakat keşif kollarının kendi memleketinin ya da kendisine ait hatları iyi kontrol etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında keşif kollarının aralarındaki irtibatı sağlamak için flamalar kullanması gerektiği ve bu irtibatın kopması halinde emir alacak başka kolların keşif kolu gibi hareket etmeleri gerektiği açıklanmıştır.

Verilecek emir ve hükümlerin net ve açık olması, bazen mağlup durumda olunması takdirde zaman kazanmak ve düşmanın baskılarından kurtulmak için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğinden bahsedilir. Ayrıca harp zamanında yürüyüş ve keşif hareketlerinde hem düşman hem de etraftaki ahaliye dikkat edilmesi, yazılan raporların çok iyi haberler vermesi, bazen bir konuda hüküm verileceği zaman iki mevcut birlik kumandanından kıdemli olanın emirlerine uyulması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanında düşmanın tarafından tesir altına alınan ve zara gören atlı birliklerin ve hayvanatın birlik gerisinde ameliyatlara ve yürüyüşlere devam etmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Düşman birlikleriyle bir münasebet olmadığı zaman yakın birliklerin bir araya getirilerek yürütülmesi, yürüyüş ve ilerlemelerde hayvanatın yeminin suyunun iyi verilmesi, takatsiz yorulan hayvanatın da geride bırakılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca keşif kollarının birliklerin ortasından gitmesi gerektiği, aksi takdirde sağ ya da sol yönlerden yapılan keşiflerde raporların geriye ulaştırmanın zorluğu belirtilmiştir. Özellikle harekâtlarda düşmanın haber ve raporlarına göre hareket edilmemesi, komutanların vereceği emre ve ordunun durumuna itimat edilmesi gerektiği anlatılmıştır.

Düşman birlikleriyle rast gelinmediği zamanlarda yakın keşif olması gerektiği ve bu konunun en çok aksayan keşif hareketinin olduğu belirtilmiştir. Yakın keşif emniyeti için alınan yollar ve güzergâhlarda keşif kollarının, keşif hizmetleri için yelpaze gibi açılması gerektiği ve bu keşif hareketlerinde bazen ötede beride dolaşan keşif kollarının raporlarını nereye yollayacaklarını unuttukları aktarılarak; bunun için de arkadan gelen birliklerle iyi bir irtibat kurulması vurgulanmıştır. Ayrıca yakın keşif kollarının, uzak keşif kollarına raporlar yollayarak zaman kaybı yaratmaması gerektiği, raporun uzak keşif koluna gittiği süre zarfında düşmanın mevcut durumunun değişebileceğine değinilmiştir.

Uzak keşif için, keşif sahasının orta kısmının keşif kollarına ayrılması gerektiği, bunların da arkalarından gelen postalara rahatlıkla raporları iletebileceği, uzak keşfe gidecek kollara harita üzerinde gidilecek yolların gösterileceği, herhangi bir engelle karşılaşınca yön değiştirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bu keşif kollarının da yol üzerindeki uygun köy, kasaba ve yolları hemen harita üzerinde geri birliklere ileteceği ifade edilmiştir. Yürüyüşlerde asıl amacın bir an önce düşmana ulaşmak olması

açısından, bu yürüyüşler kuvvetli, dinlenmiş ve hücum edebilecek birliklerle yapılması vurgulanmıştır. Ayrıca öncü birliklerde yer alacak sağlıklı ve diri hayvanatın raporları geri birliklere ulaştırması açısından da önemine dikkat çekilmiştir.

Keşfe giden birliklerin, boğaz, ormanlık ve dağlık alanlarda fazla ileri gitmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Harp meydanında meydana gelebilecek her türlü havadise karşı fırka kumandanının bilgilendirilmesi ve onun vereceği emre göre hareket edilmesi gerektiği değinilmiştir. Bir keşif bölüğünde meydana gelen bir havadisin hemen diğer bölüklere de iletilmesinin ve fırka kumandanının verdiği emirlerin yerine getirilmesi kapsamında sürekli birlik kumandalarından geri dönüşler aldığının önemine dikkat çekilmiştir. Bu kapsamda fırka kumandanı, keşif bölüklerini, keşif bölüklerinin de alt birliklerini her açıdan yönlendirdiği ve kontrol ettiği ifade edilmiştir.

Son olarak, kesif birliklerinin bütün emir ve talimatları yerine getirmede özverili olması, kendi başına hareket etmemesi gerektiği, bunun yanında yaşanacak herhangi bir aksaklığın hem neferlerin hem de karargâhın keyfini kaçıracağı belirtilmiştir.

2.1.21. Tabiye Mesaili[97]

Yüzbaşı Şefki Bey tarafından kaleme alınan bu makale, daha önce kaleme alınan makalelerde konu itibarıyla ele alınmış ve bu makale bu konu hakkında 4. defa yazılmıştır. Burada piyade bölüğünün muharebe esnasındaki görev ve vazifeler, inden, kumandanların muharebe sırasındaki kritik sorumluluklarından, İstanbul'un belli yerlerinde muharebe yapılıyormuş gibi yapılan tatbikatlardan bahsedilmiştir.

Yazar, muharebede en asli görevin süvari bölüğünde olduğunu, bunların düşmanın genel durumunu takip etme, gerektiğinde düşmanın gücünü kırmak adına her türlü mücadeleyi göze alma gibi görevlerini, piyadelerle beraber bütün askerlerin asli görevinin de İstanbul'un korunması ve düşmesini engellemek olarak açıklamıştır.

Yazar piyadelerin yanında süvari birliğinin de önemine binaen; bulundukları bölgenin askeri faaliyetlerini etkileyen, bölgeyi düşmana bir engel, dosta bir kolaylık haline getiren bir birlik olarak açıklamıştır. Bunun yanında düşman kuvvetlerinin her zaman ordularımızın bekleyeceği yerden gelemeyeceği ve bu konuda hem çevre hem de düşman ordusuyla ilgili keşif hareketlerinin önemine vurgu yapılmıştır.

Ayrıca muharebe esnasında süvari ve piyade birliklerinin sevk ve idaresi açısından önemli bir görevi olan müfreze kumandanının görev ve alacağı kararlarla ilgili de ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Kısaca; müfreze kumandanının, kolbaşı birliğini düşman hatlarına yollayarak bunların nerede ikamet ettiği konusunda istihbarat toplanması, düşmanın Arnavutköy, Ali Bey vadisi civarından İstanbul'a girmesini engelleyerek düşmanı güneydoğuya, doğuya doğru itmesi şeklinde vazifelerinin olduğu dile getirilmiştir. Bunun yanında müfreze kumandanının, bütün kuvvetlerini kuzeybatıdaki tepelere

[97] Yüzbaşı Şevki Bey, "Tabiye Mesaili", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

yığdırması ve düşmanın bu yönlerden önlerinin kesilmesi ve bunların yürüyüş kollarına ateş açılmasının gereğinden bahsedilir.

Ayrıca burada 3. fırka tarafından düşmanın Arnavutköy, Ali Bey vadisi ve Boğazköy taraflarından İstanbul'a gelmesi durumunda yapılacak genel harekât ve tedbirlerle ilgili önemli tatbikatların yapıldığından bahsedilir. Burada bütün birlikler uygun harekât tarzları ve görevleri kapsamında hareket ettirilerek olması muhtemel bir harekâta, saldırıya karşı eğitim yaptırılmıştır. Burada ordular, kırmızı ve mavi takımlara ayrılarak, dost düşman birlikleri gibi Kâğıthane, Şişli gibi yerlerde tatbikatlarına devam ettikleri belirtilir.

2.1.22. Arazide Teftişlere Misal[98]

Binbaşı Esad Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; arazilerde acemi ve diğer neferlerin teftişleri, bu teftişlerde ele dikkat edilmesi gereken meseleler, Prusya yüzbaşılarından Fon Tervilo'nun eserinden alıntılar yapılarak anlatılmıştır. Yazar tarafından belli bölümler üzerinden teftişlere yönelik yapılması ve dikkat edilmesi gereken hareket tarzları maddeler galinde aktarılmıştır.

Acemi, bölük ve tabur talim teftişlerinin alay kumandanı tarafından yapıldığı, acemilerin şubat, bölüklerin de nisan ayında teftiş edildiği belirtilmiştir. Alay kumandanının, acemi teftişlerini talimler, dersler ve arazide yapılan eğitimler olmak üzere üç safhada denetlediği, fırka kumandanının gerekli gördüğü halde herhangi bir alayın taburunun teftiş edebileceği ifade edilmiştir. Teftiş ve tatbikatlardan sonra bölük ve alay kumandanlarının yapınla hataların düzeltilmesi için tenkit aşamasına geçtiği ve bütün hata ve eksikliklerin hem dersler hem de yeni ameliyatlarla düzeltilmeye çalışıldığı belirtilmiştir.

Yeni acemi neferlere yönelik arazideki teftişlere yönelik yapılması gerekenler Prusya yüzbaşılarından Fon Tervilo'nun kaleme aldığı eser üzerinden maddeler halinde aktarılmıştır. Teftiş icra edecek her bölüğe ayrı bir arazinin ayrılması gerektiği, arazide hedeflerin inşası ve belirlenmesiyle ilgili taburlara önceden talimat verilmesi ve buna göre bir düzen alınması gerektiği, neferlere arazide seferiye kıyafetinin giydirilmesi, çantasının boş olması, yanına manevra fişeği, tüfenginin, dürbünün olması gerektiği belirtilmiştir. Talim kıtalarının cüzi aralıklarla ikili sıra halinde düzen alması ve her bölüğe arazide en az iki saat süre verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Alınan bu tedbir ve yapınla hazırlıklardan sonra müfettişin bölükleri ve gerektiğinde neferleri tek tek öne çıkararak eğitim yaptırdığı ve böylece neferlerin eğitimlerinin izlenmesi sağlanarak hata ve eksiklerinin de giderilmesine yönelik tedbirler alındığına değinilmiştir.

Ayrıca neferlerin düşmanın durumunun tespiti, gelebilecek saldırılar ve bunlara karşı alınacak tedbirler kapsamında, neferlere ne yapmaları konusunda arazilerde detaylı eğitimler verildiği belirtilmiştir. Neferlerin düşmanın topçu, süvari ve diğer birlik atışlarına karşı arazide hedefler üzerinde göz idmanı yapması gerektiği, arazide belli noktalarda mesafe tahmininde bulunması gerektiği, ansızın karşısına çıkan düşmana karşı silahına hâkimiyet ve silahını doldurma konusunda iyi bir sürate sahip

[98] Yüzbaşı Esad Bey, "Arazide Teftişlere Misal", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

olması gerektiği, neferin bir siper, meskûn arazide ya da sürünerek, gizlenerek düşmanın gözetlemesi gerektiği ifade edilmiştir.

Düşman tarafından yapılan baskıdan kurtulmak ve diğer birliklerini de düşman baskısından kurtarabilecek yeteneğe sahip olması gerektiği, düşmana karşı sıçrayarak ateş eden birliklerini iyi kollaması ve geçitlerde herhangi bir tehlikeye karşı dikkatli olunması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu konularda icra edilecek hareket arzları ayrıntılı şekilde aktarılmıştır.[99]

Verilen bu eğitim ve yapılan bu teftişlerin, neferlerin düşünüp ne yapmalarına karar vermeleri, onları muharebeye hazır duruma getirilmesi noktasında büyük bir önem taşıdığına dikkat çekilmiştir.

Son olarak muharebe talimlerine değinilerek ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır. Bu konuda muharebe esansında olduğu gibi arazide yapınla muharebe teftişlerinin çok hızlı ve uzun zaman yapılamadığı, müfettişin her bölüğe ya da birliğe yeterince zaman ayıramadığı, talim yaptıran kumandanların neferlere muharebe esnasındaki uygulamalar ve meydana gelebilecek durumlar hakkında eğitimler verdiği, her şeyin tam manasıyla anlatılmasından ziyade neferlerin genel olarak talimlerden gereken dersleri alması ve nerede ne zaman ne yapması gerektiğinin öğretilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu talimlerin her safhasıyla ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir.[100]

Muharebe sırasında yapılacak hareket tarzlarıyla ilgili maddeler halinde bazı konular anlatılarak makaleye son verilmiştir. İlk ateş mevziinin düşmana en yakın mevzi olması, kuvvetli avcı hatlarından ilk ateşin açılması, araziden her türlü istifade edilerek hücuma hazır hale gelinmesi, geride bırakılan takviye birliklerinin yeri geldiğinde kumandanın emriyle kullanılması, gerektiğinde müşterek tarzda diğer birliklerin de hücum hatlarında etkin kullanılması gerektiği ve bu konular önce sorular sorularak, bu sorulara uygun cevaplar verilerek anlatılmıştır.

2.1.123. Karaya Asker İhracı[101]

Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan bu makalede, ordularımızın muharebe öncesinde, sonrasında hem karaya hem de denize asker çıkarma ve sevkiyatıyla ilgili önemli konular 6 başlık halinde ele alınmıştır.

Yazar, ülkemizin sahip olduğu coğrafya ve hudutlarının etrafında var olan düşmanlara karşı her zaman tedbirli olunması gerektiğinin, İtalyanların Trablusgarp'taki tecavüzlerine ve İşkodra, Çanakkale'deki bahriyenin önemine binaen sürekli asker sevk etmek durumunda kalındığın önemine dikkat çekmiştir. Fakat bu asker sevkiyatlarının sadece herhangi bir tecavüz girişimi ya da bir tehdit olduğunda yapıldığı, diğer zamanlarda bu konulara yönelik ciddi önlemlerin alınmadığı ifade edilmiştir. Bu konuda limanlar ve rıhtımlarda gerekli önlemlerin alınarak, limanlara birkaç portatif mauna, sal ve seyyar iskele malzemeleri teşkil edilmesinin, askerlerin hem limanları koruma hem de askerlerin ihraç edilmesinde önemli rol oynayacağı belirtilmiştir.

---

[99] Binbaşı Esad Bey, "Arazide Teftişlere Misal", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt, 6, Ağustos 1328, s. 402-403.
[100] A.g.e., s. 404-405.
[101] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Karaya Asker İhracı", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Bu konuda Almanların kaleme aldığı bir makalenin konunun önemine binaen tercüme edildiği ve makalede; Almanların askerlerin vapurlara bindirilmesi ve denize nakliye edilmesi konusunda; nakliye edecek vasıtaların önceden iyi şekilde teşkil edilmesi, taşıma faaliyetlerini yürütecek olan araçların önceden imal edilmesi ya da tadilattan geçirilmesi, askerlerin nakliyesi için usule uygun emirler ve nakliye durumunun tanzim edilmesi, deniz üzerinde giderken askerlerin vapurda harekete edecekleri ve dikkat etmesi gerekli noktalarında ele alınması gereken konular maddeler halinde aktarılmış ve bu maddelerin de ordumuzca iyi değerlendirilip işlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Bunun yanında denizlerimizin güvenliği ve limanlarımızın düşman tehlikesinden uzak olması için, denizlere asker sevkiyatının önceden çok iyi planlanması gerektiği, başka memleketlere taarruz edildiği zaman arkadan herhangi bir yardım gelebilmesi için denizdeki harekâtın iyi yapılması, askerlerin iaşe, cephane ihtiyacı olduğunda gerideki birliklerle uyum ve irtibatın iyi ayarlanması gerektiği vurgulanmış, aksi takdirde askerin bazen su ihtiyacının bile karşılanamayacağı belirtilmiştir.

Askerlerin hangi mahallere ihraç ve sevk edileceği noktasında, sevk edilecek yerlerin önceden belirlenmesi, bütün askerlerin aynı noktalara sevk edilmesi, sevk edilecek yerlerin savunma ve taarruz konusunda daha uygun olan limanlar, rıhtımlar ve iskelelerin olması gerektiği belirtilmiştir. Limanlar ve iskelelerin gemilerin demirlenmesi konusunda önemli olduğu, fakat buralara gelirken gemilere büyük zarar verebilecek torpillerin de hesaba katılması gerektiği, bu konuda Ruslar ve Japonlar arasında geçen Pör Artur muharebesinde torpil konusunun ne kadar önemli olduğu aktarılmıştır.

Limanlara, iskelelere ya da buraların hangi noktalarına asker ihraç edileceği noktasında önceden çok iyi derecede bir keşif hareketinin yapılması gerektiği ve bu keşif hareketlerinde zabitanın elinde gidilen ve asker sevkiyatı yapılacak yerlerin haritasının olması gerektiği, limanlarda ışıklandırma, limanı gösterecek herhangi bir işaret olamaması ihtimallerine karşı tedbirli olunması gerektiği belirtilmiştir. Asker sevk ve ihraç edilecek limanların derinliğinin iyi bilinmesi gerektiği, aksi takdirde gemilerin karaya oturabileceği, düz, kumsal ve köylerin tercih edilmesi gerektiği, karaya asker sevkiyatı sırasında rüzgâr, dalga ve denizin her türlü durumunun bilinmesi ve buna göre tedbir alınması noktalarına dikkat çekilmiştir. Bunun yanında bir deniz filosunun yük miktarının da iyi belirlenmesi gerektiği, bunun yüzde 40 kadarının makine ve kömür ambarlarına, diğer kalan kısmının da bir tabur, bir süvari bölüğü, bir sahra bataryası, bir süvari bataryası ve bir cephane kolu şeklinde ayarlanmasının uygun olacağı belirtilmiştir. Bunun yanında bir filonun 3 hat halinde her hat arasında ü gemi boyu genişliğinin bulunması gerektiği belirtilerek; ayrıca civarda bulunan kale ve meskûn mahallerde düşmandan gelebilecek her türlü taarruza karşı da gemilerden ihraç edilen askerlerden azami derecede tedbir alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Karaya asker ihraç noktasında askerlerin gemilerle sevk edilmesi sırasında ve öncesinde bunlara kimin kumanda edeceğinin önceden belirlenmesi gerektiği, harekât sırasında herhangi bir muhalefete mahal vermemek için deniz amirali tarafından kumandanın elde bulundurulması ve emirlerin bunun üzerinden verilmesi gerektiği, bu konuda İngiliz General Fon Yanzol'un ifadesiyle; deniz üzerinde gidilirken en kıdemli deniz amirali ya da zabitanının filo kumandanı olması gerektiği belirtilmiştir.

Denizden karaya asker ihracı noktasında yapılacak hazırlıklarla ilgili olarak; karaya bütün birlikler aynı zamanda ve beraber hareket ettirilmesi ve sevk edilmesi gerektiği, limanlara asker sevkiyatı için fırka ve kolorduların köprücü birliklerinin az olduğu, bu maksatla gemilerde elverişli sal, mauna ve salapuryaların olması gerektiği, bununla ilgili olarak İngilizlerin böyle sevkiyatlarda açılıp takılır salapuryalar kullandığı, yine Rusların da sökülüp takılır maunalar kullandığı vurgulanmıştır.

Yine hazırlık kapsamında önceden bir hazırlık emrinin oluşturulması gerektiği ve bu emirde genel olarak; ihraç zamanı, karaya çıkan ilk birliğin vazifesi, müdafaa mevzuunun gerekleri, teçhizat ve kıyafet, iaşe hususu, birlikte alınacak cephaneler, küçük ve büyük iskelelerin inşa edilmesi, kumandanın bulunacağı yer, muharebe açları ve tarzı ve sargı yerleri gibi hususların önceden belirlenmesi ve ayarlanması gerektiği belirtilmiştir.

Bütün bu hazırlık ve anlatılan genel hususlardan sonra kıtaların karaya ihracı konusunda, denizden karaya sevk edilme esnasında çok dikkatli olunması gerektiği ve ansızın düşmanın taarruzuyla karşı karşıya kalınabileceği belirtiliyor. Bu konuda 1801 tarihinde Ebukır taraflarında iki İngiliz zabitinin Fransızlar tarafından görüldüğü, birinin öldürülüp diğerinin de esir edildiği anlatılmıştır. Düşmanın karaya asker ihracını haber almadan önce süratle ve her türlü müdafaa tedbirlerinin alınması gerektiği ifade edilmiştir. Karaya asker çıkarmadan önce yanaşılacak liman ve iskelelerin etrafının iyice kontrol edilmesi ve eğer torpillerden şüphe ediliyorsa bölgenin hemen ehemmiyetli hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında sahile yanaşıldığı zaman eldeki sal, salapurya ya da diğer yardımcı su vasıtalarıyla ilk hattaki askeri birliklerin hem müdafaa hem de keşif için askerlerin hizmetine sunulması gerektiği ifade edilmiştir.

Herhangi bir kale ya da savunma amaçlı kullanılacak önemli bir bölgeye askeri sevkiyat, istimbot ya da motorbotlarla yapılması gerektiğine değinilerek; istihkâm sınıfının, hayvanatın, malzemelerin ve topların karaya ihracı için, piyade sınıfının müdafaa arazisinin ehemmiyeti ve bunun için yapılacak faaliyetlerde görevler alacağı ve süvari sınıfının da düşmana ait demiryolları ve telgraf hatlarının tahribi için vazifeler üstlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu nakliye ve karaya asker çıkarma faaliyetlerinin çok süratli şekilde yapılması gerektiği, ama zaman kazanma ya da süratli iş yapmanın denizin durumuna, rüzgârın varlığına, ya da etrafın ehemmiyetine bağlı olduğunun da unutulmaması gerektiği belirtiliyor.

Karaya asker ihracı sırasında düşmanın her türlü taarruzuna karşı ilk önce müdafaa sisteminin ön planda olması gerektiği, bunun için karaya çıkınca ilk hedefin hem güvenlik hem de savunma amaçlı büyük bir öneme sahip olan en yakın limanın ele geçirilmesi olduğu ifade edilmiştir.

Son olarak; yapılan bütün bu işlerin çok zahmetli ve masraflı olduğu, bunun için hem zaman hem de araç gereç olarak iyi durumda olunması gerektiği, İstanbul ve Çanakkale limanlarında bile yapılan hazırlıkların ve oradaki mevcut askeri birliklerin durumu ve hazırlıkları düşünüldüğünde başka memleketlerde yapılacak olan karaya asker ihracı ya da denize asker çıkarma faaliyetlerinin zorluğuna dikkat çekilmiştir. Bunun yanında Çanakkale ve diğer sahillerde kayıkçı ve özel şirketlere verilen

paralarla, yukarıda anlatılan konular kapsamında yapılacak faaliyetler için daha çok ve iyi malzemelerin alınabileceği belirtilmiştir.

2.1.23. Acemi Terbiyesi[102]

Binbaşı Fazıl Bey tarafından kaleme alınan ve Edirne zabitan talimgâhında verilen dersler örnek verilerek acemi eğitim safhaları, burada verilen tealim ve terbiyenin aşamalarından ve acemi eğiti için yapılan diğer faaliyetler ele alınmıştır.

Yazar, piyade sınıfının muharebe sahasında maddi ve manevi terbiyesinin öneminden ve bunların harp üzerindeki tesirini ele alarak makalesine başlamıştır. Askeriyede asıl lazım olan durumun birleşme ve birleştirme harekâtlarıyla her bireye esaslı bir talim ve terbiye öğretmek ve bu sayede her neferin görevini yerine getirebilme yeteneği kazandırma gereği olduğu belirtilmiştir. Piyade talimnamesinin 13. maddesine göre askerin hatalı talim ve terbiyesinin bütün askeri hizmetlerin aksatabileceği, bunun için bu hatalı talim ve terbiyelerin kıtalarca icra edilecek eğitimlerde giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Acemilerin eğitimleri için 2-3 hafta önceden çavuş ve onbaşılardan oluşacak bir heyet oluşturmak gerektiği, bu heyetin de acemilerin eğimleri tekrar tekrar yaptırarak onları hazır duruma getirmenin sağlanması gerektiği vurgulanmaktaydı.

Bu oluşturulan heyetin acemileri fikren, zihnen ve bedenen hazır duruma getirmesi gerektiği, bunlara komutanlık eden küçük zabitanın da yetenekli ve güvenilir olması gerektiği belirtilmiştir. Başlarındaki rütbelilerin, talim ve terbiyede kendi kendilerine karar vermeleri ve kumandanların da verilecek eğitimlerde gayret sarf etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Her ne kadar çavuş ve onbaşıların eğitimlerde görevli olmasının önemli olduğu fakat bölükte herhangi bir sorun olmaması için bir zabitan yetiştirilip bölüğün başına koyulmanın öneminden bahsedilmiştir.

Ayrıca teftişlerden önce eğitimlerde üzerinde durulan yürüyüş ve dönüşlerin yani nizam ve disiplinin tesisi için gerekli bu eğitimlerin, harp zamanında kendiliğinden uygulanacağı belirtilmiştir. Bunun yanında askerlerin vatana ve padişaha karşı duygularının her fırsatta uyandırılması gerektiği ve askere verilen silahın Osmanlı ordusunun ve Osmanlı askerinin şerefi ve namusu olduğunun vurgulanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu şeref ve namusun korunması ve askerlere bu yükün altından kalkmaları için yürüyüşlere ve diğer eğitimlere katlanılması gerektiği belirtilmiştir. Son olarak askerlerde en büyük hissiyatın bu duyguların sürekli canlı tutulması gerektiği ve bunların da bölük kumandanlarına sıkı sıkıya bağlı kalmaları, itaat etmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

2.1.24. Müdafaa ve Taarruz Tabiri[103]

Yazarı belli olmayan bu makalede genel olarak harp esnasında taarruz ve müdafaa hareketlerine yönelik yapılacak faaliyetler ve olması gereken harekât tarzları ele alınmıştır. Makalenin başında, eldeki kuvvetten iyi istifade etmek için ya bütün kuvvetleri cepheye yayarak hepsini harbe sokmak ya da hep

[102] Binbaşı Fazıl Bey, “Acemi Terbiyesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.
[103] Belirtilmemiş, “Müdafaa v e Taarruz Tabiri”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

aynı vaziyette buluna düşmana karşı taze kuvvetlerle müdahale etmek gerektiği belirtilmiştir. Belirtilen bu iki hususun yanında derin nizamlar almak yerine piyade ve topçu sınıflarının ön hatlardan silahlarını kullanarak muharebeye etki etmenin daha isabetli olacağı belirtilmiştir. Ayrıca piyadelerin yan kollardan hareket etmeleri ve düşmanı ateş altına almasının çok tehlikeli bir durum olduğu, aynı durumla karşılaşınca bu tehlikenin ordularımızın için de aynı şekilde cereyan edeceğinden bahsedilmiştir.

Muharebenin her sonucuna piyade ve topçuların taarruzu ve ateşleriyle başarıya ulaşılamayacağı, ateşle düşmanın hücum kollarını sarmak ve engellemenin neticeye ulaşma açısından daha önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu durumun Kırım ve İtalyan harplerinde çok etkili olduğu, 1866'daki muharebede Avusturyalıların Prusyalılara bu taktikle çok zararlar verdirdiği ve Prusya'nın daha sonra bu taktiklerden vazgeçerek sadece avcı hatlarında ateş hatları bulundurmaya karar verdiği belirtilmiştir.

1877-1878 Osmanlı Rus harbi örnek verilerek, tüfenklerin ve ateşli silahların menzillerinin değişmesi ve muharebe hatlarında silahlardan olabildiğince istifade etme adına cephe hücumundan vazgeçilerek avcı ve ön hatlardan ateşli silahlarla ve kuşatma hareketleriyle etkili olunmaya başlandığı ifade edilmiştir. Bu tarz taarruz hareketlerinin Rus-Japon harbinde daha çok ön plana çıktığı ve Japonların sayıca az olmasına rağmen cepheye avcı hatları şeklinde yayılarak üstün geldikleri belirtilmiştir. Hatta bu konuda Almanların cephe taarruzunun ihata taarruzuyla beraber olduğu zaman muvaffakiyetin daha emin şekilde elde edileceğine dair piyade talimnamelerinde bir husus ifade ettikleri belirtilmekteydi.

Almanlardan örnek verilerek, düşmanın ateşinden olduğu kadar Az tesir almak için muharebeye sürek avcı hatlarından başlamak gerektiği, karşı tarafın zarar gördüğü anlaşılınca avcı hatlarına ihtiyat birliklerinin destek vermesi gerektiği, bu hatlara saklanacak çok yer ve siper olmadığı için çok fazla asker sokulmaması gerektiği, diğer kıtaların da olabildiğince çok asker sokularak yanlardan yapılacak taarruzla daha kolay sonuca gidileceği ve başarı elde edileceği anlatılmıştır.

Alman General Fon Barnihard'ın anlatılan bu konular üzerinden bazı tespitler ortaya koyduğu Almanların taarruz konusunda 1806'da olduğu gibi yine aynı hataları devam ettirdiğine dikkat çekilmiştir. Barnihard'ın cephe taarruzunun netice itibarıyla artık pek işe yaramayacağını, bu taarruz şeklinin zafiyetler meydana çıkardığı ve düşman tarafından iyi kullanıldığı belirtilmiştir. Bunun için muharebede muhtelif sınıfların beraber ateşi ve beraber muavenetiyle başarı elde edileceğini ifade etmiştir.

Taarruzlarda her ne kadar ilerleme olsa da bazen ordunun tıkanacağı ve engelleneceği durumların olabildiği fakat arka birliklerden cephane ve hücum birliklerinden gelen maddi ve manevi güç bazen çoğu kişinin hayatını kurtarabildiği ve karşı tarafı bir nebze durdurabildiği belirtilmiştir. Ayrıca taarruzlarda bütün birliklerin kendilerine has vasıtalar ile mücadele etmesi ve ilerlemesi gerektiği, bunun yanında her birliğe diğer birliğin elindeki vasıtaları kullanarak savunması ve yeri geldiğinde ateş desteği vermesi gerektiği ifade edilmiştir. Bütün bunların yanında elde mevcut bütün

kuvvetlerin kafasını toplamadan, gerekli tedbirleri almadan iyi bir mevziiye karşı taarruzun sonuçsuz kalacağına vurgu yapılmıştır.

Avrupalı çoğu muharririn ifade ettiği üzere, Avrupa'da meydana gelecek bir garbin genişliğinin ve derinliğinin çok fazla olacağı, bu konuya örnek olarak Rus-Japon harbinde muharebe genişliğinin çok fazla olduğu ama taarruzda iyi netice alınması için genişlikten ziyade derinliğin fazla olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca muharebe esnasında farklı birliklerin, icra edecekleri taarruz ve müdafaa taktik ve planlarında nasıl olmaları gerektiği, hangi hususların dikkate alınması gerektiği ve nelerin yapılırsa hata ve ordunun felakete gideceği noktalarında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.[104]

2.1.25. Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi[105]

Binbaşı Esat Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; ordu birliklerinin dönem itibarıyla en önemli unsurlarından olan piyade sınıfının talim ve terbiyesin yönelik olarak, zabitan ve diğer askerlerin yetiştirilmesi, muharebe öncesi ve sonrasında yapılacak hazırlık ve harekât tarzları ile piyade sınıfına kazandırılması gereken hususlar üzerinde durulmuştur.

Öncelikle zabitan ve kumanda heyeti tarafından piyade sınıfının ne amaçla neyi hedefleyerek yetiştirilmesi ve onlara nelerin kazandırılması gerektiği konusunda düşünülmesi, plan ve programlar dâhilinde hem muharebe öncesi hem de muharebe sırasında neyin ne zaman yapacağı konusunda iyi yetiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Her bölüğe ait kayıt ve eğitim defterlerinin bölükte sorumlu şahıslar tarafından takip edilerek personelin isim-isim ne kadar yetiştiği, neler öğrendiği ve nelerin eksik olduğunun takip edilmesine dikkat çekilmiştir.

Bir senelik süre zarfında bölük talim ve terbiyesi kapsamında verilecek dersler ve bu derslerin kimler tarafından verileceği belirtilerek, verilecek tüm eğitimlerde bölükten sorumlu kumandan ve onun yardımcılarının ne kadar önemli vazifelere sahip olduklarına dikkat çekilmiştir. Bölüğe askeri derslerin yanında siyasi ve hukuki derslerin de verildiği ve disiplinin her açıdan sağlanmaya yönelik bir eğitim programı yapıldığından bahsedilerek; verilecek olan eğitimlere küçük zabitan sınıfından onbaşıların da katılması gerektiği ve eğitime doktor raporu olanlar hariç bütün herkesin katılması gerektiği belirtilmiştir.

Eğitimlerin hafta, gün ve saat şeklinde arazi veya eğitim alanında yapılacağına dair ayrıntılı bir program dâhilinde, hangi aşama ve tarihte nelerin yapılacağı, kimler tarafından hangi ders ve eğitimlerin verileceğinin belirtilmesi gerektiğine dikkat çekilerek; ayrıca yağılan eğitimler daha önceden yapılan kolordu ve fırka tatbikat ve eğitimleriyle de kıyaslanarak eksikliklerin rapor edilmesi gerektiği, yaz ve kış devrinde yapılacak eğitimlerin arazi ve mıntıkasının önceden belirtilip ona göre gerekli hazırlıkların yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu dönemlik eğitim zarfında bölükler bazen birleştirilip küçük bir muharebe eğitimi ve 20 kilometrelik yürüyüşler yaptırıldığı, bu eğitimde bölük zabitanı, onbaşı, bölük çavuşu ve aklı başında kıdemli neferlerin görev alıp disiplin ve asayişi sağladığı ifade edilmiştir.

---

[104] Belirtilmemiş, "Taarruz ve Müdafaa Tabiri", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328, s. 482-48.
[105] Binbaşı Esat Bey, "Piyade Sınıfının Talim Ve Terbiyesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

Piyade eğitimlerinin önemli bir eğitim safhasının da atış eğitimi olduğu vurgulanarak, bölükten sorumlu zabitan tarafından önce talimhanelerde sonra da atış yapılacak arazilerde atışla ilgili her türlü eğitimin verilerek neferin muharebe sahasına ve silaha hâkimiyetinin sağlanması konusunda eğitildiği belirtilmiştir. Eğitime tabi tutulan her neferin bölük olarak isimlerinin yazılı olduğu defterlerin günlük ve belli dönemlerde takip edilerek yaptıkları eğitimlerin sonucunun sicil belgesi ya da notu olarak kaydedildiği, ona göre her neferin gelişimi ile ilgili izlenmesi ve takip edilmesi gereken bir programın olduğu aktarılmıştır.

Piyade talim ve terbiyesi konusunda üzerinde durulan önemli bir diğer konunun da yanaşık düzen olduğu aktarılarak, her nefere eğitim sonuna kadar, yürüyüşler, dönüşler, tüfenk hareketleri, süngü takmak, hücum için silah indirmek, diz çökmek, yere yatmak, ayağa kalkmak, atışlar ve resmigeçit gibi derslerin verildiği ve diğer bütün eğitimlerin bunların üzerine inşa edildiği aktarılmıştır. Bunun yanında mübazere, silahlı ve silahsız hareketler gibi idman hareketlerinin hem sağlık hem de bedene dinçlik kazandırma açısında eğitimlerin önemli bir parçası olduğu, her eğitim safhasında uygulandığı belirtilmiştir. Tüm bu eğitimler alındıktan sonra en önemli konunun da bunların arazide uygulamalı bir şekilde karşın düşman askeri varmışçasına yapılan arazi ve tatbikat eğitimleri olduğu, bu eğitimlere büyük kumandanların da katıldığı ve genel izlenim ve eğitim safhalarının titizlikle izlenip rapor edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca yapılan bütün eğitimlerin bir talimnamesi olduğu ve her eğitim safhasında bu talimnamelerden faydalanıldığı ifade edilmiştir.

Zabitan tarafından verilen teorik dersler de ise, zabitanın her neferin seviyesi ve aldığın eğitime yönelik olarak, herkese yönelik sorular sorması gerektiği, muharebe sahasında verilen eğitimler kadar ders eğitimin de disiplini sağlama, birlik ve bütünlüğü koruma, eğitim ortamının daha verimli olmasını sağlama ve neferin zabitanını daha yakından tanıma açısından çok önem arz ettiği belirtiliyor.

2.1.26. Müdafaa ve Taarruz-u Tabiyenin Eşkâl-i Muhtelifesi[106]

Yazarı belli olmayan bu makalede; önceki nüshalarda geçen müdafaa ve taarruz birliklerinin sevk ve idare şekillerine dair ek bilgiler verilerek, bazı ülkelerin bu konularda yaptıkları ve muharebe sahasında uyguladıkları taktiklere değinilmiştir.

Muharebeye girişecek olan kıtaların topyekûn sahaya sevk edilmesinin karşı tarafın yoğun ateşi altında bütün birliklerin zarar görmesine sebep olacağı, bu yüzden taarruz birliklerinin düşman topçu birliklerinin ez az kuvvette bulunduğu sahalardan muharebe sahasına girişmenin daha faydalı olacağı belirtilmiştir. General Fon Bernhardi'nin fikrine göre; düşman topçu birliklerinin yoğun ateşi altında kalmamak için hem müdafaa hem de taarruz için ordunun, mesafesini, alacağı pozisyonu ve muharebe hatlarını iyi belirlemesi gerektiği ifade edilmiştir.

Hem kendi hem de düşman hattında olması geren bir derinliğe sahip olmayan ve düşmanın hareketlerini kontrol edebilecek bir mevzi ve pozisyonda olmayan birliklerin ne kendini savunacak ne

[106] Belirtilmemiş, "Müdafaa ve Taarruz-u Tabiyenin Eşkâl-İ Muhtelifesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

de düşmanı aldatacak bir zaman ya da harekât tarzı bulamayacağı belirtilmiştir. Muharebe sahasına dökülen birliklerin, düşmanı aldatmak ve onları kendi ateş çemberine çekmek gerektiğinde, kıyasıya bir muharebeye girişilmesi ve düşmanın en beklenmedik anında bir harekât tarzıyla ateş çemberine çekilmesinin muharebe sahasının önemli noktalarından olduğu belirtilmiştir. Her ne taktik ve mukavemet şekli olursa olsun muharebenin muvaffakiyete ulaşması, kıtaları sevk ve idare eden kumandanların şahsiyeti ve onların sahada gösterecekleri kabiliyetleri her zaman ön planda olduğuna dikkat çekilmiştir.

Tarihten örnekler verilerek, 7 sene savaşlarında Frederik'in yaptığı yanlış yan taarruzdan, Japonların Mançurya'da çevirme hareketi yapacağı yerde tarz ederek taktiksel hata yapmasından, Rusların Japonlara karşı Asya'da verdiği mücadeleler esnasında ihtiyatlarını yanlış sevk ettiğinden bahsedilmiştir. Ayrıca Rusların Japonlara karşı verdiği muharebeler hakkında önemli ve ayrıntılı bilgiler de aktarılmıştır.[107]

Anlatıldığı üzere gerek ihata gerek yan taarruz gerek cephenin yarılması gerek müdafaa ve gerekse şiddetli bir taarruz hareketinde birliklerin en uygun şekilde ve uygun zamanda hareket ettirilmesi ve bu konularda başkumandanın da yeterince bilgi sahibi olması ve her noktada birliklerin hareketlerini kontrol edecek konuma sahi olması gerektiği vurgulanmıştır.

2.1.27. Yürüyüşte Emniyet Hidematı[108]

Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan ve Yürüyüş emniyetiyle ilgili en ayrıntılı yazılmış bu makalede; yürüyüşlerde emniyetin alınmasına yönelik alınacak tedbirler, harp sahasında emniyeti sağlamakla görevli pişdar ve dümdar gibi görevlilerin, birliklerin görevleri hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.

Öncelikle harp esnasında yürüyüş emniyetiyle ilgili olarak 3 konunun önemine dikkat çekilmiştir: ya hasmına yetişmek ya da onunla çatışmak üzere ileri yürümek, hasmından uzaklaşmak üzere geri yürümek ve herhangi bir maksatla hasmını bir tarafta bırakarak yan taraftan yürümek şeklinde açıklanmıştır. Bunun yanında yürüyüş icra eden bir kıtanın hemen muharebe edecek bir vaziyet almaması gerektiği vurgulanmıştır. Muharebe tertibatıyla yürüyüş tertibatının birbirinden farklı hareketler olduğu, yürüyüş halinden muharebe taktiğine geçilmesi için biraz zamana ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

Bunun yanında bu vakti kazandırmak ve orduyu muharebe esnasında ansızın düşman taarruzuna duçar olmaktan muhafaza etmek için, muharebeye hazır bir kuvvet bulundurulması veya düşmandan uzaklaşmak gereği olursa bir müddet oyalama taktiği uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

Pişdar yani öncü silahlı birliklerin vazifesi aktarılırken, bu göreve tayin edilen kolların en önde bulunan yürüyüş birliklerine yakın olması gerektiği ve hem emniyet hem de düşmana karşı koyma adına

---

[107] Belirtilmemiş, "Müdafaa ve Taarruzu Tabiyenin Eşkâl-i Muhtelifesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330, s.549.
[108] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Yürüyüşte Emniyet Hidematı", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

büyük bir vazifesinin olduğu aktarılarak; pişdar ile yan ve geride bulunan yürüyüş kollarının arasındaki mesafenin ne az ne de çok olmaması gerektiği, yürüyüş esnasında düşmanın topçu ateşine maruz kalmamak için pişdarın önceden arazinin genel durumu ve yürüyüş emniyeti kapsamında gerekli raporları da arka birliklere bildirmesi gerektiği ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.

Bunun yanında gece ya da gündüz havanın ve düşmanın durumuna göre uygun ortamları göstererek birliklerin hem mola hem de olacaksa muharebe kapsamında gerekli tedbirlerin alınması için pişdarın öncülük etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Pişdarın yanında piyadelerden oluşan bir kuvvetin olduğu, bu kuvvetin de gerektiğinde ani baskın ve tesadüfî düşman karşılaşmalarında kullanılabileceği de vurgulanmıştır. Bu piyadelerin de daha etkili olan makineli silahlarla pişdar birliği kumandanı öncülüğünde hareket etmeleri gerektiği anlatılmıştır. Pişdarın emniyet görev sorumluluğu kapsamında piyadelerin yanında birkaç topçu müfrezesinin de verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Ayrıca pişdarın diğer askeri görevleri ayrıntılı şekilde örnekler verilerek anlatılmıştır.[109] Çoğu yerde piyade ve diğer askeri nizamnamelerden örnekler verilerek, pişdar birliğinin gerideki birliklerle irtibat noktasında yapması gerekenler ve belli konularda Almanlarla kıyaslama yapılarak konunun önemi aktarılmaya çalışılmıştır.

Dümdar birliğinin görev ve sorumluluklarına bakıldığında; bunun geriye yürüyen bir pişdar birliği olduğu ama pişdardan farklı olduğu belirtilmiştir. Dümdarın, birlikleri düşmandan düşmanın her türlü ateşinden ve saldırılarından muhafaza etmek, yol emniyeti alarak birliklerin güvenli şekilde geri çekilmesini sağlamak olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında pişdarın da birlikleri muharebeye hazırlamak ve öncülük etmek gibi görevlerinin olduğu arasındaki farkın bu olduğu ama ikisinin de beraber hareket etmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanında dümdar birliğinin geri çekilme esnasında yapacakları işler, görev ve sorumlulukları ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.[110]

2.1.28. Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi[111]

Binbaşı Esat Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; 8. ciltteki anlatılan konulara ilaveten piyade sınıfının talim terbiye eğitimleriyle ilgili, yaz-kış dönemlerinde yapılan eğitimler, bu eğitimlerde kumandanların vazifeleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Yazar, hangi rütbede olunursa olunsun her subayın askeri talim ve terbiyeyi bilmesi ve kendini mesleki açıdan geliştirmesine dikkat çekerek makalesine başlamıştır. Alay kumandanından en aşağı rütbeye kadar bütün eğitim faaliyetlerinin, verilen vazifelerin usulüne uygunca yapılmasının ve bu eğitimlerin sorumlularca teftiş edilmesinin öneminden bahsedilir. Arıca yapılacak eğitimler, tatbikatlar, eğitim yapılacak araziler, sefer hazırlıkları, mübareze konularında neferlerin hem eğitim safhasında hem de konferanslarla bilgilendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

---

[109] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Yürüyüşte Emniyet Hidematı", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330, s.577-580.
[110] A.g.m., s.583-584.
[111] Binbaşı Esat Bey, "Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Makalede, alaydan takımlara kadar verilecek eğitimlerin ayrıntısı, haftalık ve günlük faaliyetler, eğitimlerin kimler tarafından verileceği ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Ayrıca bir bölüğün nasıl teşkil olduğunun bölük koğuşu örneği üzerinden ayrıntılı bilgi verilmiştir. Bölüğün koğuşunun bir defterinin olduğu, bu defterde, koğuştaki askerlerin isimlerinin, künyelerinin, görevlerinin, koğuş kullanım kurallarının, ortak kullanılan malzemelerin kayıtlı olduğu ve bunların da başçavuş tarafından takip edildiği ifade edilmiştir.

Yazar, makalesine yanaşık düzen eğitimiyle ilgili bilgiler aktararak devam etmiştir. Buna göre; yanaşık düzeninin, haftada 3 gün arazide, 1 gün talimhanede, 3 gün gece eğitimi olarak yapılığı, bunun yanında 3 gün nişan alma usullerinin öğretilmesi, kasaturalı tüfenk eğitimi gibi talimlerin yapıldığından bahsedilir. Bu konular hakkında tek tek eğitimler anlatılarak ayrıntılı bilgiler verilmiştir.[112]

Yazar, eğitimlerin her kademe ve sınıfta işlenecek konular kapsamında verildiğini, eğitimin olmadığı zamanlarda ise askerlerin öğrendiklerini tekrar edere bunları pekiştirdiklerini, kumandanlar tarafından askerlere imtihanlar yapıldığı ve mükâfatlar verildiği ifade edilmiştir. Ayrıca haftada birkaç kez yapılan idman, mübazere ve yüzme eğitimlerinin de askerlerin eğitimin önemli bir parçası olduğu, bunun yanında borazan ve flama takımının da eğitimlere iştirak ettiği ve muharebe sırasında bunların önemli bir unsur olduğu belirtilmiştir.

Son olarak; yapılan bütün eğitimlerin alay ve fırka kumandanları tarafından tek tek teftiş edildiği, verilen emirlerin ne derecede ve suretle yapıldığı konularında bilgiler aktarılmıştır.

2.1.29. Sahra Topçusunun Talim ve Terbiye Programları[113]

Yazarı belli olmayan bu makalede; sahra topçu batarya acemi neferlerinin gün gün ve gün içindeki programlarıyla ilgili bilgiler yer alır. Burada acemi neferlerin gün içinde kalkış, namaz, tıraş, öğle yemeği, dinlenmeler gibi gün içindeki faaliyetler, zaman dilimleri belirtilerek anlatılmıştır. Bunun yanında gün gün, hafta sonu dâhil acemi ve usta neferlere verilen talim ve terbiye programları açıkça ve ayrıntılı şekilde belirtilmiştir.

Yapılan bütün faaliyetlerin batarya kumandanı tarafından takip ve kontrol edildiği, kumandana da küçük zabitlerin yardım ettiği, her sınıftaki nefere branşlarıyla ilgili hem askeri ve disiplin açısından her türlü eğitimin verildiği ifade edilmiştir.

2.1.30. Süvarinin Keşf-i Hidematına Dair Vesaya[114]

Yazarı bilinmeyen bu makalede; süvari sınıfının keşif bölüğü halinde yaptığı hizmetler, uzak keşif kollarının vazife ve sorumlulukları ve rapor merkezleri konuları ele alınmıştır. Bu makale 6. ciltte daha önce değinilen konuyu tamamlar ve daha ayrıntılı bilgiler vermek maksadıyla kaleme alınmıştır.

---

[112] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330, s.606-607.
[113] Belirtilmemiş, "Sahra Topçusunun Talim ve Terbiye Programları", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.
[114] Belirtilmemiş, "Süvarinin Keşf-i Hidematına Dair Vesaya", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.

İlk olarak keşif bölükleri konusunu ele alan yazar; keşif bölüklerinin hareket tarzı ne olursa olsun, aldıkları emir ve talimatları hemen keşif kollarına bildirmeli ve onlara gerekli sorumlulukları yerine getirmek için uygun şartlar oluşturmalı denmektedir. Keşif bölüğünün her zaman mıntıkadan mıntıkaya koştuğu, diğer keşif bölükleriyle hiçbir zaman irtibatını kesmeyerek, onlara yakın olması gerektiği anlatılır. Bunların en önemli görevlerinden birinin de; yakın düşman birliklerine karşı geceleyin uygun yerlere silahlı askerin yerleştirilmesi, gerekli emniyetin sağlanması, gidişatla ilgili raporların tutulması ve duruma göre düşman birliklerine baskınlar yapmak olarak ifade edilmiştir. Ayrıca bir keşif bölüğünün düşmana en fazla iki günlük yürüme mesafesinde olması gerektiği ifade edilmiştir.

Harp esnasında iletişimin ve irtibatın kopması durumunda keşif kollarının kendi başlarına saldırı yapmaması, uygunsuz hareketlerde bulunmaması gerektiği, aksi takdirde keşif kolları için en korkunç durumun düşmanın ateşine maruz kalınabileceği belirtilmiştir. Ayrıca muharebe esnasında bölüklerin geçebileceği dağlık ve bataklık alanların keşif kolları tarafından güvenliğinin alınması ve kontrol edilmesinin dikkati üzerinde durulmuştur. Burada ayrıca keşif bölüğü kumandanına dikkat çekilerek; onun bütün sevk ve idareden sorumlu olduğu, bütün plan ve düzenlemeleri ayarlayan, haberleşme, raporların alınıp yollanması gibi konularda önemli vazifelerinin olduğu belirtilmiştir.

Bazen keşif kollarının düşmana yakın ormanlık alanlarda, su mecralarında, iki sahil arasında her zaman bir posta kolu bulundurarak, her gün karşı tarafın genel durumuyla ilgili raporların, öneli bilgilerin gönderilmesi gerektiği anlatılmıştır. Keşif kolu kumandanın da gerekli raporları aldıktan sonra durum muhakemesi yaptığı, durumun, ortamın şartlarına göre keşif kollarına yapılması gereken emirler, talimatlar verdiği ifade edilmiştir. Ayrıca keşif kollarının görevlerini yerine getirirken üzerlerinde fazla malzeme bulundurmaması, sadece giyecek, giyecek gibi kolay taşınabilir malzemelerin alınması gerektiği belirtilmiştir.

Bundan sonra uzak keşif kolları konusuna değinilerek; en başta keşif kolları ve kumandanının görev ve sorumlulukları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Kol komutanının gelen her emir ve talimatı, en ufak bir şüphe duymaksızın uygun hareket etmesi gerektiğinden, düşman memleketinde düşmana yakın meskûn mahallere girilmemesi gerektiğinden, yürüyüşlerde bölüklerin kendilerini iyi gizlemesinin öneminden, gerektiğinde yoldan geçen sivillerin üstlerinin de aranabileceği, her koşulda iletişimin kopmamasının öneminden bahsedilmiştir.

Son olarak rapor merkezlerinin görev ve sorumluluklarına değinilerek; düşman ordularını uzak tutmak, onların her türlü hareketini kontrol etmek maksadıyla en az bir bölük süvari birliğinden bir rapor merkezi kurulması gerektiği belirtilmiştir. Rapor merkezi kumandanı ve muhafız bölüğü zabiti tarafından hudut hatları için uygun yerlerin belirlenmesi ve bu yerlerin çok sık değiştirilmemesi gerektiği anlatılır. Keşif raporlarının her zaman bağlı bulunulan keşif bölüğüne yollanması, ama bu imkân yoksa da direkt rapor merkezine gönderilmesine dikkat çekilmiştir. Ayrıca bir keşif bölüğüne gelen raporun hemen diğer keşif bölüklerine de yollanması gerektiğinden, rapor merkezi kumandanı ile keşif kolu kumandanı arasındaki irtibatın her zaman iyi seviyede olması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Son olarak; keşif bölüğünün raporlarını, irtibat kesilince bazen erteleyebileceği bazen de en yakın ordu karargâhına yollaması gerektiğinden bahsedilmiştir.

2.1.31. Topçu Keşif Kolları[115]

Yazarı bilinmeyen bu 2 sayfalık makalede; topçu keşif kollarının kendi içlerinde ayrıldıkları sınıflar ve sınıfların görevleri hakkında kısa bilgiler aktarılmıştır.

Bunlardan birinci kısım, düşman istikametine doğru yollanan, topçuların muhasarası i.in gerekli tedbirleri alan, keşif kolu kumandanı tarafından birkaç atlı birlikle takviye edilen keşif kolları olduğu ifade edilmiştir.

İkinci kısım keşif kolları ise; kendi arazilerinde keşiflerle vazifeli kısımdır. Eğer bunlara arazide bir görev verilmezse, o zaman keşif kolu kumandanı emrinde görev bekledikleri anlatılmıştır.

Üçüncü kısım keşif kolları ise, topçuların düşman hattına girerken ve girdikten sonra emniyeti almak, yakınlarda geçen muharebe sahasını kontrol etmek gibi görevleri olduğu aktarılmıştır.

[115] Belirtilmemiş, "Topçu Keşif Kolları", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.

3. BÖLÜM

3.1.EDEBİ VE BİYOGRAFİK NİTELİKTE YAZILAR

3.1.1. Osmanlı Akıncıları, Kasım Bey Akını[116]

Ahmet Refik Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; Cengizhan dönemi, Eski Türklerdeki akıncılardan ve akıncıları yaptıkları akınlardan, Osmanlı devletinin büyümesiyle akıncı sınıfının yaptığı faaliyetlerden, kazandığı başarılar ve Kanuni döneminde I. Viyana Muhasarası sırasında akıncı beyi Kasım Beyin yaptığı fedakârane ve cansiperane faaliyetlerden bahsedilir.

Eski Türklerde de akıncı sınıfının olduğunu ve bu sınıfın Çinlilere karşı yaptığı başarılı mücadeleler sonucunda Çin Seddi'nin inşa edilmesinden bahsedilir. Özellikle Cengizhan döneminde Orta Asya'dan Kırım'a kadar büyük akınlar yapıldığını, bu akınlar sonucunda Azerbaycan, Ermeniler, Başkurtlar, İbraniler, Çerkezler, Alanlar, Kıpçak Türkleri, Venedikliler üzerinde Çin hâkimiyeti kurulduğundan bahsedilir.

Osmanlı dönemi akıncılarına bakıldığında; akıncılar köylülerden oluşur, sefer zamanında savaşır, normal zamanlarda ise toprağıyla uğraşırdı. Osmanlı Devleti'nin ilk başarıları akıncılar tarafından elde edilmiştir. Bu dönemde cesur ve muktedir birçok akıncı beyi ortaya çıkmıştır: Timurtaş Bey, Umur Bey, Yahşi Bey, Ali Bey, Bali Bey gibi.

Yazar burada, akıncıların savaş ve barış dönemlerindeki vazifelerinden de bahseder.[117] Özellikle Rum illerinde, hudut bölgelerinde her zaman 20 bin kadar akıncı hazır bekletilirdi. Tatarlarla meydana gelen münasebetler sonucu akıncıların sayısı gittikçe azalmıştır.

Osmanlı Devleti'nde en önemli akıncılardan birisi de 1. Viyana Muhasarası sırasında çok önemli faaliyetler icra eden Kasım Bey'dir. Kanuni, Viyana muhasarası için gerekli hazırlıkları görüşmek için ordu divanını toplar ve orada akıncı beyi Kasım Bey, kendisinin Almanya hududundan, Avusturya dağlarından 12 bin kişilik bir akıncı birliğiyle taarruza geçebileceğini ifade eder. Kasım Bey, bundan sonra harekete geçer kısa bir süre sonra Almanya hududundan Viyana'ya kadar gelir. Bir diğer akıncı beyi Mihaloğlu da başka bir koldan Viyana'ya gelince bu iki müfreze birleşir. Karlar ve fırtınalar içinde geçen bu muhasara, netice itibarıyla Kasım Bey'in de etkisiyle başarıya ulaştığı belirtilir.

3.1.2. Ordumuzda Terbiye-yi Tarihiye[118]

---

[116] Ahmet Refik Bey, "Osmanlı Akıncıları", Kasım Bey Akını, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.
[117] Ahmet Refik Bey, "Osmanlı Akıncıları, Kasım Bey Akını", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328, s.112.
[118] Ahmet Refik Bey, "Ordumuzda Terbiye-yi Tarihiye", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

Ahmet Refik Bey tarafından kaleme alınan bu makalede Türk ordusunun maddi ve manevi terbiyesinin yanında, yapığı savaşlar, aldığı zaferler, gösterdiği kahramanlılar örnekler verilerek anlatılmıştır.

Ordunun terbiye-i tarihinin öğrenilmesi için, geçmişle yaşanmış olayların, yapılan kahramanlıkların, kazanılmış zaferlerin iyi öğrenilmesi ve bilinmesi gerektiği belirtilerek makaleye başlanmıştır. Bu sayede hem fikri olarak bir sahiplenmişliği hem de bir vatan aşkına sahip olunacağı ifade edilmiştir. Osmanlı tarihi açısından kazanılan Niğbolu, Kosova, Varna, İstanbul muhasarası Mercidabık, Ridaniye, Mohaç gibi zaferlerinin, Türk tarihi için çok parlak dönemler olduğu, bu yazılan makalenin de hem bu zaferlerin öğrenilmesi hem de bu zaferleri kazanan kahramanların anlatılması bakımından önemine dikkat çekilmiştir.

Osmanlı ordusu kadar geçmişte parlak zaferlere imza atan başka bir ordunun olmadığı, zabitanından neferine kadar her askerin bu destanlarda söz sahibi olduğu ve bu kahramanlıklarla galeyana gelmemesi gerektiği, Osmanlılık aşkı ve muhabbeti ile vatanı kurtarmak ve bu vatanı asrın önemli bir devleti haline getirmek için canını bile feda etmeye hazır olması gerektiği ifade edilmiştir.

Bununla beraber kazanılan büyük zaferlerin yanında alınan bazı mağlubiyetlerin de (Viyana) ordu için bir ibretlik ders olarak görülmesinin önemli bir husus olduğu aktarılmıştır. Bunun yanında tarihin sayfa sayfa ezberlenecek bir nazariyat olmadığı, tarihin bir nevi tatbikat ve tecrübe sahası olduğu vurgulanmıştır. Bir şeyin ezberlenmesinin o şeyin bilindiği anlamına gelmediği, hakiki bilginin bilinen şeyden istifade edilmesi, onun kendine rehber edilmesi olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda milli ordu tarihinden ne derece istifade edileceğiyle ilgili olarak da; vatana hizmet, vatanın istiklali ve hudutlarının korunması, içerde hükümetin nizamlarına uygun hareket ve sadakat, saadet ortamının temin edilmesi, kanun-i esasi ve adalete yemin etmek, Osmanlı toprağını kendisi için yegâne namus, şeref bilmek olduğunun önemine dikkat çekilmiştir.

Ayrıca dönemin güçlü orduları Almanla ve Fransızların da yakın dönemde mağlubiyetler ve galibiyetler aldığı, bu devletlerin de yaptıkları mücadelelerden sonra dersler çıkardığı, ordu terbiye tarihi açısından bu durumun önem arz ettiği ve bizden de Viyana bozgunu örnek verilerek anlatılmıştır. Osmanlı tarihi açısından en önemli askeri zaferlerin Rumeli taraflarına yapılan ve Budapeşte'ye kadar Türk ordusunun yaptığı mücadeleler olduğu nitelendirilir. Osmanlı'nın Avrupa'nın büyük ordularıyla mücadeleler yaptığı, Asya'dan gelen Türk ordularının Osmanlı ile beraber Avrupa'ya açıldığı, Avrupalı devletlerin zamanla Musul gibi topraklara göz diktiği ve karşılarında kendilerine galip gelecek güçlü bir Osmanlı ordusunun hep var olduğu, Osmanlı'nın her zaman faal ve güçlü bir orduya sahip olduğu sürece ehl-i salibe göz açtırmayacağı vurgulanmıştır.

Burada ayrıca İstanbul'un fethinden önce oranın genel durumundan, güzelliklerinden, Bizans devleti üzerindeki Osmanlı politikasından ve haçlı seferleri sırasında İstanbul'a gelip o şaşaalı ortamı hayatı görüp Ayasofya dâhil birçok yeri tahrip eden Katolik ordusundan da bahsedilmiştir. Bunun yanında Süleyman paşanın, Evrenoz Bey, Hacı İlbeyi, Aca ve Fazıl beylerle Gelibolu üzerinde Rum illerine yapıkları seferler, bu duruma karşı Bizans'ın denizlerde bunları engellemek için hiçbir gemisini

denizde bırakmamasından, sonunda Süleyman Bey'in Çimpe Kalesi'ni aldığından ayrıntılı şekilde bahsedilmiştir. Bursa'dan sonra buraların da alınması İstanbul civarındaki Türk halkında bir memnuniyet yarattığından ve Süleyman paşanın bu fetihler için yazdığı bir şiirden bahsedilmiştir.[119]

Fakat bu durumun Avrupa'da Osmanlı'ya karşı bir kin oluşturduğu ve Osmanlı'yı Avrupa'dan atmak için yeni politikaların ortaya çıkacağı, bunun yanında Osmanlı'nın güçlü bir orduya iyi bir intizama sahip olmaya devam ettiği sürece bu durumun akim kalacağı da belirtilmiştir.

3.1.3. Tarih-i Harpten Bir Sayfa[120]

Yusuf Rasıh Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; büyük Frederik'in yaptığı Kolin ve Napolyon'un yaptığı Marngo muharebeleri ve bu iki büyük kumandanın savaş sanatları ile harp meydanlarındaki büyüklükleri ele alınmıştır.

Tarih boyunca meydana gelen birçok muharebenin ortaya birçok kahramanı, kumandanı ve çeşitli olayları ortaya koyduğu, bunları anlamak için de harp tarihi ilminin her dönem çok önem arz ettiğini ve bu ilimle hem muharebelerin genel durumu hem de bu muharebelere yön veren büyük kumandanların anlaşıldığı ve tanındığı belirtilmiştir. Harp tarihine yön veren bu iki kumandanın yaptıkları muharebeler, harp tarihi açısından önemli olduğundan yazar tarafından kaleme alınma gereği duyulmuştur.

Prusya Kralı Wilhem'in oğlu olan Frederik'in 1712 senesinde doğduğu, savaş ve muharebe dışında başka işlerle meşgul olduğu için babasından çok baskı ve şiddet gördüğü, babasının vefatı üzerine 1730 senesinde Prusya kralı olduğu ve kendi zamanında 76 bin civarında ordu miktarının olduğu belirtilmiştir. 1741 senesinde Avusturya kralı 6. Şarl'ın ölmesi üzerine başlayan taht kavgalarından faydalanmak ve topraklarını genişletmek isteyen Frederik, Avusturya'ya ait Silizyan toprağını işgal ettiği belirtilmiştir. Taht kavgaları biten Avusturya ise Frederik'in işgal ettiği yeri almak için onun aleyhinde meseleler ortaya atarak ve yanına Rusya ve Fransa gibi devletleri de alarak Prusya'ya karşı savaş ilan ettiği, Prusya Kralı Frederik'in ise yanında sadece İngiltere'nin var olduğu ama İngiltere'nin askeri güç ile değil sadece para yardımıyla destek verdiği ifade edilmiştir.

Bu olaylar ve ittifaklar üzerine tarihe 7 yıl savaşları diye geçen 1756-1763 savaşlarının başladığı ve Frederik'in kısa sürede önce Saksonyalıları ve Bohemyalıları daha sonra da 6 Mayıs 1757 senesinde ise Avusturyalıları Prag'da yendiğini ve Avusturya mareşali Kolin'in hem ordusuna zaman kazandırmak hem de Prag'ı tekrardan kurtarmak için başka yerden taarruza kalkmak için ordusunu Kolin taraflarına çektiği ve burada 18 Haziran 1757 senesinde bir meydan muharebesi meydana geldiği belirtilmiştir. Kolin civarında Prusya generalinin emir komutasındaki ordu ile Avusturya generali Holsin emir komutasındaki ordular karşı karşıya gelir ve iki ordu en etkili ve kırıcı birliklerini harp meydanlarına sürerek muharebeye ve taarruzlara başladığı belirtilmiştir. Savaş meydanına bütün birliklerini yaymış ve tek hedefi Avusturyalıları sağ ve sol cenahlardan yapacağı taarruzlarla hâkimiyet altına almak isteyen

[119] Ahmet Refik Bey," Ordumuzda Terbiye-yi Tarihiyye", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328, s.212.
[120] Kaymakam Yusuf Rasıh Bey, "Tarih-i Harpten Bir Sayfa", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Kral Frederik'in ordusunda emir ve komutanın ve birlikler arasındaki bağlantının koptuğu ve Avusturya generali Davin'in Prusyalıların bu haline karşı yaptığı atak ve geri püskürtme hareketleriyle muharebe meydanında üstünlüğü ele geçirdiği ve Kralın da sadece savaşı izlemekle yetindiği ifade edilmiştir. Bu muharebede Avusturyalıların topçularının Prusyalı askerleri savaş meydanında mağlup ettiği ve Prusyalıların 5 kişilik zayiatları olduğu, koşum atlarından çoğunu kaybettikleri ve sonunda kralın Nümberg taraflarına çekildiği ve yenildiği belirtilmiştir.

Harp tarihi açısından büyük bir kumandan olan Napolyon Bonapart'ın 1769 senesinde Korsika'da dünyaya geldiği, 1779 senesinde harbiye mektebinde eğitim aldığı, 1784 senesinde prens mektebinden mezun olduğu, 1785 senesinde henüz 16 yaşında yüzbaşı ve sonrasında binbaşı olduğu, binbaşı rütbesineyken Kolon muharebesinde Kolon kalesinin alınmasına memur edildiği ve bunda başarılı olduğu, sonrasında livalığa yükseltilerek Fransızların İtalyan ordusu topçu kumandanlığına tayin edildiği belirtilmiştir. Napolyon'un 1790 senesinde ortaya çıkan karışıklıklardan faydalanıp gözünü Paris'e diktiği ve oraya gidip kendisini tanıtmaya başladığı ve 1796 senesinde Fransa'nın İtalya ordusu başkumandanlığına geldiği ve şimdilik istediğini aldığı ifade edilmiştir.

İtalya ordusu başkumandanlığı zamanında 30 bin kişilik ordusuyla hem Avusturyalılar hem de Piyamonteliler üzerine yaptığı seferlerde muzafferiyet elde ettiği ve Milan üzerine yaptığı taarruzda da başarılı olan Bonapart'ın, ordusuna yaptığı hitapların ordu üzerinde çok tesirli olduğu ve orduyu daha da cesaretlendirerek yeni zaferlere hazırladığı belirtilmiştir. Ardından rotasını Mısır'a doğru çizen Bonapart'ın El-ariş, Gazze ve Yafa gibi yerlerde başarı elde ettiği, 20 Temmuz 1799 senesinde Aka civarında karşılaştığı Cezar Ahmet Paşa'ya karşı aynı başarıyı elde edemediği fakat Mısır'ın hâkimiyeti noktasında önemli askeri başarılar elde ettiği belirtilmiştir. Akabinde Fransa'da meydana gelen iç karışıklıklardan faydalanan Napolyon'un 1. Konsolu meydana getirerek bütün Fransız ordusunu kendisine bağladığı ve kurduğu büyük ordularla, İtalya ve Almanya'ya harekât hazırlığı yaptığı aktarılmıştır.

14 Haziran 1800 senesinde Bonapart önderliğinde Fransız ordusunun Marngu taraflarında Avusturyalılar ile karşı karşıya geldiği, meydan muharebesinin başlangıcında Fransız generalleri Viktor, Munya, Deze önderliğindeki orduların Marngu ve Brumeyda nehirleri civarında Avusturyalılara üstünlük sağladığı, fakat aynı gün öğlen saatlerinde Avusturyalılara takviye olarak gelen askeri müfrezelerin muharebenin seyrini değiştirdiği ve Fransızların Bonapart ile beraber Aleksanderya'ya kadar geri çekildiği ifade edilmiştir. Muharebenin asıl seyrini değiştirecek olan ise General Viktor'un emir komutasında bulunan ve savaşı kazandığını ve uygun bir mevziiye çekilmek üzere ilerleyen Avusturya ordusuna taarruza kalkacak olan Kallerman livası olduğu ve bu müfrezenin önce Avusturya süvarisine daha sonra piyadesine saldırarak Avusturya ordusunu telef eylediği, Kallerman livasına büyük destek veren General Deze'nin de sol ve sağ cenahlardan Avusturyalıları sıkıştırmasıyla Marngu meydan muharebesini Bonapart ve Fransız ordusunun kazandığına değinilmiştir.

Sonuç olarak; 7 yıl savaşlarında büyük başarılar elde eden fakat Kolin Muharebesini kaybeden Frederik'in bu savaştan büyük dersler çıkardığı, bu kumandanın savaştan sonra kendisini Prusya

memleketi ve milletine adadığı, ülkenin refahı ve selameti için mücadele etmeye başladığı, bundan sonra muharebeyi pek düşünmediği ve harp tarihi açısından büyük bir kumandan olduğu belirtilmiştir. Hanedan ailesinden gelen ve önce Fransa'nın İtalyan ordusuna topçu kumandanı olan Napolyon Bonapart'ın yaptığı işler ve seferlerle ne kendisine bir rahat verdiği ne de halkında bir huzur bıraktığı, büyük bir kumandan ve kahraman olan Bonapart'ın sadece yaptığı sefer ve faaliyetlerin değil söylediği sözlerin de her zaman hatırda kalacağını ve kendisini her daim hatırlatacağı belirtilmiştir. Sözlerinden örnekler verecek olursak; "*Rum Cumhuriyetini korku ve dehşet içinde bırakan Kartacalılar değil, Hanibal'dir.", "İndus nehri sahiline kadar zaferden zafere koşarak ilerleyen Makedonya ordusu değil, Büyük İskender'dir"*[121]

Muharebe meydanlarında bir kahramanı gösteren ve muharebenin seyrini değiştiren ana konunun taarruz ve düşmana her türlü üstünlüğü sağlamak olduğu, bu konuda Frederik ile Napolyon arasında fark olduğu, Frederik'in taarruz yapmak yerine daha çok mevcut durumu kontrol etmek ve müdafaa üzerine bir taktik ve plan üzerinde harp ettiği, Napolyon'un ise şartlar ne olursa olsun harp taktiğini her zaman şiddetli bir taarruz üzerine kurduğu belirtilir.

3.1.4. Birinci Napolyon'un Akval ve Emsali[122]

Kaymakam Yusuf Rasıh Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; I. Napolyon'un söylediği sözler, yaptığı askeri ve siyasi faaliyetleri ile tarihe yaptıkları ve söyledikleriyle nam bırakmış önemli kumandanların faaliyetleri kıyaslanarak ve kısa bilgiler verilerek anlatılmıştır.

Napolyon'un tarihe yaptığı faaliyetler ve söylediği sözlerle iz bırakan, harikulade yaratılmış ve herkesin hayatını, askeri başarılarını ve dönemindeki siyasi icraatlarını merak edip araştırdığı bir lider olduğu belirtiliyor. Tarihe nam salmış Büyük İskender'in topraklarını Babil'e kadar genişlettiği fakat etrafında olup biten durum ve sıkıntılara pek kulak asmadığı, çoğu işlerini emri altındaki generallere yaptırdığı, etrafıyla pek ilgilenmediği için de saltanatının çok kısa sürdüğü, ama eğer İskender biraz daha yaşamış olsaydı tarihe bıraktığı başarıların, kahramanlıkların izlerinin yok olabileceği belirtiliyor. Kendi ifadesiyle, "cenaze alayımı bir takım kanlı olaylar meydana getirmesin" dediği belirtiliyor.

Fakat Napolyon'un, İskender gibi olmadığı, bir Korsikalı olarak Fransa'nın hükümdarı olduğu, Roma, Madrid, Moskova, Viyana, Postdam ve Avrupa'nın çoğu yerini fethettiği, namının hep yükseldiği, fakat en sonunda Tenistoklis adında bir İngiliz general tarafından ele geçirildiği ve Sent Helen'de yine bir Korsikalı olarak öldüğü belirtilmiştir. Dönemin bir muharreri tarafından yazılan bir eserde; Fransa'nın bir boşluk içinde olduğunu, sürekli saldırılara uğradığını, Napolyon sayesinde güçlenip Avrupa'nın çoğu yerini işgal ettiğini, İskender ve Şarlman gibi büyük bir imparatorluk kurma sevdası olduğu için hep savaştığını ve insanlık namına bir hizmetinin olmadığı vurgulanmıştır.

---

[121] Yusuf Rasih Bey, "Tarih-i Harpten Bir Sahife", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328, s.264.
[122] Kaymakam Yusuf Rasıh Bey, "Birinci Napolyon'un Akval ve Emsali", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Napolyon'un kurduğu devletin ve hükümetin hep devam edeceğini ve bunu oğluna devredeceğini düşündüğü, karargâhlarda zevk, eğlence ortamlarında nefsine göre eğlendiği, imparatorluğu büyütmek için zaferden zafere koştuğu belirtilmiştir. Ayrıca Napolyon'un ileriye dönük fikirlerinin pek olmadığı, hukuku, orduyu, kiliseyi, yönetimi her açıdan elinin altına aldığı ve sadece o gün ve o an ne yapılacaksa onu karar verdiği ifade edilmiştir.

Eleştiri ve hakkını teslim ederek ele alınacak olan bir kumandan olan Napolyon'un, 20 yıllık saltanat devrinde birçok başarı elde ettiği, dönemin sonuna doğru güçlenen ittifaklar ve Avrupa'daki bazı devletlerin girişimiyle her şeyinin son bulduğu fakat 20. yüzyılın en büyük kumandanlarından biri olarak hala hatıralarda olduğu belirtilerek; Napolyon'un eski büyük kumandanlardan Anibal gibi, her zaman ellerindeki orduları sevk ve idarede kabiliyetli oldukları (İtalya Seferi), kendilerine gerekli malzemelerin temini noktasında yetenekli oldukları ve savaş stratejilerinin aynı olduğu belirtilmiştir.

3.1.5. Birinci Napolyon'un Akval ve Emsali-2[123]

Kaymakam Yusuf Rasıh Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; 1. Napolyon dönemine ait askeri bilgiler ve onun hakkında kaleme alınmış eserler hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. I. Napolyon'un hayatı ve dönemine ait eserlerin ilk kez 3. Napolyon döneminde perişan haldeyken bir araya getirilip toplatıldığı ve günümüzde 10 cilt halinde bulunduğu belirtilmiştir.

Napolyon tarafından oluşturulan birkaç komisyon tarafından 1. Napolyon'un askeri faaliyetleri ve seferlerinin neşredildiği belirtilmiştir. Ele alınan 10 cilt eserin ayrıntılı bilgileri kaynakça tarzında aktarılmış olup şu şekildedir;

1. Cilt, 19 kanun-i sani 1796, İtalyan Seferleriyle Mısır Seferlerinin Birkaç Aylık Kısmı.
2. Cilt, 26 Temmuz 1797, Mısır Seferinin Evvelki Ciltten Mütebaki Kısmı Ve 1800 İtalya Seferi.
3. Cilt, 17 Ağustos 1803, Britanya Adalarına Asker Dökmek İçin Tedarakat, 1805 Seferi.
4. Cilt, 12 kanun-i sani 1806, 1806 Ve 1807 Prusya Ve Rusya Seferleri, Tilsit Musalahası.
5. Cilt, 17 Mayıs 1807, İspanya Ahval ve Vukuatı İle Seferi.
6. Cilt, 22 kanun-i evvel 1808, 1809 Seferi ve 1810 Senesinin On Aylık Vakıa.
7. Cilt, 27 teşrin-i evvel 1810, İspanya Seferi Ve Rusya Seferi İçin İstihdarat.
8. Cilt, 22 Şubat 1811, Rusya Sefer-i Müthişi ve 1813 Harbinin Sefer-i Evveli.
9. Cilt, 20 Şubat 1813, 1813 Harbinin Sefer-i Sanisi, 1813 Seferi, 1813 Senesi Mart, Nisan ve Mayıs Vakıa.
10. Cilt, 20 Mayıs 1810, Watorlu Hezimeti Sent Helen Asarından Müstehren Fikran.

Yazar, Napolyon'un askeri kimliği, eserleri ve faaliyetleri kapsamında Fransız generali Garizot'un söylediği birkaç söz ile makalesine devam etmiştir. Fransız General, Napolyon'un birçok harp ve ilim ortamında bulunduğunu, eski yeni kumandanların seferlerini yazdırdığı, hayatının ve seferlerinin harp içinde büyük öneme sahip olduğunu ve kendisinin Napolyon hakkında bilgiler

[123] Kaymakam Yusuf Rasıh Bey, "Birinci Napolyon'un Akval ve Emsali", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

topladığını ve söylediği sözleri derlediğini ifade etmiştir. Napolyon hakkında topladığı ve oluşturduğu eserlerin üç kısımdan oluştuğunu belirtir.

Yazar, harp esaslarına yönelik kurallara değinerek makalesine devam etmiştir. Bu konuda, düşmanın kuvvetlerini takip etmenin, büyük küçük bütün kumandanların yaptıkları hatalardan kurtarmanın ve onlara yol göstermenin gerekliliği, her türlü harekâtın usulüne göre yapılması gerektiği, hiçbir tesadüfî harekâttan başarıya ulaşılamayacağı belirtilmiştir. Harpte neferlerin maddi ve manevi durumları hem galip hem de mağlup durumda hep göz önünde bulundurulmasına ve bütün muharip sınıfların yazılan eserlerden harp kurallarını öğrendiği, talimler yaptığı fakat asıl öğretilmesi gereken konunun geçmişte yaşanmış harpler, büyük serdarların yaptıkları seferler üzerinden dersler verme konularına dikkat çekilmiştir.

Harpte olduğu gibi siyasette de zayi edilen zamanın geri gelmeyeceği, başkumandan ve meslek erbabının verilen emirler ve alınan kararlara göre hareket edip her şeyi göze alarak hareket etmesi gerektiği, harpte muvaffakiyetin temelinin hissiyatın ve tedbirlerin idaresiyle kumandanların tecrübesi olduğu belirtilmiştir. Mülahaza ve anlatımda ağır ama icraatta şedit olunması gerektiği, harp fikrinin uzun uzun düşünülüp karar verilen ama iyi bir müdafaa ve cüretkarane bir taarruzla kazanılan bir harekât olduğu ifade edilmiştir.

Son olarak, harplerde kumandanların ordularını iyi taksim etmeleri ve düşmanın bütün hareketlerine karşı metanetli olunması gerektiği vurgulanmıştır. Başarı elde edilse bile hiçbir zaman kibir ve gurura kapılmamak ve korkuyla mücadele edilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Çevrilerek zapt olunacak bir mevkiden uzak durulması ve düşmanın tahkim ve takviye ettiği mevzilerden uzak durulması gerektiğine işaret edilmiştir.

3.1.6. Siyasetin İdare-i Harp Üzerine Tesiri[124]

Yazarı belli olmayan bu makalede; siyasetin ve ülkeler arasındaki genel siyasi durumların harp üzerindeki etkisi ve harbe neden olan sebepleri üzerinde durulmuştur. Siyasetin ihtilafa düştüğü ve siyasi durumlar yüzünden askeriyenin ve idarenin askeri harekâta dönüşeceğinin kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir.

Harbin genelde ticaret ve maliye üzerinden çıktığı, iki devletin harp için önemli sebepler olmadıkça savaşmadığı, iki devletten birinin diğerine yer ve nüfuz olarak üstünlük sağlamak istediği zaman harbin kaçınılmaz olduğu ifade edilmiştir. Hükümetin şahsi menfaati için milletini harbe sokabildiği, hayatı tehlikeye giren bir milletin hayatı için başka bir duruma geçtiği belirtilmiştir. Bu konuda Rus-Japon harbi örnek verilerek, Rus hükümetinin kendi şahsi menfaati için, denizlere ulaşmak ve doğuda bir hâkimiyet kurmak için milletini harbe zorladığı ve soktuğu anlatılmıştır.

Japonların ise sadece Kore ve Mançurya'ya hâkimiyet kazanmak için harbe giriştiğini ve milletinin fedakarane bir şekilde savaştığı ve başarılı olduğu belirtilmiştir. Bir harbin genel bir durum

[124] Belirtilmemiş," Siyasetin İdare-i Harp Üzerine Tesiri", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

arz etmesi için millet nazarında hayat memat meselesi olması gerektiği ve bu durumda milletin topyekûn harbe iştirak edeceği ifade edilmiştir. Siyasetin, uyuşmalar ve tavizler yüzünden çıktığı, iki devletten birinin bu durumlarda diğerini baskı altına almak, ona zarar vermek ve gerekirse ortadan kaldırmak için uğraştığı, siyaset üzerinden başka bir ülkenin zor duruma sokulabildiği, fakat bu durumda harbin çıkabileceği göz önünde bulundurularak askeriyenin de yüksek bir seviyede tutularak hazır bulundurulması gerektiği anlatılmıştır.

Siyasi durumlar üzerinden harp ilan edildikten sonra geri dönüşün pek olmadığı, bundan sonra en kuvvetli ordularla düşmanı hem deniz hem de kendi topraklarında mahvetmek için savaşılması gerektiği ve harp sırasında başka devletlerle husumet yaşamamak için onlara karşı siyaseten bir sorun teşkil ettirmemek gerektiğinden bahsedilmiştir. Hedeflenen siyaset maksadıyla askeri hedeflerin aynı büyüklükte olması gerektiği, eğer askeri kuvvetler siyasi hedefleri yerine getirecek güçte değilse o zaman düşmanla farklı bir siyasi duruma geçilmesi gerektiği diğer türlü düşman karşısında hedeflenen siyasi ve askeri maksatların mahvolacağı belirtilmiştir.

Siyasette meydana gelen durumların askeriyeyi de etkilediği ve bazen askeriyenin kendini buna göre değiştirdiği, geliştirdiği, siyaseten ortaya çıkan harp veya diğer önemli bazı konularla ilgili alınacak karaların askerler tarafından değil de hükümet tarafından alınmasının daha uygun olacağı belirtilmiştir. Ayrıca bu konuda Bismark'ın Paris'in işgali örneğinden, Bismark'ın Paris'i bombardıman etmek için askeriyesini hem şehirde hem de şehir yakınlarındaki şimendifer hatlarında nasıl kullandığı ve siyaseten Paris'i almak için onları açlığa sevk ettiği ve ordularının Paris'te muvaffak olduğu aktarılmıştır.

Siyasetin harp ve ordu üzerindeki etkisinin çok olduğu, askeriyeyi kullanmak ve düşmana karşı üstünlük sağlamak için kumandanların maddi ve manevi olarak yapacaklarının çok önemli olduğu. Başkumandanın hem siyaset hem de ordunun bütün ihtiyaç ve maksatlarına hâkim olması gerektiği ifade edilmiştir. Başkumandanın ordunun işleri, harbe girilmesi ve siyasetle ilgili bütün kararları kendi alacağı zaman hatalara düşeceği, bunun hükümetten sorumlu kimselerle oturup genel olarak siyasi ve askeri durumları değerlendirmesi ve ona göre gerekirse planlar yapması gerektiği belirtilmiştir. Özellikle garp esnasında başkumandanın fikren her şeye müdahalesinin bazen müşkülatlar meydana getireceği, muvaffakiyetsizliklerin cesaretini kıracağı ve siyasi, askeri bir konuda fikir ya da karar verileceği zaman başkumandanın tek başına karar almamasının daha isabetli olacağından bahsedilmiştir.

Başkumandanın asıl görevinin milletinin, hudutlar içerisinde güvenliğini sağlaması ve düşmanlarına karşı gereklin tedbirleri alarak her zaman harbe hazır olması, siyaseten karıştığı meselelerin tarihten bilindiği üzere çoğu zaman akim kaldığı ve sadece harp ve askeriye ile işlerle meşgul olması gerektiği ve başkumandanın böylece daha muvaffak olacağı belirtilmiştir.

3.1.7. Napolyon'un Akval ve Emsali-3[125]

[125] Kaymakam Yusuf Rasıh Bey, "Birinci Napolyon'un Akval ve Emsali-3", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Kaymakam Yusuf Rasıh Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; 1. Napolyon'un söylediği sözler, yaptığı askeri ve siyasi faaliyetler ve belli dönemlerde tarihe yaptıklarıyla nam salmış önemli komutanların harp stratejileri, yaptıkları harplerde yaptıkları hatalar ve faaliyetler ele alınmıştır.

Yapılan her harbin, bir istila garbi olduğu, ister tesadüfü ister hazırlık yapılmış bir harpte asıl amacın düşmanın topraklarını istila ve tecavüz emek olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda, tarihte önemli savaşlar yapmış ve isimlerini yaptıkları ve söyledikleriyle tarihe kazıyan, İskender, Anibal, Sezar, Gustav Adolf, Turan, Prens Ojen, Büyük Frederich gibi büyük komutanların harp sanatlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır. Sezar ve Anibal'in harp siyasetlerinin aynı olduğu, harp stratejilerinin, ittifak yapma durumlarının, ordularını kullanma ve yönlendirme konularının benzerlik gösterdiği ifade edilmiştir.

Gustav Adolf'un devrinin kısa olmasına rağmen orduyu etkin kullanması, ordu üzerindeki intizam ve sürat kabiliyeti sayesinde tarihe önemli hatıralar bıraktığı belirtilmiştir. Turan'ın yaptığı yürüyüş ve manevralarının tarihte İskender, Anibal gibi büyük bir öneme sahip olduğu, ordusunun arazilerde çok iyi sevk ve idare ettiği belirtilir. Büyük Frederich'in özellikle Bohemya istilasında Oder ve Zar nehirlerinde yaptığı seferlerde, ordunun karargâh yeri, elinde bulunan birliklerin düzenli şekilde kullanılması ve elindeki cephane, zabitanı çok iyi yönlendirip hepsini harbin içine sokarak önemli faaliyetlerde bulunduğu ifade edilir.

Bütün bu kumandanların harp esnasında elde bulundukları ve buna göre hareket ettikleri bazı ortak durumların olduğu ve bu durumların da;

1) orduyu oluşturan piyade ve topçunun miktarı,

2) tarafların ordularının birbirlerine oranı ve kuvvet gücü,

3) takip edilecek hedef ve amaç,

4) harp meydanının analiz edilerek, buna göre hareket planı ayarlamak,

5) Düşman ordusunun işgal ettiği yerlerin durumu ve bu durumu sevk ve idare eden kumandanın meziyeti şeklinde açıklanmıştır.

Bundan sonraki anlatılacak konular, Napolyon'un sözleri ve belli konulara getirdiği eleştiri ve değerlendirmeler oluşturacaktır.

Ülke içinde meydana gelecek muharebelerde bütün kuvvetlerin aynı yerde olması gerektiği, bu sayede birlikleri sevk ve idare etmek, onları aynı hedef noktasında hareket ettirmenin kolay olacağı belirtilmiştir. Bu konuda Dük Ferdinand'ın yaptığı birkaç muharebede bu konuya pek uymadığı, müşterek birliklerini ayrı ayrı hareket ettirdiği, ordusunun sevk ve idare edilmesi konusunda emri altında bulunan kumandanlarla düşmanın hangi kollardan, hangi mevkilerden sıkıştırılıp, imha edilmesi konusunda iyi bir bilgi alışverişi yapmadığı belirtilir. bu konuya binaen, Ferdinand'ın yaptığı hatalar ele alınıp, o seferler ve harpler esnasında neler yapabilirdi konusunda öneri ve eleştiriler yapılmıştır.

Bunun yanında ordusunun Alp dağlarında yaptığı yürüyüşler ve İtalya taraflarındaki faaliyetleri ele alınarak; bütün orduların Alp dağlarında toplanarak hareket etmesi gerektiği, Alp ve İtalya ordularının ayrı kollardan giderek zayıf hale geldiği, bunların yapılması durumunda ordu miktarının 30-

40 binden 120 binlere kadar çıkacağı ifade edilmiştir. Buna ilaveten harpte asıl durumun sadelik ve emniyet olduğu belirtilmiştir. Orduların belirtilen hedefler üzerinde gerekli emniyet tedbirleri alınarak yürümesi durumunda hedeflenen her noktada başarı elde edileceği ve bu durumun biraz da emir komuta sahibi insanların meziyetine bağlı olduğu belirtilmiştir.

Napolyon, başarıların askerlerin çoğunluğuyla değil, askerlerin almış olduğu terbiye, iyi şekilde nizama sokulmuş ve birbirine bağlı askerler sayesinde olacağı, korkak ve fırsatçı askerlerin yerine cesur, terbiyeli ve iyi eğitilmiş askerlerin ordularda yer alması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca düşmanın mağlup edilmesinden önce onun öncelikle bir güç olarak görülmesi gerektiği, karşıdaki ordunun kuvvet ve sayısına bakmadan, şerefle ölümün daha mukaddes olduğu, şerefle yapılmayan ve alınan her mağlubiyetin her gün yeniden ölmek olduğu açıklanır.

Napolyon, Avusturya'ya yaptığı seferi anlatırken; kendileri için belirlenen hedefin dışına çıkılmadığı, daha ileri hatlara gereksiz karargâhlar kurulmadığı ve ileri hatlara çok sayıda askeri birlik sevk edilmediği ve ordunun hedeflenen noktalar üzerinde beraber ettirildiği anlatılmıştır.

Prens Henri'nin Dosaksın muharebesine değinilerek, burada askerlerini aynı hat ve hedefte toplamakta güçlük çektiği, dağınık bir arazide ordunun taksim edilmesi ve sevk edilmesinde aciz kaldığı, karşısında güçlü bir komundan olması durumunda buradaki muharebede çok zarar göreceği belirtilmiştir. Bunun yanında, Mareşal Brov'un kış mevsiminde üzerine gelen düşmana karşı erzak ve cephane ambarlarını korumak için bir meydan muharebesine giriştiği, fakat ambarlarını daha güvenli olan Kasel, Marburg, Frankfurt gibi mevkilere toplayamadığı, bu durumun da zor olan mevsim şartlarında bir muharebeye girişmenin çok tehlikeli ve gereksiz olduğuna dikkat çekilmiştir.

Napolyon, son olarak Frederik'in, Avusturyalı Mareşal Daven'in, Kolin muharebesinde sağ tarafını çevirmek için yan taraftan 6 bin metrelik yaptığı yürüyüşün çok hatalı ve tehlikeli olduğunu, önemli tepeleri tutmuş düşmanın önünden geçmenin çok tehlikeli olduğunu, bu durum karşısında tepelere hâkim birlikler tarafından top tüfenk atışlarına maruz kalınacağı belirtmiştir. Düşmanın her zaman ikiye ayrılabileceği derecede orduyu nizama sokan ve yaptığı yürüyüş hatalarıyla tarihte pek iyi izlenim bırakmayan bu kumandana, Napolyon, "yazıklar olsun" cümlesini kurarak makalesine son vermiştir.

3.1.8. Meşhur Kumandanlardan Anibal[126]

Ahmet Refik Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; genel olarak Kartaca kralı Anibal'in kısa hayat öyküsü, Romalılara karşı yaptığı ve kazandığı zaferler, dönemin Roma, İspanyol ve Kartaca gibi önemli devletleri hakkında önemli bilgiler anlatılmıştır.

Makalenin başında Fransa'da Sen Siyer mektebinde Fransız akademisyenler Vandal, Botrö ve Sarel tarafından verilen konferansların zabitler için çok önemli olduğu ve bu yüzden bu makalenin Fransızcadan çevrildiği aktarılmıştır. İmparator Napolyon'un Anibal için "Tarihin en büyük

[126] Ahmet Refik Bey, "Meşhur Kumandanlardan Anibal", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.

kumandanı" ifadesinin kullanıldığı, Kaymakam Honnabord'un Anibal'in Tarihi adında, onun kahramanlıkları hakkında 3 ciltlik bir eser yazdığı da aktarılmıştır.

Anibal'in M.Ö. 220'de doğduğu, Kartaca'da düşmanları tarafından sürüldüğü, sonradan ispanya'ya geldiği ve 29 yaşında İspanya ordusu başkumandanı olduğu ifade edilmiştir. Anibal'in ilk olarak Sicilya'da Romalılara karşı mücadele ettiği, topraklarını genişletmek için iber Yarımadası'na seferler düzenlediği ifade edilmiştir. Anibal'in içindeki Roma kininin aslında küçükken babası tarafından kendisine yemin ettirilen bir kindir. Buna göre Anibal, Romalıları yenmek için içinde sürekli bir kin tutmaktadır.

Nihayet Anibal'in içindeki kini kusacağı ve Romalılara büyük darbe vuracağı zamanın geldiği, Romalıların Sağond'u işgal etmesiyle Roma-Kartaca arasında 219'da 2. Pön Savaşı'nın başladığı ifade edilmiştir.

Anibal'in kahramanlıkları ve kişisel özellikleriyle ilgili dönemin şairlerinden biri şunları yazdığı belirtilir: Anibal'in demir gibi bir tabiata sahip oluğu, her türlü mahrumiyete dayanacak bir gücünün olduğu, ani kararlar alabildiği, askerlerine iyi bakıp beslediği, alim değil ama iyi bir eğitmen olduğu, askerlerinin içinde dolaşıp onlarla sohbet ettiği ifade edilir.

Anibal'in büyük Roma seferi için hazırlıklarını yaptığını, onları İspanyada beklemektense kara yolu olan Cenoyagol üzerinden büyük bir taarruz yapmak istediğini ve bu amaçla Kartaca'da Berberiler, İspanyollar, Yunaniler, Bala Arlılar, Golualılar ve Likorlardan oluşan ücretli 10 bin piyade, 12 bin atlı birlik bir araya getirdiği ifade edilmiştir. Anibal'in özellikle kendisine bağlı sayılan bu devletlerden istenilen seviye ve kabiliyetlerde asker yollanmazsa, bu askerleri ya açlığa mahkûm ettiği ya da düşmanın kılıcına teslim ettiği anlatılmıştır. Ayrıca burada alınan ücretli askerlerin özellikleriyle ilgili ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.[127]

Anibal'in ordusunda olmazsa olmaz en değer verdiği askeri birliğin süvari sınıfının olduğu, bunun yanında Roma seferinde piyadelerin önlerinde bir setre yapma, düşman hatlarını şiddetli bir şekilde yarmak, şehir geçitlerinde bir set gibi bulundurmak için kullandığı 37 tane filinin olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Anibal'in ordusunda birçok dine, ırka, dile, memlekete mensup insanlar olasına rağmen, verilen eğitim, intizam, yaklaşım, karınlarının doyması, maaşlarını düzenli almaları sayesinde hiçbir zaman kumandanlarına zorluk çıkarmadıkları belirtilmiştir.

Nihayet Anibal'in İtalya sınırından başlayan yolculuğun 2 hafta sonra Roma sınırı Tesen'e dayandığı ve iki devlet arasındaki mücadelenin başladığı ifade edilmiştir. Romalılar burada Anibal'i birkaç koldan beklemekte olduğu ve ilk olarak Romalı komutan Konsol Sipisyon'un Anibal'e karşı harekete geçtiği ve büyük bir zayiat alarak geri çekildiği belirtilmiştir. Ama Romalılara bu mücadelede en büyük darbe Nomidya taraflarında Konsol Sampor ve Niyos önderliğindeki ordulara verildiği ifade edilmiştir. Anibal'in bu mücadeleler sırasında bir gözünün iltihap alarak kapandığını, mücadelelerden

[127] A.g.m., s.676.

başarıyla çıkmasına rağmen at ve yük arabalarının çoğunu kaybettiğini, zor kış şartlarında sadece düşman değil bir de mevsimle de büyük bir mücadele verildiği anlatılmaktadır.

216 yılının bahar ayında büyük bir mücadele daha olduğu, Romalıların 80 bin kişilik ordusuna karşı Anibal'in 50 bin kişilik ordusunun olduğu, Anibal'in merkezden Afrikalıları, sağdan İbiryalıları ve soldan da Numidyalıları harekete geçirerek Roma ordusunu çember içine alarak mahvettiği ifade edilmiştir. Savaşın sonunda savaş meydanında Romalılardan 70 bin Anibal'den ise 5.500 ölü olduğu belirtilmiştir. Yapılan bu 4 çetin mücadele Romalıları açısından aşağılık bir durum olduğu, fakat her iki devletten de herhangi bir müzakere teklifi gelmediği anlatılmıştır.

Yazar sonuç olarak Roma ve Anibal hakkında yapılan bu mücadelelerden sonra kısa bir yorum yaparak makalesini bitirir. Roma'da ağır vergilerin konulduğu, esirler dâhil eli silah tutan herkesin askerliğe alındığı, senatonun yeniden düzenlendiği, Anibal tarafında ise; bu mücadelelerden sonra İtalya, Yunanistan toprakları dâhil birçok sahile sahip olunduğu, Afrika için yeni yolların ele geçirildiği, ordusunun erzak ihtiyaçları için yeni karargâh merkezlerinin kurulduğu, bunca zafere rağmen ülkede demokratlardan başka onu ve ordusuna destek veren kimsensin olmadığı belirtilmiştir.

4. BÖLÜM

4.1.TERCÜME YAZILARI

4.1.1. Sahillerin ve Limanların Suret-i Müdafaası

Ordu ve Donanma Mecmuasının Nisan 1328 (1912) tarihli birinci sayısında yer alan sekiz adet makalenin ilk makalesi, dönemin subaylarından Binbaşı Ali Fuad Bey tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, bu makalesinde altı adet konu başlığı altında sahillerin ve limanların müdafaasına yönelik alınması gereken tedbirleri; limanların ve kıyıların korunması için gerekli olan himaye tabyalarından, 1900 yılında İngiliz Balayzol zırhlısına yönelik yapılan girişimden, 28 Temmuz 1904 tarihinde Rusya-Japonya arasında yapılan muharebeden, yine Rusya-Japonya arasında geçen Çeşme Muharebesi'nden bahseder.

Binbaşı Ali Fuad Bey, bu makaleyi Almanlardan çevirerek kaleme almıştır. Yazar; sahil topçularının sahillerin güvenliği ve korunması açısından önem ve özelliklerini ele alır. Bu özellikleri dört madde [128] halinde vererek, bu topçuların öneminin büyük bir bombardıman sırasında aciz kalabileceğini ve bu yüzden emniyet bataryalarının da olması gerektiğinden bahseder.

Yazar, tüm bu konuları ele alırken, yeni çıkan zırhlı gemilerden, bunların sahillerin işgal edilmesi için öneminden ve bu zırhlı gemilerin; yeni üretilen toplar, keser tane, liditli taneler, torpil taneleriyle nasıl su üstünden bombardıman edildiğini, etkisiz gale getirildiğini Rusya, İngiltere ve Japonya'dan örnekler vererek açıklamaya çalışmıştır.

4.1.2. Osmanlı Neferinin Bir Tasvir-i Mümeyyizi[129]

Yusuf Azime Bey tarafından kaleme alınan bu makalede, Mülazım Efendi Harkoytant tarafından Türk askeri hakkında yazılmış, 23 Mart 1912 tarihli bir makalenin tercümesi yapılmıştır.

Makaleye İngiliz muharrir Alan Ostler'in Türklerin Trablus harbinde İtalyanlara karşı sergilediği ve şayan-ı dikkate alınması gereken başarılarından kısaca söz edilerek başlanmıştır. Türk askeri ile Avrupa askerinin kıyaslanmasıyla başlanmış ve Türk askerinin Fransız askerine göre daha korkusuz olduğu, Türk askerinin karakter olarak Rus askerine benzediği, harp fikri ve görüşü olarak da Türk askerinin Fransız askeri kadar yetenekli ve zeki olmadığı belirtilmiştir. Türk askerinin üstün nitelik ve öne çıkan özelliklerine değinilerek; pejmürde elbiseli ve hiç maaşı bile yokken her gün yürümesi gereken yoldan daha çok yürüdüğü ve harp ettiği, durumu ne olursa olsun bir avuç un ve bir bardak suyun Türk askerini dirilttiği, yağmurda, kum fırtınalarında çadırsız yattığı, yaralanınca hastane hastane dolaşıp 10 kilometre yürüdüğü, hastaneye gitse bile tabiplerin ilaç ve malzeme eksikliğinden pek bir şey yapamadığı ve böyle hastalık ve yaraların başkasında olması durumunda insanın çoktan öleceği, bu yaralara dayanamayacağı aktarılmıştır.

Türk askerinde mırıldanma ve şikâyetin hiç duyulmadığı, verilen emir ve vazifenin yerine getirilmesi için her türlü zorluğa göğüs gerdiği ve hiçbir emre karşı çıkmadığı, örneğin; bir Türk askerini çağırıp İtalyan karargâhına gidip kumandanı öldürme emri verildiğinde, aldığı emir gereği silahını alıp emri yerine getirmek üzere düşman saflarına doğru yola çıktığı görülür ifadeleri kullanılmıştır.

---

[128] Binbaşı Ali Fuad Bey, "Sahillerin ve Limanların Suret-i Müdafaası", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328, s.82.

[129] Yusuf Azime Bey, "Osmanlı Neferinin Bir Tasvir-i Mümeyyizi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Alan Ostler'in ifade ettiği üzere; Türk askerine Mehmet diye hitap ederek, birkaç gün hiçbir şey yemeden içmeden yarı baygın yaşayan ya da açlıktan ölen askerlerin olduğu, yemek için bir çorba ya da bir yemek bulduğunda onu yemek üzereyken bir emir geldiğinde yemeğini bırakıp aldığı emir için ayağa kalkan ve hareket eden Türk askerinin vazifesine ve aldığı emrin yerine getirilmesi noktasında hassasiyetine dikkat çekilmiştir.

Ostler bir hatırasında bir nefere paltosunu getirme emri verdiği ve askerin 10 kilometre uzaktan paltosunu getirdiği, askere yaptığı görev karşılığında verdiği bahşişin kabul edilmediği, böyle askerlerin hayat hikâyelerinin çok dramatik ama kahramanlıklarla dolu olduğu, hiçbir askerden bir şikâyet ya da mırıldanma duyulmadığı ve böyle bir asker olduğu zaman diğer arkadaşları tarafından uyarıldığı ya da onunla konuşulmadığı aktartılmıştır. Türk ordusunun aldığı her vazife ve emirde çok hassas ve itaatkâr olduğu, kumandanların bazen kızma ya da sitemlerine karşı aldırış etmeden küsmeden hareket ettikleri belirtilmiştir.

Ayrıca Türk askerinde bulunan safderunluk mevzusuna değinilerek, onun vazifesi ve sorumluluklarına gösterdiği özen ve iş yapmaktaki kabiliyet ve fedakârlıklarına da değinilmiştir. Askerlere kumandanlarından başka zabitanın pek müdahale etmemesi gerektiği, diğer türlü yumuşak yüz ve gösterilecek olan toleranslar askerlerin laubali bir şekilde hareket etmesine sebep olacağı da belirtilmiştir. Avrupa'da her orduda olduğu gibi Osmanlı ordusunda da beceriksiz, budala, kabiliyetsiz askerler olabildiği ama Türk askerinin ve yazarın ifadesiyle Mehmetçiğin sahip olduğu ruh, vazifesine olan muhabbeti ve işine olan hizmet aşkı onun her alanda zeki ve eğitimli olduğunun bir göstergesi olduğundan bahsedilir.

Yazar son olarak, hem Osmanlı hem de Avrupa ordularının hakkında yazılan bu makalenin ne kadar önemli ve doğru olduğunu belirterek ve bu gibi yazıların doğru kalemler ve muharrirler tarafından kaleme alınması gerektiğinden bahsederek makalesine son vermiştir.

4.1.3. Almanya'da Erkan-ı Harp Zabitleri[130]

Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kalem alına ve Almancadan çevrilmiş bu makalede; Almanya'da erkân-ı harbiye kurumu ve özellikleri ile bu kurumun mevcut sistemleri için yetiştirdiği ve belli görevlere tayin ettiği erkân-ı harbiye zabitlerinin eğitim süreçleri, aldıkları vazifeler, yetiştirilme süreçleri ve nasıl yükseldikleri konularında ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.

Bir önceki sene Ceride-i Askeriye mecmuasında Almanya'da Erkan-ı Harbiye Zabitleri adında bir makale yazıldığı ve yazar tarafından Fransızca yazılan bu makalenin tercüme edildiği belirtilmiştir. Burada erkân-ı harbiyeye dâhil edilecek zabitanın nasıl bir eğitimden geçtiği ve bunların aslıkları talim ve terbiye konusunda ayrıntılı bilgi verildiği ve bu sınıfın ordunun özünü ve dimağını teşkil ettiği için son derece büyük önem taşıdığı belirtilmiştir. Ama bu sınıfın, ordunun özü ve dimağı olması sebebiyle kabiliyet ve eğitimleri derecesinde hareket etmez ve bekleneni yerine getirmediği zaman, tarihteki

[130] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Almanya'da Erkan-ı Harp Zabitleri", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

tecrübelerden hareketle sonucun hep kanlı ve hüsran olduğu anlatılmıştır. Ayrıca bu konuda yakın zamanda 1780 ve 1802 tarihlerinde gerçekleşen ve Almanların kazandıkları ve muharebeyle ilgili talim ve terbiyeyi her açıdan arazi üzerinde gösterdikleri, burada Alman ordusunda harbiyede yetişmiş, savaş sırasında muharebenin bütün noktalarında etkili ve başarılı olmuş, eğitim almış zabitanın özveri ve kabiliyetiyle olduğu vurgulanmıştır.

Almanların ve Fransızların yaptıkları muharebeler üzerinden konuyla ilgili olarak, muharebelerde büyük kumandanların yaptıkları her hatanın sonucunun büyük ölümler ve mezarlıklar olduğu, bu durumun da ordunun genel havasını ve gücünü bozduğu, bu konuda yetiştirilen ve muharebe sahasında büyük vazifeleri olan zabitanın, ne kadar büyük bir görev ve sorumluluğa sahip olduğuna dikkat çekilmiştir. Burada büyük kumandanlar ifade edilirken, fırka kumandanı ve daha büyük kumandanlar belirtilmiş ve Rusların da diğer devletler gibi Asya'da yaptıkları bazı muharebelerde, yanlış hamleler, taktiki hatalar ve kumandanların bazen beceriksizliği yüzünden büyük felaketler meydana geldiği ve birçok insanın bu yüzden hayatını kaybettiği aktarılmıştır.

Almanların yaptığı 1802 muharebesinden sonra ve bu muharebede yapılan hatalar, kumandanların kabiliyetsiz ve beceriksizliklerinden dolayı, muharebelerde büyük görevler alan ve orduyu sevk-idare eden kumandanların daha iyi yetiştirilmesi kapsamında 1910 senesinde Berlin'de bir Erkan- Harbiye Mektebi açıldığı, bundan sonra orduya komuta edecek kişilerin burada talim ve terbiye edileceği belirtilmiştir. 1821 senesinde Almanya Erkan-ı Harbiye Umumi Vekâleti'nin kapatılarak, bütün talim ve terbiye işlerinin yeni açılan mektebe verildiği, bundan sonra zabitana daha iyi ve ayrıntılı eğitimler verildiği, eğitimlerin genelde harita üzerinde ve arazilerde yapıldığı, bununla beraber 1822-1882 arasında Alman ordusunda daha kaliteli ve kabiliyetli zabitanın yetiştiği, bu durumun da Alman İmparatorluğunun kurulmasında etkili olduğu ifade edilmekteydi.

Almanya'nın 4 sene içersinde ordu bazında çok iyi kumandanlar yetiştirdiği, Erkan- Harbiye Mektebi ve tekrardan düzenlenerek açılan Erkan-ı Harbiye Nezareti'nin hem ordu hem de ülkeyi İngilizlerle rekabet edecek seviyeye çıkardığı belirtilmiştir. Bundan sonra açılan bu mektep ve Erkan-ı Harbiye Nezareti'nin vazifesinin; talim ve terbiye kapsamında zabitana, hudutların savunulması ve ele geçirilmesi, demiryollarının öneminin anlatılması, düşman memleketinde yapılacak olan hareket tarzları, arazi ve harita konularında ayrıntılı eğitimler konusunda ayrıntılı şekilde eğitmek olduğu belirtilmiştir. Askeri mekteplerde verilecek eğitimlerin, kumandanların sadece muharebe ile ilgili bilgilerini arttırmak maksadı olmadığı, kabiliyet, kişilik, karakter, birlikleri teftiş, tatbikatları yönetebilme ve gözlemleyebilme, orduyu sevk ve idare açısından kendini yetiştirmek olduğu, bu kapsamda Erkan-ı Harbiye Mektebi ve nezaretinde eğitim alacak olan zabitanın bu konular üzerinde eğitimler alması gerektiği ve bu eğitimlerin de kumandanların belli bir rütbeden sonra paşalığa yükselmesinde etkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca genelde alay ve tabur kumandanlığından sonra mesleki açıdan kumandanların paşalığa yükseltildiği ve bunun için de harp mektebinde eğitim almak ve orada bir müddet vazifelerde bulunmuş olmak gerektiği belirtilmiştir.

Bunun yanında mülazım-i sanî rütbesinden itibaren harp mekteplerine girilebildiği, buradan mezun olanların ise emsallerine göre 8 sene öne geçtiği ve buradan mezun olanların paşalığa daha çabuk eriştiği belirtilerek; daha sonra bunlar arasından müşir ya da müfettiş gibi rütbelere tayin olunabileceği, bunun için de hem sahip olduğu rütbede yaptığı görevler hem de kabiliyeti ve zekâsının esas olduğu belirtilmiştir. Almanların Erkan- Harbiye Mektebi'nde verdikleri eğitime bakıldığında; mektepte eğitime hak kazanan zabitanın 3 senelik eğitimden sonra kıtalarına yollandığı, mektepten derece ile mezun olanların, kıtalarında 7 ay görev yaptıktan sonra 1 Nisan tarihinde tekrardan mektebe dâhil edildikleri ve burada memur olarak tayin edildikleri anlatılmıştır.

Bu mektebe başlangıçta 200 tane zabitan alındığı eğitim neticesinde 50 tanesinin burada memur olarak tayin edildiği ve bunların da derece ile eğitimini tamamlamış kişiler olduğu, bu kişilerin ordu ve fırka tatbikatlarına katıldığı, mektepte ve nezarette evrak ve yazı işlerini öğrendiği, bazen seyahat ve teftişlerde yaverlik yaptıkları, yaz-kış tatbikatlarına katılarak tecrübe edindikleri ve yaptıkları bütün faaliyetlerin gözden geçirilerek bunların Erkan-ı Harbiye mesleğine uygun olup olunmadığının gözlemlendiği belirtilmiştir. Bu gözlem ve eğitimlerden sonra başarılı olanların Erkan-ı Harbiye yüzbaşılığına yükseltildiği ve kıdemlerine 3 sene zam hakkı tanındığı, başarılı olamayanların da kıtalarına yollandığı ve bir sene sonra aynı hakları elde ettiği aktarılmıştır. Erkan-ı harbiyeye tayin olan yüzbaşıların, 6 aylık eğitimlerinden sonra memur olarak tayin oldukları, sonrasında erkân-ı harbiye zabitanı olarak yaz-kış tatbikatlarında daha büyük rütbelilerle arazi eğitimlerinde görev aldıkları, kolordularda ihtiyaç varsa buralara tayin olabildikleri ve 2-5 sene arasında erkân-ı harbiyede görev yaptıktan sonra kolordu ve ordu gibi daha büyük yerlere tayin oldukları ve burada erkân-ı harbiye yüzbaşısı görevinde bulundukları aktarılmıştır.

Ayrıca Almanya'da erkân-ı harbiye zabitanının eğitimlerine yönelik iki adet şube bulunduğu, bu şubelerin ferik veya mirliva rütbesinde daire reislerinin olduğu, bu şubelerde zabitana harp tarihi, harita, arazi ve diğer önemli askeri derslerin de verildiği, şube reisleri altında bulunan alay kumandanları tarafından zabitana her açıdan talim ve terbiye verildiği belirtilmiştir. Zabitanın, erkân-ı harbiye yüzbaşılığından sonra bölük kumandanlığı vazifesi için kıtaya yollandığı, burada kolordu ya da erkân-ı harbiye şubesinin verdiği vazifeler kapsamında 2 sene göre yaptığı, ardından binbaşılığa yükseldiği, sonrasında müstakil bir göreve tayin oldukları ve fırka erkân-ı harbiye zabiti konumuna geldikleri belirtilmiştir. Bunu müteakip zabitanın rütbesinin 5 sene daha ileri atıldığı, fırka erkân-ı harbiye zabitliğinde boşluk olmaması durumunda ise belli bir süreliğine kısım müdürü sıfatıyla erkan-ı harbiye umumluğunda vazife yaptığı belirtilmiştir.

Zabitanın erkân-ı harbiye binbaşılığı döneminde, 2 ya da 3 sene görev yaptığı, bu esnada kale ve iaşe seyahatlerinde bulunduğu, harbiye mektebine girmek isteyen talebelere belli dersler verdiği, kolordularla beraber bazı tatbikat ve arazi eğitimlerine iştirak ettiği belirtilmiştir. Ayrıca Almanya'da 5 buçuk yıllık yüzbaşılık vazifesinden sonra binbaşılığa yükselme olduğu aktarılmıştır. Anlatılan vazifeleri, 2 ya da 3 sene yerine getiren binbaşıların, kolordu bünyesinde daha sonra ateşe militer olarak tayin oldukları ve bu görevde de en az 2 ya da 3 sene kaldıkları anlatılmıştır. Bunun yanında diğer erkân-

ı harbiye binbaşılarının bazıları da erkân-ı harbiye mektebinde öğretmenlik görevine tayin edildiği ve orada erkân-ı harbiye mektebinde eğitim gören öğrencilere harp eğitimi kapsamında dersler verdikleri aktarılmıştır. Ayrıca görev süreleri dolan bu zabitan arasında sadece en liyakatli olanların kadro darlığı sebebiyle kaymakamlığa terfi ettirildikleri, diğerlerinin de kıtalarda farklı görevlere tayin edildiği belirtilmiştir.

Kaymakamlığa terfi eden zabitanın da ya erkân-ı harbiye umumi dairesinde şu müdürlüğüne ya da erkân-ı harbiye mektebinde müdür muavinliğine tayin oldukları ve burada erkân-ı harbiye yüzbaşılığı ve binbaşılığı dönemlerinde icra edilen faaliyetlerin aynısını daha ayrıntılı ve işin başında olarak icra ettikleri aktarılmıştır. Bu görevi 3 sene icra ettikten sonra zabitanın miriliğe yani alay kumandanlığı seviyesinde şube müdürlüğüne tayin olduğu ve bu görevi esnasında kolordu namına seyahatlerde bulundukları belirtilmiştir. Bu görev esnasında bazı müfettişlik ve daire reisliği pozisyonlarında faaliyetlere iştirak ettikleri de anlatılmıştır.

Son olarak, zabitanın bu görevlerden sonra mirliva ve ferik rütbelerine yükseldiği, 3 sene mirliva, 1,5 sene de ferik rütbesiyle erkân-ı harbiye umumi reisliğinde vazifelerde bulunduğu, yine bunlar arasında en liyakatli olanın da erkân-ı harbiye umumi reisliğine atandığı ifade edilmiştir. Bu görev esnasında büyük birliklerin Eylül, Şubat ve mart aylarında yaptıkları tatbikatlarda, arazi eğitimlerinde ve diğer büyük askeri faaliyetlerde müfettiş ve ordu kumandanı namına görevlerde bulunulduğu ifade edilmiştir.

4.1.4. Aksa-ı Şark Harbi[131]

Japon kaymakam Yuda tarafından kaleme alınan ve çeviri olan bu makalede; Japonların Çin ve Ruslarla yaptığı mücadelelerin genel durumu ve geçmişte yapınla mücadele ve askeri faaliyetlerle ilgili 10 konu başlığı altında bilgiler aktarılmıştır.

Yazar, Japonların Çin ve Ruslarla yapılan mücadelelerin Avrupa'da yapılan büyük mücadelelerden eksik olmadığını belirterek konuya başlamıştır. Hem bu bahsi geçen savaşlardaki çıkarılan izlenimler hem de askeri faaliyetlerle ilgili olarak da belli hususlarda önemli bilgiler aktarmıştır.

Öncelikle muharebelerde nakliye durumunu ele alan yazar; eski muharebelerin çok büyük ordularca ve sayıları bazen 400 bini bulan askerin olduğu savaş meydanlarında ordunun erzak ve cephane ihtiyaçlarının çok zor karşılandığını, önceden kullanılan nakliye hizmetlerinin yetersiz kaldığı, bunun yerine şimendiferlerin bu işlerde çok işe yaradığını, hem ordunun hem de erzak ve cephanenin taşınmasında büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Daha önce Prusya, Almanya ve Fransa tarafından kullanılan şimendiferler, tren hatları ve vagonlar hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.

Yazar, muharebe esnasındaki iletişimin sağlanması ve önemine binaen; telgrafın ortaya çıkmasıyla muharebelerde iletişimin çok kolay hale geldiğinden, eskiden kumandanın iletişim kurmak

[131] Japon kaymakam Yuda, "Aksa-yı Şark Harbi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

için süvari birliklerini kullandığı ve bu işin bazen iletişimin tam sağlanması noktasında aksaklıklara sebebiyet verdiği konusunda önemli bilgiler aktarmıştır. Bunun yanında telgrafın her zaman etkili olmadığı, özellikle muharebe ve yürüyüş esnasında telgraf yerine emir neferlerinin görevlendirilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Fakat her durumda hızlı iletişim ve sevk, idare konusunda telgraf ve telefonun muharebe ve diğer faaliyetlerde öncelikli iletişim aracı olmasından bahsedilmiştir.

Yazar, ordularının toplanması, erzak ve cephane hatlarının muharebe sahasına uzaklığı ve önemine binaen; cephanenin ve erzakların rahatça toplanması ve sevk edilmesinin şimendifer şebekelerine yakınlıkla kolay hale geleceği, hatta Çin-Japon savaşında şimendifer hattının olmamasından dolayı savaş taktiğinin değiştirildiği, şimendifer hatlarının muharebe sahasının yakınlarına inşa edilmesi, bu önemli hatların korunmasının ilk vazifelerden birinin olması gerektiği konularında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Ayrıca kara ve deniz askeri sınıfların hem gelişen askeri şartlar hem de telsiz telgrafın etkisiyle beraber hareket etme durumlarının geliştiği, karadan ve denizden gelen her türlü tehlikeye karşı müşterek hareket durumunun oluşması ve bu durumun da askeri birlikleri beraber hareket ettirmedeki önemi dile getirilmiştir.

Yazar, gelişen askeri teknoloji ve muharebelerin etki sahası olarak, muharebe hatlarının seyrinin değiştiği ve savaşların uzadığını Çin-Japonya savaşını örnek vererek anlatmıştır. Günümüzde kullanılan ateşli silahların, 1860'larda kullanılan ateşli silahlara göre etkisinin 4-5 kat daha arttığı, zamanla topçu ve piyade birliklerine teleskop, dürbün gibi araçlar verilerek bunların kullandığı silahların etkisinin ve yıkıcılığının artığı, yakın muharebeler esnasında mitralyözlerin etkisinin insan üzerinde çok daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca müstahkem mevkilerde kurulan siperlerin, muhafaza ve taarruz için öneminden, cephelerin çok uzun olup bazı noktaların zayıf kaldığı, siper inşa etmek için vaktin çok iyi değerlendirilmesi gerektiği, taarruzlarda başarılı olunabilmesi için de kuvvetli bir topçu sınıfına, yürüyüş için karanlıktan istifade etme, kuşatmanın düzenli ve toplu halde yapılması gerektiği konularında önemli bilgiler aktarılmıştır.

4.1.5. Aksa-yı Şark Harbi-2[132]

Japon Kaymakam Yuda'nın kaleme aldığı ve çevirisi yapılan bu makalede, Japonların Doğuda Ruslarla yaptıkları mücadeleler, bu mücadelelerden çıkarılan dersler ve kendi askeri eğitim ve terbiyeleri için yaptıkları faaliyetlerden bahsedilmiştir.

Yazar makalenin başında; Japonlarla Ruslar arasında geçen, Liyauyang ve Mokdan muharebelerinde, Japonların az bir kuvvetle ve bu kuvvetleri ekonomik kullanarak, sadece önemli yerleri işgal edip, maneviyat ve terbiyelerine dikkat ederek Rusları mağlup ettiklerinden bahsetmiştir. Bu muharebelerde orduların sevk ve idaresinin çok iyi yapıldığı, cephe gerisinde ve cenahlarda

[132] Japon kaymakam Yuda, "Aksa-yı Şark Harbi-2", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

kumandanların orduyu iyi yönlendirdiği belirtilmiştir. Ayrıca muharebenin esası olarak da, hasmın keşfedilmesi, bu kapsamda harekât planının yapılması ve usulüne göre bunların yerine getirmek olarak ifade edilmiştir. Bunun yanında büyük bir muharebede en önemli konunun orduların doğru şekilde taksim edilmesi olarak belirtilmiştir.

Daha önceleri düşmanın keşif hareketlerinin kolayca anlaşılabildiği fakat son zamanlarda ince nizamlar, dumansız barut ve arazi koşullarının daha etkin kullanılmasından dolayı bu durumun çok güç hale geldiği belirtilmiştir. Düşman ve orduların keşif hareketlerinin tespiti için yapılması gerekenler daha önceden yapılan, Çangtu ve Fangheva muharebeleri örnek verilerek anlatılmıştır.

Yürüyüşler sırasında düşman durumunun iyi tespit edilmesi ve düşmanın bütün unsurlarının iyi anlaşılması ve karşıda bir müfreze mi yoksa bir ordu mu olduğu iyi anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Keşiflerde düşmanın büyük tehlikesinin olabileceği, keşiflerde sadece süvarilerin kullanılmaması, buların yanında tüfenkli askerler, topçu birlikler gibi kuvvetlerin de olması gerektiği vurgulanmıştır.

Ayrıca casusluğun keşif hareketlerinde önemli olduğu, fakat yabancı memleketlerde bu durumun zor olduğu e bunun yerine keşif kollarının kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Geceleyin yapılan muharebelerin önemine değinilerek, muharebenin neticesini iyi hazırlık yapılmış bir gece harekâtının değiştirebileceğine dikkat çekilmiştir. Gece harekâtlarında düşmanın en beklenmedik anında ve dürbün, projektörler yardımıyla icra edilmesinin önemi belirtilmiştir. Bunun yanında sahra muharebelerinde şimendiferin önemli olduğu fakat aksa-yı şarkta şimendifer hatlarının çok fazla olmadığı belirtilmiştir.

Askerin her zaman iki noktada dikkate alınması gerektiği ve bu iki konunun da maddi ve manevi terbiye olduğu belirtilmiştir. Yazar, son olarak 5 madden üzerinden konuyu toparlayarak makalesine son vermiştir. İlk olarak; askerlerin dağınık nizam eğitimlerinin iyi şekilde öğretilmesi gerektiği, ikinci olarak; düşmanın ateşine maruz kalmamak için yapılması gereken ve alınması gereken tedbirlerin gerekliliği, üçüncü olarak, her fertte vatanseverlik fikrinin her zaman daim olması gerektiği, dördüncü olarak; çeşitli sınıfların fen, talim ve terbiyesinin iyi derecede olması gerektiği, her askerin bir kumandan adayı olduğu, son olarak da; muharebe talimlerinin her zaman birlikler halinde yapıldığı ama bazen de kıtaya şahsi müstakil vazifelerin verilmesi gerektiği anlatılmıştır.

4.1.6. Müstahkem Sahra Mevzuuna Tekarrub[133]

Yazarı belli olmayan ve Almancadan çevrilmiş bu makalede 7 bölüm üzerinden gece taarruzu, açılma ve keşif hususlarında alınacak tedbirler, ateş ve gündüz taarruzu, hücum etme ve hücum etme tarzları gibi konular üzerinde anlatılmıştır.

Gece taarruzu ve düşmanla karşılaşma durumlarında; hemen en uygun yerlerde uygun kollara ayrılma ve savunma taktiğini uygulamanın öneminden, düşmanın hareket tarzına göre mevzilerin sağ,

[133] Belirtilmemiş, "Müstahkem Sahra Mevzuuna Tekarrub", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

sol ve merkezi kısımlarının iyi muhafaza edilmesinden, taarruz ve baskınlarda düşmanın yan taraflarından ziyade geriden ileriye doğru bir harekât tarzının uygulanmasının öneminden bahsedilir.

Açılma ve keşif hareketi konusunda arazi ve düşmanın durumuna göre hemen açılma hareketinin yapılmaması, bunun yerine tahkimatların yapılmasının daha uygun olacağı, kumandanın emrinden sonra ilk hatan itibaren açılmanın daha uygun olacağından, piyade bölüğünün keşif kollarının da kumandanının öncülüğünde düşmanın durumunu dürbünle ve gece projektörleriyle keşif yaparak birliklerine yol göstermesinin öneminden bahsedilmiştir.

Ateş hattı ve gündüz taarruzuyla ilgili olarak; düşmanın genel durumuyla ilgili belli bilgilerin bilinmesinin yeterli olmayacağı, topçu ve keşif kollarının muharebeden evvel düşmanla ilgili daha fazla bilgi elde etmek için daha iyi mevzilere yerleşmesinin öneminden, karanlık çökmeden topçuların harp alanında uygun mevzilere yerleşmesinden, piyadelerin gündüz vakti en uygun zamanda ileri sürülmesinden ve bu sayede yapılan hazırlık sonucunda geceleyin daha iyi bir taarruz imkânının olacağı anlatılmıştır.

Hücum hattı ve hücum tarzlarıyla ilgili olarak geniş bir bilgi verilmiştir. Burada öncelikle hücumdan önce savunma hattı gerisinde açılmak gerektiği, asıl kuvvetlerin geride bırakılarak geceleyin tüm kuvvetlerle uygun tarzda ilerleme yapılması gerektiğinden bahsedilir. Özellikle hücum hareketinde düşmanın tayyare keşif kollarına yakalanmamak için düşmanla olanın mesafenin kısa olmasının öneminden ve gerekli tedbirlerin alınmasından sonra kumandanın emriyle tüfenkler ve birkaç topçu atışıyla hücum edilmesi gerektiğinden bahsedilir. Ayrıca hücum hattı ve her açıdan düşmana saldırmakla ilgili 6 madde ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.[134]

Hücum taktiği olarak, avcı ve keşif kolları tarafından gerekli tedbirlerin alınmasını müteakip, önce mangaların, sonra bölüklerin sırasıyla ilerlemesi gerektiği, olur da düşmanın projeksiyonlarına takılan birliklerin de yere yatıp korunmasından ziyade sağa sola yayılarak düşmanın dikkatini dağıtması gerektiğinden, soğuk havada öksüren ya da hasta olan askerlerin en arkadan getirilmesinden, hücum hattındaki avcı mangaları ve tahrip kollarının da birlikler için yeni yerleri bulması, hendekler yapması, çalılıklar ve ormanlık alanlarda alternatif yollar göstermesi gerektiğinden bahsedilir.

Son olarak da makineli tüfenklerin hücum hattının tam ortasında ve ilk hatta olması gerektiğinden, düşmanın hareket tarzına göre geceleyin taarruz hattının ve yönünün değiştirilmesinden, düşmanın kan kaybettiğini ve sarsıldığını gören kumandanın ileri hücum hatlarına yeni bir hücum emri vermesinden, düşmanın kuvvetli tarafı baskı altına alınarak diğer taraflardan yardım almasının önlenmesinden, bunların en önemlisi olarak da hiçbir zaman acele edilmemesi gerektiği ifade edilmiştir.

4.1.7. Balkan Harbinden Alınan Tabiye Dersleri[135]

[134] Belirtilmemiş, "Müstahkem Sahra Mevzuuna Tekarrub", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330, s.587-588.

[135] Fon Rayhanav, "Balkan Harbinden Alınan Ta'biye Dersleri", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Rusya feriklerinden Fon Rayhanav tarafından kaleme alınan ve tercüme edilen bu makalede; genel olarak Balkan Harbi'nde askeri sınıfların aldıkları vazifeler, sorumluluklar ve bunları yerine getirme durumları ele alınarak, askeri birliklerin ordu için yaptıkları faaliyetlerin değerlendirmesi ve bu askerlerin ordularına ne sürekle dâhil oldukları konuları üzerinde durulmuştur.

Yazar, Balkan Harbi'nde yapılan tecrübelerin dikkatle tetkik edilmesine dikkat çekmiştir. Bu tetkikatın en önemlisi olarak da topçu sınıfının asli bir sınıf haline geldiği ve muharebedeki rolünün büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında topçu sınıfının piyade sınıfıyla beraber hareket etmesi gerektiği ve bu sayede daha tesirli sonuçların alınacağı belirtilmiştir.

Yazar ayrıca muharebeden evvel tetkik ve tecrübe edinilen derslerin hiçbir zaman hafife alınmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bunun yanında muharebe esnasında bütün muharip sınıfların müşterek hareket edip başarılı olabilmesi için her sınıfın vazifesini uygun şekilde yerine getirmesine bağlı olduğu belirtilmiştir. Bunun için her sınıfın ayrı ayrı ele alınarak hem muharebe sırasında hem de muharebe sonrasında iyi tetkik edilip hataların her açıdan incelenmesi gerektiği anlatılmıştır.

5. BÖLÜM

5.1. SON DÖNEMDE OSMANLI DEVLETİ'NİN YAPTIĞI HARP ve MÜCADELELER HAKKINDA

5.1.1. Çanakkale'deki Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden[136]

Süleyman Naki Bey tarafından kaleme alınan bu makale; Osmanlı Devleti'nin 24 sene boyunca fethetmek istediği Girit'in alınması ve bu uğurda yaptığı mücadeleleri, Osmanlı ve Venedik devletlerinin deniz güçlerini kıyaslayarak anlatmıştır.

[136] Süleyman Naki Bey, "Çanakkale'deki Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1330.

Sultan İbrahim döneminde başlayan 24 yıl süren Girit muhasarası için Osmanlı Devleti'ne karşı Venedik başta olmak üzere; Papa önderliğinde Fransa, İtalya, Malta gibi ülkelerin de yardım ettiğinden bahseder. Venedik'e hem para hem de askeri güç olarak büyük destek verilmesi Osmanlı Devleti'nin Girit'in fethiyle uzun yıllar uğraşmasına sebep olduğu ifade edilir.

Muhasara ve fetih girişimleri başlayınca Osmanlı donanması, Girit'in savunması için büyük bir öneme sahip olan Haniye kalesini işgal eder. Bu karşılık Venedik hem buradaki işgali bitirmek hem de Osmanlı donanmasını zor durumda bırakmak için Çanakkale Boğazı'na birkaç defa hücum etmiştir. Yazar, Muhasaranın çok uzun yıllar sürmesinin bir nedeni; çetin mevsim şartları, fırtınalı havalara bağlamıştır. Bu yüzden iki taraf donanması çoğu zaman kendi liman ve mevzilerine çekilirmiş.

Venedik donanmasına yardımcı olmak açısından İngilizler 16, İtalyanlar da 22 kadırga ile destek verdiği belirtilir. Yazar, bu yardım için gelen kadırga ve forsaların özelliklerinden ayrıntılı olarak bahseder.[137]

Yağmurlu ve fırtınalı havalarda donanmalarda bulunan gemilerin ne suretle nasıl kullanıldığıyla ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Yazar, gemilerin özelliklerinden bahsederken özellikle Venedik donanmasında yer alan Gala As adı verilen bir geminin olduğu, bu geminin kaptanı olmanın çok zor ama şanlı şerefli bir durum olduğunu ifade eder. Bu geminin zabitlerinden bahsederken de bunların çok asil ve cesur olduklarını ifade eder.

Yazar, makalesine Venedik donanmasında görevli bir İtalyan gemicinin kardeşine yazdığı ve Girit muhasarası hakkında önemli bilgiler veren bir mektubun tercümesini yaparak devam eder. Bu mektupta Venedik donanmasının Girit ve Çanakkale civarında yaptığı faaliyetleri gün gün ele alarak anlatır. Bu mektupta ayrıca Venedik donanmasının güçlendirilmesi için Papalık önderliğinde yapılan yardımlardan ve girişimlerden bahsedilir.

Yine mektupta hava koşullarının sürekli hücum ve harekâtları engellediğinden bahseder. Yazar, mektuba ve makalesine şu şekilde son verir: *"Osmanlı donanmasının o hava şartlarında neden Venedik donanmasına saldırmadığına hayret ederdim."*[138]

5.1.2. Çanakkale'de Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden-2[139]

İtalyan bir gemici tarafından yazılan ve Süleyman Butki Bey tarafından tercüme edilen bu makalede; ikinci ciltte daha önce ele alınan konuya binaen Osmanlı Devletinin Çanakkale'de Venedik, İtalyan ve Fransız donanmalarıyla yaptığı muharebeler ve dönem itibarıyla Osmanlı ve Venedik donanmaları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Venediklilerin Çanakkale sahillerini sürekli tehdit etmesi üzerine, kaptan-ı derya vekili Şemsi Paşanın Şabanın 23. günü Dersaadet kapta-ı deryası Topal Osman Paşa önderliğinde 19 kalyon, 10

137 A.g.m., s.118.
138 A.g.e., s.128.
139 Süleyman Naki Bey, "Çanakkale'deki Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

mavna, 2 bin yeniçeri ve bin serdengeçti ile Çanakkale'ye gittiği ve burada Venediklilerin tehditlerine karşı tedbirler almaya başladığı belirtilmiştir. Veziriazam Köprülü Mehmet Paşanın da ramazanın 19. günü emri altındaki askerlerle buraya gelerek, Rumeli sahilindeki istihkâmların inşa edildiği ve kuvvetli toplarla tabyaların güçlendirildiği bu duruma karşı Venediklilerin biraz daha ileri hatlara çekildiği ve iki tarafın muharebe tarihi olarak da şevvalin 5. günü olarak kararlaştırdıkları ifade edilmiştir.

Belirtilen günün ilk ışıklarında Venediklilerin 135 parça gemi ve yardımcı bir Fransız gemisiyle harekete geçtikleri, Osmanlı donanmasında ise, 34 parça mavna olduğu ve en önde de Battalia adında bir mavnanın olduğu belirtilmiştir. Düşmanın hücumuyla harbin başladığı, asıl hedeflerinin Battalia mavnasını bir an önce hasara uğratmak olduğu, fakat bunun 3 düşman gemisine ağır zararlar verdiği, düşman mahvolmak üzereyken bunların imdadına Foskari adında bir kaptanın geldiği ve durumun terse döndüğü Osmanlı gemilerinin büyük hasar alarak birçok insanın ya öldüğü ya da esir düştüğü anlatılmıştır. Ayrıca burada Ömer, Halil ve Süleyman mavnalarının Venediklilere büyük hasarlar verdiği de belirtilmiştir.

Gecenin çökmesi üzerine Venedikli amiral Biçi'nin hem karanlıktan hem de rüzgârdan faydalanmak istediği ve 2 kalyon ile Türk sahillerine baskına başladığı, bunun üzerine bir Türk gemicinin bir parça yelkenli ile buna karşı koyduğu ve Venedik gemisinin karaya oturdu ve geri çekildikleri belirtilmiştir. Gecenin ilerleyen saatlerinde muharebenin yine alevlendiği bu sefer Venediklilerin Türk donanmasına ağır darbeler vurduğu. 3 Türk gemisinin karaya oturduğu ve bu gemilerin Venediklilerin eline geçmesini engellemek için yakıldığı ifade edilmiştir.

Ayrıca Venediklilerin sürekli Çanakkale Boğazı'nı zorlayarak buradan geçme eğilimlerinin olduğu, bazen bunu başardığı fakat geride bekleyen Türk gemileri tarafından geri püskürtüldüğü, Venediklilerin buna karşı sürekli farklı yollar denediği ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Bunun yanında hala muharebeye iştirak etmeyen bir Fransız gemisinin hala beklediği de ifade edilmiştir.

Türk donanması burada hem Çanakkale Boğazı'nın kontrolünü sağlamak hem de işgal edilen Bozcaada'yı geri almak için 29 adet kadırga ile harekete geçtiği, fakat hem Fransız gemisine çok fazla tesir edilememesi hem de harekâtın planlanan şekilde gerçekleşmemesi üzerine donanma birlikleri geri dönmek zorunda kaldıkları ifade edilmiştir. Hatta burada Bozcaada'yı almak için harekete geçen donamanın Venedik donanmasını Tunus, Cezayir donanması zannedip müdahale etmediği de vurgulanmıştır.

İki gün aralıksız devam eden düşman saldırıların karşı Köprülü Mehmet Paşa, elindeki gemilerin yetersizliğini görüp çok fazla açılmaması gerektiğini ve kıyı boylarında gerekli savunma tedbirlerini aldırdığına değinilerek; havanın muhalefeti yüzünden düşman donanmasının istediği harekâtları yapamadığı, bozuk havalarda gemilerden Türk sahillerine bombalar attığı ve sürekli boğazı geçmek için farklı planlar yaptığı belirtilmiştir. Türk donanmasına en büyük hasarın 19 temmuz sabahı verildiği, sabah saatlerinde Venedikli amiralin gemisiyle Türk sahillerine yaklaşıp bombalar yağdırdığı, bunun üzerine Türk gemilerinde bulunan çoğu personelin ya kaçtığı ya da denize atlayarak canını kurtarmaya çalıştığı, fakat durumdan başarılı bir sonuç alamayacağını anlayan amiralin geri döndüğü belirtilmiştir.

Son olarak aynı günün akşamında Türk donanmasının hem boğaz güvenliğini tekrardan sağlamak hem de işgal edilen Bozcaada'yı geri almak için harekete geçtiği ve bu hareket sırasında sürekli taarruza kalkışan Venedik amiralin gemisinin vurulduğu, gemide amiralin de başından vurularak öldüğü, bundan sonra Türk donanmasının Truva burnuna kadar güvenliği sağladığı ve erzak, mühimmat temini için rahat bir ortama kavuştukları vurgulanmıştır.

5.1.3. İtalya'nın Filosunun Seyr-i Sefaid Boğazına Taarruzu[140]

Yazarı belirtilmemiş bu makalede İtalyan filosunun Akdeniz ve Çanakkale Boğazı'nda icra ettiği askeri faaliyetler ve buna karşılık Osmanlı Devleti ile aralarında meydana gelen deniz muharebeleri ile her taarruz girişimi ya da yapınla askeri faaliyetin sonucu ve alınması gereken dersler anlatılmıştır. İtalyanların Akdeniz'de iki defa Osmanlı'ya karşı taarruz girişimi olduğu fakat Osmanlı Devleti'nin buna pek kulak asmadığı ve gerekli tedbirleri almadığı belirtilerek makaleye başlanmıştır. Bu konular hakkında aktarılan bilgilerin, dönem itibarıyla İngiliz sahil haritaları ele alınarak anlatıldığı belirtilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin yapılan iki taarruz girişiminden sonra özellikle Çanakkale ve Kilitbahir'de bazı tedbirler aldığı, bu kapsamda sahillere projektörler döşediği, tabyalardaki topçuların arttırıldığı, denizdeki torpil sayılarının artırıldığı ve istihkâmların onarılarak daha iyi seviyeye getirildiği anlatılmıştır. Ayrıca denize döşenecek torpillerin karanlık noktalara ve düşmanın dürbünle göremeyeceği yelerde olması gerektiği belirtilmiştir. Düşmanın sadece gözle görünebilen hazırlıkları görebileceği ve bunun için de sahil kenarlarına, hudutlara yapılacak tedbirlerin düşmanın durumunun da hesaba katılarak yapılması gerektiği belirtilmekteydi.

İtalyanların ilk defa 5 Nisan 1328'de (1912) taarruza kalktığı, Osmanlı donanmasının Çanakkale Boğazı'nda iyi önlemler aldığı, bir Türk torpido muhribinin bu taarruzda İtalyanlara karşı taarruza çıktığı ve kovalandığı, bu esnada Orhaniye ve Ertuğrul tabyalarından kovalayan İtalyan gemilerine ateş açılarak geri püskürtüldüğü ve taarruzun Osmanlı donanmasının lehine dönüştüğü belirtilmiştir. Buna karşılık, kaçan Osmanlı torpido muhribine ders vermek, Çanakkale sahillerinde ve karşı tarafta bulunan Seddülbahir, Kumkale, Orhaniye ve Ertuğrul tabyalarını etkisiz hale getirmek için, İtalyanların filolarını 2 kola ayırdığı ve buralarda bombardımana başladığı aktarılmıştır.

Bu bombardımanın çok etkili ve İtalyan gemilerinin menzillerinin çok uzun olduğu, bunlara karşı Osmanlı'nın sadece Orhaniye ve Ertuğrul tabyalarından karşılık verdiği, fakat düşmanın çoğu mermisinin toprakta kaldığı, Osmanlı donanmasının İtalyanlara ait Varaze zırhlısına büyük zarar verdiği belirtilmiştir. Ayrıca bu zırhlının aldığı zararı, Londra elçisinin bu geminin tahrip olduğu ve tamire alındığı itirafıyla İtalyan filosunun yine başarısız şekilde geri çekildiği belirtilmiştir. Bu bombardıman esnasında sadece Tekke Burnu'ndaki bir asker koğuşuna mermi isabet ettiği ve sadece koğuşun camlarının zarar gördüğü ifade edilmiştir.

---

[140] Belirtilmemiş, "İtalya'nın Filosunun Seyr-i Sefaid Boğazı'na Taarruzu", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

İtalyanların ikinci taarruzunu 5-6 Temmuz 1328'de (1912) yapmayı planladıkları, fakat İtalyanların bu tarihlerde Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi ve askeri kriz durumundan faydalanıp belirtilen tarihin aksine 4 gün sonra beklenmedik bir taarruz planı yaptıkları belirtilmiştir. 10 Temmuz'da 5 İtalyan torpidosunun Anadolu sahilinden boğaza girerek Soğanlıdere mevkisinde mevzi aldığı ve 12.50 civarında ilk atışını Dardanos ve Havuzlar bölgelerine yaptığı ifade edilmiştir. Bu bombardıman e taarruz girişimine karşılık tabyalardan karşılık verildiği, özellikle sahillerden projektörlerle düşmanın gözlerine ışık verildiği ve atış kabiliyetlerinin kırıldığı, düşmanın birkaç saat sonra geri çekildiği belirtilmiştir. Bu taarruz girişinde İtalyanların Keliman ve İspika zırhlılarının büyük zarar aldığı aktarılmıştır. Bu taarruz girişiminde İtalyanların çok çabuk, gerekli tedbirleri almadan bir an önce sonuca ulaşma amacıyla hareket ettiği ve Anadolu ve Rumeli sahillerinde Osmanlı ordusunun aldığı tedbirlerle çok iyi karşılık verdiği ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.

Burada İtalyanların asıl amacının, boğazın savunmasını yapan Osmanlı donanmasını ve ordusunun torpillenmesi, filonun etkili uzun menzilli toplarıyla sahillerin, istihkâmların sıkıştırılması ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu bulanımlı durumdan faydalanılmak istendiğidir.

İtalyanların burada yaptığı taarruz girişimlerinde harekâta katılan gemilerini denizde korunması politikası olduğu için, her geminin yeterince kullanılamadığı ve neşelerinin kaçtığı bu doğrultuda attıkları her adımın başarısız olduğu belirtilmiştir.

5.1.4. Balkan Buhranı ve Dört Cepheli Harp[141]

Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; Osmanlı Devleti'nin Balkan savaşlarında yaptığı mücadeleler, bu mücadelelerde yapılan hatalar ve mücadele ettiği devletlerle ilgili askeri alanlarda önemli bilgiler aktarılmıştır.

Yazar, 1 sene evvel yapılan Trablusgarp harbinin bitmesini müteakip Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetinde olan ve Avrupa'nın şımarık devletleri olarak ifade ettiği ve Osmanlı'yı Asya'ya kovmak amacıyla bir araya gelen devletlerin, kendi başlarına yapacakları mücadeleyle Türkleri perişan edeceklerini düşündüklerini ifade etmiştir. Osmanlı Hükümetinin Balkanlardaki bu devletlerin yaptıkları planları bildiği, Yunanlıların geçen Teselya seferinden bir şey çıkaramadığını gören belli başlı balkan ülkelerinin 2'li, 3'lü ve bazen de 4'lü ittifaklar kurdukları ve bunların da Avrupa tarafından desteklendiği, fakat bunların kendi başlarına hareket etmeye niyetlerinin olduğu belirtilmiştir. Bu konuda Bulgaristan'ın birkaç defa Osmanlı'ya karşı harekete geçtiği ama tek başına pek bir şey beceremediği ifade edilmiştir.

Devletlerini ve milletlerini refaha ve daha iyi bir siyasetle yönetmek yerine Bulgarlar ve Sırpların sürekli kendi siyasi emelleri için Osmanlı'ya karşı harekete geçmek ve Türkleri Balkanlardan atma gayesi taşıdıkları belirtilmiştir. İttifak kuran bu 4 devletin Makedonya'da muhtariyet elde etmek için Osmanlı'ya karşı harbe başladıkları belirtilmiştir.

---

[141] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Balkan Buhranı ve Dört Cepheli Harp", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Harbe başlamadan önce seferberlik ve harp için asker toplama, asker yollama gibi iki safhanın çok iyi elden geçirilmesi bu iki safhada harbe iyi hazırlık yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Seferberlik işinin harp ilanından önce memleket içinde her açıdan elden geçirilmesi gerektiği, ordunun ve askerin ihtiyacı olan silah, hayvan, teçhizat, nakliye için gereken malzemeler, harpte kullanılacak atların önceden tedarik edilmesi gerektiği, seferberlikte toplanan bütün malzemeler için insanlara bir senet yaptırılması ya da peşin para ile malzemelerin alınması gerektiği, memleketteki bütün faaliyetlerin, askerlik yapabilecek insanların ve ordu için gerekli malzemelerin ordunun emrine verilmesi gerektiğine değinilmiştir.

Ülkesinin seferberlik ilanını işiten her vatandaşın hemen askeriyenin belirlediği yerlere gidip orduya dahil olması gerektiği, seferberlik müddetinin 3-4 gün ya da bazı durumlarda en fazla 1 hafta olduğu ifade edilmiştir. Asker toplama ve orduyu bir yere sevk etmeye gelince; seferberlik sırasında askeriyenin belirlediği yerlerde, orduya dâhil olacak insanların toplanmaları ve bunun için askerlerin tren yollarlı ya da vapurlarla sevk edildikleri yerlerin önceden belirlendiği belirtilmiştir. Tren ya da vapurla sevk etme imkân yoksa da insanların asker toplama noktalarına yürüyerek gittikleri ifade edilmiştir. İnsanları, hayvanları ya da harpte kullanılacak malzemeleri vapurlardan karaya ya da karadan vapurlara nakliye etmek için önceden hem limanlarda hem de tren yollarında gerekli hazırlıkların yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Yapılan bu iki önemli harp hazırlığının düşman ülkesinin hududuna kadar ve süratli bir şekilde yapılması gerektiği, hazırlıkların süratle yapılması düşman karşısında üstün gelinmesi açısından önemi vurgulanmıştır. Örneğin Bulgarların 1 haftada seferberlik ve asker toplama, sevk etme işlerini bitirdikleri ve Osmanlı sınırına kadar gelip tecavüzlere hazır hale geldikleri belirtilmiştir. Osmanlı Devleti'ne karşı kurulan 4'lü ittifakın ve bu ittifakta bulunan 4 devletin sefer hazırlıkları ve askeri durumlarıyla ilgili bilgiler verilerek makaleye devam edilmiştir.

Bulgar ordusunun mevcut birliklerine ilaveten yapılan takviyelerle 9 kolordu teşkil edildiği, bu 9 kolordunun çoğunlukla süvari, piyade ve topçulardan teşkil edildiği, piyadelerin çoğunda makineli tüfenk olduğu, bunun yanında süvari miktarı kadar at bulunmadığı, atlı birliklerin piyade ve topçular gibi ayrı teşkil edilmeyip mevcut kolordular içinde bulundurulacağı belirtilmiştir. Her fırkaya 9 adet sahra topçu bataryası verildiği fakat bu birliklerin ellerindeki topların eski usul olduğu ve topçuların elindeki top miktarının da yeterli seviyede olmadığı belirtilmiştir. Her fırkaya mevcut birer istihkâm bölüğü ve sıhhiye bölüğü verileceği ifade edilmiştir. Bunların yanında, 3 taburlu ağır topçu taburu, şimendifer, balon ve otomobil teşkil edilen bir şimendifer taburu, köprücü, telgraf ve telsiz faaliyetleri için teşkil edilen bir telgraf taburunun da var olduğundan bahsedilmiştir.

Bulgar ordusunun piyadesinin otuz ikişer taburdan ve 30 bin civarında, ordusunun da genel olarak hesaplandığında 310 bin civarında olacağı, fakat bu miktarın kâğıt üzerinde olduğu, Yunanistan'ın Bulgaristan'dan bir buçuk kat büyük olmasına rağmen bu kadar neferi hem teçhizat hem de iaşe olarak bu kadar büyük bir orduyu meydana getirip besleyemeyeceği ve bununla beraber Bulgaristan ordusunun en fazla 220 bin civarında olacağı belirtilmiştir.

Sırp ordusuna bakıldığında, mevcut 5 muvazzaf fırkasına 5 tane daha yeni redif fırkası eklendiği, piyadelerin 4'er, rediflerin de 3'er alaydan oluştuğu ve her alayın da 4'er tabur ve bir makineli tüfenk bölüğünden oluştuğu belirtilmiştir. Mevcut fırkalara harp zamanında 5 adet sahra topçusu ilave edildiği, bu topların da zamanında Osmanlı memleketinde yapıldığı ve topların eski usul olduğu, topların sevk edilmesi için ülkede koşum hayvanlarının zor bulunacağı belirtilmiştir. Bu yüzden her fırkaya sayısı az olduğu için yeterli miktarda topçu bataryası verilemeyeceği ifade edilmiştir.

Orduda 4 adet makineli tüfenk bölüğü, bunun yanında her fırkada iki süvari bataryası ve iki telgraf müfrezesi olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında süvarinin harpte ihtiyacını karşılayacak hayvanat miktarının zor olduğu ve her fırkaya yeterince hayvan verilemeyeceği belirtilmiştir. Her fırkaya bir istihkâm ve bir telgraf bölüğü ve birer tane köprücü taburu verileceği ifade edilmiştir. Bunların yanında kolorduların altında teşkil edilmiş olan, 9 bataryalı bir topçu alayı, altı taburlu bir obüs alayı, bir lağımcı ve bir telgraf bölüğünün de harpte hazır olacağı anlatılmaktaydı.

Sırp kolordularının mevcuduna bakıldığında, toplanan ordu ve teşkil edilen fırkaların miktar olarak 150 bin civarında olduğu, fakat küçük ve fakir olan bu ülkenin bu kadar orduyu toplamasının ve teçhizat, iaşe noktalarında ülke ekonomisinin elverişli olmaması durumları olduğundan mevcut kolordularının miktarının en fazla 130 bin civarında olacağı belirilmiştir.

Yunan ordusuna bakıldığında; daha önce mevcut 4 fırkasına birer adet redif fırkası eklediği ve ordunun 4 kolordu olarak teşkil edildiği, her fırkanın 3 alaydan, her alayın 3 taburla bir makineli tüfenk bölüğünden oluştuğu belirtilmiştir. Ayrıca her fırkanın 9 taburlu bir topçu alayı, bir istihkâm, sıhhiye ve nakliye bölüğünden oluştuğu ifade edilmiştir.

Fırkaların yeterince topçu taburu ve toplarının mevcut olduğu fakat bu topların sevk edilecek ve nakliyede kullanılacak hayvanatın tedarik edilmesinde zorluk yaşanacağı belirtilmiştir. Kolorduların altında birer dağ ve ağır topçu taburunun olduğu, bunların harpte ne şekilde kullanılacağının belli olmadığı ama tahminen her fırkaya birer bölük verileceği belirtilmiştir. Yunan ordusuna bakıldığında piyade sayısının 20 bin civarında olacağı, toplam ordu miktarının da 88 bin civarında olacağı, fakat Yunanistan'ın zengin olmasına rağmen, Yunan milletinde vatanseverlik duygusunun pek olmadığı, yaygaralarının çok ama iş yapma konusunda yaygaraları kadar başarılı olamadıkları belirtilmiştir. Yunanistan'da ahalinin ticari faaliyetler kapsamında dağınık şekilde yaşadığı, ülkede harpte nakliye ve topçu sınıfı için kullanılacak hayvanatta sorun olacağı ve her kolordu 18 binden hesaplandığında 75 bin civarında bir ordusunun mevcut olacağı belirtilmiştir.

Son olarak Karadağ'a bakıldığında ise düzenli ordudan çok bir milis ordusunun var olduğu, bu orduların 4 fırka halinde teşkil edildiği, Karadağlıların ölmek, öldürmek ve kan içme hırsıyla dolu bir kavim olduğu belirtilmiştir. 4 adet fırkasının, Çitine, Podgurice, Nikşin ve Kolaşin'de tertiplendiği, her livada bir adet makineli tüfenk bölüğü, birer adet süvari ve istihkâm takımı ve bir adet telgraf müfrezesinin teşkil edildiği belirtilmiştir. Ayrıca her fırkada birer topçu, obüs ve havan bataryası bulunduğu, toplam ordusunun da 40n bin civarında olacağı ifade edilmiştir.

Yazar, bundan sonra bu 4 devleti kendi içinde dereceye sokarak bunların tehlike durumu ve askeri kuvvetleri açısından kıyaslamalarını yapmıştır. 4 ülke içinde ordusuna en çok ehemmiyet veren, topçusunu, piyadesini zabıtanı iyi olan, harp için gerekli hazırlığını yapmış ve milleti ve askerinin her alanda savaşacağını belirtilen ülkenin Bulgaristan olduğu ifade edilir.

İkinci olarak Sırplar ifade edilerek, piyadesi, topçusu, süvarisi pek iyi olmamasına, seferberlik hazırlıklarını 12-15 günde yapmasına rağmen eldeki kuvvetlerinin harbe topyekûn iştirak edileceği ifade edilmiştir. Üçüncü olarak Karadağ ordusu gösterilerek; Yunan ordusu kadar mevcutlarının bulunduğu, candan ve kanaatkâr bir kavim oldukları, hiçbir hazırlık yapmasalar bile 3 günde sınıra asker yerleştirebilecek bir ülke olduğu belirtilmiştir. En son olarak Yunanistan devletine değinilerek, ne topçusunun ne süvarisinin ne de piyadesinin pek kıymetinin olmadığı, seferberliğini 20 günde ancak yapabileceği ve bu günden evvel hududu tecavüz edeceğinin çok zor olduğu belirtilmiştir.

Son olarak genel bir değerlendirme yapan yazar, Bulgar ordularının Yanbolu-Filibe hattından toplanarak Edirne hududuna taarruza kalkacağını, bunlara Sırpların süvari birliklerinin destek vereceğini, Sırpların 5 kolordusuyla Vardar üzerinden Bulgarlara katılacağını, Karadağ ordusundan bir veya iki kolordunun İşkodra diğer kolorduların Priştine üzerinden taarruz edeceğini, Yunan ordusunun bir kolordusunun Yanya, diğer 3 kolordusunun Selanik üzerinden ilerleyeceğinden bahsedilmiştir. Hazırlığını daha önceden yapan Karadağ ordusunun hepsinden evvel harbe iştirak edeceği ve Osmanlı ordusunun bu harpte neler yaptığı ve yapacağını tarihin şanlı sayfalarından okunacağı belirtilmiştir.

5.1.5. Budapeşte'den Midye-İnöz Hattına[142]

Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; Avrupa ve Balkanlarda sınır tanımadan genişleyen ve ilerleyen Osmanlı ordusunun son dönemlerde kaybettiği askeri ve nüfuz durumları ele alınarak, Balkan Savaşlarından sonra ordu ve millet içinde meydana gelen huzursuzluk ve maddi-manevi kayıplar ele alınmıştır.

Yazar, Ordu ve Donanma Mecmuası'na bu cilde kadar biraz ara verildiğini ve buy dönemde Osmanlı ordusu ve milleti içinde büyük maddi ve manevi kayıpların meydana geldiğini ve bu makalede bunlara kısaca değinileceğinden bahsetmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasında birçok coğrafyaya hâkim olacağı ve büyüdükten sonra da son dönemlerinde olduğu bu kadar küçülüp zayıf düşeceği kimsenin tahmin bile edemeyeceği bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Ordunun son dönemlerinde (Balkan Harbi), önceki dönemlere nazaran daha iyi teçhiz edilip daha iyi silahlara sahip olmasına rağmen, ortaya koyduğu güç ve metanetin daha zayıf ve yetersiz olduğu belirtilmiştir. Özellikle balkan Harbinde sergilenen mücadeleye bakıldığında, ordunun bu denli zayıf mücadele edeceği ve kısa sürede Balkanlardan çekilerek bu kadar toprak ve nüfuz kaybetmesi hiçbir zabitan ve komutanın düşünemediği ve halay bile edemeyeceği bir durum olarak değerlendirilmiştir. Alman bir muharririn ifade ettiği üzere; 1908 senesinden sonra orduda usulen, şeklen ve eğitim

[142] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Budapeşte'den Midye-İnöz Hattına", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

açısından yapılan değişiklik ve programlardan sonra eskiye nazaran çok daha iyi imkânlara sahip olan Türk ordusunun, 1878 harbinde o kadar imkânsızlık ve zor şartlara rağmen çok iyi mücadele ettiğini fakat Balkan harbine her açıdan üstün olmasına rağmen büyük kayıplar yaşadığı ifade edilmiştir.

Yazar, önceki ciltlerde Balkan harbinin ne zaman ve nasıl başlayacağı konusunda devlet erkânına gerekli izahatlarda bulunulduğu fakat bu durumun pek ciddiye alınmadığını belirtmiştir. Hem düşman askerinin yapması muhtemel genel harp taktik durumlarıyla ilgili ve hem de kendi ordumuzla ilgili yapılması gereken durumların ayrıntılı olarak ifade edilmesine rağmen, sadece kendi güç ve imkânlarına odaklanan Türk ordusunun, düşmanın yaptığı hazırlıklar konusunda pek yakından bir siyaset yürütmediği için büyük kayıplar verdiği anlatılmıştır.

Önceki komutanların sahip olduğu metanet, güç, azim ve fedakârlığın, orduyu sevk ve idare konusunda gösterdikleri fedakârlık, her türlü savaş sanatında gösterdikleri üstün başarı ve inisiyatiflerin, son zamanlarda ordu ve zabitanda çok fazla görülemediği, bu yüzden dağılan bir ordunun, kaybedilen bir toprağın ya da ezilen bir milletin tekrardan kazanılması konusunda büyük eksikliklerin olduğu aktarılmıştır. Zabitan ve kumandanda sadece fikir, ahlak ve sanatın olması yeterli görülmeyip bunların fedakârlık, azim ve metanetle yoğrulması durumunda hem ordu hem de millet gözünde bir büyüklük ve kahramanlık olduğu ifade edilmiştir. Bir kumandanın muharebe esnasında düşmanla sadece maddi bir çarpışmanın değil aynı zamanda milletçe bir manevi savaşın verildiğini her zaman göz önünde bulundurması gerektiği ve her zaman bunu maiyetindeki her ferde aktarması gerektiği aktarılmıştır. Bununla beraber sağlam bir siyasi disiplin ve metanet hem ordunun hem milletin asayişi, hem de ortaya çıkabilecek her türlü serkeşliğin ve serseriliğin de önüne geçecek bir eğitim olduğu, bu sayede milletin manevi duygularının da zedelenmeyeceği belirtilmiştir.

Balkan Harbinde mücadele eden zabitan ve efradın sahip olduğu top ve tüfeğin eskiye nazaran sayı olarak daha üstün olduğu, her zaman top ve tüfek sayısının çok önemli olmadığı ve önemli olanın bu teçhizatı kullanacak manevi bir ruhun ve bütünlüğün olması gerektiği ifade edilmiştir. Harpte kullanılan topun, tüfeğin manevi gücünü, orduyu oluşturan her ferdin göstereceği azim, karakter ve mücadele ruhunun belirleyeceği ve Balkan Harbinde bu konularda eskiye nazaran manevi gücün biraz daha geride kaldığı belirtilmiştir. Bunlara örnek olarak; düşman askerlerine karşı Kırkkilise ve Lüleburgaz taraflarında yapılan mücadelede, düşmanın ordumuza üstün gelmediği, ordumuzun taktiksel hatalarla geri çekilerek kendi kendini mağlup ettiği belirtilmiştir. Makalede Kırkkilise ve Lüleburgaz muharebelerinde ordunun nasıl geri çekildiği ve Bulgarların, ordumuza nasıl üstünlük sağladığı ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.[143]

Ayrıca Balkan Harbinde, ordu içindeki emir komuta zincirinin taktiksel hatalar ve yanlış kararlardan dolayı bozulduğu, çoğu yerde zabitanın kendi inisiyatifi doğrultusunda hareket ettiği ve ordu içinde birçok firar meydana geldiği belirtilmiştir. Bunun yanında Türk ordusu içinde daha önce askeri eğitim almış ve o zamanda Bulgar ordusu içinde görevli, Türk ordusunun içinde bulunduğu genel zafiyet

143 A.g.m., s.502-503.

ve sıkıntılı durumları bilen zabitanların olduğu, bu zabitanların da Bulgar ordusunu sebatla ve acele etmeden hareket ederek ordusunu çok iyi idare ettiği ve yönlendirdiği belirtilmiştir. Özellikle Çatalca ve Bolayır muharebelerinde bazen çok baskı altında kalan ve büyük zayiatlar veren Bulgar ordusunun, yeni taktikler geliştirerek hem zaman kazandığı hem de Türk ordusuna karşı geri hatlarda yeni hazırlıklar yaptığı ifade edilmiştir.

Makalede II. Abdülhamit dönemine değinilerek; 93 harbinde alınan büyük zayiatın ordu ve millet üzerinde bıraktığı kötü etkilerden, bu devirde ordu ve halk arasında miskinlik, tembellik ve uyuşukluğun arttığı, orduyu eğitmek amacıyla ülkeye gelen yabancı zabitanın orduya olumsuz tesir ettiği, toplumun cahil ve sadece kendini düşünen bir yapıya büründüğü ifade edilmiştir. Bu devirde Budapeşte'den Midye-Enez hattına kadar olan coğrafyaya pek ilgi gösterilmediği, Yunan ve Ruslara karşı yarım yamalak güvenlik tedbirlerinin alındığı ve akabinde padişahın bu kadar baskısı ve döneminde meydana gelen olumsuz durumlar tahtan inmesine ve yeni bir inkılâbın (Meşrutiyet) gerçekleşmesine neden olduğu ifade edilmekteydi.

Abdülhamit döneminden sonra ordu ve ülke içinde meydan gelen gelişmelerin çok da farklı şeyler ortaya koymadığı, ordu içinde hissizlik ve umursamazlığın devam ettiği, eğitime çıkmayan zabitanın hala var olduğu ve bu sıkıntıların Balkan Harbinde kendisini daha belirgin olarak gösterdiği aktarılmıştır.

5.1.6. Şarköy ve Bolayır Muharebelerinde Bulgarlar[144]

Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan bu makalede Ordu ve Donanma mecmuasının son cildinin ilk makalesidir. Yazar bu makalede, Şarköy ve Bolayır muharebelerinde Bulgar ordusunun genel durumundan, yaptıkları harekât ve taktiklerden, bunlara karşı Türk ordusunun Trakya'dan Marmara'ya kadar olan coğrafyada yaptığı savunma ve karşı taarruzları ele almıştır. Yazar bu makaleyi, Narodini Araniya Gazetesi'nde yazarlık yapan iyi bir asker tarafından kaleme alınan makaleyi örnek alarak makalesini oluşturmuştur.

Yazar makalenin başında genel olarak Şarköy, Bolayır, Çatalca, Edirne ve Tekirdağ taraflarında Bulgarlar ile Türk ordusu arasında geçen muharebelerden bahseder. Özellikle muharebelerin çetin geçtiği Çatalca, Edirne ve Marmara hatlarına Bulgarların ellerindeki en önemli birlikler olan 1., 2., 3. ve 4. ordularını planlar. Ayrıca anlatımda bu orduların sahip olduğu silahlar, ordunun harekât şekilleri ve cephanelerin sayısı, özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.

Şarköy taraflarında geçen muharebeler anlatılırken; Bulgarların ordularını 12 kanun-i sanide Saklı, Şarköy, Bayramiç, Pişamanköy, Kavak taraflarında nasıl hareket edeceklerini liva ve fırkalarını örnek vererek ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Sahil boyunca Bulgar ordularının mevzilendikleri, denize torpiller döşedikleri hatlar da anlatılmıştır. Bu hatlardaki ele alınacak taktik de şöyle anlatılmıştır: 4. ordunun görevi, Bolayır-Şarköy taraflarına gece harekâtı düzenleyerek Türk ordusunun hareket sahasını

[144] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Şarköy ve Bolayır Muharebelerinde Bulgarlar", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.

daraltmak ve geri itmektir. Akabinde Bulgar orduları, Kuru Çiftlik, Bolayır, Marmara hattında sıkıştırıp denizden uzaklaştırıp ormanlık alanlara itmektir.

Yazarın aktardığı bilgilere göre, o dönem Osmanlı ordusu hakkındaki bilgilere Keşan, Yeniköy, Turhan arasında geçen telefon konuşmalarından öğrenilir. Buna göre Osmanlı ordusu, etrafındaki kasaba ve köylerde düşmanı durdurup kontrolü sağladığı aktarılır.

Ayrıca bu muharebelerde Bulgar ordusuna takviye olarak gelen Makedonya-Edirne milis güçlerinden de bahsedilir. Bu milis güçlerin, Bulgar 4. ordusuna bağlı olarak Saroz Körfezi, Sayandere, Yeniköy, Şarköy ve Aya İliyadağı taraflarında Türk ordularına karşı mücadele ettiklerinden de bahsedilir.

Bulgarların Türk savunmasını kırmak ve ilerlemek için 26 kanun-i sani 1328 (1912) yılında ordusunu Kabaniçe, Edirne, İnecek, Şarköy ve Limanburnu taraflarında yeniden teşkil ettiğini ve buna göre; buradaki Bulgar orduları 5 kol halinde bütün cephe boyunca yayılarak mücadele edecek. Bu 5 kol ise; Makedonya-Edirne milisleri, 2 milis livası, 3 fırka, 26 alay ve 7. fırka şeklinde düzenlenmiştir.

Bolayır taraflarında geçen muharebelere bakıldığında bu hat; Şarköy hattına göre Bulgarlar açından başlarda daha başarılı geçtiği anlatılır. 26 kanun-i sani 1328 (1912) tarihinde başlayan muharebeler başlarda Bulgarların üstünlükleriyle devam eder.

Başlangıçta Bolayır, Bayraktepe, Doğançiftlik köyleri civarında başlayan muharebelerde zor durumda kalan Bulgar ordularına geriden çok iyi takviye birliklerinin geldiğini buralardaki kontrolü eline geçirdiği anlatılır. Ama bu hattaki muharebelerin sonucuna baktığımızda Bulgarlardan burada, 4 subay ve 11 askerin ölü, 6 subay ve 412 askerin de yaralı olduğu anlatılır.

Bulgarların en çok zayiat verdiği başka bir hat da (makalenin 645. sayfasında bu durum kroki ile anlatılmıştır) Şarköy taraflarında olur. Bulgarların 4 harp gemisiyle Şarköy'e açıldığı raporu geldikten sonra Türk ordusu bunu engellemek için iyi bir savunma hattı kurar ve burada geçen mücadelelerde Bulgarların 93 ölü, 60 yaralı askerle geri çekildikleri aktarılır. Ayrıca Bulgarların bu hatlarda icra ettikleri harekâtlar kapsamında makalede 3 tane kroki çizilmiştir. Bu krokiler Bulgarların 26-28 kanun-i sani 1328 (1912) tarihlerinde denizden ve karadan icra ettikleri planları anlatır.

Bulgarlar, Türk ordularına büyük zayiat vermek ve Marmara'ya giden yolları açmak için 28 kanun-i sanide 4 maddelik[145] büyük bir hareket planı hazırladıkları ve bunlara ilave olarak da İstanbul yönünden Şarköy-Gelibolu hattına takviye birlikler istedikleri aktarılmıştır.

Yazar Türk ordusunun o dönemki durumunu anlatırken şu iki eksik konuya dikkat çekmiştir: Birincisi; Türk ordularının anlatılan cephe hatlarında Bulgarlara karşı kazanacaklarına dair ümitlerinin olmaması. İkincisi ise; muharebe için gerekli hazırlıkların yapılmaması ve durumun ciddiye alınmaması.

Yazar, Türk ordusunun hem genel durumu hem de yaptıkları ya da yapamadıkları üzerinden bir değerlendirme yapmıştır. Yazara göre; yapılan harekâtlarda kararsızlıkların olduğundan, Bulgarların önemli kuvvetleri bilindiği halde bunların üzerlerine orduların sevk edilmediğinden, bütün kuvvetlerle

[145] A.g.m., s.645.

Şarköy yerine düşman daha yakın olan Bolayır mevzilerine daha fazla taarruzun yapılmadığından, Şarköy taraflarında yapınla taarruzların geceleyin yapılması gerektiğinden, Çanakkale taraflarına daha ciddi harekâtların olması gerektiğinden bahseder.

Ali İhsan Bey, makalesinin son bölümünde ise; genel olarak 25-29 kanun-i sani 1328 (1912) tarihlerinde Bulgar ve Türk orduları arasında geçen Şarköy ve Bolayır muharebelerinin genel seyrinden, iki tarafın genel durumundan, yaptıkları hatalardan bilgiler aktarmıştır.

6. BÖLÜM

6.1. ASKERİ ALANDAKİ TEKNOLOJİK GELİŞMELER, ISLAHATLAR VE DEĞİŞİKLİKLER HAKKINDA

6.1.1. Zamanımızda Makineli Tüfenkler [146]

Mehmet Arif Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; hedefleri küçük ama etkileri büyük olan makineli tüfeklerin önem ve özelliklerinden bahsedilmiştir. Burada birçok devletin bu silahların kullanılması ve elde edilmesi konusunda rekabet içine girdiklerinden bahsedilir. Gerek arazide gerekse düşmanın hal ve vaziyetine göre bu silahların önem ve özellikleri belirtilmiştir. Yazarın anlattığına göre, makineli tüfekler doğrudan alay komutanının emrinde olduğu gerek içtimai faaliyetler gerekse muharebelerde bu silahların kullanılması alay komutanının tayininde olduğu belirtilmiştir.

Bu silahların yürüyüşte piyade gerisinde, içtima düzenlerinde ise alayın sol yanında mevki aldığı ifade edilir. Genellikle piyadelerin eğitimlerinde kullanılan bu silahlar bölüğü, çoğu zaman bazı eğitim ve uygulamalara tabi olmaz. Muharebe sırasında düşmanın dikkatini çekmemek için piyadelerle aynı şekilde hareket ederler, piyade bölüğü gibi hızlı oldukları için faaliyetlere daha önce başlarlar. Savaşın, arazinin vb. şartların durumuna göre hareket ettirildiği ve kullanıldığı belirtilir.

6.1.2. Tayyarelerin Ehemmiyeti[147]

Binbaşı İhsan Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; tayyarelerin son iki sene içerisinde ortaya çıkması ve harp üzerindeki kabiliyeti anlatılmıştır. Tayyarelerin keşif hizmetleri açısından önemine değinilmiştir. İlk defa Trablusgarp Savaşı'nda ortaya çıkan tayyareler gerek saniyede gerekse

[146] Mehmet Arif Bey, "Zamanımızda Makineli Tüfenkler", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.
[147] Binbaşı İhsan Bey, "Tayyarelerin Ehemmiyeti", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

harpte yoğun şekilde kullanılmıştır. İlk başlarda uçaklardan bomba atma kabiliyeti yokken daha sonraki uçaklara bu yetenek kazandırılmıştır.

1911 senesi teşrin-i sâni ayında Fransa'da yapılan bir yarışmada uçaklar, 300 kilo eşya, 500 metre irtifada 303 kilometre mesafeye uçmuştur. Bu durum da uçakların nakliye için de kullanılabilirliğini ortaya çıkarmıştır. Yazarın ifade ettiğine göre tayyarelerin, bugünkü halleriyle keşif hizmetlerinde pek çok etkisinin olduğu belirtilir:

1. Keşif yapılarak hedefe en kısa yoldan gitmek.
2. Perde arkasında saklanmış düşmana karşı daha iyi bir müdahale etme şansı verir.
3. Uçaklara sahip olan, düşmanın bütün hareketlerini keşfetme imkânına sahip olur.
4. Taarruz eden uçaklar, vurulan bölgenin ne şekilde işgal ve imha edileceği keşfini yapar.
5. Uçaklar yaptıkları keşiflerle orduya zaman açısından üstünlük sağlar.
6. Büyük süvari birliklerinin etrafı sarma seni yok etme girişimlerine karşı önceden keşif yaparak gerekli tedbirlerin alınmasını sağlar.
7. Kale ve müstahkem mevzi muharebelerinde uçaklar, süvari birliklerinin icra edebileceği hareketleri yapar.
8. Ele geçirilen bir kalenin düşmanın elinden geri alınması için uçakların faydalarının çok olduğu belirtilir.

Uçakların o dönem itibarıyla gece kullanılmasının çok zor olduğu belirtilir. Balonlar aracılığıyla sevk ve idare, telgraf ve telsiz raporlar gönderilebilirken, bu durumun uçaklarla daha sınırlı olduğu ifade edilmiştir.

6.1.3. Rusya'nın Karadeniz Filosu[148]

Kaymakam Suphi Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; 1800'lerde Karadeniz'de bulunan ve Ruslara ait donanmadan ve bu donanmaya ait gemilerin özelliklerinden bahsedilir.

Karadeniz gerek Türk dünyası gerekse İslam âleminin geleceği açısından kritik bir öneme sahip olduğu belirtilir. Rusya açısından Karadeniz; Kafkasya, Kırım ve sıcak denizlere inmenin bir yolu olarak görüldüğü, bu yüzden Osmanlı-Rus savaşları genellikle bu sebep yüzünden çıkığı ifade edilir.

Her iki devlet bu olayı göz önüne alarak tersane ve donanmasını inşa etmeye veya güçlendirmeye öncelik verdiği belirtilir. Hata Rusya'nın bu durumu bazen uluslararası sorun haline getirildiği anlatılmıştır. Osmanlı Devleti, Karadeniz'in güvenliği için çoğu zaman gemi siparişi yolunu denerken, Rusya bunun için daha çok gemi inşa etmiştir.

Makalenin ilk 4 sayfasında (*64-65-66-67)* Rusya'nın Karadeniz'de var olan gemileri, bunların ağırlıkları, süratleri, cinsleri, taşıdıkları yükler vb. konularında ayrıntılı bilgeler verilmiştir.

[148] Kaymakam Suphi Bey, "Rusya'nın Karadeniz Filosu", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

6.1.4. Sahra Topçu Tabiyesinden Vukua Gelen Tebeddülat[149]

Ordu ve Donanma Mecmuasının birinci sayısında dönemin subaylarından Binbaşı Ali İhsan Bey tarafından kaleme alınan Sahra Topçu Tabiyesinden Vukua Gelen Tebeddülat makalesi 12 sayfa ve tek konu başlığı altında ele alınmıştır.

Yazar, Almanlar tarafından yeniden düzenlenen ve değişiklikler yapılan sahra topçu talimnamelerini, bizimkileri benzerliği açısından alınması ve kullanılması gerektiğinden bahseder. Almanlar tarafından yeni üretilen cephane taşıyabilen bir arabanın üretildiğinden, bu arabanın biri çavuş diğerleri 5 nefer olmak üzere sorumlularının olduğunu, arabayı taşımak, telefonları takip etmek, alet ve edevatın taşınmasını sağlamak gibi görevlerinden bahseder. Bu arabanın sadece cephane değil personel de taşıdığını, üstünde bir sehpa bulunduğunu ve batarya kumandanı emir verdiği takdirde çavuşun hemen bu arabayı düzenlediği ve gerekli emirleri diğer görevli neferlere ilettiğinden bahseder. Arabaya binme esasıyla ilgili dört tane şekilden bahsedilir.[150] Bu şekillerde makale içinde resimlerle arada gösterilmiştir.

Yeni üretilen bu topların mevkilerinin iyi ayarlanması ve telefon hatlarının da güvenli ve yeterli seviyede ayarlanması gerektiği ifade edilir. Düşmanın kolaylıkla görebileceği, tepelerin başına değil, daha çok ormanlıklara ağaçlı yerlerde tesis edilmesi gerektiği vurgulanır. Örneğin; tabur kumandanın arabası tesis edilirken bir ön safta düzenlenen arabanın hemen gerisinde tesis edilmesi gerektiğinden bahsedilir.

Başka bir önemli bilgi ise; eğer bir harp durumunda etraf sarılmış ve tehlike durumu varsa batarya kumandanının yanındaki neferler, hemen arabanın üstündeki dürbün ve telefonları almalıdırlar. Muharebe sırasında, yeni üretilen arabanın, arabanın üstünde mevcut makasvari dürbünün, kalkanın, telefonların hangi durumda ne şekilde kullanılması gerektiğinden teferruatlı olarak bahsedilir.

Bunların yanında yazar, açık mevzilerde düşman ateşine karşı eldeki teçhizatın kullanılması ve korunması, neferin hangi durumlarda ne şekilde hareket etmesi gerektiği, yaralıların taşınması, cephanenin kullanılması gibi konurda detaylı bilgiler vermektedir.

6.1.5. Balon ve Tayyarelere Endahat[151]

Yüzbaşı Mehmet Arif Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; harp koşulları, gelişen teknolojik imkânlar ve askeriye sınıfı açısından hem keşif hem de düşmana karşı üstünlük kurma açısından önemli olan balon ve tayyarelerin faaliyetleri ele alınmıştır.

Yazar, tayyarelerin önem ve etkilerinin son zamanlarda gazete ve dergilerde çok methedildiğini, bununla beraber tayyarecilerde büyük bir heyecan uyandırdığı dile getirilmiştir. Tayyarelerin süratleri açısından arzu edilen noktalara çıkabildiği, düşmanın her türlü hareketini gözetleyebildiği, yukarıdan

---

[149] Binbaşı Ali İhsan Bey, "Sahra Topçu Tabiyesinden Vukua Gelen Tebeddülat", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.
[150] A.g.m., s.89.
[151] Yüzbaşı Mehmet Arif Bey, "Balon ve Tayyarelere Endahat", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

neredeyse bin metreden dürbünle düşmanın kontrol edilebildiği anlatılmıştır. Fakat belli bir mesafeden düşmanın her türlü tehlikeli atışına, şarapnel parçasına maruz kalabileceği, bu konuda tayyarelerin balonlardan daha ehemmiyetli olduğu belirtilmiştir.

Burada ilk defa İtalyanların Trablusgarp harbinde tayyare kullandıkları, yukarıdan attıkları bombaların ortalığı toz duman ettiği, ayrıca burada Montö adında bir tayyarecinin isabet alarak yaralandığı fakat bunun da her zaman olabilecek bir durum olmadığı ve tayyarelerin harp sahasındaki önemi anlatılmıştır. Burada Almanların 1000 metreye kadar yerden tayyare ve balonları vurmak için ufak çaplı otomobilli toplar ürettiği fakat bunun pek işe yaramayacağını anlayınca bu işten vazgeçtiği aktarılmıştır.

Bunun yanında tayyare ve balonların savaş dışı bırakılmasının çok fazla cephane harcanmasına bağı olduğu, tayyarenin motoruna ya da raptiye tellerine zarar gelmediği sürece savaş dışı kalmayacağı, bir tayyarenin savaş dışı bırakılması için 2000-2400 arası piyade mermisi ve 80-100 şarapnel parçasının etki etmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Bunun yanında balon ve tayyarelerin tahminen ne kadar mesafeden tesir olunabileceği, bunun için hem bunlara tesir etmek hem de var olan balon ve tayyarelerin muhafazası için mesafe talimlerinin iyi şekilde yapılmasına dikkat çekilmiştir.

Balon ve tayyarelerin etki alına alınması için nişangâh noktalarının ve açılarının son derece iyi ayarlanması, önce toplarla etki altına alınmaya çalışılması bu da imkân vermiyorsa tüfenklerle uygun açı ve nişangâh düzeni alınması gerektiği ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Bunun yanında balon ve tayyarelerin her zaman aynı açıdan gelmeyeceği hesaplanarak nişangâh açısının arazinin de durumu hesaba katılarak 30, 40 ya da 60 dereceye kadar bir düzen alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca tayyare ve balonların hızlarının da hesaplanması ve buna göre bunların ön taraflarının hedeflenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Son olarak, tayyare ve balonların seslerinin işitilmeye başlandığı andan itibaren herkesin silah başına geçmesi ve kendi tayyare ve balonlarına ateş açmamak için bu araçlara belli işaretler konulması gerektiğinden bahsedilmiştir.

6.1.6. Ağır Topçu Talimnamesi[152]

Yazarı belli olmayan bu makalede; ağır topçu talimnamesinde ve ağır topçu sınıfıyla ilgili muharebe alanında icra edecekleri harekelerde yapılan değişiklikler yeri geldiğinde Almanlarla kıyaslama yapılarak 11 madde halinde teferruatlı anlatılmıştır.

Yapılan bu değişiklik ve yeniliklerin ağır topçuluk sınıfıyla ilgili olmayıp, ağır topçu sınıfının muharebe sahasında icra edeceği özellikle sahra ve kale muhasaralarındaki değişiklikler ve yenilikler olduğu, görevi itibarıyla her zabitin bu değişiklikleri dikkate alması gerektiği belirtilmiştir. Ağır topçu sınıfının mevcut talimname maddeleri üzerinden Almanlarla kıyaslama yapılarak 11 madde üzerinde yapılan değişiklikler, ilaveler hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Ayrıntılı bilgiler verilen 11

[152] Belirtilmemiş, "Ağır Topçu Talimnamesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

maddenin hepsinde genel olarak ağır topçu sınıfının, muharebe sahasında arazinin kullanımı, düşman hedeflerine karşı alacağı pozisyonlar, kale ve sahra muharebelerinde icra edeceği hareket tarzları, bu ağır topçu sınıfının yanında obüslerin ehemmiyeti ve muharebe sahasına olan tesirleri ele alınmıştır.

Bunların yanında, ağır topçu sınıfıyla ilgili muharebe sahasında icra edecekleri her hareket tarzı için talimnamelerde var olan maddeler tek tek ele alınarak maddeler açıklanmış ve bu maddelerin muharebe sahasında nasıl daha tesirli olacağı üzerinde genel değerlendirmelerde bulunulmuştur. Obüslerin vazifesinin de ağır topçu gibi olduğu ve obüslerin muhafaza edilirken Almanların talimnamelerinde yazdığı gibi demirler ve dayanıklı saclarla muhafaza edilmiş sütrelerin delinmesi için obüslerin muharebe mahallerinde etkili şekilde kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında muharebe esnasında obüslerin de ağır topçular gibi düşmana ait balonların etkisiz hale getirilmesine karşı büyük bir etkisinin olduğu ve hem obüs sınıfının hem de ağır topçu sınıfının muharebe alanlarında etkilerinin çok olması için piyadelerle her zaman iyi bir irtibat halinde olmaları gerektiği belirtilmiştir.

Ağır topların, meskûn mahaller, dağlar, görünmez uzak hedefler, balonlar ve denizden gelebilecek tehlikelere karşı muharebe sahasının en önemli silahı olduğu ve bu konuda İngiltere ve Fransa gibi bazı hükümetlerin sahra ordularına ağır toplar teşkil ettiğine değinilerek; daha önceki talimnamelerde ağır toplar ile obüslerin aynı talimname maddelerinde ele alındığı ama yeni değişikliklerle bunların artık ayrıldığı ve obüslerin, düşman ağır toplarını etkisiz hale getirmek gibi önemli bir vazife üstlendiği ifade edilmiştir. Bunun yanında Almanlar örnek verilerek, düşmanın toplarına maruz kalmamak için muharebe sahasında tesiri büyük olan piyadelerin de korunması ve düşman toplarına karşı muhafazası için, piyade sınıfının da muharebe sahasında ağır topçu sınıfı ve obüs sınıfıyla beraber hareket edeceği belirtilmiştir.

Muharebe sırasında ağır topçu atışlarının yönünü değiştirmek gerektiğinde, yeni yapılan değişikliklerle topçu takım kumandanının ileriden flamayla, telefonla ya da bir işaretle topçu atışlarının yönünü değiştireceği, bu konuda Japonları aksa-yı şark harbinde bunu flama ile yaptığı, yeni düzenlenen ağır topçu talimnamelerinde İngiliz ve Almanların talimnamelerine bu konuyu ekledikleri belirtilmiştir. Ayrıca geriden ön taraflara asker kaydırırken de aynı yöntemlerin kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Gerekli görülen yerlerde kolordu kumandanlarının sahra topçularıyla ağır topçuları beraber yürüyüşe tabi tutabileceği, bazen de bir kısım ağır topçuyu keşif hareketlerine tayin edebileceği, ama her fırsatta bu iki topçu sınıfının beraber hareket edip düşman ateş ve hareketlerini engellemek için kullanacağı ifade edilmiştir.

Daha önceki talimnamelerde yer aldığı üzere, hem sahra hem de ağır topçuların tesadüfî muharebelerde beraber kullanılmasının önemine dikkat çekilmiştir. Bunun yanında yeni yapınla düzenlemelere binaen, tesadüfî muharebelerde arazide yayılmış düşmana karşı hem ağır hem de sahra topçularının beraber kullanılmasından ziyade, ağır topçu bataryalarının düşmanın zayıf topçularına karşı kullanılmasının daha faydalı olacağı belirtilmiştir. Ayrıca gerek duyulduğunda ise her iki topçu sınıfının da beraber kullanılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir.

Ağır topçuların muharebe esnasında karşı tarafın piyadelerine tesir etmesi için ateş konusunda serbest bırakılması gerektiği ve bunlara yeri geldiğinde sahra topçularının da destek vermesi gerektiği, bununla beraber bu şekilde hareket edildiği zaman, düşmanın kuvvetli duvarları, setleri, siperlerinin kolayca baskı altına alınıp tahrip edileceği belirilmiştir.

Sonuç olarak, son 3-4 senedir ağır topçu sınıfıyla ilgili yapınla yeniliklerin her rütbede zabitin öğrenmesi ve öğretmesi gerektiği, bu konuda görülen eksikliklerin ve yapılan değişikliklerin arazilerde yapılan tatbikat ve eğitimler sonucunda ortaya çıktığı, ordumuzda henüz bu yapılan değişiklerin talimnamelere işlenmediği, fakat bunların okunup takip edilmesi gerektiği, bunların ordumuzda kullanılması ve ordumuza eğitilmesi kapsamında hükümet görevlilerinin gerekeni yapması konularına dikkat çekilmiştir.

6.1.7. Sahra Topçu Tebdilatı[153]

Yazarı belli olmayan bu makalede; Almanların topçuk alanında yaptıkları değişikliklerle ile bu değişikliklerle beraber topçu sınıfının değişen yapısı, bataryaların mevcut ve değişimle beraber ortaya çıkan durum, batarya ve topçu kumandanlarının bu değişikliklerle beraber sahip oldukları yeni görevler ele alınmıştır.

Almanların bu konuda ilk olarak sahra bataryalarına nişan kuvvesi ve bir terassüd araba ithal etmelerinden bahsedilir. Fakat en önemli ilk adımın, sahra toplarıyla obüs topları nizamnamelerinin tekrardan düzenlenerek birleştirilmesi, ikinci önemli adımın ise; Almanların yukarıda bahsedilen sahra bataryalarına ithal edilen arabanın talimnamelere eklenerek artık topçu bataryalarının ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Özellikle mevcut talimnameler üzerinde atış ve mevzilerle ilgili birçok değişikliğin yapıldığı, atılan yeni adımlarla talimnamelerde adı geçen mevcut maddelere yeni ifadeler eklenerek ya da tamamen ihtiyaca göre değiştirilerek düzenlendiği belirtiliştir.

Yukarıda terassüd olarak geçen arabanın yaklaşık 4 tane nefer taşıyabileceği, bu arabanın asıl görevinin emredilen yerlere top indirilmesi, gerekli yerlerde topların taşınması gibi görevlerinin olduğu ve asıl sorumluğun terassüd arabası çavuşu ve kademe kumandanında olduğu belirtilmiştir. Fakat bütün bu araba sorumlularının hepsinin de batarya kumandanına bağlı olduğu ifade edilmiştir. Yine bu arabadan olabildiğince istifade etmek için bazı talimname maddeleri değiştirilerek, terassüd arabasına bazı konularda öncelik verildiği ve kullanım sahasının genişletildiği belirtilmiştir.

Ayrıca bu arabanın üzerinden alay ya da tabur kumandanlarının bir mücadeleyi kontrol edebilmesi, bir tatbikatı izlemesi ve bu araba sayesinde mücadele sahasında haberleşme yapılmasının da oldukça mümkün olduğu belirtilmiştir. Bu sayede muharebe alanında zaman kazanmanın ve haberleşmenin daha kolay olacağı, düşman hattına ya da mevcut mevzilere topların daha rahat ve hızlı taşınacağı ifade edilmiştir. Terassüd arabasının muharebe sahasındaki mevcudiyeti ve yapacakları, piyade ve süvari gibi vurucu ve etkili sınıfların önünü açacağı ve bunlara daha rahat bir alan yaratacağı

[153] Belirtilmemiş, “Sahra Topçu Tebdilatı”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

belirtilmiştir. Bu konuda Rus-Japon savaşı örnek gösterilerek piyade sınıfının muharebe sahasında büyük baskı altında kaldığı zamanlarda topçu sınıfının ve bataryalarının, piyade sınıfını bu baskıdan nasıl kurtardığına dikkat çekilmiştir.

Terassüd arabalarının düşman mevzi hatlarına en çok 200 metre kadar yaklaşması gerektiği, önlerindeki avcı birlikleriyle geri hatlarında bulunan piyade birlikleriyle irtibatlarının her zaman iyi durumda olmasın dikkat edilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Aksi takdirde terassüd arabalarının düşman ateşine maruz kalacağı ve geri birlikleri harekete geçirmekte zorlanacağı aktarılmıştır. Burada avcı birliklerinin flamalarla kendilerini sürekli topçu birliklerine göstermeleri gerektiği, Almanların daha önce bu konuda büyük zarar gördükleri ve gereken talimnamelere bu konuda yeni şeyler ekledikleri anlatılmıştır.

Bu yeni topçu arabalarının telefon ve kumanda heyeti merkezlerine yakın olması gerektiği, muharebe sahasında batarya kumandanı ya da daha üst bir kumandanın emri doğrultusunda gerekli görüldüğü yerlerde yerinin ve görevinin değişebileceği ifade edilmiştir. Terassüd arabası bir yere yerleştirilmeden önce araba merdiveninin ve arabanın iyi setredilmesi ve düşmanın gözünden korunaklı yerlerde konuşulması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu arabaların korunması için makineli tüfenklerin ve diğer sahra topçu birliklerinin de her zaman teyakkuzda olması gerektiği hatta bazılarına sadece bu koruma görevinin verilmesinin daha uygun olacağı belirtilmiştir. Kısacası yapılan bu değişiklik ve yeni ilavelerle mevcut topçu batarya talimnamelerinin 70 maddesinde değişiklik ve ilaveler yapıldığı ve yapılan değişikliklerin hem hız hem de zaman kazanma açısından büyük önem arz ettiği anlatılmıştır.

6.1.8. Yeni Rus Süvari Talimnamesine Dair[154]

Yüzbaşı Rasim Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; Japon-Rus harbinden sonra, Rusya'nın süvari talimnamesi başta olmak üzere belli askeri sınıflarda ve talimnamelerinde yapıla değişiklikler ve bu konularda Almanların neler yaptığı ve düşündükleriyle kıyaslanarak açıklanmıştır.

25 Şubat 1912 senesinde Japonlarla yapılan şark harbinden sonra değişime uğrayan ve büyük zayiatlar alan süvari sınıfının yeniden teşkil edilmesine yönelik olarak yeni bir Rus süvari talimnamesi hazırlanmış olup Rus ordusuna kabul ettirildiği belirtilmiştir. Bu kapsamda süvari sınıfının harp usul ve kurallarından bazılarının değiştiği ve bizim ordumuz açısından ele alınacak konunun ise; süvari sınıfının harp usullerine yönelik yapılan değişiklikler olduğu ifade edilmiştir.

Yeni talimname ile yapılan değişiklere bakılacak olursa; her süvari kumandanının harekât tarzı olarak ordunun genel harekât tarzlarına uyması ve gerektiğinde buna ayak uydurası gerektiği, süvari kumandanının yeni düzenleme ile yapılacak bütün harekâtlara malik olması ve gerektiğinde efradın hatalarını düzeltme görevinde bulunabileceği, süvari kumandanının ani kararlar vermek, hırs ve azmi, kabiliyeti ve zekâsı gibi şahsi olarak da belli bir üstünlüğe sahip olması gerektiği ve bu konuda süvari kumandanlarının her açıdan daha iyi ve donanımlı yetiştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Süvari

[154] Yüzbaşı Rasim Bey, "Yeni Rus Süvari Talimnamesine Dair", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

kumandanı ve sınıfının asıl vazifesinin, atlı birliklerle muharebe sahasında çabukluğu ve çevikliğiyle dost birliklere yardımda bulunmak, bu kabiliyet ve hareket tarzından hareketle kendi birlikleri elinde bulunan filinta, top ve makineli tüfenklerin etkili şekilde kullanılmasında muharebe ortamında gerekli şartları sağlamak şeklinde açıklanmıştır.

Süvari sınıfının atlı birlikleriyle yapacakları keşif ve emniyet faaliyetlerinin hem muharebe sahası hem de kendi birlikleri için büyük önem arz ettiği ve muharebe sahasında diğer birliklerden avantajlı olarak elinde bulundurduğu atlı birlikleri etkili şekilde kullanması gerektiği anlatılmıştır. Bunun yanında muharebe ortamında muvaffak olunması açısından düşman cenahlarının sarılması ve düşmanın püskürtülmesi, kendi birliklerine taarruz yolu açma ve düşmanın kendi birliklerinin etrafını sarma tehlikesine karşı süvari birliklerinin her koşulda vazifelerinin bilincinde olup sorumluluklarını yerine getirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bizdeki süvari talimnamesinin ilgili maddesinde süvari sınıfının her koşulda düşman süvari ve diğer birlikleri üzerine hem vakit kazanmak hem de birliklerin önünü açması açısından saldırı ve baskınlar şeklinde bir harekât tarzı olduğu belirtilmiştir. Bu maksatla süvarinin diğer birliklerle müşterek hareketinde, yapacağı ani baskınlar ile takip ve keşif hareketlerinde emir, komuta zincirinin devamı ve istikrarı için bir kumandan emri altında bulunmasının önemine değinilmiştir.

Kendi askeri birliklerinin geçit ve diğer meskûn sahalarda ehemmiyetinin alınması, birliklerin bir yerden başka bir yere indirilmesi ve düşman üzerine muhtelif gruplarla yapılacak olan karşı taarruz ve baskınlarda süvarinin her türlü hız ve kabiliyetinden yararlanılması ve süvarinin bu konuda diğer muhtelif gruplara hücum istikameti vermesi açısından süvarinin öncü birlik olarak önemli vazifelerine değinilerek bu konuların aksaksız şekilde icra edilmesi için talimnamelerde yapılan değişikliklere değinilmiştir. Yürüyüş halindeki kendi birliklerinin ehemmiyeti, düşman piyade atışlarına karşı her zaman temkinli olması ve özellikle kendi topçu birliklerine atış yönü bildirmesi açısından süvari sınıfının önemli görevleri talimnamelere yeniden ele alınarak işlenmiştir.

Ayrıca süvari sınıfının düşmanın topçu, piyade ve makineli tüfenk birliklerine karşı nasıl bir harekât tarzı belirleyeceği ve bunlara karşı nasıl bir karşılık vereceği ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.[155] Süvari birliklerinin de korunması için gerisinde her zaman makineli tüfenk ve topçu bölüklerinin teşkil edilmesi gerektiği, geceleyin yapılacak baskın ve keşif hareketlerinde süvari sınıfının düşman ateşinin tesirinden uzak kalacağı ve hem süvari birlikleri hem de süvarinin diğer askeri birliklerle olan irtibatın her zaman korunması gerektiği ve küçükten büyüğe bütün süvari kumandanların da yaptıkları faaliyetler ve keşif hareketleri konularında hem geri birliklere hem de tabi oldukları kumandanlara raporlar iletmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

[155] Yüzbaşı Rasim Bey, "Yeni Rus Süvari Talimnamesine Dair", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330, s.554-555.

6.1.9. Balkan Harbinde Alman Tayyarecileri[156]

Yazarı belli olmayan bu makalede; Balkan Harbi'nde Almanlarla olan ilişkilerden, muharebede Almanlardan alınan tayyare ve eğitim veremeye gelen tayyarecilerin durumundan bahsedilmiştir.

1912 senesinde Türk ordusunun Almanlardan birkaç tayyare satın alındığı ve İstanbul civarında (Ayastafenos) bu tayyarelerin eğitimi, emniyeti için bir hususi tayyare mektebinin açıldığı ifade edilmiştir. Türk askerine eğitim vermek maksadıyla iki Alman tayyarecinin davet edildiği, Balkan Harbi başlayınca da bu 2 Alman tayyarecinin Harbiye Nezareti emrine verildiği belirtilmiştir.

Osmanlı ordusunda tayyareci olmadığından, alınan bu iki tayyare ile Alman tayyarecilerin Kırkkilise'ye gitmeleri emredildiği, hem hava muhalefeti hem de taşınmalardan dolayı tayyarelerin Kırkkilise'de kullanılamaz hale geldiği ifade edilmiştir. Balkan Harbinde Bulgarların Kırkkilise'ye girmeleri ve tayyarelerin Bulgarların eline geçme ihtimaline karşı bunların yakılarak imha edildiği belirtilmiştir. Balkan harbinin bitimine az kala Türk ordusunun Almanlardan yeni iki tayyare ve eğitim için iki tayyareci daha aldığını, bunların yanında Türk subayların da eğitim aldıkları anlatılmıştır. Balkan harbinin son zamanlarında çok zor şartlarda olunmasına rağmen, azim ve gayretle görev yapan tayyarecilerin Osmanlı ordusu için iyi bir hava keşif vazifesi gördükleri belirtilmiştir.

6.1.10. Düvel-i Ecnebiye Terkibat-ı Bahriyesi[157]

Bu makalede; dönemin önemli deniz gücü devletleri olan Yunanistan, Romanya ve Almanya gibi ülkelerin denizcilik alanında yaptıkları değişiklikler ve ıslahatlardan bahsedilir. Yunanistan'a bakıldığında; Yunan donanma ve bahriyesinde ıslahatlar yapmak maksadıyla İngilizler tarafından bir ıslahat raporunun hazırlandığı, yeni gemi ihtiyacı için Almanya'dan Solamis zırhlısının sipariş edildiği, bunun yanında 2 dretnot, 2 zırhlı kruvazör, 2 torpido muhribi ve 2 tane de tayyareye ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Hazırlanan bu rapor için 2 milyon franka ihtiyaç olduğu, bunun da 5 yıl içinde ödenmesi koşuluyla Yunan meclisinin hazırlanan bu ıslahat raporlarını kabul ettiği anlatılmıştır.

Romanya'ya bakıldığında; hem Karadeniz hem Tuna hem de Napoli'de bahriyesi için yeni bahriye programlarının hazırlandığı, bundaki amacın da önceki gemilerin ıslah edilmesi ve yeni gemilerin üretilmesi olarak ifade edilir. Bunun için Karadeniz'de 6 küçük kruvazör, 12 torpido muhribine, Tuna'da 12 monitör ve birkaç ufak gemiye, Napoli'de ise birkaç torpidoya ihtiyaç duyulur. Bu ıslahat programları için 12 milyon franka ihtiyaç olduğu ve bu programın 8 seneye yaydırıldığı ve Romanya hükümeti tarafından kabul edildiği belirtilmiştir.

Son olarak Almanya'ya bakıldığında ise; burada Almanların yeni ürettiği ve 7. Alman filosunu oluşturduğu yeni torpidolardan bahsedilir. Yeni üretilen 12 torpidonun hızı, yüksekliği, genişliği, taşıdığı yük ve personel miktarları hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır. Bunların içinde en önemlisinin ise S28 olduğu ifade edilmiştir.

---

[156] Belirtilmemiş, "Balkan Harbinde Alman Tayyarecileri", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.
[157] Belirtilmemiş, "Düvel-i Ecnebiye Terkibat-ı Bahriyesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

6.1.11. Sefain-i Harbiye İnşaatının Tarihçesi[158]

Ali Haydar Emir Bey tarafından kaleme alınan bu makalede; hicretten önce ve sonra denizcilik, gemi inşası faaliyetleri, Osmanlı Devleti'nde gelişen denizcilik faaliyetleri ve deniz muharebelerine birkaç örnek verilerek denizcilik ve gemi inşası alanlarında bilgiler aktarılmıştır.

Yazarın aktardığına göre hicretten öne ve sonra deniz harpleriyle ilgili bir şeyler öğrenmek için o dönemde kullanılan vasıtaların, araçların, silahların, gemilerin bilinmesi gerektiğini ifade eder. Bunları da iki kısma ayırarak; hicretten önce yani 3. asırda denizcilik ve gemilerle ilgili bilgi edinmek için insanların ürettiği gemi ve silahların, hicretten sonra yani 10. asırda denizcilik ve gemilerle ilgili bilgi edinmek için de Preveze, Terefolyar muharebelerinin iyi incelenmesi, bilinmesi gerektiğini aktarır.

Yazarın aktardığına göre, insanlar arasındaki iletişimin, etkileşimin artması sonucu rekabetin ve zamanla muharebelerin ortaya çıktığını, bu kapsamda insanlar arasındaki ilk deniz muharebesinin 4. asırda Yunanistan'da yapılan Pön harbinin olduğu ifade edilmiştir. Bu muharebenin de sefain-i harbiye inşaatının miladı olarak kabul edildiği aktarılır. Denizlerde ilk olarak sandal ve feriklerin kullanıldığı fakat bunların kol yardımıyla hareket ettirilmesi ve uzak yerlere seyri sefer yapılamadığı için insanların bu ihtiyaçlarını gidermek için yeni gemilerin inşasına yöneldiği ifade edilmiştir. İlk sandalların da Mısırlılar tarafından icat edildiği rivayet edilmiştir.

Zamanla yelkenli gemilerin üretilmeye başlandığını, bunların da ticari hayata canlılık kazandırdığını, insanların ihtiyaçlarını daha çabuk şekilde karşıladığı ve muharebelerdeki etkilerinin daha da arttığı belirtilmiştir. Dönemin güçlü ülkeleri tarafından yeniden dizayn edilen yeni gemilerin Akdeniz'de, Britanya'da ve İskenderiye'de dolaşmaya başladığı ve ticari hayatta önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Gemicilikte yapılan yenilik ve değişiklikler bu alana yeni bir zanaatkârlık kazandırmış ve bu alanda yapılan finike gemisi bunun en iyi örneğidir. Zamanla daha güçlü olan çekdiri ve kalyon gibi gemilerin de üretildiği ifade edilir.

Osmanlı'da gemicilik zanaatına bakıldığında ise yazar; fırtına, parkende, kalyon, kadırga, mavana, baştarde gibi gemilerin kullanıldığından bahseder. Yazar ayrıca Osmanlı'da kullanılan gemiler, bunların yaptıkları hız ve taşıdıkları insan miktarı hakkında da ayrıntılı bilgiler vermiştir.[159] Osmanlı Devleti'nin başında ve kıç tarafında muharebe kuvveti taşıdığı için daha çok çekdiri ipi gemileri daha çok kullandığı aktarılmıştır. Hatta Ferafolker, Amiral Nelson gibi önemli denizcilerin çekdirilerden atılan mermilerle öldüğü de aktarılmıştır.

Zamanla bu gemilerin de açık denizlere çok dayanamadığı ve mücadelelerde eksik kaldığı, bunun için daha sağlam ve yüksek çelikten ve zırhlı gemilerin üretilmeye başlandığı anlatılmıştır. Osmanlı'nın bu gemileri kullanma yerine daha alçak ve hafif olan kadırgaları kullanmaya devam ettiği vurgulanmıştır.

---

[158] Ali Haydar Emir Bey, "Sefain-i Harbiye İnşaatının Tarihçesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.
[159] Ali Haydar Emir Bey, "Sefain-i Bahriye İnşaatının Tarihçesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330, s.652.

Gemicilik alanında çok önemli bir gelişme olarak yazar; ilk defa 1076'da İtalyanlar tarafından buharlı makinelerin kullanılmaya başlandığını, bunu daha sonradan ABD ve Fransa tarafından gemicilikte kullandığını ifade eder. Yeni gemilerin zamanla uzun menzilli, daha ağır, zırhlı ve daha büyük toplara sahip gemiler haline geldiği anlatılmıştır.

7. BÖLÜM

7.1. DÖNEM OLARAK OSMANLI DEVLETİ İLE DÜĞER DEVLETLERİN ORDULARI VE ASKERİYESİ HAKKINDA

7.1.1. Şüyun-u Askeriye[160]

Yazarı belli olmayan bu makale; Osmanlı ordusunun genel durumu, dönem itibarıyla yaptığı mücadeleler, yaptığı kahramanlıkların yanında Osmanlı Devleti'nin mücadele ettiği Rusya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinin dönem itibarıyla genel durumundan bahsedilir. Makaleye 1911 senesinde yapılan Osmanlı-İtalya devletleri arasında geçen Trablusgarp Savaşı'yla başlanır. Yazar, burada savaşta İtalyan ordularının perişan edilmesinden, bu savaşta yaralanan ve şehit olan askerlerin genel durumundan ve kadınların cesaretli olmasından bahseder. Ayrıca Osmanlı mücahitlerinin zaman zaman taarruzlarda bulunduğu ve düşman erzaklarına el koyduğundan bahsedilir.

Bu savaşın o dönemin siyasi düşünce ve yapısını etkilediğini ve düşmana karşı layıkıyla mücadele edildiği ifade edilir.

Makalenin devamında 'Ceride-i Askeriye' adında bir dergiden bahsedilir. Erkan-ı Harbiye Umumiye Dairesi tarafından neşredilen bu askeri dergi; başta askeri olaylar, terfiyatlar, tevcihatı neşretmek ve zabitanlara askeri teknik bilgiler vermek için çıkarıldığı ifade edilir.

Yazar, harp mektebinden mezun olan zabitler için bir resmigeçit yapıldığını ve bunun da günümüzdeki yemin törenlerine çok benzer olduğunu dile getirilmiştir.

Yazar, İtalya ordusu ve Osmanlı Devleti ile yaptığı Trablusgarp mücadelesinden bahseder. Özellikle bu savaşlarda İtalya'nın Osmanlı'ya karşı kullandığı Kurup toplarının etkisinden de bahseder. İtalyan askerlerin savaşta geri çekilirken çölün de etkisiyle birçok teçhizatını geride bıraktığını belirtir.

Yazar, Avusturya-Macaristan hakkındaki askeri bilgileri, ülkenin askerî açıdan yeniliklere ve düzenlemelere vesile olacak hariciye nezaretinde matbuat kaleminin tesisi kanunu üzerinden anlatır. Bu kalemin vazifesini; askeriye ve yeniden yapılacak tebdilat hakkında matbuata malumatlar vermek, ordu ve donanmayı mükemmel hale getirmek için askeriyenin ne gibi ihtiyaçlarının olduğunu tespit etmek olarak ifade eder. Bu kalemin iki şubesinin olduğu ve farklı rütbelerde zabitlerin de olduğunu belirtilir.

[160] Belirtilmemiş, "Şüyun-u Askeriye", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

Yazar, dönem itibarıyla Osmanlı'nın en büyük düşmanlarından Rusya hakkında da bilgiler verir. Rusya'nın askeri ihtiyaçları ve tayyare eğitimi kapsamında Zabitane-i Mahsus Tayyare Mektebi adında bir okul açtığını, 1911-1912 senelerinde bu okuldaki tayyare eğitimi alan öğrenci sayısının çok arttığını, müfredata tayyare eğitimiyle ilgili yeni derslerin eklendiğini belirtir. Ayrıca Rus ordusuna sene-i şarkiye adında bir kurum kurulduğunu ve burada eğitim alan öğrencilerin, eğitim aldıkları ülkenin dillerini öğrenmek ve sonrasında bu öğrencilerin tercümanlık görevlerinde bulundukları belirtilir. Bunların görevlerini yerine getirmek için şark memleketlerine görevlendirildikleri ifade edilir.

Almanya konusunda ise; Berlin sene-i şarkiye mektebinde zabitan adında bir kurum kurulduğu, burada 301 kişinin eğitim aldığı, çok farklı ve çeşitli dillerin öğretildiği, hangi dilin kaç kişi tarafından bilindiği belirtilir. Avusturya-Macaristan haritasının ilk etapta tek renkli olduğunu ve bunun anlaşılmasının zor olduğunu ifade edilerek, daha sonra dört renkli yeni bir askeri haritanın hazırlandığından bahseder. Almanya konusunda başka bir yenilik olarak da zabitlerin yeni diller öğrenmelerini sağlayacak bir düzenlemenin yapıldığını ve Türkçe, Rusça, Arnavutça ve Bulgarca gibi dillerin öğretildiği belirtilir. Son olarak da askerlere mitralyöz eğitiminin verildiğini ve harpte bunun iyi şekilde kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.

Yazar makalede son olarak Romanya'dan bahseder. Romanya'da daha önce askeri eğitimlerin hep erkân-ı harbiye tarafından verildiğini, bu kurumun işlerinin çok yoğun olmasından dolayı bu görevin, yeni kurulan mekatib-i müdüriyeti umumiyesi kurumuna verildiğinden bahsedilir.

Yazar, makalesini bibliyografya ile son verir. Burada harbin idaresiyle ilgili meselelerden bahsedilir. Eserin iki cilt olduğunu ve bu eserlerde Alman komutanın dönemin savaşlarında en önemli noktaların açıkladığını ifade edilir. Ayrıca dönemin komutanlarının yapmış olduğu savaş, eğitim gibi konulara değinilmiştir. Son olarak kitabın yazılış amacını; savaş esnasındaki engellerin ve şartların göz önüne alınması olarak dile getirmiştir.

7.1.2. Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları, Bibliyografya[161]

Yazar İbrahim Hilmi Bey, bu kısımda dönem itibarıyla Osmanlı Devleti, Almanya, Avusturya-Macaristan, Belçika, Romanya, Japonya gibi devletlerin genel askeri durumlarından ve askeri alanda yaptıkları ıslahatlardan bahseder. Son olarak da bibliyografya kısmına değinir.

Osmanlı Devleti ile ilgili, padişahların tahta çıktığı zamanlarda yapılan resmigeçitlerden bahsedilir. Bu resmigeçitlere, askeriyeden bir kısım zabitan ile İstanbul'daki 3 askeri fırkanın katıldığından bahsedilir. Bu geçitlere, Fransızlardan alınan tayyarelerin de iştirak ettiği ifade edilmiştir. Burada padişaha resmigeçitlerde selamlama konusuna değinilerek; kılıç ya da tüfekle nasıl selamlama yapılacağı hususu anlatılmıştır. Padişaha dua açısından, padişaha hitaben "Padişahım çok yaşa" denildiği de ifade edilmiştir.

[161] Belirtilmemiş, "Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları, Bibliyografya", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

Ayrıca askeri alanlarda talimname ve nizamnamelerin de güncellenmesi ve özellikle süvarilerle ilgili bazı maddelerin değiştirilmesi hususuna değinilmiştir.

Osmanlı Devleti ile ilgili son olarak İtalya ile yapılan Trablusgarp harbinden bahsedilerek; İtalya'nın Çanakkale Boğazı'na, Rodos Adası'na, Kumkale ve Seddülbahir taraflarına yaptıkları taarruzlar ele alınmıştır.

Avusturya Macaristan Devleti'ne bakıldığında, 1907 yılında yapılan ıslahatlardan ve buna göre ordunun sayı olarak çok az olduğundan bahsedilir. Yapılan hazırlıklar sonucunda, 44 miralaya, 77 kaymakama, 80 binbaşıya, 209 yüzbaşıya ve 209 erkân-ı harbiye subayına ihtiyaç olduğu belirtilir. Bu doğrultuda ordunun süvari, piyade kollarında arttırılmaya çalışılmıştır. Yeni zabitanın, harp eğitiminden sonra 3 senelik staj göreceği ve göreve başlayacağından bahsedilir. Ayrıca ülkede 1912 yılında balonculuk faaliyetlerinde de bir gelişme görülür. Balonculuk ve balon eğitimini arttırmak ve buradaki eleman ihtiyacını karşılamak için bir müsabaka düzenlendiği ve burada yer alan balon ve tayyarelerin özelliklerinden bahsedilir.

Almanya Devleti'ne baktığımızda ise; Avusturya Macaristan'ın elindeki balonlara karşı yerden ve belli bir mesafede nasıl ateş edilmesi ve isabet ettirilmesi gibi konularda hazırlıkların yapıldığından bahsedilir. Bunun için obüslerin en uygun silah olduğu ifade edilir. Balonlara karşı uygun mevzi almak ve balonlar ilk görüldüğü anda vurulmasının öneminden de bahsedilir. Ayrıca Alman Krup ve Erhard fabrikalarının ürettiği yeni toplardan, bu topların çapları, azmi milleri, menzili, süratleri hakkında ayrıntılı bilgiler de verilmiştir.

Belçika Devleti'ne bakıldığında; burada Aseraklub adı verilen bir okuldan 4 zabitin mezun olduğunu, bu sayının arttırılması gerektiğinden bahsedilir. Bunun için harbiye mektebinde yeni bir şube açılarak muallimler tarafından bu zabitlere verilecek derslerden, alacakları eğitimlerden bahsedilir. Ayrıca Belçika'nın ordudaki eksiklerini gidermek için yaptığı ıslahatlardan bahsedilir. Ordunun terbiyesi, seferberlik, harekât gibi konular, erkan-ı harbiye nezaretinin kontrolüne verilir. Yine kralın yetkisi altında, belli konuların görüşülmesi, askeri alanda ıslahatların yapılması kapsamında etkili yeni bir meclisin (müdafaa-i milliye meclisi) açılmasından bahsedilir.

Romanya'ya bakıldığında ise; askeri ıslahatlar kapsamında yeni askeri okulların teşkil edildiği ifade edilir. Belli sınıflardaki zabitler ile zabit namzedi askerlere yeni idadiler teşkil edilmiştir. Bu kapsamda piyade, topçu ve istihkâm mektepleri Bükreş'te, süvari mektebi de Tirkayoş'ta kurulmuştur. Bu mekteplere belli bir müsabaka ve imtihanlarla talebe alınacağı, bunların alacakları eğitimler, maaşları hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılır. Ayrıca Romanya'da yeni üretilen askeri üniformalardan da bahsedilir. Yeni üniformanın, gül yeşili renginde olduğu, bir kaput, kırmızı yakalı bir ceket, dört cepli olduğu belirtilir. Üzerinde apoletten ve bu apoletin üstündeki subayların sınıflarını belli eden renklerden, zabitanın merasimlerde bu üniformayı giyeceğinden ayrıntılı olarak bahsedilir.

Yazar son ülke olarak Japonya'dan bahseder. Japonya'da vefat eden harbiye nazırı ferik Baron İşimoto yerine, daha önce 4. Ordu erkânı-ı harbiye dairesinde, 7. ve 14. Fırka komutanlıkları yapmış olan Yusako Okari'nin geçtiğine değinilmiştir.

7.1.3. Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları, Bibliyografya[162]

Bu kısımda dönem itibarıyla Osmanlı Devleti, Avusturya-Macaristan, İngiltere, Bulgaristan, Yunanistan, Rusya, İtalya gibi devletlerin yaptıkları askeri yenilik ve değişiklikler ele alınmıştır.

Osmanlı ordusuyla ilgili olarak, yeni bir saat uygulamasının getirildiği, eskiden var olan vusta ve gurubi saatlerinin harpte ve birçok alanda karışıklığı sebebiyet verebileceği, özellikle harpte verilecek emirlerin hangi saate göre yapılacağının tam olarak anlaşılmaması ve bu gibi durumların olmaması için yeni bir zevali saat sistemine geçildiği anlatılmıştır. Bunun yanında mevcut piyade talimnamesi son bulduğundan yeni bir talimnamenin hazırlandığı ve yakında buna geçileceği ifade edilmiştir.

Osmanlı Devleti ile ilgili son olarak İtalyanlarla yapılan Trablusgarp harbinin bazı tarih aralıklarında yaşanan gelişmelerden bahsedilmiştir. 28 Nisan-20 Mayıs tarihleri arasında iki devlet arasında Rodos, Meluna, Kanavar, Hamas, Tunus, Frovazori gibi yerlerde yapılan mücadeleler ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Ayrıca bu mücadelelerde Osmanlı ordusunun birçok noktada çok kayıplar verdiği ve özellikle İtalyanların denizdeki gücünden de bahsedilmiştir.

İngiltere'ye bakıldığında ise, başkomutanlıkta bir değişime gidildiği, erkân-ı harbiye reisi Sir William Nikolson'un Hindistan'da bulunan orduyu teftiş amaçlı görevlendirildiği, bunun yerine de Sir Con French'in geçtiği anlatılmıştır. Bunun yanında 1912 son baharında Kambriç'te askeri manevra eğitimlerinin yapılacağı ve teşkil edilen ordunun buradaki bütün mıntıkayı işgal edeceği ifade edilmiştir.

Avusturya-Macaristan'da Yüzbaşı Bomşes tarafından Kişamend'de yeni bir balon üretildiği, bu balonun ilk defa tecrübe edilmek üzere menzil ve erkânı harbiye Kumanları huzurunda denemesinin yapıldığı ve balonun 300 metreye kadar çıkıp hızının da gayet iyi sevide olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 1912 sonbahar manevralarının ağustos ayında 7. kolordu ve buna bağlı bazı birlikler tarafından, erkânı harbiye reisi ve veliaht Arşidük nezaretinde icra edileceği belirtilmiştir.

Bulgaristan'da 1901 senesinden beri Sofya civarında teşkil edilmiş mülazım-ı sani mektebiyle ilgili yeni bir emirname çıkarıldığı ve buna göre; buna göre ordunun ihtiyacı için piyade ve süvari mülazım-ı saniler yetiştirmek, bu mektebe de idadilerden talebeler alınacağı, bu mektebe giriş için bir sınavın yapılacağı, eğitimin 25 Eylülde başlayacağı, mektebin kumandanının alay kumandanı seviyesinde birinin olacağı, 7 ayın ders, 4 ayın da uygulamalı eğitim eklinde olacağı ve ders ve sınıf süreleri hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.

Bunun yanında 1912 senesinde Bulgar ordusunun talim ve terbiye programlarıyla ilgili geniş ve ayrıntılı bir eğitim programı aktarılmıştır. Burada piyade, topçu, süvari sınıfları başta olmak üzere ay ay, ne kadar süre hangi eğitimlerin yapılacağı ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Son olarak, Bulgaristan'da yeni bir erkânı harbiye mektebinin tesis edildiği, daha önce 4 sene zabitlik yapanların bu eğitimi almak için Paris veya Petersburg'a gittikleri ifade edilmiştir. Bulgaristan parlamentosunun şubatta Sofya'da

[162] Belirtilmemiş, "Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları, Bibliyografya", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

bir erkânı harbiye mektebi açılmasına karar verdiği, buraya 1 miralay, 6 muallim, müsabakalarla seçilecek 10-20 civarında yüzbaşı alınacağı belirtilmiştir.

Yunanistan'da veliahdın ordu müfettişliğine tayin olduğu, 1909 senesinde ülkede meydana gelen ihtilal sonrasında bu memuriyetin lağvedildiği ve müfettişliğin doğrudan harbiye nezaretine bağlı olduğu ifade edilmiştir. Vazife olarak da; orduyu teftiş etmek, büyük manevraları ve burada icra edilen eğitimleri takip etmek, ordunun bütün teşkilat, proje ve harbe hazırlık kapsamında yapılan işleri kontrol ederek bütün faaliyetleri harbiye nezaretine rapor etmek şeklinde açıklanmıştır.

Ayrıca harbiye nezaretinin 1903 ve 1906'lı ihtiyatlarını celp altına altığı, bu celbe alınanların 1903 senesinde talim görmeyen 10 bin civarında nefer olduğu, bunların 14 Nisan'da 3 aylık eğitime alınacağı ve sonrasında piyade sınıfına katılacağı belirtilmiştir.

Rusya'da hava ve deniz filosunun takviyesi ve yeni askeri balon kıtası ve bu amaçla Grandük Mihayloviç tarafından gazetelerde yardım kampanyası başlattığı bunun sonucunda 2 buçuk milyon civarında frank toplandığı bunun sonucunda 1910 senesinde Sivastopol'de bir mektep açıldığı belirtilmiştir. 1911 senesi ağustosunda bu mektepten 20 balon üretilmiş ve 19 baloncu yetişmiş, bunların Senpetersburg, Varşova ve Kilf'te ilk manevralarını gerçekleştirdiklerine değinilmiştir. Bu mektebin mevcudu başlangıçta 18 zabit, 20 nefer, 16 balon iken zamanla 102 zabit, 200 nefer ve 55 balona kadar çıktığı ifade edilmiştir. Fakat bunların Rusya'nın ihtiyacını karşılamadığı ve mektebin kapasitesi 1200 civarına kadar çıktığı belirtilmiştir.

İtalya harbiye nezaretinin başka memleketlerde istihdam edilen zabitlerin dil tahsilleri için Somali, Amerika ve Trablus'ta her sene buradaki dilleri öğrenmek için bir müsabaka düzenlemeye karar verdiği ve bunun için de 1000 frank tahsis edildiği vurgulanmıştır.

7.1.4. Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları Vesaire[163]

Bu makalede, Osmanlı Devleti, Bulgaristan, İtalya, Rusya, Avusturya-Macaristan, İngiltere ve Japonya gibi devletlerde askeri alanda ve devletlerin mevcut bazı talimname ve nizamnamelerinde yapılan inkılâp ve değişiklikler hakkında bilgiler aktarılmıştır.

Osmanlı Devletiyle ilgili olarak; Erkan-ı Harbiye Mektebi nizamnamesi 23. maddesinde yapılan değişiklik üzerine bu mektepten mezun olan zabitanın, Erkan-ı Harbiye Umumi dairesine tayin edileceği belirtilmiştir. Bunun yanında piyade endaht nizamnamesinde değişiklikler yapılarak, matbaa-i askeriyede tekrar basılıp yürürlüğe sokulduğu belirtilmiştir. Son olarak Osmanlı-İtalyan Harbine değinilerek; 30 Mayıs 1911 senesinde İtalyanların hem karadan hem de denizden yaptıkları taarruz ve baskılara karşı Osmanlı ordusunun her şeyini ortaya koyarak cesurca karşılık verdiği, İtalyanların uçaklarının bu muharebede çok hasar aldığı ve 8 saatlik süren mücadele sonucunda etrafta yığınla İtalyan askeri ölüsü ve uçak enkazları olduğu ve Osmanlı ordusunun hiçbir zayiata uğramadığı ifade edilmiştir.

[163] Belirtilmemiş, "Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları Vesaire", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Bulgaristan'a bakıldığında; 1912 senesinde yapılan bütçe çalışmalarında, bu yılki bütçenin 1911 senesi bütçesine göre 8,280,794 frank daha fazla olduğu, harp bütçesinin 191 harp bütçesine göre 753,566 frank daha fazla geldiğini ve harp bütçesinin genel bütçe içindeki payının %21 olduğu belirtilmiştir. Harbiye nezaretindeki zabitan sayısının 173'den 5212'e çıktığı ve mevcut Viyana, Petersburg, Belgrad, Bükreş ve İstanbul ateşe militerliklerin yanında bir de Roma'da bir ateşe militerlik ihdas edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca binbaşı tarafından idare olunan zabitan mekteb-i askeriyesinin artık miralay tarafından idare olunacağı belirtilmiştir.

İtalya'ya bakıldığında; İtalya'da harbiye nezaretinin bir tayyare müsabakası düzenleyeceği, yarışmaya, İtalya krallığında işyerleri bulunan ticarethaneler ve fabrikatörler ile İtalya'da işyerleri bulunan ecnebi fabrikatörlerin katılabileceği, müsabakaya katılacak olan tayyarelerin İtalya'da imal edilmiş olması, motorunun ithal olsa bile İtalya'da imal edilmesi şartlarının bulunduğu ve yarışmayı kazanacak olana ise 100 bin frank ödül verileceği belirtilmekteydi.

Rusya'ya bakıldığında; zabitanın şeref ve ahlakını muhakeme etmek ve zabitan beyanında meydana gelen meseleleri hal etmek ve görüşmek maksadıyla var olan askeri mahkemenin yeniden teşkil edilerek haysiyet mahkemesi olarak yeniden teşkil edildiği belirtilmiştir. Rusya'da süvari mekteplerinin şimdiye kadar süvari müfettişinin doğrudan doğruya emri altında idare olunurken yapılan düzenleme ile süvari mekteplerinin artık sadece harbiye nezaretine tabi olacağı ve mektep müdürünün ise her sene harbiye nezaretine bir rapor göndereceği belirtilmiştir. Son olarak çıkarılan bir emir üzerine, Poltava, Boğuduku, Grabu ve Runisk mıntıkalarında kara, deniz ve muharebe atlılarından oluşan birlikler tarafından tecrübe edilmek üzere bir seferberlik tatbikatı icra edildiği ifade edilmiştir.

Avusturya-Macaristan'a bakıldığında, zabitanın rütbe terfi sürelerinde değişiklikler yapıldığı ve kaymakam terfi müddetlerinin 4, yüzbaşılar için 9,5, mülazım olanlar için 9-9,5 ve mülazım paşalar için de 5 sene olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında kolağası rütbesinin de teşkil edildiği ve bu rütbenin 8 senelik yüzbaşılara verileceği belirtilmiştir. Son olarak piyade sınıfında olduğu gibi süvari sınıfında da endaht hizmeti için zabitan teşkil edileceği ve bu vazifenin binbaşı rütbesindeki zabitana verileceğinden bahsedilir.

İngiltere'ye bakıldığında; Salzbury Pilan'da bir baloncu mektebi tesis edileceği, ordu tarafından idare edilecek bu mektepten mezun olup diplomasını alanların tayyare kullanmaya başlayacağı, diploma alanların bir kısmının harbiye tayyare mektebine bir kısmı ise askeriye hava filolarına dâhil edileceği belirtilmiştir.

Son olarak Japonya'ya bakıldığında ise; Japonya'da yayımlanan bir mecmuadaki yazı kapsamında makineli tüfenkler üzerinden bir mütalaada bulunularak belli ifadelerde bulunulmuştur. Makalede kısaca; makineli tüfenk tabur kumandanının son derece metin sahibi biri olması gerektiği, makineli tüfenkleri kullanan zabitanın ateş icrasının kolaylaştırılması için meyilli arazileri seçmesi gerektiği, muharebe esnasında makineli tüfenklerin ordunun öncü askeri silahı olması gerektiği ve diğer dost birliklerin önünü açmak ve ilk muharebe hatlarının ateşle açılmasında son derece önemli olduğundan bahsedilir. Son olarak Japonların Ruslarla yaptıkları harbe değinilerek; Japonların şark

harbinde büyük bir zayiat aldığı ve bu zayiatın şimdiye kadar ki en büyük zayiat olduğu, özellikle istihkam sınıfında büyük zayiatların olduğu ve Pör Artur muharebesinde hem kale hem de mevzi muharebelerinde Japon askerlerin gösterdikleri metanetli mücadelesine değinilmiştir.

7.1.5. Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları Vesaire[164]

Yazarı belirtilmeyen bu makalede, Osmanlı Devleti, İngiltere, Avusturya-Macaristan devletlerinin askeri alanlarda yaptıkları ıslahat ve değişikliklerle ilgili bilgiler verilmiştir.

Osmanlı Devleti ile ilgili olarak, I. kolordu kumandanlığına yaver, süvari reisliğine Mahmut Paşa ve erkân-ı harbiye vekâletine miralay Ziya Paşa'nın tayin edildiği belirtilmiştir. Bunun yanında süvari ve piyade talimnamelerinde değişiklikler yapılarak, bu talimnamelerin bir komisyon tarafından düzeltilerek mükemmel bir hale getirildiği ve bu talimnamenin, matbaa-ı askeriye tarafından basılarak padişaha arz edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca devletin ve milletin bakası için, ordu ve bu orduyu oluşturan her ferdin, nefsine düşkün olmadan üstüne düşen görevleri yerine getirmesi gerektiği, son zamanlarda bazı zabitanın bu düşüncelerden uzak kaldığı ve bu düşüncenin yeniden oluşturulmasına yönelik orduyu oluşturan askerlerin gelişmesi ve bağlılıklarının arttırılması için yeni çalışmaların yapılması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Bunun yanında 6 Temmuzda Osmanlı ile İtalyanlar arasında geçen harp ele alınarak, İtalyanların torpido ile Çanakkale Boğazı'na taarruz ettikleri, Soğanlıdere tepesinden dolaşarak donanmalarını Orhaniye taraflarına kadar getirdiği, torpillerinin deniz renginde ve 33 mil hız ile hareket ettiği, İtalyanların en son Seydi Ali tepesine taarruz girişiminde bulunduğu, Osmanlı ordusunun bunlara karşılık verdiği ve iki Osmanlı neferinin bu mücadele esnasında yaralandığı belirtilmiştir.

İngiltere ile ilgili olarak, Lord Halda'nın büyük şansölye olarak tayin edildiği, harbiye nazırlığına miralay Zalay'ın tayin edildiği ve bu kumandanın, 1676 yılında doğduğu, Afrika'nın cenubu ve Transval taraflarında yapılan harplerde başarılar elde ettiği aktarılmıştır.

Avusturya-Macaristan Devleti ile ilgili olarak, devletin 1912 yılındaki askeri bütçesinin yeni askeri kanunlar kapsamında tekrardan düzenlendiği ve düzenlemenin askeriye ile ilgili yapılacak bütün ıslahatları kapsayacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda, müşterek ordu için 373,28,531 kurum, fevkalade bütçe için de 5,286,14 kurum, Bosna-hersek kıtaatı için 127, 68,346 kurum tahsis edildiği ve ordu masraflarının artmasının sebebi olarak da zahire fiyatlarının yükselmesi olarak belirtilmiştir.

Bunun yanında, küçük zabitan ve diğer efradın izdivaçları ile ilgili 2 yeni düzenleme yapıldığı ve bu düzenlemeyle zabitanların, belli hak ve imkânlar doğrultunda iki gruba ayrıldığı belirtilmiştir. 1. sınıfta olanların zevcesi ve çocuklarıyla beraber askeri bir ikametgâhta oturabileceği, erzak fiyatlarına göre tazminat alabileceği ve eşini kaybettiği zaman da yaptığı hizmetler doğrultusunda maaş alabileceği belirtilmiştir. 2, sınıfta olanlar ise, yukarıda hakları almak için 4 sene hizmette bulunması ve 25 yaşını

[164] Belirtilmemiş, "Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları Vesaire", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

doldurması, takım komutanlığı yapmış olması gerektiği ve sayılan bu şartların sağladıktan sonra kendi sınıfı içindeki zabitanlar arasında %3'lük dilime girmesi gerektiği açıklanmıştır.

Ayrıca Bosna kıtasında dağlık arazilerde emirlerin ve işaretlerin verilmesinin zor olduğu, bu maksatla Bosna'da bunları sağlamak için safa borularının var olduğu ve bu maksatla kullanıldığı, 2 adet olan bu boruların birinin tabur, birinin de bölük kumandanına tahsis edildiği belirtilmiştir. Son olarak, erkân-ı harbiye zabitanlarına balon ve tayyare eğitimi vermek maksadıyla belirlenen zabitanların, baloncu müfrezelerinde 13 günlük eğitime alınacağı, burada balona inip binmeyi öğrenecekleri ve bu eğitimlerin de, Viyana, Vinerteviştad, Presburg, Mudling ve Kişamend gibi şehirlerde yapılacağı ifade edilmiştir.

7.1.6. Ecnebi Orduları Vesaire[165]

Bu makalede Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya ordularında yapılan değişiklikler ve yenilikler ele alınmıştır.

Almanya askeriyesinde bilimsel gelişme hakkında birçok makale kaleme alındığı, bunlardan ikisinin; Militer ve Vahni Bilat olduğu belirtilmiştir. Bu makalelerde askeri alanda bazı değişiklerin meydana geldiği, bunlardan birinin de; piyade taburlarının 2'li mi, 3'lü mü, yoksa 4'lü olacağından bahsedilmiştir. Daha önce taburların 2 bölükten oluştuğu fakat bunların 2 bölük olması parçalanmasını kolaylaştırdığı ve bu yüzden de 4'lü bölük sistemine geçilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu 4'lü bölüklerin başına da daha önceden alay komutanlığı yapmış iki tane miralayın olması gerektiği belirtilmiştir.

3'lü piyade bölüğü meydana getirmenin tuhaf olacağı, bunun yerine Fransa'da olduğu gibi bir piyade ihtiyat livasının meydana getirilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir. Yeni oluşan taburların miktarının 800 kişilik, ihtiyat bölüğünün de 200 kişilik olacağı ifade edilmiştir.

Almanya'da yapılan başka bir değişiklik ise; bir topçu yürüyüş kolunun arasına piyade bölüğü veya takımlarının da sıkıştırılabileceğine değinilmiştir. Bu konunun gerekliğiyle ilgili olarak ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır.[166]

Avusturya-Macaristan'a bakıldığında, yapılan büyük manevralarda değişiklikler yapıldığı, yeni manevraların 7-12 Eylül 1912 senesinde yapılacağı, bunun için yeni 4. ve 5. orduların teşkil edildiği, bunlara ilaveten 12. ve 13. kolordularının manevralara dâhil edileceği belirtilmiştir. Bunun yanında Avusturya-Macaristan'da bir donanma nezaretinin olmadığı, bunun harbiye nezaretine bağlı bir şubeye dâhil edildiği, kumandanın da bahriye binbaşısı rütbesinde bir kumandanın olduğu kaydedilmişti. Ayrıca hem donama faaliyetleri ve buradaki eksikliklerin giderilmesi kapsamında Avusturya-Macaristan hükümetinin bir donanma müfettişliği tesis etmeye karar verdiği ifade edilmişti. Bu müfettişliğin görevi olarak da, talim ve terbiyenin tesis edilmesi, seferberlik anında bahriye gücü olarak bahriye kumandanının görevi almasına kadar buraya kumandanlık etmek olduğu belirtilmiştir. Yeni tesis edilen müfettişliğin ilk kumandanı olarak da Vis Amiral Hansa getirilmiştir.

---

[165] Belirtilmemiş, "Ecnebi Orduları Vesaire", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.
[166] A.g.m.,, s.429.

İtalya'da Toran ve Roma'da bulunan mekteplerde zabitanların otomobil dersleri alacağı, bu derslerin 1 ay (10 Haziran-10 Temmuz) olacağı ve burada 21 topçu, 12 istihkâm, 40 piyade ve 3 süvari zabitanının eğitim alacağı aktarılmaktaydı.

Ayrıca İtalya'da daha önceden büyük harp harekâtlarına dair var olan nizamnamenin değiştirildiği, erkânı harbiye nezaretinin muharebelerin muhtelif safhalarında muhtelif bütün sınıflar için ayrı birer nizamname hazırlandığı bilgisine yer verilmiştir. "Her sınıfa mahsus usul-ü harekât veya talimnameler" adı altında yeni bir düzenleme yapılmıştı.

7.1.7. Ecnebi Orduları Vesaire[167]

Bu makalede, Osmanlı, İngiltere, Avusturya-Macaristan, Almanya, İtalya ve Karadağ gibi ülkelerin askeri alanlarda yaptıkları yenilik ve değişiklikler hakkında bilgiler aktarılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaş'ında Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ'ın seferberlik ilanından sonra bu ülkelere karşı yaptığı seferberlik kapsamındaki faaliyetlerden bahsedilmiştir. Bu savaşta başkumandanlık vekâleti nazırlığına Nazım Paşa'nın getirildiği belirtilmiştir.

İngiltere'de 1902 yılında mızraklı alayların teşkil edildiği ve bunların sadece yükleme ve resmigeçitlerde kullanılacağı belirtilmiştir. Daha sonradan yapılan bir değişiklikle bunların seferlerde, talim ve terbiyede de kullanılacağı ifade edilmiştir.

Avusturya-Macaristan'da 22 Temmuz 1912 tarihinde yeni bir hizmet-i seferiye talimnamesi hazırlandığı ve daha önceki 1887 yılında çıkarılan talimnamenin kullanılmayacağı belirtilmiştir. Kolordu kumandanlarının artık bu yeni nizamnameye göre hareket edeceği, fikirler sunacağı ve faaliyetler yürüteceği belirtilmekteydi.

Almanya'da Mart 1912 tarihinde yeni bir endaht nizamnamesinin çıktığı belirtilmiştir. Bu yeni nizamnameye göre karanlık zamanlarda icra edilecek harekâtlarla ilgili eğitimlerin ele alınacağı ve orduda mevcut tüfenklerin kullanılması için bir sehpanın geliştirildiği ifade edilmiştir.

Almanya'da ayrıca doğu dillerini öğretmek amacıyla bir dil okulunun açıldığı, bu okulda eğitim alan 260 öğrencinin yaz dönemlerinde, Çince, Türkçe, Arapça ve Japonca öğrendiği, kış dönemlerinde ise, konferanslar aldıkları, elçilik ve konsolosluklarda eğitimler adlıkları belirtilmiştir.

Bunun yanında 1912 yılında Almanya'da otomobil sektörünün ileri seviyelere çıktığı, hem yük hem de insan taşıyan otomobillerin sayısının attığı belirtilmiştir. Bu tarihte, otomobil sayısının genel olarak yüzde 109, insan taşıyan otomobillerin yüzde 144 (10 bin adet), eşya taşıyan otomobillerin de yüzde 460 (2 bin adet) arttığı ifade edilmiştir. Bunun yanında seferberlik zamanında Prusya'dan 743, Bavyera'dan da 72 adet nakliye katarının alındığına değinilmiştir.

Son olarak Karadağ'a bakıldığında; askerlik hizmetiyle ilgili yeni bir nizamname çıktığı ve askerlik yaşıyla ilgili düzenlemelerin yapıldığı belirtilerek daha önceden askerlik yaşının 28-72 yaş aralığında olduğu aktarılmaktaydı. Yeni düzenlemeyle muvazzaf askerliğin 20 yaşından 52 yaşına kadar

[167] Belirtilmemiş, "Ecnebi Orduları Vesaire", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

olacağı ifade edilmiştir. Yeni değişiklikle muvazzaf ordunun iki sınıfa ayrıldığı, birinci sınıfta eli silah tutan askerlerden ve ikinci sınıfın da eli silah tutmayan fakat diğer askeri işlerde kullanılan kişilerden oluşacağı belirtilmiştir. Son olarak da mülazım-ı sani yaşının da 31'den 32'ye çıkarıldığı ifade edilmiştir.

7.1.8. Ecnebi Orduları, Yeni Kitaplar[168]

Bu bölümde; dönem itibarıyla İsviçre, Rusya, Japonya, İtalya, Romanya gibi devletlerin yaptıkları askeri yenilik ve değişiklikler ele alınmıştır.

İsviçre Devleti ile ilgili olarak; askeri tayyarecilik alanında, bu alana memur edilen personele bir tayyarecilik icazetnamesi ve herhangi bir ahlaki sorunu ve zaafı bulunmadığına dair bir belge verileceği, bunları ordu tabipleri tarafından muayenelerle gözden geçirileceği ve sonunda en iyi ve kabiliyetli olanlar ayrılarak askeri tayyarecilik alanında uzmanlaşma devresine alınacağı belirtilmiştir.

Bu seçilen personelin, sonraki eğitiminde coğrafya, tayyare ve balon motoru tamir ve bakımı ile ilgili eğitime tabi tutulacağı, eğitimler kapsamında imtihanların ve pratik derslerin olacağı, bunun sonucunda muallimler tarafından tayyarecilere, tasdiknameler verileceği, uçuş eğitimleri kapsamında istenilen eğitimlerin başarıyla tamamlanmasını müteakip, tayyarecilere başarı belgesi verileceği anlatılmıştır.

Rusya Devleti'nde Sivastopol'de inşa edilen tayyarecilik okulunun bittiği, bu okulun inşasına hükümet tarafından 399 bin, arazi için de 2.394 bin frank bütçe ayrıldığı, burada asıl maksadın her mevsim uçmaya uygun bir havası olduğu ve talebelerin sadece yazın değil her zaman Sivastopol'de uçuş eğitimi alabileceği belirtilmiştir.

Japonya Devleti'ne bakıldığında; Kukumin gazetesinin haberine göre; sahra topçusunun ıslahı konusunda değişiklikler yapıldığı, 6 olan toplu bataryaların 4'e ineceği, alayların 2 gruptan 3 gruba çıkarılacağı, bu teşkilat sonucunda yeni haliyle 25 grup ve 75 bataryanın teşkil edileceği ifade edilmiştir.

İtalya Devleti'ne bakıldığında; devlet kademelerinde çalışan bazı zabitlerin yabancı dil öğrenimi için yabancı ülkelere gönderildiği, en çok ihtiyaç olan yabancı dillerin; Almanca, Macarca, İngilizce ve Rusça olduğu ve bu kapsamda Almanca için 10, Macarca için 3, İngilizce için 6 ve Rusça için de 6 zabitin görevlendirileceği, bu zabitlerin hep payitahtlarda oturacakları, bu eğitimlerin 4-6 ay arasında olacağı ve her zabite aylık 300-500 frank arasında para verileceği belirtilmiştir.

Son olarak Romanya Devleti'ne bakıldığında ise; ülkenin en büyük şehirlerinden olan Dobruca'da nüfus ele alınmıştır. Şehrin nüfusunun toplam 307.618 kişi olduğu, bunun 141 bin civarının Türk ve Tatarların oluşturduğu, burada Türkçe konuşan kişi sayısının ise 151 bin civarında olduğu ve bunun da toplam nüfusun % 49'unu oluşturduğu ifade edilmiştir. Şehirde ikinci büyük nüfusa sahip olanların 136.439 kişilik nüfusu ile Bulgarların olduğu, bunun yanında Romanyalıların 8.532, Ermenilerin 1914, Rumların 1596 kişilik nüfusa sahip oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca hükümetin

[168] Belirtilmemiş, "Ecnebi Orduları, Yeni Kitaplar", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

Dobruca'da yapılacak olan tren hatları için 405 milyon frank tahsis ettiği ve bu tren hattının 1914 senesi sonbaharında çift yönlü olacağı anlatılmıştır.

7.1.9. Ecnebi Orduları, Yeni Kitaplar Vesaire[169]

10. cildin son makalesinde dönemin önemli devletleri olan Almanya, Avusturya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerin ordularında ve askeriyesinde yaptıkları düzenlemeler, ıslahatlar ele alınmıştır. İlk olarak Almanya'ya değinilerek; burada nakliye sınıfının büyük bir ilerleme kaydettiği, yeni nakliye depolarının kurulduğu, yeni bir nakliye deposu müfettişliğinin oluşturulduğu, önceden süvari ve topçu sınıflarına bağlı olan nakliye sınıfının artık atlı birliklere bağlı olacağı, nakliye sınıfının muharebe sırasında ordunun en gerisinde yer alacağı, nakliye sınıfının eğitimlerine ağırlık verileceği ve bu konuda yeni bir nizamname hazırlandığı belirtilmiştir.

Avusturya'ya baktığımızda burada birçok alanda askeri yenilikler görebiliriz. Burada istihkâm sınıfı zabitanı yetiştirmek maksadıyla Krakovi'de bir askeri okulun açıldığı, mühendis mektebinden mezun olanların bu okula kabul edilebileceği anlatılmıştır. Bunun yanında köprücü takımlarının birleştirilerek bir tabur haline getirildiği, yüzbaşılıktan binbaşılığa geçerken 2 haftalık yeni bir programın hazırlandığı, son olarak da yeni bir askeri mektebin açıldığı, buraya sadece mülazım ve zabit namzetlerinin geleceği ve bunların 6 haftalık eğitimin ardından bir staja tabi olacakları ifade edilmiştir.

Fransa'da askeri bir ıslahat olarak Hoçkis fabrikasında üretilen adına maksim denilen yeni bir mitralyözden bahsedilir. 20 saniyede 34 kurşun atabilen, ayrıca tayyare üzerinde de kullanılabilen bu yeni silahın, süvari birliği içinde üretildiği anlatılmıştır.

İtalya'ya bakacak olursak; buradaki askeri yenilik ve ıslahatların, 1913 senesinde basılan Tribana gazetesinden faydalanılarak anlatıldığı belirtilmiştir. Burada ayrıca İtalyanların 1910-1913 yılları arasında Trablusgarp, Tripolitanya ve Bingazi'de yaptıkları askeri faaliyetler, askerlerin sayıca durumu, çeşitli askeri birliklerin, sınıfların aldıkları görev ve sorumluluklar ile ilgili de ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır. Bunun yanında İtalya'nın Trablusgarp ve sayılan diğer yerlerde Lozan'a kadar geçen zamanda ellerindeki mevcut personel miktarı ve araç gereçleriyle ilgili de bilgiler verilmiştir. Son olarak da ülkede bir nizamname mektebinin teşkil edildiği, burada okuma-yazma bilmeyen, okuma-yazması çok kötü olan personelin eğitilmesi için açıldığı ifade edilmiştir. Burada eğitim alacak personelin eğitiminin de harp mekteplerinden mezun olan askerler tarafından verileceğinden bahsedilmiştir.

Yazar makalenin son kısmında ise; Yüzbaşı Mehmet Nihat Bey tarafından yazılan, 3 bölümden oluşan ve bir askerin hem eğitim esnasında hem de harp meydanında işine çok yarayacağını düşündüğü Zabitin Harp Çantası kitabı hakkında ayrıntılı açıklama yapmıştır.

[169] Belirtilmemiş, "Ecnebi Orduları, Yeni Kitaplar Vesaire", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.

SONUÇ

İletişim ve haberleşme, insanoğlunun hayatında her zaman var olmuş ve onun gelişimine, kültür seviyesinin artmasına büyük katkılar yapmıştır. İnsan hayatının modernleşmesi ile doğru orantılı iletişim araçları da gelişme göstermiş, yazının icadı, matbaanın icadı, kâğıt ve ülkeler arası sosyal ve kültürel

gelişmeler, iletişim ağını ve çeşitliliğini olumlu yönde geliştirmiştir. Osmanlı Devleti son dönemlerde hemen hemen her alanda büyük kayıplara uğramış, sosyo-kültürel hayatında büyük değişimlere yönelmek zorunda kalmış ve zamanla muhalif sınıflar, gruplar ortaya çıkarak özgür ifadenin, hür düşüncenin, fikirlerin rahatça kaleme aktarılması noktasında öncülük etmişler, bu durum da birçok yayın ve eserin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Türk toplumu, kültür olarak çok eskilere dayanır. Türk toplumu, belli dönemlerde değişim ve yenileşme hareketi içine girmiştir. Osmanlı Dönemi'ne baktığımızda ise özellikle 1800'lü yıllardan sonra askeri alan başta olmak üzere birçok konuda değişim ve yenileşme çabası içine girilmiştir. Tanzimat Dönemi ile yenileşme hareketlerine ağırlık verilmiş, bu dönemde birçok aydın, düşünür ve belli fikir akımları (Batıcılık, İslamcılık, Osmanlıcılık, Türkçülük) ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu aydınlar ve fikir akımları üzerinden devlet ayakta tutulmaya çalışılmış, var olan sistemlerin eksik, hatalı yönleri masaya yatırılıp eleştirilmiş ve bu kapsamda yenileşme hareketlerine ağırlık verilmiştir.

Tanzimatla beraber birçok konuda farklı yayın ve eserler ortaya konmaya başlanmış, bu durum II. Meşrutiyet döneminde muhalif sınıfın ya da devletin gelişmesini ya da değişmesini isteyen insanların fikirlerini ve tezlerini ortaya koydukları yayınlar haline gelmiştir. Osmanlı Devleti açısından en çok eleştiri konusu, ordunun aldığı mağlubiyetler ve ordu içindeki hem teknolojik hem de disiplin eksikliği gibi konular olmuştur. Özellikle askeri sınıfa mensup şahısların çıkardıkları mecmualar ve yazdıkları makale ve köşe yazıları ordunun içinde bulunan durumu çok iyi aktarmakta, ordunun disipline edilmesi adına görüş ve önerilerde bulunulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin her kademesinde değişimler yaşanırken muhaliflerin en etkili silahı, basın ve yayın unsurları olmuştur. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında basılan pek çok kitap, mecmua ve gazete; muhaliflerce el altından yurda sokularak hazırlığını yaptıkları inkılâp fikrinin halka ulaşmasını sağlamıştır. Sultana muhalefet eden kesim içerisinde en çok dikkat çeken topluluk, askerlerden oluşmaktaydı. Her zaman için güç ve iktidarın en belirgin unsurlarından olan askerin muhalefeti ve tepkileri merkez açısından oldukça kaygı verici olmuştur.

Ordunun temel eğitim felsefesi ve eğitiminin ağırlıkta işlendiği, ordu içinde görev yapan birçok subayın kaleme aldığı makale ve yazılar, zamanla mecmua ve dergilerde yer almış, bazı devlet adamları ve matbaacıların öncülük etmesiyle bunlar, derlenip kitap, mecmua ya da gazete haline getirilerek yayınlanmıştır. Osmanlı matbuatı açısından II. Meşrutiyet döneminde ele alınan bu çalışmalar, dönemi iyi değerlendirme, eksikliklerin yerinde görülmesi, sorumlu şahıslara görevleriyle ilgili eğitici bilgiler aktarması, ülkenin içinde bulunduğu durumun yakından takip edilmesi, diğer dost ya da düşman ülkelerin genel askeri ve siyasi durumlarının incelenmesi açısından büyük katkı sağladığı görülmüştür.

Dönemin gazete ve mecmuaları ayrıcalıklı kılan, dönemin siyasi ortamında başrolü oynayan askerlerin fikirlerinin yazıya yansımış olmasıdır. Gazete ve mecmuaların genel mahiyetleri olaylara göre şekil aldığı gibi, vuku bulabilme ihtimali bulunan olaylar ile alakalı da görüşler gazete sütunlarında yer bularak toplum üzerinde bir etki yapılmaya çalışılmıştır. Bu yayınlar askeri eğitim, ordunun modernizasyonu, siyaset ve toplumsal yazıların yanı sıra, sanat, spor, edebiyat, devletlerarası hukuk ve

savaş hukuku gibi çok sayıda konunun işlendiği bilgi kaynağı olma vasfına sahiptir. II. Meşrutiyet Dönemi askeri gazete ve mecmuaları, subayların siyaset ve sosyal yaşam düzeyine müdahale için oldukça etkili bir araç niteliğindedir. Öncelikle askeri basın, çıkış amaçları doğrultusunda Osmanlı ordusunun gelişmesi ve modernize olmasının yanı sıra, diğer ülke ordularının içinde bulundukları durumu mercek altına almışlardır. İçeriklerinin önemli bir bölümü yabancı ülke ordu ve donanmalarının altyapıları hakkında çeşitli bilgi ve istatistiksel rakamlardan oluşmaktadır. Savaş dönemleri yapılan yayınlardaki bu tarz haberlerin hem Osmanlı askerlerini hem de halkı bilgilendirmesi açısından önemi büyüktür.

Muhalif grupların yayın organları zamanla birçok konuda yayınlanmaya başlanmış, eleştiriler ve bazen de görüş, öneri üzerine yazılar yazılmıştır. Bunun yanında özellikle ordunun eğitimi, askerlik mesleği ve ordu içinde neler olup bittiği ile ilgili de çoğunluğu Osmanlı subayı tarafından makaleler ve yazılar yazılmaya başlanmış, bunlar bazen derlenip mecmua, gazete haline getirilmiş, bazen de risaleler halinde görüş ve öneri şeklinde aktarılmıştır. Çalışmamızın ana konusunu oluşturan ve dönemin Osmanlı subaylarının yoğunlukta makaleler, yazılar kaleme aldığı, editörlüğünü dönemin matbaacılarından Tüccarzade İbrahim Hilmi ÇIĞIRAÇAN'ın yaptığı Ordu ve Donanma Mecmuası, ordunun eğitimi ve içinde bulunduğu durumu, değişim ve gelişimini ayrıntılı şekilde aktaran bir mecmuadır. Genellikle askerlik mesleğini yapan şahıslara yönelik yazıların kaleme alındığı, ordunun her açıdan derlenip disipline edilerek tekrardan ayağa kaldırmanın gerekliliğini savunan, askeri teknoloji alanında meydana gelen değişiklikleri ayrıntılarıyla anlatan bir mecmua olduğu görülmüştür.

Ordu ve Donanma Mecmuası, ordunun modernizasyonu ve askerlik eğitimleri konularına ağırlık vermiş, bunun yanında Osmanlı Devleti ile siyasi ve askeri yönlerden ilişkisi bulunan Almanya, İngiltere, Fransa, Rusya, Romanya, Yunanistan ve bazı Balkan ülkelerinin orduları, içinde bulundukları siyasi durumlar ve askeri alanlarda yaptıkları gelişmeler ve ıslahatları da ele almıştır. Kara kuvvetleri birliklerinin eğitimleri ve ordu içindeki vasıfları ağırlıkta olmak üzere, deniz ve hava kuvvetlerinin de yaptığı mücadeleler, tarihi şemaları, gelişimleri, ıslahatları alanlarında ayrıntılı bilgiler aktarmıştır. Bakıldığında mecmuada kaleme alınan yazıların hem ihtiyaçtan hem de eksikliklerin giderilmesi noktasında o döneme bir ders ve öneri vazifesi yaptığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

KAYNAKLAR

Birincil Kaynaklar:

Arşiv Kaynakları:

I. Gazeteler:

Akşam Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Son Telgraf Gazetesi

Vakit Gazetesi

Ulus Gazetesi

II. Arşiv Belgeleri

Abdullah TANRIKULU Özel Arşivi

İ. Lütfi SEYMEN Arşivi

Yayınlanmış Eserler:

Ahmet Refik Bey, "Osmanlı Akıncıları, Kasım Bey Akını", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

Ahmet Refik Bey, "Ordumuzda Terbiye-yi Tarihiye", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

Ahmet Refik Bey, "Meşhur Kumandanlardan Anibal", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.

AKBULUT Uğur, "Osmanlı Basın Tarihine Bir Katkı: Gazetelerin Yayınlanma Amaçları Üzerine (1831-1876)", *Erzurum Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Fakültesi Dergisi,* Sayı 5, 2013.

ALBAYRAK Nurettin, "*ÇIĞIRAÇAN İBRAHİM HİLMİ*", İslam Ansiklopedisi, TDV, C.8.

Ali Haydar Emir Bey, "Sefain-i Harbiye İnşaatının Tarihçesi, Ordu ve Donanma Mecmuası", Cilt 10.

Belirtilmemiş, "Şüyun-u Askeriye", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

Belirtilmemiş, "Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları, Bibliyografya", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

Belirtilmemiş, “Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları, Bibliyografya”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

Belirtilmemiş, “Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları Vesaire”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Belirtilmemiş, “Zamanımız Harplerinde Süvarinin Ehemmiyeti”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Belirtilmemiş, “İtalya’nın Filosunun Seyr-i Sefaid Boğazı’na Taarruzu”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Belirtilmemiş, “Kumanda Usulleri”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Belirtilmemiş, “Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları Vesaire”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Belirtilmemiş, “Muhasara Harbinde Süvarinin Vazifesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Belirtilmemiş, “Ecnebi Orduları Vesaire”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

Belirtilmemiş, “Siyasetin İdare-i Harp Üzerine Tesiri”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

Belirtilmemiş, “Müdafaa ve Taarruz Tabiri”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Belirtilmemiş, “Ağır Topçu Talimnamesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Belirtilmemiş, “Ecnebi Orduları Vesaire”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Belirtilmemiş, “Taarruz ve Müdafaa Tabiri”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Belirtilmemiş, “Müdafaa ve Taarruz-u Tabiyenin Eşkâl-İ Muhtelifesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

Belirtilmemiş, “Ecnebi Orduları”, Yeni Kitaplar, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

Belirtilmemiş, “Sahra Topçu Tebdilatı”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

Belirtilmemiş, “Müstahkem Sahra Mevzuuna Tekarrub”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Belirtilmemiş, “Düvel-i Ecnebiye Terkibat-ı Bahriyesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Belirtilmemiş, “Balkan Harbinde Alman Teyyarecileri”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Belirtilmemiş, “Müstahkem Sahra Mevzuuna Tekarrub”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Belirtilmemiş, “Sahra Topçusunun Talim ve Terbiye Programları”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Belirtilmemiş, “Süvarinin Keşf-i Hidematına Dair Vesaya”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.

Belirtilmemiş, “Topçu Keşif Kolları”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.

Belirtilmemiş, “Ecnebi Orduları”, Yeni Kitaplar Vesaire, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10, Mayıs 1330.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Bölük Talim Teftişi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

Binbaşı Ali Fuad Bey, “Sahillerin ve Limanların Suret-i Müdafaası”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “İşgal Muharebesi ve İhata”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

Binbaşı Esad Bey, “Arazide Teftişlere Misal”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt, 6, Ağustos 1328.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Karaya Asker İhracı”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Şarköy ve Bolayır Muharebelerinde Bulgarlar”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 10.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Yürüyüşte Emniyet Hidematı”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Süvarinin Keşif Hidematı”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Almanya’da Erkan-ı Harp Zabitleri”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Balkan Buhranı ve Dört Cepheli Harp”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Budapeşte’den Midye-İnöz Hattına”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

Binbaşı İhsan Bey, “Tayyarelerin Ehemmiyeti”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Sahra Topçu Tabiyesinden Vukua Gelen Tebeddülat”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

Binbaşı Ali İhsan Bey, “Tabur Talimi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Binbaşı Ahmet Sedat Bey, “Yürüyüş”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

Binbaşı Ali Asım Bey, “Küçük Karakol Hidematı”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

Binbaşı Asım Bey, “Nefer Endaht Vezaifini Ne Suretle İfa Eder?”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

Binbaşı Esad Bey, “Küçük Zabit Meseleleri”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

Binbaşı Esad Bey, “Küçük Zabit Meselelerinden”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

Binbaşı Esad Bey, “Küçük Zabit Meselelerinden”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Binbaşı Esad Bey, “Muharebenin Endahatlarından Hazırlık Endahtı”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Binbaşı Esat Bey, “Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 8, Mart1330.

Binbaşı Esad Bey, “Muharebe Endahtlarından Muharebe Endahtı”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Binbaşı Fazıl Bey, “Acemi Terbiyesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Binbaşı Hafız Hakkı Bey, “Asker Terbiyesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

Binbaşı Sadık Bey, “Süvarinin Yaya Muharebesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Binbaşı Şevki Bey, “Tabiye Mesaili”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

BİRSEL Salah, *“*İncelik ve Temizlik Bahçeleri”, *Cumhuriyet Dergisi,* sayı 240, 1990.

BOZOK Hüsamettin, *Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan İbrahim Hilmi’ye Mektuplar,* Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1963.

ÇAYIR Faruk, “Türk Basını ve Sansür”, *Hukuk Gündemi Dergisi,* s.36-53.

DEMİR Kenan, "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve Gazeteler", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı 5, Nisan 2014, s.57-82.

DEMİR Kenan, "Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı 9, Nisan 2016, s.71-101

DEMİRTAŞ Oktay, *Başlangıçtan Günümüze Türk Basınında Alternatiflik Arayışları ve Alternatif Medya Olgusu*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul 2016.

DOĞRUL Mehmet, *TÜCCARZADE İBRAHİM HİLMİ'DE MODERNLEŞME,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Konya 2011.

DUMAN Olcay Özkaya, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Ulusaldan Yerele Basın ve Yayıncılık Faaliyetlerinin Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Mustafa Kemal Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma Uygulama Merkezi Dergisi,* Sayı 8, Ankara 2013, s.1031-1041.

ERŞAHİN İbrahim, *Tüccarzade İbrahim Hilmi Çığıraçan-Hayatı ve Eğitim ve Görüşleri,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara 2004.

Esat Bey, "Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

Fon Rayhanav, "Balkan Harbinden Alınan Tabiye Dersleri", Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 9, Nisan 1330.

HAYTA Necdet, *Tarih Araştırmalarına Kaynak Olarak Tasvir-i Efkâr Gazetesi (1862/1869),* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara, 1990.

HİLMİ İbrahim, *Fihrist-i Umumi*, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1339.

HİLMİ İbrahim, *Maarifimiz ve Servet-i İlmiyemiz Felaketlerimizin Esbabı*, Dersaadet, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, 1329.

HİLMİ İbrahim, *Fihrist-i Kitaphane-i umumi Esami Kütüp*, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1327.

HİLMİ İbrahim, *Türkiye'de İnkılâp Usulleri ve Parti Mücadeleleri*, Şirket-i Mürettebiye Basımevi, İstanbul, 1946.

ILGAR İhsan, *Şükrü Eğilmez'in Hatıraları, Milli Mücadelede Bursa*, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1980.

Japon kaymakam Yuda, “Aksa-yı Şark Harbi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

Japon kaymakam Yuda, “Aksa-yı Şark Harbi-2”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

KARAMAN Mehmet Ali, *II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Askeri Matbuatı ve Siyasi Hayattaki Rolü,* Yayınlanmış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Şubat 2014.

Kaymakam Şevki Bey, “Tabiye Mesaili”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

Kaymakam Yusuf Rasıh Bey, “Tarih-i Harpten Bir Sayfa”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Kaymakam Yusuf Rasıh Bey, “Birinci Napolyon’un Akval ve Emsali”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 5, Temmuz1328.

Kaymakam Yusuf Rasıh Bey, “Birinci Napolyon’un Akval ve Emsali-2”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

Kaymakam Yusuf Rasıh Bey, “Birinci Napolyon’un Akval ve Emsali-3”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 7, Eylül 1328.

Kaymakam Suphi Bey, “Rusya’nın Karadeniz Filosu”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

KIZILCA Gül Karagöz, “Osmanlı/Türk Basın Tarihi Yazımı Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, *İLEF Dergisi*, Sayı 1, Mart 2016, s.72-84.

KOÇU Reşad Ekrem, *“Çığıraçan İbrahim Hilmi*”, İstanbul Ansiklopedisi, C. 7, İstanbul, 1965.

KOLOĞLU Orhan, *Osmanlı Dönemi Basının İçeriği*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2010.

Mehmet Arif Bey, “Zamanımızda Makineli Tüfenkler”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 1, Mart 1328.

Mustafa Hilmi Bey, “Piyade Bölüğünün Talim ve Terbiyesi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

NALCIOĞLU Belkıs Ulusoy, *Türk Basın Tarihi Gazetecilik,* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul 2010.

OCAK Başak, *Osmanlı Devleti’nin Çöküş Nedenleri Tüccarzâde İbrahim Hilmi ÇIĞIRAÇAN’ın Kaleminden*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2010.

OCAK Başak, *Bir Bab-ı Ali Yayıncısının Portresi Tüccarzade İbrahim Hilmi ÇIĞIRAÇAN,* Müteferrika Yayınları, İstanbul, 2003.

OCAK Başak, “Ahmet Refik Altınay’ın Büyük Tarih-i Umumi’sinin Yayın Öyküsü ve İbrahim Hilmi Çığıraçan’ın Tarih Anlayışı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. III, S. 9-10, İzmir 2000.

ORTAYLI İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İletişim Yayınları, 21. Baskı, İstanbul 2005.

PEHLİVANLI Hamit, “Son Dönem Tarih Araştırmalarında Askeri Gazete ve Süreli Yayınların Yeri”, Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Kırıkkale, s.244-258.

SEVENGİL Refik Ahmet, *Hüseyin Rahmi GÜRPINAR Hayatı, Hatıraları, Eserleri*, Münakaşaları, Mektupları, Hilmi Kitapevi, İstanbul, 1944.

Süleyman Naki Bey, “Çanakkale’deki Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 2, Nisan 1328.

Süleyman Naki Bey, “Çanakkale’deki Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden-2”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

ŞAPOLYO Enver Behnan, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın,* Güven Matbaası, Ankara 1969.

TOROS Taha, “İlk Editörümüz Hilmi Çığıraçan”, *Kitap Belleten, Aylık Bibliyografya Yeni Seri*, Sayı 2, 1963, s.3-18.

TÜCCARZÂDE İbrahim Hilmi, *Zavallı Millet*, (Yayına Hazırlayan: Başak OCAK), İstanbul, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2009.

Yusuf Azime Bey, “Osmanlı Neferinin Bir Tasvir-i Mümeyyizi”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Yüzbaşı Esad Bey, “Arazide Teftişlere Misal”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6, Ağustos 1328.

Yüzbaşı Mehmet Arif Bey, “Balon ve Tayyarelere Endahat”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 3, Mayıs 1328.

Yüzbaşı Rasim Bey, “Yeni Rus Süvari Talimnamesine Dair”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Yüzbaşı Şevki Bey, “Tabiye Mesaili”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 4, Haziran 1328.

Yüzbaşı Şevki Bey, “Tabiye Mesaili”, Ordu ve Donanma Mecmuası, Cilt 6. Cilt 8, Mart1330.

EKLER

EK 1.

ORDU VE DONANMA MECMUASI BİBLİYOGRAFYASI

Not: Ordu ve Donanma Mecmuasının her cildinin sonunda yeni basılmış, düzenlenmiş ya da sorumlu kişiler tarafından takip edilmesi ve okunması lüzumlu görülen kitap, nizamname veya romanlar, Osmanlıca dilinde bibliyografya başlığı altında verilmiştir.

Bu bölümde Osmanlıca olarak mecmuada yazılan eserler, Türkçeye aktarılarak bir dizin halinde bibliyografya başlığı altında ve cilt cilt olacak şekilde derlenmiştir. Mecmuada, çoğu kitabın tam künyesi olmayıp sadece yazar ve eser adı mevcuttur.

1.CİLT

S.no	Eser Adı	Yazarı
1	Hazırda ve Seferde-Yeni Piyade Talimnamesi	7. Fırka Kumandanı Miralay Mustafa Hilmi Efendi
2	Hazırda ve Seferde-Yeni Piyade Talimnamesi Şerhi	7. Fırka Kumandanı Miralay Mustafa Hilmi Efendi
3	Hazırda ve Seferde Piyade-Yeni Piyade Talimnamesi Şerhi	7. Fırka Kumandanı Miralay Mustafa Hilmi Efendi
4	Piyade Efradına Mahsus hizmet-i Askeriye Dersleri	Miralay Mustafa Hilmi Efendi
5	Müfessil ve Yeni Terbiye ve Vezaif-i Askeriye-Yeni Piyade Endaht Talimnamesi Şerhi	Edirne Talimgâh Kumandanı Binbaşı Ali Fazıl Bey
6	Yeni Piyade Talimnamesinin İzahı	Mütercim Almanca Muallimi Osman Nuri Bey
7	Muharebe Nokta-yı Nazarından Bölüğün Talim ve Terbiyesi	Binbaşı Hamdi Bey
8	Tabur, Binbaşı	Ali Fazıl Bey
9	Dağınık Nizamda Dizim ve Manganın Talim ve Terbiyesi Hakkında Nokad-ı Esasiye	Mütercim Ahmet Refik Bey
10	Avcılık,	Erkan-ı Harbiye Yüzbaşılarından Yusuf Bey
11	Gece Yürüyüş ve Muharebeler	Binbaşı Ali Fazıl Bey
12	Gece Muharebeleri ve Gece Tatbikatları,	Erkan-ı Harbiye Yüzbaşılarından Hulusi Bey
13	Piyadenin Gece Dersleri,	Mütercim Kolağası Ahmet Hayri Bey
14	Piyadenin Keşif Hidematı	Binbaşı Ali Fuad Bey
15	Piyade Acemi Neferi Nasıl Yetiştirilir-Hafta Cetvelleri	Erkan-ı Harbiye Yüzbaşılarından Yusuf Bey
16	Bölüğün Muharebe Talimi	Erkan-ı Harbiye Kolağalarından Mustafa Kemal Bey
17	Piyade Sınıfına Mahsus Tahmin-i Mesafe	Yüzbaşı Ahmet Refik Bey
18	Zamanımızda Mesafe Tahmini	Mekteb-i Harbiye Muallimi Hamid Bey

19	Manga Başı	Mütercim Ahmet Refik Bey
20	Bölük Talimi	Binbaşı Ali Fazıl Bey
21	Piyadenin Muharebede Harekâtı	Mehmet Hulusi Bey
22	Bölüğün Muharebesine Dair Mesail	Binbaşı Hamdi Mustafa Bey
23	Tabur, alay ve Livaya Mahsus Açılma ve Yayılma Mesaili	Kolağası Ali İhsan Bey
24	Bölüğün Muharebeye İhzarı	Kolağası Osman Bey
25	Hafta Cetveli	Ali Vasfi Bey
26	Ameli ve Nazar Hafta Cetvelleri	Yüzbaşı Cavit Bey
27	Takımla İleri Karakola Memur Öldüm Vazifemi Nasıl İfa Ederim?	Yüzbaşı Hamdi Bey
28	Endaht Defterleri	Belirtilmemiş
29	Zabt ve Rabt ve Usul-u Talim ve Terbiye	Yüzbaşı Mehmet Arif Bey
30	Bölük Mesaili	Mülazım Ahmet Feyzi Bey
31	Takımın Talim ve Terbiyesi Ahmet Feyzi Bey	Ahmet Feyzi Bey
32	Bölüğümü Yürüyüşe Alıştırıyorum Ahmet Feyzi Bey	Ahmet Feyzi Bey
33	Uç ve Uç Kumandanının Harekâtına Rehber Mülazım Kazım Bey	Mülazım Kazım Bey
34	Dağınık Nizam ve Efrada Öğretilmesinin Usulü Mülazım Osman Edib Bey	Mülazım Osman Edib Bey
35	Neferin Vezaif-i Askeriyesi	Mümtaz Yüzbaşılarından İsmail Hakkı Bey
36	Piyade Efrat Dersleri Kolağası Ahmet Ali Bey	Kolağası Ahmet Ali Bey
37	Münferit Avcılık Talim ve Terbiyesi Kolağası Ahmet Ali Bey	Kolağası Ahmet Ali Bey
38	Dizim ve Manganın Avcılık Talim ve Terbiyesi Kolağası Ahmet Ali Bey	Kolağası Ahmet Ali Bey
39	Piyade ve Süvarinin Kıta İle Muharebe Endahtı ve Usul-ü Tenkidi	Kolağası Ahmet Ali Bey
40	Piyade ve Süvari Bölüğünde Muharebe Endahtı ve İzahı Kolağası Ahmet Ali Bey	Kolağası Ahmet Ali Bey
41	Ders Endahtı Talim ve Terbiyesine Dair Vesaya Kolağası Ahmet Ali Bey	Kolağası Ahmet Ali Bey
42	Efradın Çifte Nöbetçilik Vazifesine Dair Usul ve Kuvaid	Yüzbaşı Rauf Bey
43	Endaht Muallimi	Yüzbaşı Mehmet Hamdi Bey
44	Terbiye-yi Münferide ve Bölük Talimi	Mülazım Kemal Bey

45	Makineli Tüfenkler	Mümtaz Yüzbaşılarından Mehmet Arif Bey
46	Hafta Cetvelleri	Makineli Tüfenk Muallimi Yüzbaşı
47	Manganın Usul Talimi	Piyade Endaht Mektebi Müdürü Fon Biron Bey
48	Efrad-ı Cedidenin İlk İki Haftası	Mülazım Ahmet Bey
49	İleri Karakol Hidematı	Mülazım Kazım Bey
50	Henzold Cep Telemetresi	Mülazım Dursun Ferid Bey
51	Malumat ve Terbiye-yi Askeriye Muhtırası	Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey
52	Avcının, Dizinin, Manganın ve Takımın Talim ve Terbiyesi	Kolağası Mehmet Hayri Bey
53	Takım Talim Programı	Binbaşı Mehmet Mustafa Bey
54	Muharebeye Dair Nefer Ne Bilmelidir?	Mütercim Ahmet Refik Bey
55	Takım Kumandanlarıyla Mangabaşıların Muharebede Vezaifi	Binbaşı Mehmet Mustafa Bey
56	Yeni Alman Piyade Talimnamesi	Belirtilmemiş
57	Ders Endahtı	Mülazım Ömer Zeki Bey
58	Piyade ve Süvarinin Endaht ve Muharebedeki Hidemat ve Vezaifi	Binbaşı Ali Mümtaz Bey
59	Esna-yı Muharebede Endaht Kuvaidi ile Atış İdaresi	Mütercim Yüzbaşı Tahsin Bey
60	Manganın Usul Talimi	Piyade Endaht Mektebi Müdürü Kaymakam Fon Biron Bey
61	Takım Kumandanlarının ve Mangabaşıların ve Tahmin Mesafecilerin Muharebedeki Vezaifi	Binbaşı Ahmet Halim Bey
62	Takım Muhtırası ve Cetvelleri	Yüzbaşı Emin Bey
63	Arazi Üzerinde Piyade Neferine Bir Ders	Mümtaz Yüzbaşı Cemal Bey
64	Piyadenin Harp Nokta-yı Nazarından Tedrisine Bir Rehber	General Piyeron
65	Seferin Piyade Zabiti	Binbaşı Ali Fazıl Bey
66	Endaht Muhtırası	Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey
67	Avusturya-Macaristan Endaht Mektebinde Gördüklerim	Belirtilmemiş
68	Ota Endahtı	Mülazım Nuri Bey
69	Bölüğün Islah Temizliği	Mülazım Ömer Zeki Bey
70	Ders Endahtına Hazırlık Talimleri	Yüzbaşı Ali Haydar Bey
71	Bir Piyade veya Süvari Bölüğünde Ders Endahtının Suret-i İcrası	Yüzbaşı Mehmet Bedi Bey

72	Acemi Neferatın Arazi Üzerinde Talim ve Terbiyesi	Yüzbaşı Hüsrev Bey
73	Endaht Cüzdanı	Piyade Endaht Mektebi Müdür Muavini
74	Tabiye	Yüzbaşı Celal Bey.
75	İlmi Tabiye Meseleleri	Binbaşı Şevki Bey
76	Sınıf-ı Merbuta Tabiyesi	Yüzbaşı Mehmet Hulusi Bey
77	Piyade Atış Tabiyesi	Yüzbaşı Mehmet Hulusi Bey
78	Tabiye Mesaili	Yüzbaşı Mehmet Hulusi Bey
79	Tabiye Dersleri	Muallim Ömer Bey
80	Tabiye Meseleleri	Kaymakam İzzet Osman Sınai Bey
81	Tabiye Meseleleri	Miralay Bartu Bey
82	Piyade Tabiyesi-Rus Japon Seferinden Alınan Dersler	Belirtilmemiş
83	Piyade Tabiyesi	Harbiye 1. Tabur Kumandanı Mehmet Sedat Bey
84	Tabirat-ı Sevkülceyş ve Avarız-ı Coğrafya	Binbaşı Ali Fetri Bey
85	Osmanlı-Karadağ Seferi ve Hal-i Hazır Darul-Harekâtı	Binbaşı Ali Fetri Bey
86	Karadağlılarda Sevkülceyş ve Tabiye	Kolağası Ahmet Sedat Bey
87	Bulgaristan Coğrafya-yı Askeriyesi	Binbaşı Mehmet Ali Bey
88	Askeri Balonlar	Binbaşı Fazıl Bey
89	İstanbul'un Kara ve Denizden Hücum ve Müdafaası	Sabık Bahriye Nazırı Mahmut Muhtarpaşa
90	Harp Arkadaşı	Kolağaları Mehmet Hayri ve Mehmet Sedat Beyler
91	İkinci Ordu Manevralar,	Miralay İzzet Bartu Bey
92	Sonbahar Ordu Manevrası	Miralay İzzet Bartu Bey
93	1326 Osmanlı Ordusunun Sonbahar Manevraları	Harp Tarihi Muallimi Yüzbaşı Mehmet Hulusi Bey
94	Yeni Hidemat-ı Seferiye Nizamnamesinin İzahı	Kolağaları Mehmet Hayri ve Mehmet Sedat Beyler
95	Sefer-i Rehber	Kolağası Müdessir Bey
96	Hidemat-ı Seferiye Müzakereleri	Yüzbaşı Ragıp Refik Bey.
97	Seferiye Nizamnamesi Müsveddesi	Belirtilmemiş
98	Yeni Süvari Talimnamesi	Belirtilmemiş
99	Süvarinin Hidemat-ı Seferiye Talimi ve Bölüğün Talim ve Terbiyesi	Süvari Alayları Kumandanı Miralay İbrahim Bey
100	Süvarinin Hidemat-ı Seferiye Talimi ve Terbiyesi	İbrahim Cemil ve Mehmet Hayri Beyler
101	Müstakil Süvari Fırkalarının Tahsis ve Harp Vezaifi ve Hidematı	1. Ferik Keçecizade İzzet Fuad Paşa
102	Acemi Efradın Binicilik Terbiyesi	Binbaşı R.M. Fuad Bey

103	Batarya Kumandanı	Yüzbaşı Mehmet Hulusi Bey
104	Yeni Alman Sahra Topçu Talimnamesi	Yüzbaşı Hulusi Bey
105	Fransa ve Almanya'da Sahra Topçusunun Suret-i İstihdamı	Kaymakam M. Serya Bey
106	Mitralyöz	Osman Nuri Bey
107	Sahra Topçusunun Küçük Zabitanının Talim ve Terbiyesi	Yüzbaşı Hüsrev Bey
108	Atış Mevziinde Topçu takım Zabiti	Mülazım Müşili Mehmet Hayri Efendi
109	Alman Sahra Topçusu	Topçu Muallimi Kolağası Recep İrfan Bey
110	Seri Atışlı Cebel Topları Tecrübesi	Kolağası Recep İrfan Bey
111	Sefer Bir Topçu Zabitanına Mahsus Muhtıra	Kolağası Mehmet Emin Bey
112	Acemi Talim ve Terbiyesine Rehber	Kolağası Recep İrfan Bey
113	Bulgaristan Ordusu	Erkân-ı Harbiye Dairesi İkinci Şubesi tarafından derlenmiştir.
114	Romanya Ordusu ve Tensikat-ı Askeriyesi	Binbaşı Sedat Bey
115	Sırp Ordusu Teşkilatı	Kolağası Ahmet Sedat Bey
116	Yunan Ordusu Teşkilatı	Kolağası Ahmet Sedat Bey
117	Devlet-i Aliyye Ordu Teşkilatı	Kolağası Hakkı Bey
118	Balkan Orduları	Mülazım Mustafa Şefki Bey
119	Askeri Konferanslar	Ferik Keçecizade İzzet Fuad Paşa
120	Osmanlı-Yunan Seferi	Erkan-ı Harbiye Umumiye Reisi Fazıl Ferik İzzet Paşa
121	Asker	Meclis-i Mebusan Reisi Ahmet Rıza Bey
122	Erkan-ı Harbiye Vezaifi ve Tabiye Tatbikatı	Talim Alayı Yüzbaşısı Cavid Bey
123	Rehber-i Fenn-i Islah	Kaymakam Suphi Bey ve Binbaşı Naci Bey
124	Sahra İstihkâmatı	Kolağası Ali Mümtaz Bey
125	Asya-yı Şark Sefer-i Ahirinde Japonların Suret-i Taarruzları	Binbaşı Naci Bey
126	Pör Artur	Kaymakam Yusuf Ziya Bey
127	Cağrafya-yı Askeriye-yi Osmanî	Binbaşı Kerküklü Mehmet Tevfik Bey
128	Cağrafya-yı Askeriye-yi Osmanî Haritaları	Binbaşı Kerküklü Mehmet Tevfik Bey
129	Harp ve Darp	Yüzbaşı Nuri Bey
130	İlim ve Askerlik	Yüzbaşı Ahmet Refik Bey
131	İleri!	Henri Husa

132	Zabitin Ruhu	Yüzbaşı Nazım ve Süleyman Beyler
133	Maddi ve Manevi Dersler	Miralay Bartu Bey
134	Fezailül-Mücahidin	Kaymakam Osman Sınaî Bey
135	Harbin Talep Ettiği Husus-u Beşeriye	Ebul-Burhan
136	Orduda Terbiye-yi Maneviye ve Ruhiye	Ali Rahmi Bey.
137	Maneviyat-ı Askeriye Dersleri	Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey
138	Vakt-i Harpte Hukuk-u Milel	Arif Bey
139	Hazır ve Seferde Askeri Casusluğu	Vefik Bey
140	Maneviyat-ı Askeriye Makaleleri	Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey
141	Terbiye-yi Ahlakiye ve Medeniye Dersleri	Yüzbaşı Mehmet Emin Bey
142	Hazır ve Seferi Askeri Hastahaneleri	Muallim Yusuf Ragıp Bey
143	Yeni Hıfz-ı Muhit	Doktor İbrahim Rafet Bey
144	Hıfz-ül-Sıhha Askeri Notları	Belirtilmemiş
145	Orduda Kelam Yahut Kitabet-i Askeriye	Binbaşı Mehmet Faik Bey
146	Kitabet-i Askeriye	Kaymakam Osman Sınaî Bey
147	Gece Talim ve Terbiyesine Ait Zebde-i Malumat	Yüzbaşı Hüseyin Hüsnü Bey
148	Fenn-i Kılavuz Yahut Münhanili Harita Mütalaası	Yüzbaşı Mehmet Şükrü Bey
149	Harita Kıraati	Yüzbaşı Ahmet Suphi Bey
150	Kıraat-i Askeri	Tüccarzade İbrahim Hilmi Bey
151	Onbaşının Acemi Nefere Verdiği Öğüt	Belirtilmemiş
152	Osmanlı Tarihine Dair Nefer Ne Bilmelidir?	Belirtilmemiş
153	Silistre Kahramanlarından Rafet Paşa	Kaymakam M. Emin Bey
154	İlm-i Hal	Binbaşı Mehmet Mustafa Bey
155	Kanun-u Harp	Şamlı Nuri Bey
156	Osmanlı İtalya Muharebesi	Hüsnü Seri Bey
157	Yetmiş Oyun	Süvari Mülazımı Mehmet Müzahir Bey
158	Amel-i Kanun Ceza Dersleri	Ahmet Tevfik Bey
159	Sefer-i Şehriya,	Abdülrahman Ali Bey
160	Vezaif-i Zabıta-yı Adliye-Memurin-i Zabıtaya Rehber	Edib ve Ferhat Beyler
161	Jandarma Hidematına Rehber	Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey
162	Timur Yolları ve Usul-ü Muhafazası	Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey
163	Jandarma Vezaif-i Umumiyesi	Ömer Fevzi Bey
164	Muhafaza-i Asayişe Memur Zabitanın Vezaifi	Ömer Fevzi Bey
165	Polis ve Jandarmalara Rehber	Hüseyin Hakkı Bey
166	Baltacı Mehmet Paşa ve Büyük Petro	Yüzbaşı Ahmet Refik Bey

167	Birinci Viyana Muhasarası	Yüzbaşı Ahmet Refik Bey
168	Sen Götarda Osmanlı Ordusu	Erkan-ı Harp Feriki Ahmet Muhtar Paşa
169	Muhalif-i Muzafferiyat-ı Osmaniye	Yüzbaşı Ahmet Refik Bey
170	Gazvet-i Celiye-i Peygamberi	Yüzbaşı Ahmet Refik Bey
171	Meşhur Osmanlı Kumandanları	Yüzbaşı Ahmet Refik Bey
172	Osmanlı Kumandanları	Kolağası Halil Reşid Bey
173	Fatih Sultan Mehmed	Yüzbaşı Ahmet Refik Bey
174	Tarih Sahifeleri	Yüzbaşı Ahmet Refik Bey
175	Meşhur Rus-Japon Seferi	Kaymakam Osman Sınaî ve Binbaşı Ali Fuad Beyler
176	Niçin Mağlup Olduk?	Yüzbaşı Mehmet Hulusi Bey
177	Osmanlı-Yunan Seferi	Binbaşı Yakup Şevki Bey
178	1805 Seferi	Mütercim Yusuf Kenan Bey
179	Abdülhamid-i Sanî ve Devr-i Saltanatı	Merhum Osman Nuri Bey
180	Yemen Hatırası	Rüştü Paşa
181	Akabe Meselesi	Rüştü Paşa
182	Türkiye'nin Mazisi ve İstikbali	Şehit Müdhet Paşa
183	Ali Paşanın Siyaseti	Ali Suavi Bey
184	Sultan Mehmet han Hamis Hazretleri	Belirtilmemiş
185	Hayat-ı Askeriye ve Edebiye Sahifeleri	Belirtilmemiş
186	İmtiyazat-ı Ecnebiyenin Tatbikat-ı Haziresi	Mutasarrıf Mehdi Bey
187	Askerî Cep Takvimi	Kaymakam M. Serya Bey
188	Hakiki Müslüman	Muallim Vahi Bey
189	Karadeniz ve Boğazlar Meselesi	Hüseyin Nuri Bey
190	11 Nisan İnkılâbı	Belirtilmemiş
191	Oğullarıma Terbiye-yi Ahlakiye, Siyasiye ve İçtimaiye	Cemal Fazıl Bey
192	Hükümet-i Avam	Mütercim Mehmet Ali Bey
193	Fenn-i Terbiye	Darülfünun Müdürü Fazıl Satı Bey
194	Tarih-i Medeniyet	Ahmet Refik Bey
195	Rehber-i Muaşeret	Ahmet Cevad Bey
196	İdare-i Hayat	Mütercim Mehmet Ali Bey
197	Su-i Siyalımız	Avukat Haydar Rafet Bey
198	Baltacı Mehmet Paşa	Ahmet Refik Bey
199	On Sekizinci Asırda Mesail-i Şarkiye	Yusuf Ziya Bey
200	Ahlak, Vazife-i Şahsiye ve İçtimaiye	Mahmut Cemaleddin Bey

201	İş İmparatorluğu, Gençlere Tarik-i Muvaffakiyet	Asım Tevfik Bey
202	İlm-i İçtimaiye	Mustafa Suphi Bey
203	Terbiye-yi Edfal, İntihar-ı Efdal	Faik Şevket Bey
204	Mevki-i İktidar	Mütercim Mürteza Bey
205	Fenn—i Terbiye	Darülfünun Müdürü Fazıl Satı Bey
206	Evamir-i Usradan: Vatan-Vazife	Naci ve Asım Beyler
207	Anglo-Saksonların Esbab-ı Faikiyeti Nedir?	Mütercim Naci Bey
208	Resimli ve Haritalı Tarih-i Umumi	Tarih-i Osmanî Encümeni Ahmet Refik Bey
209	Devlet-i Osmaniye Tarihi	Hammer, (Mütercimi: Mehmet Ata Bey.)
210	Umumi Cep Atlası	Belirtilmemiş
211	Memalik-i Osmaniye Cep Atlası	Belirtilmemiş
212	İdare-i Hayat	Mütercim Mehmet Ali Bey
213	Şıpsevdi	Hüseyin Rahmi Bey
214	Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç	Hüseyin Rahmi Bey
215	Gulyabani	Hüseyin Rahmi Bey
216	Anna Karanin	Tolstoy
217	Sevda Peşinde	Hüseyin Rahmi Bey
218	Antre	Şükrü Ganim Bey
219	Ana	Maksim Gorki, (Mütercimleri: Müştak ve Muhyeddin Beyler.)
220	Yakup ve Rozya Aşk mı Zafer mi?	Belirtilmemiş
221	Vade	Pol Burje, (Mütercimi: Abdah Zühdü Bey)
222	İstila-yı Cihan	Belirtilmemiş
223	Engizisyon Mezalimi	Belirtilmemiş
224	Ecel Köprüsü- Engizisyon Mezalimi	Mişel Zevako.
225	Leyla İle Mecnun	Belirtilmemiş
226	Sefil Bir Dinin Hayatı	Şair Celal Bey
227	Nedamet	Mehmet Celal Bey
228	İsyan	Fehim Paşa
229	Sevdalite	Mehmet Celal Bey
230	Zevceni Gözet	Belirtilmemiş
231	Topal Şeytan	Belirtilmemiş

2. CİLT

S.no	Eser Adı	Yazarı
1	Harpte Muzafferiyet İçin Alel-umum Terbiye-yi Maneviye ve Anasır-ı Maneviyenin Kıymeti	Avusturyalı Yüzbaşı Drotlaf
2	Arnavutluğa Dair Muhalefet	Mühendis Manak, Doktor Pekmezi, Mülazım Şitons

3. CİLT

S.no	Eser Adı	Yazarı
1	Balkan Şebe-i Cezirесinde 1877-78 Devlet-i Aliye Rusya Harbi	Rus Erkan-ı Harbiyesi Tarih-i Harp Şubesi
2	Muhasara Harbi	Miralay Şovarc ve Dokanin
3	Devlet-i Aliyenin Halî ve Mazisi	Miralay Diset, Militer Vohin Bilet
4	Piyade Zabitine Rehber	Binbaşı Esad Bey
5	92-93 Osmanlı Sırp Seferi ve Hal-i Hazır Harekâtı	Kaymakam Ali Fetri Bey
6	Topçu Sınıfında Acemilerin Muvazenet-i Talim ve Terbiyesi	Mülazım Yakup Lütfü Bey
7	Zafer Ceride-i Askeriyesi	Belirtilmemiş

S.no	Eser Adı	Yazarı
1	Kan Muharebesi	Alman Erkan-ı Harbiye Reis Sabıkı Fon Şilifon, (Mütercim: Kaymakam Hasan Cemil)
2	Sevkülceyş	Kumandan Mordak
3	Bir Süvari Bölüğünün Mesaileler ve Talimlerle Hizmet-i Seferiyeye Ameli Bir Surette Alıştırılması	Binbaşı Şarer
4	Muadil Yeni Piyade Talimnamesi	Belirtilmemiş
5	Muhabere Vürekası Cüzdanı	Belirtilmemiş
6	1328 Askeri Cep Cüzdanı (Üçüncü Sene)	Kaymakam Serya Bey
7	Piyade Keşif Kolları	Binbaşı Esad Bey

8	Yeni Piyade Endaht Talimnamesi	Belirtilmemiş

S.no	**Eser Adı**	**Yazarı**
1	Muadil Yeni Piyade Talimnamesi	Belirtilmemiş
2	Muhabere Vürekası Cüzdanı	Belirtilmemiş
3	1328 Askeri Cep Cüzdanı (Üçüncü Sene)	Kaymakam Serya Bey
4	Bölüğün Muharebe ve Seferiye Nokta-yı Nazarından Talim ve Terbiyesine Dair Hamille Beraber Mesail	Yüzbaşı Ahmet Naci Bey
5	Bir Piyade Bölüğünde Endaht Çavuşunun Vazifeleri	Yüzbaşı Bedi Bey
6	Arazide Küçük Zabit-Birinci Kitap İlm-i Garit Mütalaası	Mülazım Dursun Ferit Bey
7	Ameli Piyade Takım Kumandanı	Muallim Hakkı Bey

4. CİLT

5. CİLT

S.no	**Eser Adı**	**Yazarı**
1	Muadil Yeni Piyade Talimnamesi	Belirtilmemiş
2	Muhabere Vürekası Cüzdanı	Belirtilmemiş
3	1328 Askeri Cep Cüzdanı (Üçüncü Sene)	Kaymakam Serya Bey
4	Bölüğün Muharebe ve Seferiye Nokta-yı Nazarından Talim ve Terbiyesine Dair Hamille Beraber Mesail	Yüzbaşı Ahmet Naci Bey
5	Bir Piyade Bölüğünde Endaht Çavuşunun Vazifeleri	Yüzbaşı Bedi Bey
6	Arazide Küçük Zabit-Birinci Kitap İlm-i Garit Mütalaası	Mülazım Dursun Ferit Bey
7	Ameli Piyade Takım Kumandanı	Muallim Hakkı Bey

6. CİLT

S.no	Eser Adı	Yazarı
1	Muadil Yeni Piyade Talimnamesi	Belirtilmemiş
2	Muhabere Vürekası Cüzdanı	Belirtilmemiş
3	1328 Askeri Cep Cüzdanı (Üçüncü Sene)	Kaymakam Serya Bey
4	Bölüğün Muharebe ve Seferiye Nokta-yı Nazarından Talim ve Terbiyesine Dair Hamille Beraber Mesail	Yüzbaşı Ahmet Naci Bey
5	Bir Piyade Bölüğünde Endaht Çavuşunun Vazifeleri	Yüzbaşı Bedi Bey
6	Arazide Küçük Zabit-Birinci Kitap İlm-i Garit Mütalaası	Mülazım Dursun Ferit Bey
7	Ameli Piyade Takım Kumandanı	Muallim Hakkı Bey

7. CİLT

S.no	Eser Adı	Yazarı
1	Edirne'nin Muhasarası ve Zaptı	Miralay Piyarron Dö Mondezir
2	Müttefiklerin Peşi Sıra, Edirne-Trakya Makedonya	Döripart
3	Japon Piyadesinin Endaht Cep Kitabı	Belirtilmemiş
4	Taktik	Alman General Bernhardi
5	Şark Ordusunun Hezayatı	Birinci Nizamiye Kolordusunun Hatıratıdır.
6	Bulgar Ordusuyla Muzafferiyete Doğru	Mütercim Said Bey
7	Bolayır Muharebesinde Âdem-i Muvaffakiyetin Esbabı	Bolayır Erkan-ı Harbiye Reisi Fethi Bey
8	Garp Ordusu Harekâtı-Vardar Ordusu	Bekir Sadık Bey
9	Osmanlı-Sırp Muharebatı	Belirtilmemiş
10	Edirne Muhasarası	Belirtilmemiş
11	Bozgun	Erkan-ı Harbiye Reis-i Sanîsi Kaymakam Hafız İsmail Bey

8. CİLT

S.no	Eser Adı	Yazarı
1	Donanmanın Cep Kitabı	Meyer
2	İstanbul'un Türkler Tarafından Ele Geçirilmesi Zaferi-1453	Schlumberger
3	Savaş Başarısının Temel Şartı	Frhr. ve Freytag Loginghoven
4	Balkan Savaşı	Meyer
5	Alman Stratejik Doktrini Üzerine Deneme	M. Daille,
6	Pratik Örneklerde Taktikler	Bornemann
7	Muharebe İlkeleri	Vilberg
8	Askerî Tarih Yazıları	Gr. Gen. Stab.

9. CİLT

10. CİLT

S.no	Eser Adı	Yazarı
1	Zabitan Harp Çantası	Yüzbaşı Mehmet Nihad Bey

EK 2.

ORDU VE DONANMA MECMUASI FİHRİSTİ

1. CİLT

Mart 1328 (Mart 1912)

Sayfa Aralığı: 1-80

Küçük Zabit Meseleleri	Binbaşı Esad Bey
İşgal Muharebesi ve İhata	Binbaşı Ali İhsan Bey
Küçük Karakol Hidematı	Binbaşı Asım Bey
Zamanımızda Makineli Tüfenkler	Yüzbaşı Mehmet Arif Bey
Tabiye Mesaili	Binbaşı Şevki Bey
Tayyarelerin Ehemmiyeti	Binbaşı İhsan Bey
Asker Terbiyesi	Binbaşı Hafız Hakkı Bey
Rusya'nın Karadeniz Filosu	Kaymakam Subhi Bey
Şüyun-u Askeriye	Belirtilmemiş
Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları, Bibliyografya Kütüphane-i Askeri Fihristi	Belirtilmemiş

2. CİLT

Nisan 1328 (Nisan 1912)

Sayfa Aralığı: 81-160

Sahillerin ve Limanların Suret-i Müdafaası	Binbaşı Ali Fuad Bey
Sahra Topçu Tabiyesinden Vukua Gelen Tebeddülat	Binbaşı İhsan Bey
Nefer Endaht Vezaifini Ne Suretle İfa Eder	Binbaşı Asım Bey
Osmanlı Akıncıları, Kasım Bey Akını	Ahmet Refik Bey
Çanakkale'deki Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden	Süleyman Naki Bey
Piyade Bölüğünün Talim Ve Terbiyesi	Miralay Mustafa Hilmi Bey
Tabiye Mesaili	Kaymakam Şevki Bey
Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları, Bibliyografya	Belirtilmemiş

3. CİLT

Mayıs 1328 (Mayıs 1912)

Sayfa Aralığı: 161-241

Bölük Talimi Teftişi	Binbaşı Ali İhsan Bey
Çanakkale'de Osmanlı Muharebat-ı Bahriyesinden	Süleyman Naki Bey
Yürüyüş	Binbaşı Ahmet Sedat Bey
Ordumuzda Terbiye-yi Tarihiye	Ahmet Refik Bey
Küçük Zabit Meselelerinden	Binbaşı Esad Bey
Balon ve Tayyarelere Endahat	Yüzbaşı Arif Bey
Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları, Bibliyografya	Belirtilmemiş

4. CİLT

Haziran 1328 (Haziran 1912)

Sayfa Aralığı: 242-305

Tabur Talimi	Binbaşı Ali İhsan Bey
Tarih-i Harpten Bir Sayfa	Kaymakam Yusuf Rasıh Bey
Tabiye Mesaili	Yüzbaşı Şevki Bey
Zamanımız Harplerinde Süvarinin Ehemmiyeti	Belirtilmemiş
Osmanlı Neferinin Bir Tasvir-i Mümeyyizi	Yusuf Azime
Küçük Zabit Meselelerinden	Binbaşı Esad Bey
Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları Vesaire	Belirtilmemiş

5. CİLT

Temmuz1328 (Temmuz 1912)

Sayfa Aralığı: 306-369

Almanya'da Erkan-ı Harp Zabitleri	Binbaşı Ali İhsan Bey
Süvarinin Yaya Muharebesi	Binbaşı Sadık Bey

Muharebenin Endahtlarından Hazırlık Endahtı	Binbaşı Esat Bey
İtalya'nın Filosunun Seyr-i Sefaid Boğazına Taarruzu	Belirtilmemiş
Kumanda Usulleri	Belirtilmemiş
Muhasara Harbinde Süvarinin Vazifesi	Belirtilmemiş
Birinci Napolyon'un Akval ve Emsali	Kaymakam Yusuf Rasıh Bey
Osmanlı Ordusu, Ecnebi Orduları Vesaire	Belirtilmemiş

6. CİLT

Ağustos 1328 (Ağustos 1912)

Sayfa Aralığı: 370-433

Süvarinin Keşif Hidematı	Binbaşı Ali İhsan Bey
Birinci Napolyon'un Akval ve Emsali	Kaymakam Yusuf Rasıh Bey
Tabiye Mesaili-4	Yüzbaşı Şevki Bey
Arazide Teftişlere Misal	Binbaşı Esat Bey
Aksa-yı Şark Harbi	Japon Kaymakamı Yuda
Siyasetin İdare-i Harp Üzerine Tesiri	Belirtilmemiş
Ecnebi Orduları Vesaire	Belirtilmemiş

7. CİLT

Eylül 1328 (Eylül 1912)

Sayfa Aralığı: 434-497

Karaya Asker İhracı	Binbaşı Ali İhsan Bey
Acemi Terbiyesi	Binbaşı Fazıl Bey
Aksa-yı Şark Harbi	Japon Kaymakamı Yuda
Ağır Topçu Talimnamesi	Belirtilmemiş
Napolyon'un Akval ve Emsali	Kaymakam Yusuf Rasıh Bey
Müdafaa ve Taarruz Tabiri	Belirtilmemiş
Balkan Buhranı ve Dört Cepheli Harp	Binbaşı Ali İhsan Bey
Ecnebi Orduları Vesaire	Belirtilmemiş

8. CİLT

Mart1330 (Mart 1914)

Sayfa Aralığı: 498-560

Budapeşte'den Midye-İnöz Hattına	Binbaşı Ali İhsan Bey
Sahra Topçu Tebdilatı	Belirtilmemiş
Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi	Binbaşı Esat Bey
Müdafaa ve Taarruz-u Tabiyenin Eşkâl-i Muhtelifesi	Belirtilmemiş
Yeni Rus Süvari Talimnamesine Dair	Yüzbaşı Rasim Bey
Ecnebi Orduları, Yeni Kitaplar	Belirtilmemiş

9. CİLT

Nisan 1330 (Nisan 1914)

Sayfa Aralığı: 561-625

Yürüyüşte Emniyet Hidematı	Binbaşı İhsan Bey
Müstahkem Sahra Mevzuuna Tekarrub	Belirtilmemiş
Balkan Harbinden Alınan Tabiye Dersleri	Fon Rayhanav
Piyade Sınıfının Talim ve Terbiyesi	Binbaşı Esat Bey
Yeni Rus Süvari Talimnamesine Dair	Binbaşı Esat Bey
Balkan Harbinde Alman Tayyarecileri	Belirtilmemiş
Sahra Topçusunun Talim ve Terbiye Programları	Belirtilmemiş
Düvel-i Ecnebiye Terkibat-ı Bahriyesi	Belirtilmemiş
Bibliyografya	Belirtilmemiş

10. CİLT

Mayıs 1330 (Mayıs 1914)

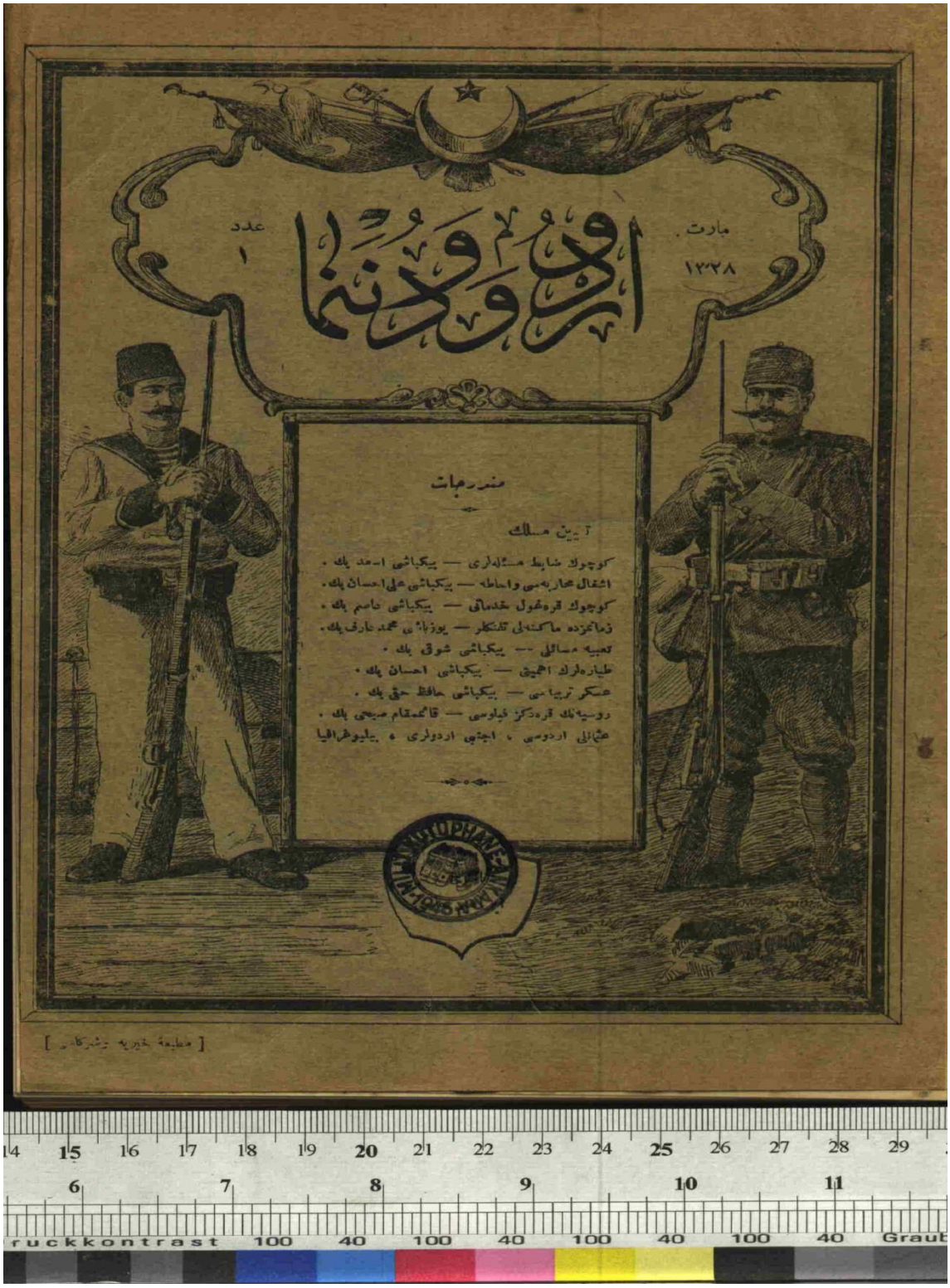
Sayfa Aralığı: 625-690

Şarköy ve Bolayır Muharebelerinde Bulgarlar	Binbaşı İhsan Bey

Sefain-i Harbiye İnşaatının Tarihçesi	Ali Haydar Emir Bey
Süvarinin Keşf-i Hidematına Dair Vesaya	Elif.
Topçu Keşif Kolları	Belirtilmemiş
Meşhur Kumandanlar Anibal	Ahmet Refik Bey
Ecnebi Orduları, Yeni Kitaplar Vesaire	Belirtilmemiş

EK3.

ORDU ve DONANMA MECMUASININ KAPAĞI

(Kaynak: Ordu ve Donanma Mecmuası)

EK4.

MECMUADA MAKALELERİN GİRİŞİNDE BULUNAN BAZI RESİM VE GÖRSELLER

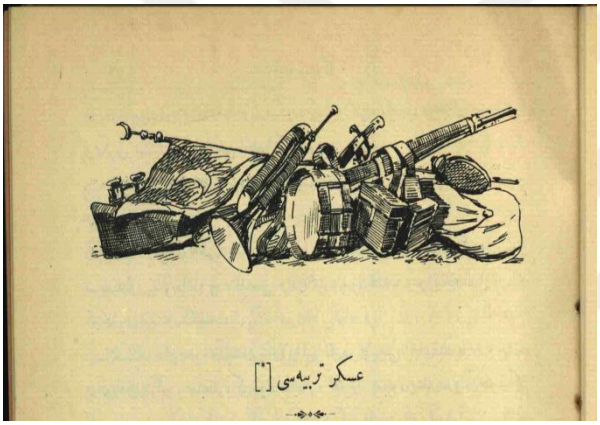

طیاره‌لرك اهمیت حربیه‌لری

كوچك قره‌غول خدماتی

ا. كوچك قره‌غول قوماندانی

عسكر تربیه‌سی [ ]

كوچك ضابط مسلكلری

عثمانلی آقینجیلری، قاسم بك آقینی

پیاده صنفنك تعلیم و تربیه‌سی

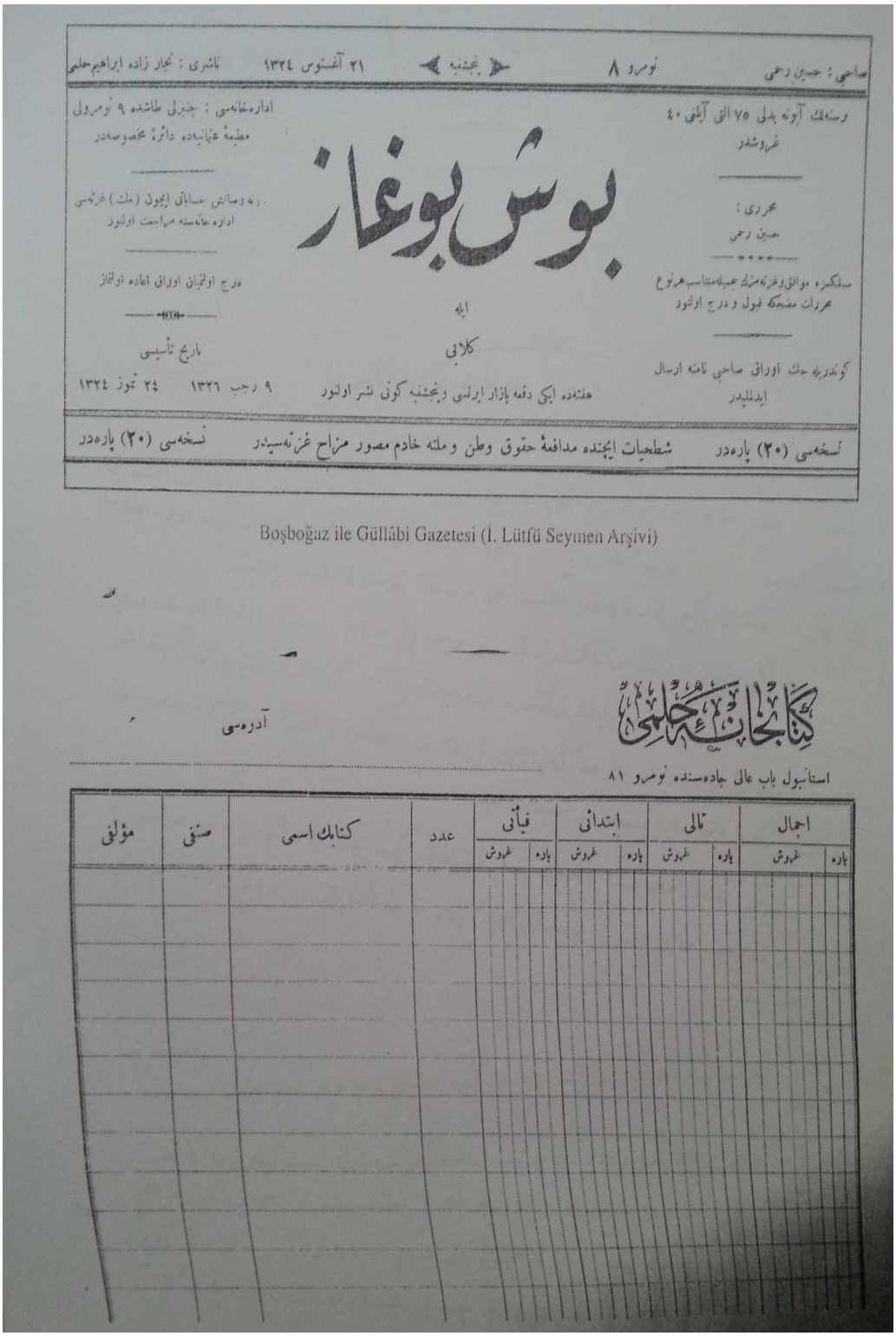
۸ نجی نسخه‌دن مابعد

(Kaynak: Ordu ve Donanma Mecmuası)

EK5.

KÜTÜPHANE-İ HİLMİ KİTAP FİŞİ

(İ. Lütfi SEYMEN Arşivi)

صاحبي : حسين رحمي — نومرو ٨ — پنجشنبه — ٢١ آغستوس ١٣٢٤ — ناشري : نجار زاده ابراهيم حلمي

رسنه‌لك آبونه بدلي ٧٥ الق آيلغي ٤٠ غروشدر

محرري : حسين رحمي

مكتوبلره موافق وغزته‌مزك جهيله‌مناسب هرنوع محررات مقدمكه قبول و درج اولنور

كوندريله‌جك اوراق صاحبي نامنه ارسال ايدلملدير

اداره‌خانه‌سي : چيچكلي طاشنده ٩ نومرولي مطبعهٔ عثمانيده دائرهٔ مخصوصه‌در

رسم وصائص حسابي ايچون (ملت) غزته‌سي اداره عامه‌سنه مراجعت اولنور

درج اولنمان اوراق اعاده اولنماز

بوش بوغاز

ايله

گلابي

هفته‌ده ايكي دفعه پازار ايرتسي وپنجشنبه گونى نشر اولنور

تاريخ تأسيسي

٩ رجب ١٣٢٦ — ٢٤ تموز ١٣٢٤

نسخه‌سي (٢٠) پاره‌در — شطحيات ايچنده مدافعهٔ حقوق وطن وملته خادم مصور مزاح غزته‌سيدر — نسخه‌سي (٢٠) پاره‌در

Boşboğaz ile Güllâbi Gazetesi (İ. Lütfü Seymen Arşivi)

آدره‌سي

كتابخانهٔ حلمي

استانبول باب عالي جاده‌سنده نومرو ٨١

مؤلفي	صنفي	كتابك اسمي	عدد	فيأتي		ابتدائي		تالي		اجمال	
				غروش	پاره	غروش	پاره	غروش	پاره	غروش	پاره

EK6.

MECMUA EDİTÖRÜ TÜCCARZADE İBRAHİM HİLMİ

(İ. Lütfi SEYMEN Arşivi)

ÖZET

Tüccarzâde İbrahim Hilmi ÇIĞIRAÇAN
(1879-1963)

Tarihi süreç içerisinde iletişimle ilgili meydana gelen değişiklik ve gelişmeler basın ve yayın hayatını da etkilemiş, yazının ve matbaanın icadı gibi gelişmeler, insan hayatının standardını ileri bir seviyeye götürmüştür. Siyasi, sosyal, kültürel, askeri ve sanatsal alanlarda ortaya çıkan basın ve yayın faaliyetleri, başlarda haber aktaran, toplumu belli konularda yönlendiren günümüz gazeteleri rolündeyken, daha sonraları ise toplumu yönlendiren, hayata yön veren, siyaseti etkileyen, insan yaşamında meydana gelen her türlü değişiklikleri aktaran bir iletişim aracı haline gelmiştir. Tanzimat dönemiyle beraber Osmanlı toplumunda kendini göstermeye başlayan basın ve yayın faaliyetleri, devletin resmi yayın organları haline gelmiş, zamanla Osmanlı subaylarının görüşlerini yazmaya başladı, devletin eleştirilip daha iyi seviyeye getirilmesi için nasihat ve eksikliklerin yazıldığı, özellikle ordunun güçlenmesi açısından birçok yazının kaleme alındığı bir organ hailine gelmiştir.

Osmanlı askeri basını, bir yandan ordunun güçlenmesi ve modern ulus ordularıyla yarışması adına yayınlar yaparken öte yandan yaşanılan siyasi olaylar ile alakalı topluma yön verme amacıyla yazılar kaleme alındı. Osmanlı Devleti içerisinde meydana gelen bu değişiklikler matbuatı geliştirmiş, subayların da öncülük etmesiyle askeri matbuat ve yayıncılık ortaya çıkmış, bu sayede birçok askeri basın ve yayın organı devlet içinde siyasi, askeri, tıp ve sosyal alanlarda yerini almıştır. II. Meşrutiyet döneminde dönemin matbaacılarından Tüccarzade İbrahim Hilmi Bey'in editörlüğünü yaptığı ve Osmanlı subaylarının yazarlıkta ağırlıkta olduğu, ordunun temel eğitim felsefesi, eğitimi ve terbiyesi, Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu askeri ve siyasi ortamın iyi değerlendirilmesi, dönemin birçok uluslararası meselesinin konu edildiği "Ordu ve Donanma Mecmuası", Osmanlı askeri matbuatı açısından incelenmesi gereken önemli bir mecmuadır.

Bu çalışmamızda; Osmanlı askeri matbuatı açısından önemli, dönemin askeri ve siyasi hayatının iyi irdelenmesi ve ordunun içinde bulunduğu durumu, eğitimlerini, modernizasyonunu iyi anlama, değerlendirme adına Ordu ve Donanma Mecmuası, Türkçeye çevrilerek, konu tasnifi yapılarak okuyucunun anlayacağı bir dilde sadeleştirilmiştir. Mecmuanın editörlüğünü yapan Tüccarzade İbrahim Hilmi Bey'in hayatı ve yayıncılık hayatına değinilmiştir. Mecmuanın genel değerlendirilmesi yapılarak, mecmuanın içeriği, fiziki durumu, ciltleri, dili, üslubu, fihristi, yazar kadrosu ve konularıyla ilgili açılayıcı bilgiler aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ordu, Mecmua, Tüccarzade İbrahim Hilmi, Eğitim, Basın.

ABSTRACT

The changes and developments related to communication in the historical process have also affected the life of the press and publishing, developments such as the invention of writing and the printing press have taken the standard of human life to an advanced level. The press and broad casting activities emerging in the political, social, cultural, military and artistic fields, at first played the role of today's newspapers that convey news and direct the society on certain issues, and later on, directing society, directing life, affecting politics, conveying all kinds of changes in human life. it has become a communication tool. With the Tanzimat period, the pres and broadcasting activities, which started to appear in the Ottoman society, became the official media organs of the state, began to write the views of the Ottoman officers over time, it became an organ in which many articles were written, especially in terms of strengthening the army, where the advice and deficiencies were written in order to criticize the state and bring it to a better level has come.

While the Ottoman military pres was broadcasting on the one hand to strengthen the army and compete with the armies of modern nations, on the other hand, articles were written to direct the society about the political events experienced. These changes that took place within the Ottoman Empire developed the printing press, and military printing and publishing emerged with the leadership of the officers, thus many military pres and media organs took the irplace in the state in the political, military, medical and social fields. II. In the Constitutional Monarchy period, the "Army and Navy Magazine" edited by Tüccarzade İbrahim Hilmi Bey, one of the printers of the period and Ottoman officers were predominant in the authorship, the basic education philosophy, education and training of the army, the evaluation of the military and political environment in which the Ottoman State was in, and many international issues of the period were the subject. ”It is an important magazine that should be examined in terms of Ottoman military printing.

In this study; Forth sake of understanding and evaluating the military and political life of the period, the military and political life of the period, and the state of the army, its training and modernization, which is important in terms of Ottoman military printing, the Army and Navy Journal was translated in to Turkish, the subject was classified and simplified in a language that there adercould understand. The life and publishing life of Tüccarzade İbrahim Hilmi Bey, who is the editor of the magazine, was mentioned. The general evaluation of the magazine was made and explanatory information about the content, physical condition, volumes, language, style, index, staff of the journal and its subjects were conveyed.

Keywords: Army, Magazine, Tüccarzade İbrahim Hilmi, Education, Press.